

О. Д. Гуменний

**РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ
КЕРІВНИКІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДІВ**

МОНОГРАФІЯ

2015

УДК 377.091.12.011.3-051:004

Рекомендовано до друку вченою радою Національного університету біоресурсів і природокористування України, протокол № 5 від 25.2015 року

Автор: **О. Д. Гуменний**, доцент кафедри соціальної педагогіки та інформаційних технологій в освіті гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України

Рецензенти:

Л. А. Карташова – доктор педагогічних наук, професор

В. М. Манько – доктор педагогічних наук, професор

М. А. Пригодій – доктор педагогічних наук, професор

Розвиток інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів: монографія / О. Д. Гуменний. – Київ: – 231 с.

ISBN 978-9668063-34-7

У даній монографії розкрито проблему розвитку інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів, представлено теоретичні й практичні засади розвитку. Проаналізовано інформаційно-методичні ресурси вищої освіти, здійснено теоретичний аналіз поняття інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів і використання інформаційно-комунікаційних технологій в управлінській діяльності. Визначені основні особливості інформаційної культури, чинники її розвитку, компоненти та критерії оцінювання. Охарактеризовано сучасні підходи, організаційно-педагогічні умови розвитку інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів. Обґрунтовано компоненти та критерії оцінювання інформаційної культури керівників. Запропоновано зміст, конкретні форми і методи розвитку інформаційної культури та психолого-педагогічної допомоги особистості у виборі індивідуальної праекторії розвитку інформаційної культури створенням “дорожньої карти” її розвитку.

Монографія може бути корисною педагогічним працівникам, працівників наукових установ, інститутів післядипломної освіти, аспірантів, докторантів, усіх, хто цікавиться проблемами розвитку інформаційної культури.

© **Національний університет біоресурсів і природокористування України, 2015**

© **Гуменний О. Д.**

2015

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ КЕРІВНИКІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ	8
1.1. Досліджуваність теми.....	8
1.2. Навігатор як інструментарій безперервного розвитку інформаційної культури	14
1.3. Характеристики інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів.....	18
1.4. Компоненти інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів	28
1.5. Процес розвитку інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів.....	32
Висновки до першого розділу.....	50
РОЗДІЛ 2. РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ КЕРІВНИКІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ	52
2.1. Рівень розвитку інформаційної культури.....	52
2.2. Методологічні підходи щодо розвитку інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів.....	74
Висновки до другого розділу.....	80
РОЗДІЛ 3. ТЕОРЕТИЧНИЙ І ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ	83
3.1. Кар'єрні орієнтації керівників вищих навчальних закладів для розвитку інформаційної культури	83
3.2. Організаційні аспекти розвитку інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів.....	85
Висновки до третього розділу.....	115
РОЗДІЛ 4. ПСИХОЛОГО-АНДРАГОГІЧНА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ	117

4.1. Умови розвитку індивідуальної траєкторії та вибір індивідуального стилю розвитку інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів	117
4.2. Критерії оцінювання рівнів розвиненості інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів	143
4.3. Форми психолого-андрагогічна підтримки керівників вищих навчальних закладів у розвитку їхньої інформаційної культури.....	174
Висновки до четвертого розділу.....	177
ВИСНОВКИ	179
Список використаних джерел	184
Додатки	207

ВСТУП

Інформатизація сучасної освіти, доступність до локальних і мережевих ресурсів, використання інтерактивних дистанційних технологій навчання, можливості оцінювання якості знань за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення зумовлюють підвищення вимог до рівня інформаційно-аналітичної компетентності, інформаційної культури педагогічних працівників. Одним із напрямів модернізації професійної освіти є створення інформаційного освітнього середовища та активне використання інформаційних магістралей при впровадженні педагогічних інновацій у процес управління вищими навчальними закладами, інформаційно-комунікаційних технологій у навчання студентівської молоді. За такого підходу діяльність навчальних закладів має бути спрямована на ліквідацію відставання у використанні інформаційно-комунікаційних технологій та програмного забезпечення в педагогічному процесі, що ставить нові вимоги до рівня розвитку інформаційної культури керівників навчальних закладів і є важливою складовою їхньої професійної та загальної культури в інформаційному просторі. Інформаційна культура керівників навчальних закладів характеризує знання, вміння, навички, пов'язані з професійно важливими якостями. Це є можливість фахівцю ефективно діяти в інформаційному полі, здобувати, інтерпретувати і використовувати професійно значущу інформацію у професійній діяльності, а інформаційна культура педагогічних працівників є складовою професійно-педагогічної культури і змістовно охоплює інформаційну компетентність, ціннісні орієнтації, мотиви діяльності в інформаційному середовищі, механізми соціокультурної регуляції.

Дослідження змісту, форм і методів формування інформаційної культури як науковий напрям розвивається, залучаючи до сфери дослідження соціологів, психологів та педагогів. Однак проблема розвитку інформаційної

культури педагогічних працівників навчальних закладів у вітчизняній педагогіці розроблена недостатньо повно.

Варто зауважити, що термін «інформаційна культура» був введений до наукового тезаріусу ще в 70-х роках минулого сторіччя, і на даний час це поняття широко використовується, однак у педагогічних дослідженнях немає єдиної точки зору щодо його змістовного наповнення. Існує низка концептуальних підходів до осмислення суті цього феномену. Поняття «інформаційна культура» асоціюється з технологічними аспектами інформатизації. З позицій культурологічного підходу, інформаційна культура вивчається в аспекті культури праці та професійної культури. Акмеологічний й особистісний підходи до поняття інформаційної культури визначаються характеристиками і якісними показниками професійно-особистісного зростання фахівців.

Керівник навчального закладу з розвиненою інформаційною культурою характеризується як фахівець, що володіє цілим комплексом професійних знань, умінь і професійно важливих компетенцій. Дослідницький матеріал з означеної проблеми систематизовано в монографію «Розвиток інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів».

Монографія складається з чотирьох логічно пов'язаних розділів і розкриває основні шляхи забезпечення ефективності управління вищими навчальними закладами та розвитку інформаційної складової управлінської компетентності керівників.

У першому розділі – «Особливості розвитку інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів» – розкрито основні підходи та організаційно-педагогічні умови розвитку інформаційної культури керівників навчальних закладів у міжкурсовий період, визначено компоненти інформаційної культури та критерії оцінювання її рівнів, обґрунтовано методику створення “дорожньої карти” розвитку інформаційної культури керівників.

Другий розділ – «Розвиток інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів». У ньому висвітлено проблему визначення рівня розвитку інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів та методологічні підходи її розвитку.

У третьому розділі – «Теоретичний і практичний аспект планування розвитку інформаційної культури» відображено кар'єрні орієнтації керівників вищих навчальних закладів для розвитку інформаційної культури, та організаційні аспекти її розвитку.

Четвертий розділ – «Психолого-педагогічна підтримка розвитку інформаційної культури». У ньому виокремлено умови розвитку індивідуальної траєкторії та вибір індивідуального стилю розвитку інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів, визначено критерії оцінювання рівнів розвиненості інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів висвітлено форми їхньої психолого-андрагогічної підтримки у розвитку інформаційної культури.

РОЗДІЛ 1

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ КЕРІВНИКІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

1.1. Досліджуваність теми

Проблема розвитку інформаційної культури керівників навчальних закладів як суб'єктів управлінської діяльності в національній системі освіти є актуальною, оскільки в умовах інформатизації усіх сфер сучасного українського суспільства актуалізуються потреби освітньої сфери у керівниках із високим рівнем інформаційної культури, здатних до постійного професійного зростання, професійної мобільності та ефективної інформаційно-аналітичної діяльності при управлінні навчальним закладом.

Водночас, на основі аналізу наукової літератури варто наголосити, що проблема розвитку інформаційної культури різних фахівців досить активно досліджується науковцями. Її умовно можна поділити на блоки, в яких розглядаються такі аспекти:

– філософські, соціологічні і психологічні проблеми культури (А. Арнольдов [8], В. Андрущенко [5], В. Біблер [16], В. Давидович [43], О. Здравомислов [62], І. Зязюн [60], С. Іконнікова [95], М. Каган [67], Л. Коган [75], В. Кремень [91], М. Михальченко [6] та ін.);

– сучасні підходи до визначення різних аспектів культури, у тому числі педагогічної культури (В. Бенін [13], О. Бондаревська [22], В. Гриньова [40], С. Єлканов [49], Н. Кузьміна [94], О. Пехота [135], В. Семиченко [155], В. Сухомлинський [164] та ін.);

– актуальні проблеми інформатики, що визначають наукову перспективу інформатизації суспільства (Ю. Абрамов [1], М. Амосов [3], Н. Вінер [27], Р. Котов [50], Є. Пасхін [130], І. Новік [115], А. Соколов [161], К. Шенон [181], А. Урсул [170] та ін.);

– визначення понять: «інформація», «інформаційна діяльність», «інформаційна культура» (Д. Блюменау [24], Н. Волкова [28], Г. Воробйов [29], М. Жалдак [56], Є. Медведєва [105], Е. Семенюк [157], Н. Морзе [108], Дж. Несбіт [114], В. Олійник [118], Ю. Рамський [55] та ін.);

– загальні методологічні аспекти проблеми управлінської культури керівників організацій (В. Белоліпецький [15], Б. Гаєвський [32], В. Новоселов [117], Л. Орбан-Лембрик [124], Ю. Палеха [128], В. Патрушев [131], В. Свистун [154], О. Ярковой [187] та ін.);

– психолого-педагогічні аспекти управління навчальними закладами (Л. Аверченко [136], Б. Жебровський [57], Л. Карамушка [73], Н. Коломинський [89], Ю. Конаржевський [80], І. Орлова [125], Ю. Палеха [129], Г. Романова [152], Є. Ходаківський [21], Т. Шамова [180] та ін.);

– зміст і особливості управлінської діяльності керівників загальноосвітніх навчальних закладів, підвищення їхньої управлінської компетентності (Е. Березняк [14], Л. Даниленко [44], Г. Єльнікова [51], С. Калашнікова [68], Л. Калініна [69], О. Мармиза [102], Н. Островерхова [123], Є. Павлютенко [127], В. Пікельна [137, 138], В. Пуцов [147], П. Третьяков [169], Н. Хейз [176] та ін.);

– показники ефективності педагогічного процесу, в тому числі й управлінський показник (Ю. Бабанський [11], Г. Єльнікова [52], І. Богачек [121], Т. Габай [31], В. Симонов [158], А. Маркова [101], М. Портнов [144], К. Ушаков [172] та ін.).

На підставі аналізу та узагальнення наукової літератури, нормативних джерел оцінювання рівня сформованості інформаційної культури керівників навчальних закладів можна довести, що рівень її сформованості недостатній і не відповідає сучасним вимогам до них. Так, переважна більшість керівників ВВНЗ не акцентують увагу на з'ясуванні власного рівня сформованості ІК і не проявляють особливої активності в її розвитку. Це формує протиріччя між розвитком професійно-педагогічної майстерності, зумовленого професійно-педагогічними вимогами до їх

управлінської діяльності, та фактичним рівнем розвиненості інформаційної культури керівників ВВНЗ як суб'єктів управлінської діяльності в освітній системі.

Водночас, як показує аналіз психолого-педагогічних джерел і дисертаційної бази Національної бібліотеки України імені В. Вернадського, проблема розвитку інформаційної культури керівників ВВНЗ не була предметом наукових пошуків і дисертаційних досліджень вітчизняних науковців. Є тільки окремі публікації та результати поодиноких досліджень, щодо, наприклад, ІК фахівця як чинника його успішної професійної діяльності, а також соціальної захищеності особи в інформаційному суспільстві (Н. Джинчарадзе [46], Р. Калюжний [71], О. Матвієнко [103], Н. Новицька [116], Г. Павленко [126], Л. Петренко [134], С. Сливка [159], М. Швець [26], В. Цимбалюк [120], Ю. Яцишин [66] та ін.); проблеми становлення інформаційної культури педагогів (Т. Демиденко [45], А. Коломієць [77] та ін.).

Проте аналіз змісту наукових публікацій свідчить, що вчені дедалі більше акцентуються на технологічній стороні управління освітою. Зокрема, педагогічні аспекти інформатизації освіти та управління нею досліджують: Г. Єльнікова [52], О. Єльнікова [53], Л. Калініна [70], М. Плєскач [139] та ін. Проблема створення інформаційних систем управління в галузі освіти була предметом досліджень таких науковців, як: В. Биков [17], І. Савченко [153], Л. Карташова [74], Н. Тверезовська [165] та ін.

Однак, їхні результати не задовольняють вимог керівників ВВНЗ, оскільки, з однієї сторони, відбувається відкриття і накопичення великої кількості нових фактів, відомостей і різноманітної інформації про сфери людського буття та професійної діяльності фахівців, що зумовлює нагальну необхідність узагальнення, систематизації, виявлення специфіки та з'ясування тенденцій, а з іншого – зростання нових знань породжує істотні проблеми в їх засвоєнні, показує недостатність і неефективність

методів педагогічної практики та управлінської діяльності керівників у системі освіти.

Для успішної інформаційно-аналітичної діяльності керівників ВНЗ необхідно професійно виконувати інформаційно-аналітичну роботу як важливу складову їхньої управлінської діяльності. Лише керівники з високим рівнем розвиненості ІК зможуть у процесі управлінської діяльності здійснювати роботу за означеними трьома рівнями:

- інформаційним, що полягає в пошуку, збиранні, зберіганні й поширенні інформації;

- аналітичним – в узагальненні, класифікації інформації та її аналізі й перетворенні, розробці висновків, пропозицій, рекомендацій і певних прогнозів;

- практичним – у практичному використанні результатів ІАД у своїй управлінській діяльності.

Здійснюючи інформаційно-аналітичну роботу, керівникам проблематично встигати за новачками без ефективної обробки інформації про стан і розвиток процесів у педагогічних та інших підсистемах, безпосередньо їм підпорядкованих, і за які вони несуть відповідальність.

Актуальними стають такі її форми, як:

- моніторинг, що включає інформаційні зведення та огляди, аналіз ефективності прийняття рішень;

- дослідження актуальних проблем у педагогічній системі, якою управляють (інформаційні розробки, оперативні та аналітичні дослідження тощо);

- цілеспрямоване впровадження сучасних інформаційних педагогічних технологій у процес професійної підготовки майбутніх кваліфікованих працівників;

- системне застосування сучасних інформаційних технологій у своїй управлінській діяльності, оскільки ефективність управління ВНЗ переважно визначається ступенем достовірності й обґрунтованості

інформації, якою користується керівник у процесі підготовки та прийняття управлінських рішень. Потребують розгляду, принаймі, ще й критерії відбору інформації, організація інформаційних потоків, аналіз якості отриманих даних, які багато в чому визначаються суб'єктивністю та професійно-педагогічною компетентністю самих керівників.

Отже, виникає протиріччя між швидкозмінним оновленням системи ринку праці в Україні, зумовленим соціально-економічними перетвореннями в інформаційному суспільстві, і низьким рівнем інформаційної (оскільки вимагається здатність побудови ефективної системи інформаційних ресурсів, необхідної для формування інформаційно-правової основи прийняття управлінських рішень; здатність визначати необхідний інформаційний ресурс у межах оперативного та стратегічного управління організацією) та аналітичної (оскільки вимагається здатність: об'єктивно оцінювати ефективність запропонованої для використання системи інформаційних ресурсів; системно оцінювати позитивні та негативні аспекти кожного компонента системи інформаційних ресурсів; здійснювати оперативну аналітичну оцінку інформаційних потоків, отриманих від кожного компонента інформаційної системи; вміння оперативно й ефективно здійснювати аналітичне зіставлення інформаційних потоків, що виходять від кожного компонента системи інформаційних ресурсів; формулювати на основі отриманої інформації комплексні аналітичні висновки; інтерпретувати, систематизувати, критично оцінювати й використовувати отриману інформацію в контексті вирішуваного управлінського завдання або проблеми) компетентностей керівників ВНЗ. У цьому протиріччі відображено зовнішню невідповідність між сучасними соціальними вимогами до якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих працівників й управлінської діяльності керівників ВНЗ в Україні та станом розвиненості їхньої інформаційної культури як суб'єктів управління.

Водночас, існують внутрішні суперечності самого процесу розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ, зокрема між:

– наростаючим обсягом нової інформації з управлінської і педагогічної діяльності керівників ВНЗ у ринкових умовах функціонування і рівнем сформованості/розвиненості їхньої інформаційної культури як суб'єктів управління в освітній системі;

– суб'єктними, професійними та фаховими потребами керівників ВНЗ у посиленні свого професійного, інформаційного та управлінського потенціалів й необґрунтованістю цілей, завдань і змісту розвитку їхньої інформаційної компетентності у міжкурсовий період;

– сформованими на практиці стереотипами вирішення інформаційно-аналітичних проблем і завдань в управлінні ВНЗ і необхідністю засвоєння та реалізації сучасних інформаційних засобів та інноваційних підходів до управління ВНЗ на основних етапах розвитку інформаційної культури керівників навчальних закладів у міжкурсовий період;

– індивідуальною траєкторією розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ у міжкурсовий період (відповідно до різних особистісних, суб'єктних і професійних потреб, особливості функціонування ВНЗ у конкретному регіоні, кваліфікації, набутої професійної освіти тощо) і недостатньою розробленістю сучасних організаційних форм, методик, технологій і засобів її розвитку;

– необхідністю об'єктивного оцінювання рівнів розвиненості інформаційної культури керівників ВНЗ і нерозробленістю критеріїв оцінювання її розвиненості, відсутністю методики її діагностування.

Отже, розвиток інформаційної культури керівників ВНЗ можна визначити як педагогічну проблему, що стосується невідповідності потреби керівників у розвитку рівнів своєї інформаційної культури і недостатньою розробленістю теоретичних і методичних умов задоволення цієї потреби в міжкурсовий період. Таким чином, недостатня теоретична та практична розробленість наукової задачі щодо інформаційної культури

керівників ВНЗ, її необхідність для успішної управлінської діяльності та потреба професіоналізації шляхом цілеспрямованого розвитку управлінської культури в міжкурсний період, а також наявні суперечності в їхній управлінській культурі зумовили вибір теми монографії – **«Розвиток інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів»**.

1.2. Навігатор як інструментарій безперервного розвитку інформаційної культури

На сучасному ринку освітніх послуг навчальні заклади зіштовхуються з багатьма несподіванками, змінами у структурі підготовки майбутніх фахівців згідно запитів ринку праці і, відповідно, ризиками успішності вищих навчальних закладів (ВНЗ).

Конкуренція стає глобальною і жорсткою, особливо в технологічно розвинутих регіонах із низькою ціною праці і високими вимогами до фахівців. У цій ситуації керівникам ВНЗ необхідно використовувати ефективні інструменти для планування розвитку власної інформаційної культури як функціонального аргумента розвитку навчального закладу.

Створення технологічних дорожніх карт – шлях для визначення вимог соціуму до рівня інформаційної культури керівників ВНЗ, суміщення вимог із технологічними альтернативами створення або отримання потрібної технології розвитку інформаційної культури (ІК) керівників навчальних закладів (додаток Б).

Розглянемо передумови для розроблення дорожніх карт безперервного розвитку інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів:

– кардинально помінялися вимоги ринку праці до кваліфікаційної підготовки майбутніх фахівців;

–промисловість, для підприємств якої навчальний заклад готує фахівців, досягла стратегічного роздоріжжя через вихід на нові ринки або пошук нових технологій;

–утрачається популярність професій в абітурієнтів, не розширюється коло престижних професій, або навчальний заклад зіштовхнувся з небезпечною конкуренцією інших регіональних ВНЗ;

–існує перспектива розвитку ВНЗ для майбутніх запитів ринку праці у рамках галузі, однак немає стратегії для її реалізації;

–адміністрація, педагогічний колектив некомпетентні в тому, які вимоги до технологій, а, отже, й до підготовки фахівців будуть вимагати майбутні ринки праці, і коли саме будуть актуальними нові технології та підготовлені працювати за такими технологіями робітники;

–між навчальними закладами регіону неузгоджений вибір професій для навчання студентів кращим технологіям майбутнього розвитку регіону.

Навігацію можна підготувати в різних формах, однак, найчастіше їх подають багатопластовим об'єднанням діаграм, вибудованим із врахуванням часового фактору для зв'язку технологічного розвитку з трендами і запитами суспільства.

Навігатор розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ визначає критичні системні вимоги, потенціал підвищення рівня інформаційної культури і процесу його розвитку, технологічні альтернативи і проміжні етапи на шляху до реалізації визначеної мети. Як результат, навігатор визначає альтернативні технологічні шляхи досягнення визначеної мети. Можна вибрати єдиний шлях і розробити план реалізації. Однак для забезпечення розвитку інформаційної культури керівників навчальних закладів упродовж усього життя існує високий ризик або невизначеність, тому важливо мати декілька шляхів і рухатись ними ситуативно. Навігатор безперервного розвитку визначає ціннісні орієнтири і допомагає концентрувати власні ресурси на

критичних технологіях, необхідних для досягнення вибраної мети. Така концентрація важлива, адже сприяє більш ефективному використанню ресурсів нарощування інформаційного потенціалу керівників.

Створення навігатора безперервного розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ упродовж життя.

1. Планування розвитку ІК керівників вищих навчальних закладів

Для побудови навігатора важливо розглянути взаємозв'язок розвитку інформаційної культури і тандем: методи — технології виконання визначеної мети, передбачаючи самонавчання впродовж життя (рис. 1).

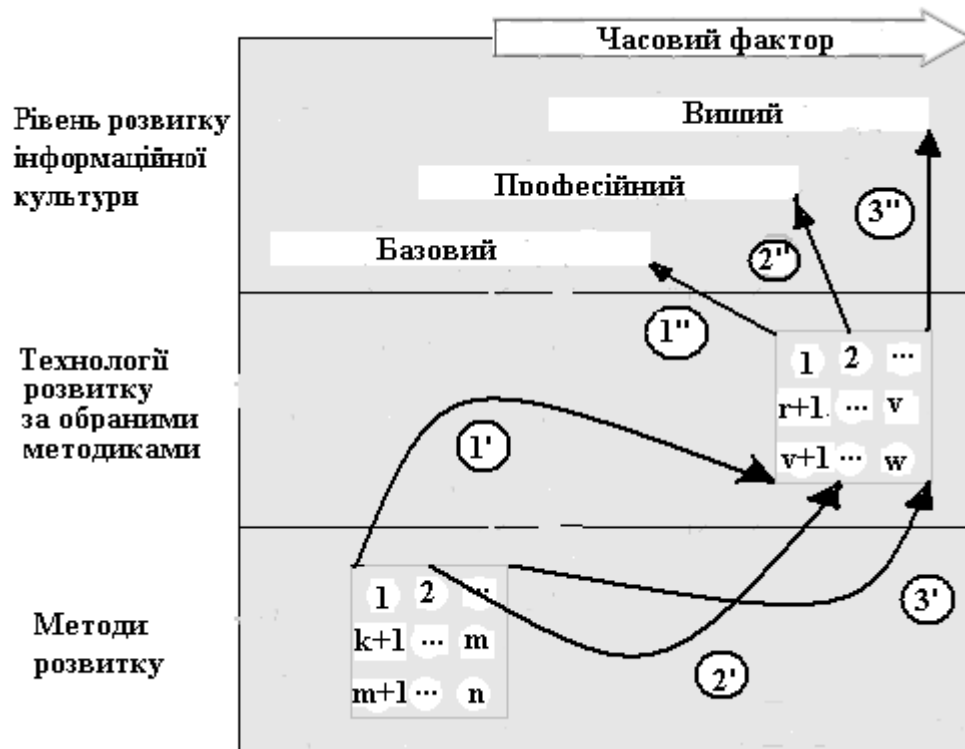

Рис.1. Планування розвитку інформаційної культури

2. Планування активів розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ

Керівникам ВНЗ важливо узгодити власні знання, уміння, навички із потребами суспільства, навчального закладу для розвитку інформаційної культури. Узгодження дає можливість на перспективу наглядно представляти свої критичні знаннєві активи; організувати

зв'язки між навиками, здатностями і технологіями для ефективного розвитку інформаційної культури (рис. 2).

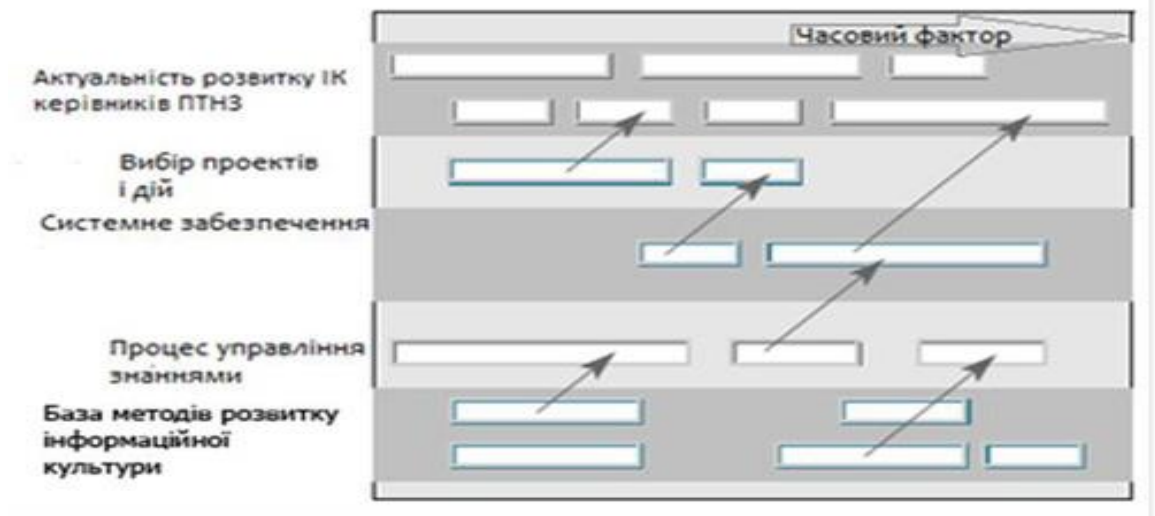

Рис.2. Планування активів розвитку інформаційної культури

Формат навігатора безперервного розвитку інформаційної культури. Найбільш доцільно вибрати із семи стандартних графічних типів форматів навігатора (багатошарові форми, стовбці, таблиці, графи, малюнки, плоскі діаграми, тексти) багатошарову форму, яка об'єднує технологічний пласт, складові рівня інформаційної культури і запити суспільства, ринку (рис. 3). Графік дає змогу розглянути розвиток кожного шару, а також визначити міжшарові залежності для полегшення впровадження методів і технологій розвитку ІК.

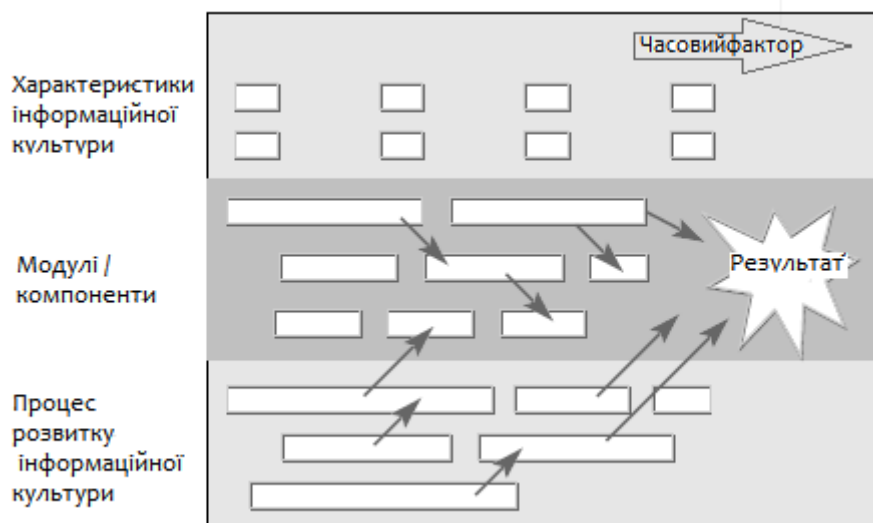

Рис.3. Формат навігатора розвитку інформаційної культури

1.3. Характеристики інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів

Інформаційна культура розглядається нами як одна зі складових загальної культури людини. Інформаційна культура пов'язана із соціальною природою людини та є продуктом її різноманітних творчих здібностей та здатностей.

У той же час інформаційним культура відображає і особливості професійної діяльності людини. Під інформаційною культурою керівника ВНЗ будемо розуміти системну професійну властивість фахівця-управлінця, яка:

- актуалізується та проявляється в процесі практичної професійної управлінської діяльності в ВНЗ;
- характеризує специфіку професійно-управлінської свідомості та самосвідомості, поведінки керівника ВНЗ, а також стиль та особливості його інформаційної взаємодії з іншими суб'єктами ВНЗ у процесі управлінської діяльності;
- забезпечує осмисленість інформаційно-аналітичної діяльності керівника й характеризує рівень культури його управлінської діяльності;
- стимулює творчий розвиток керівника навчального закладу як суб'єкта інформаційно-аналітичної діяльності в системі вищої освіти, оскільки її основу складає інформаційна культура.

Інформаційна культура як системна професійна властивість може виступати і як умова ефективної управлінської діяльності, і як її складова, і як одна з характеристик професійної управлінської діяльності. ІК керівника ВНЗ розглядається як основа інформаційно-аналітичної діяльності і є безпосередньою складовою його управлінської діяльності.

Враховуючи важливість інформаційної складової буття сучасної особи, а також враховуючи неминучість і гостру необхідність

якнайшвидшого входження України до відкритого загальносвітового інформаційного простіру, цей процес передбачає підвищення не просто загального культурного рівня громадян України, у тому числі й безпосередньо керівників ВНЗ, а цілеспрямоване підвищення/розвиток рівня їхньої інформаційної культури.

Серед найбільш дискутованих проблем вагоме місце займає визначення поняття "інформаційна культура". Незважаючи на досить часте згадування як у науковій, так і в публіцистичній літературі, це поняття найчастіше приймається як очевидне і таке, що не потребує додаткового уточнення. Але наукове визначення необхідне для виокреслення інформаційної культури у системі наук про інформацію й побудові моделі її розвитку в керівників ВНЗ упродовж управлінської діяльності взагалі та в міжкурсовий період зокрема.

Найчастіше поняття "інформаційна культура" використовується для характеристики широти знань фахівця (Д. Блюменау [23], А. Макарова [98], Є. Медведєва [105], Н. Ямчук [184] та ін.), для позначення даним поняттям ступеня засвоєння інформації фахівцем або ефективності використання ним у практиці (С. Антонова [7]).

Поняття "інформаційна культура" з'явилося не випадково. На думку деяких американських дослідників (Дж. Несбітт, П. Ебурдін [114]), більш аргументованими є словосполучення "інформаційна база", "інформаційні основи", "інформаційний фонд", оскільки мова йде про знання суб'єкта. Водночас вони вважають, що це поняття підкреслює зв'язок із духовною культурою особистості в різні періоди розвитку людства.

Аналізуючи поняття «інформаційна культура фахівця», можна виокремити дві найвживаніші позиції:

- як предмета при аналізі інформаційної культури – всі автори досліджують знання, якими повинен володіти фахівець;
- інформаційна культура позначається як якісна характеристика особистості.

Отже, тут простежується тенденція розробки єдиної парадигми обґрунтування інформаційної культури особистості.

Із позиції соціально-філософського аспекту щодо поняття «інформаційна культура», варто зауважити, що проблема пов'язана специфікою розвитку культури – періоду інформатизації суспільства, широкого впровадження комп'ютерних та інформаційних технологій. Він характерний видозмінами зв'язків і відносин у галузях, між ними, у системі "суб'єкт – діяльність", а також поглибленням і розширенням потреби особистості осмислювати своє місце, місію і роль у сьогоденні. Розглянемо найбільш вживані визначення змісту поняття «інформаційна культура»:

– І. Хангельдієва [175]: якісна характеристика життєдіяльності людини в області отримання, передачі, збереження та використання інформації, коли пріоритетними стають загальнолюдські духовні цінності;

– О. Гречихін [38]: природа інформаційної діяльності людини має аксіологічний характер, тобто зумовлена цінностями культури;

– О. Медведева [105]: інформаційна культура – це рівень знань, який дає можливість людині вільно орієнтуватися в інформаційному просторі, брати участь у його формуванні та сприяти інформаційній взаємодії в суспільстві;

– Е. Семенюк [157]: інформаційна культура – це міра досконалості людини, суспільства або певної його частини у всіх можливих видах роботи з інформацією: отриманні, накопиченні, кодуванні і перетворенні будь-якого виду; створенні на цій основі якісно нової інформації, її передачі та практичному використанні;

– Н. Ничкало [113]: інформаційна культура особи не є автономною: вона тісно взаємопов'язана із загальнолюдською педагогічною культурою і з культурою спілкування;

– Ю. Рамський [55]: інформаційна культура вчителя – це

інтегральний показник рівня його досконалості в інформаційній сфері діяльності, який проявляється в специфіці педагогічної діяльності та системі професійних якостей вчителя;

– М. Жалдак [56]: основи інформаційної культури мають методологічний, світоглядний, загальноосвітній і загальнокультурний характер, що проявляється у використанні в загальній практиці універсальних процедур пошуку, обробки та представлення інформації на базі відповідної системи наукових понять, принципів і законів як необхідних чинників системно-цілісного пізнання та відображення об'єктивної реальності та пов'язаного з такою системою фактографічного матеріалу (бази даних, бази знань, тощо), і повинні формуватися в процесі вивчення комплексу всіх навчальних дисциплін;

– Н. Гендіна [34]: інформаційна культура особистості — одна зі складових загальної культури людини; сукупність інформаційного світогляду та системи знань і вмінь, які забезпечують самостійну діяльність, спрямовану на оптимальне задоволення індивідуальних інформаційних потреб із використанням як традиційних, так і нових інформаційних технологій. Вона відрізняється від інформаційної грамотності здатністю людини створювати нові інформаційні продукти і творчо їх використовувати;

– Н. Морзе [107]: інформаційна культура може розглядатися як складова частина загальної культури, орієнтована на інформаційне забезпечення людської діяльності. Вона відображає досягнуті рівні організації інформаційних процесів та ефективності створення, збирання, зберігання, опрацювання, подання і використання інформації, що забезпечують цілісне бачення світу, його моделювання, передбачення результатів рішень, які приймаються людиною;

– М. Вохришева [29]: інформаційна культура – область культури, пов'язана з функціонуванням інформації в суспільстві і формуванням інформаційних якостей особистості ;

– Н. Зінов'єва [63]: інформаційна культура особистості – гармонізація внутрішнього світу особистості під час засвоєння всього об'єму соціально-значущої інформації.

Визначимо поняття «інформаційна культура керівників вищих навчальних закладів»: *під інформаційною культурою керівників ВНЗ розуміємо одну з складових їхньої загальної професійно-педагогічної культури як керівників, яка є інтегральною складовою інформаційного світогляду, системи інформаційних та інформатичних знань, умінь, навичок, здатностей і ставлень, професійно важливих якостей (інформаційної грамотності, осмисленої мотивації використання інформаційно-комунікаційних технологій в управлінській діяльності, ситуативного управління навчальним закладом, критичного мислення в роботі з інформаційними потоками, комунікативності під час прийняття рішень і дій, партнерського спілкування, культури поведінки), особистого та професійного досвіду у сфері пошуку, оцінювання, використання, збереження, аналізу, оформлення та передачі інформації за допомогою різних засобів, методів і форм інформаційно-аналітичної діяльності, що забезпечують оптимальне задоволення інформаційних потреб як соціального, професійного та управлінського суб'єкта в педагогічній системі вищої освіти.*

Інформаційна культура керівників ВНЗ має безпосередній зв'язок з їхньою інформаційно-аналітичною діяльністю, оскільки інформаційна культура та інформаційно-аналітична діяльність керівників між собою взаємозумовлені та взаємопов'язані. В. Ягупов [185] так визначає інформаційно-аналітичну діяльність керівника ВНЗ: «...це його ставлення до інформації та критичне усвідомлення її цінності, інформаційно-аналітичні знання, навички, вміння, здатності, професійно важливі якості, особистий досвід у сфері пошуку, оцінювання, використання, збереження, аналізу, оформлення та передачі інформації за допомогою різних засобів, методів і форм інформаційно-аналітичної

діяльності, що дає змогу оперативно орієнтуватися в інформаційному просторі ВНЗ, брати участь у його формуванні, а також успішно реалізовувати інформаційно-аналітичну функцію як суб'єкта управління в системі вищої освіти.

У сучасних умовах відбувається швидкоплинний процес оновлення знань, появи сучасних засобів передачі та обробки інформації, що ставить високі вимоги до рівня організації інформаційно-аналітичної діяльності у сфері вищої освіти. Цей вид розумової діяльності пов'язаний з використанням інформаційно-аналітичної функції, яка передбачає такі заходи та дії:

- збір, обробку, аналіз і оцінку інформації з метою підвищення ефективності діяльності керівника;

- отримання нових знань на основі застосування дослідницьких методів обробки й аналізу інформації, даних емпіричних спостережень, використання практичного досвіду, інтуїції з метою подальшого розв'язання проблем навчального закладу.

Така функція відповідає загальноприйнятим класифікаційним ознакам (основні, загальні, допоміжні), а саме: вона входить до списку загальних функцій та є типовою для всього управлінського процесу [99].

Важливість роботи керівника ВНЗ з інформацією не підлягає сумніву, оскільки інформаційно-аналітична діяльність має не стільки технічний характер, а скільки вимагає творчого підходу. У зв'язку з цим управлінські дії з названої функції відносно виокремлені в процесі управління навчальним закладом.

Окрім того, ці дії однорідні: збір, обробка, аналіз й оцінка пов'язані єдиною категорією – інформацією, і спрямовані на досягнення спільної мети – створення умов для реалізації усіх функцій управління. Такі управлінські дії, будучи атрибутом кожної стадії будь-якого управлінського циклу, характеризуються стабільністю, логічністю, послідовністю та системністю. Було б некоректно розглядати інформацію

у вигляді стадії або навіть етапу управлінського процесу. Така недооцінка значення інформації і роботи з нею матиме негативні наслідки практичної діяльності в управлінні ВНЗ. Адже керівник у своїй діяльності постійно використовує інформацію. Вона, після відповідної переробки, стає основою для його наступних управлінських дій.

Так, керівник ВНЗ засобами інформаційно-аналітичної функції здійснює методично-спрямований організуючий вплив на інформацію та її оцінку. Ця функція, поміж інших функцій управління, охоплює всі стадії процесу управління. Вміло її використовуючи, керівник забезпечує надходження інформації з оточуючого соціального середовища у ВНЗ, і з даного навчального закладу – в оточуюче середовище. Завдяки цій функції інформація надходить в управлінську структуру ВНЗ (адміністрацію навчального закладу), підпорядковані їй структурні підрозділи і до виконавців. Без цього неможливо забезпечувати постановку і виконання мети функціонування ВНЗ, активізацію педагогів для вирішення поставлених перед педагогічним колективом завдань тощо.

Керівник ВНЗ, використовуючи інформаційно-аналітичну функцію, створює систему збору необхідної інформації, а також проводить емпіричне дослідження, у процесі якого інформація аналізується і розглядаються умови для оцінювання виявленої ситуації. Інструментарій емпіричного дослідження складається з логічних і статистичних методів. Управлінська інформаційно-аналітична діяльність керівника ВНЗ по реалізації інформаційно-аналітичної функції – це не визначений набір технічних операцій, а струнка система процедур керівника як суб'єкта управління, так і всієї адміністрації.

Основна мета системи інформаційного забезпечення керівника ВНЗ – постачання об'єктивної, своєчасної та оптимальної за об'ємом інформації. Якщо перші дві характеристики управлінської інформації мають визначені ознаки, то оптимальний об'єм конкретних параметрів

визначається в кожному конкретному випадку у відповідності з метою аналізу. Для підвищення ефективності інформаційно-аналітичної функції керівників ВНЗ необхідно використовувати науково зумовлені методики збору інформації, її аналізу та оцінювання згідно з рівнем інформаційної культури керівників.

У інформаційно-аналітичній діяльності керівників ВНЗ інформацію за часовою спрямованістю поділяють на такі види:

– оперативну – виявлення, наприклад, незначних відхилень у функціонуванні ВНЗ, його структурних елементів, підрозділів, окремих педагогів, студентівського контингенту тощо;

– тактичну – виявлення наявних тенденцій і проблем у професійній діяльності педагогів;

– стратегічну – виявлення комплексних проблем або передумов, необхідних для розробки комплексних програм, концепцій, що визначатимуть стратегію функціонування та розвитку ВНЗ у ринкових умовах функціонування. А сам аналіз інформації поділяють на такі види: системний, перспективний, ретроспективний, оперативний, порівняльний, проблемно-орієнтований, функціональний, системно-ситуативний, структурований, рефлексивний тощо.

Системний аналіз є сукупністю наукових методів і практичних прийомів дослідження великих і складних проблем управління, методичним засобом реалізації системного підходу до управління, заснованому на використанні ЕОМ і орієнтованому на дослідження складних систем — технічних, економічних, екологічних тощо. Схема процесу системного аналізу значно складніша за схему процесу прийняття управлінських рішень. Результатом системних досліджень є, як правило, вибір цілком певної альтернативи плану розвитку ВНЗ, параметрів структури тощо. Тому витоки системного аналізу, його методичні концепції лежать у тих дисциплінах, об'єктами яких є проблеми прийняття рішень: теорії операцій і загальної теорії

управління.

Перспективний аналіз – це метод вивчення економіки ПНЗ, їх внутрішніх підрозділів, що забезпечує отримання інформації про рівень показників наукової прикладної діяльності у дослідженнях на перспективу, а також про напрямки і ступень впливу на них різних факторів. Перспективний аналіз також необхідний для складання планових завдань на майбутній період і вироблення рішень, що забезпечують успішне виконання плану.

Ретроспективний аналіз діяльності ВНЗ та їх внутрішніх підрозділів – найбільш розроблений вид аналізу. Його методи знаходять застосування і в інших видах аналізу. Основне призначення аналізу полягає у вивченні діяльності ВНЗ та внутрішніх ланок за такі періоди часу, як місяць, квартал, рік і інші з початку виконання проекту з метою отримання об'єктивної оцінки результатів навчальної діяльності за ці періоди та виявлення ефективності.

Оперативний аналіз покликаний дослідити роботу кафедр, факультетів за відносно короткі періоди часу – тиждень, місяць тощо. Його мета – забезпечити своєчасне отримання інформації про величину, напрями та причини відхилень навчальних процесів від заданих параметрів, що необхідно для оперативного регулювання ходу навчальної діяльності ВНЗ.

Порівняльний аналіз спрямований на вивчення діяльності кафедр, факультетів у порівнянні з іншими кафедрами та факультетами ВНЗ. Такий аналіз необхідний для підбиття підсумків конкурентоспроможності ВНЗ, для освоєння передового досвіду та комплексного виявлення можливостей підвищення ефективності навчальної діяльності.

Проблемно-орієнтований аналіз являє собою метод виявлення і дослідження складних навчально-наукових проблем. Формування цього виду аналізу багато в чому пов'язано з впровадженням у практику методів програмно-цільового управління. Науково-технічний прогрес значно

розширює можливості вдосконалення техніки та технології, збільшуючи тим самим кількість варіантів вирішення однозначних за цілеспрямованістю завдань розвитку навчальної і наукової діяльності ВНЗ. У цьому зв'язку проблемно-орієнтований аналіз спрямований на дослідження різних варіантів вирішення проблеми, що забезпечують досягнення поставлених цілей.

Функціонально аналіз – вид аналізу, розроблений зарубіжними і вітчизняними фахівцями, який покликаний забезпечити взаємопов'язане дослідження рівня підготовки випускників ВНЗ та витрат ресурсів, пов'язаних з їхньою підготовкою. Початковим об'єктом такого аналізу служать конкурентноздатність випускників і максимальна відповідність запитам роботодавців. Мета аналізу – знайти в кожному конкретному випадку оптимум співвідношення показників якості та витрат. За допомогою функціонального аналізу можна формувати високоефективні системи зниження витрат на підвищення якості навчальної діяльності у підготовці спеціалістів – випускників ВНЗ.

Системно-ситуаційний аналіз діяльності вищого навчального закладу здійснюється за допомогою методу послідовної динамічної оцінки діяльності (МПДО).

МПДО структурно складається з шести блоків. Ці блоки представлені на рис. 4.

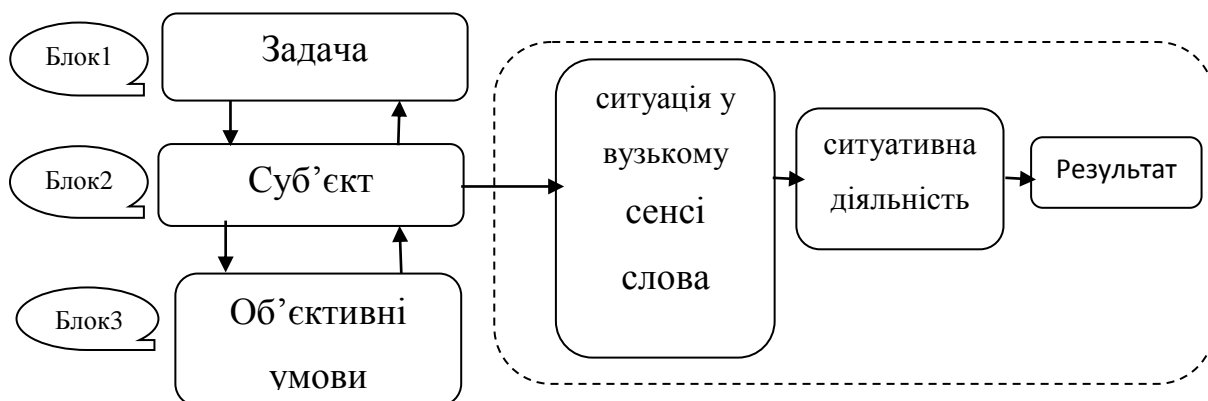

Рис. 4. Структура методу послідовно-динамічного оцінювання діяльності ВНЗ

1.4. Компоненти інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів

У результаті аналізу та узагальнення наукових джерел можна визначити такі евентуальні складові змісту поняття «інформаційна культура керівника ВНЗ»:

- сукупність знань, умінь, навичок і здатностей керівника у роботі з інформаційними технологіями;
- процес і результат розвитку керівника в інформаційному суспільстві (здатність використовувати інформаційний підхід у своїй управлінській діяльності, аналізувати та оцінювати інформаційну обстановку, робити інформаційні системи більш ефективними для професійної діяльності тощо);
- стиль мислення;
- ставлення до інформації;
- культура роботи з інформацією;
- дотримання етичних норм роботи з інформацією тощо.

Цей перелік демонструє складну «природу» такого явища, оскільки складність і багатозначність поняття «інформаційна культура» зберігається в науці і на даний час. Інформаційну культуру педагогічних працівників можна розглядати як цілісну підсистему професійної і загальної культури, поєднаних категоріями: культурою мислення, поведінки, спілкування, діяльності, і сформовану такими взаємозв'язаними структурними елементами:

- аксіологічним (гуманістична цінність інформаційної (інформаційно-аналітичної) діяльності);
- етично-комунікативним (оволодіння системою комунікативних знань, рівень комунікативної підготовки особистості, відповідність мови та її стилю нормам літературної мови, установка на спілкування з іншою людиною як найвищою цінністю та налаштованість на суб'єкт-суб'єктну

взаємодію, дотримання етичних норм спілкування, використання комунікативних знань відповідно до етнопсихологічних особливостей особистості, норм моралі суспільства з урахуванням загальнолюдських цінностей; ефективне використання комп'ютерних комунікацій для міжособистого спілкування);

- пізнавально-інтелектуальним (метакогнітивна обізнаність, що характеризує рівень і тип власної уяви про свої інтелектуальні ресурси (якість, уміння оцінювати, мобілізувати), дає змогу використовувати свої розвинуті якості й приховувати недостатньо розвинуті; вона лежить в основі особливостей стилю керівника, формування іміджу та репутації, вибору способу поведінки та впливу на підлеглих; компетентність і вільна орієнтація в інформаційних технологіях);

- прогностичним (адаптивність мислення у швидкозмінних інформаційних умовах, прогнозування результатів і ймовірних наслідків інформаційної (інформаційно-аналітичної) діяльності);

- прикладним (ефективне використання сучасних інформаційних технологій для вирішення професійних завдань);

- правовим (знання правових норм регулювання інформаційних стосунків та уміння використовувати їх в інформаційному суспільстві);

- ергономічним (знання та уміння безпечної та комфортної інформаційно-професійної діяльності).

Розглянемо чинники впливу на розвиток рівня інформаційної культури керівників ВНЗ за умови:

- використання інформації для впливу та управління (розвивається функціональна інформаційна культура);

- обміну інформацією для вдосконалення процесів і зростання ефективності міжособистісної взаємодії (розвивається інформаційна культура міжособистісної взаємодії);

- використання інформації для прогнозування змін у внутрішньому і зовнішньому середовищі ВНЗ (розвивається культура інформаційно-

професійної діяльності та, відповідно, інформаційно-аналітична компетентність);

– дотримання принципів відкритості та прозорості в інформаційно-аналітичній діяльності (розвивається технологія інформаційно-професійної діяльності).

Ці чинники безпосередньо формують мінімальну кількість складових (чи універсальну структуру) інформаційної культури керівників ВНЗ як суб'єктів управління:

1. *Функціональна інформаціона культура*, яка передбачає використання інформації для реалізації посадових компетенцій керівниками ВНЗ як суб'єктів управління в системі вищої освіти. Наприклад, сучасна освітня практика виявила особливу потребу керівників ВНЗ у розробці основ маркетингу і менеджменту, актуалізації наукових досліджень ринку праці для забезпечення конкурентоздатності вищого навчального закладу на сучасному освітньому ринку. Так, інформаційний моніторинг сприяє усуненню помилок у функціонуванні та розвитку ВНЗ, створює умови його стабільного розвитку. Кількісне та якісне оцінювання інформації засобом моніторингу, об'єктивне відображення його результатів впливає на громадську думку педагогічного, студентівського колективів, зовнішнього соціуму, формує їхній інформаційний вибір(використання засобів public relations).

2. *Культура міжособистісної взаємодії*, що розглядає інформацію як предмет обміну між органом управління ВНЗ і соціумом, у тому числі з соціальними партнерами. У зв'язку з цим змістовна інформація є важливою компонентою процесів удосконалення і підвищення ефективності управління ВНЗ. Між суб'єктом і об'єктом управління мають обов'язково налагоджуватися інформаційні зв'язки, складні інформаційно-комунікативні схеми, а також певні емоційно-почуттєві взаємини, які стають передумовою успішного вирішення педагогічним колективом поставлених завдань.

3. *Культура інформаційно-професійної діяльності.* Управління ВНЗ неможливе без інформаційно-аналітичної складової життєдіяльності колективу, різноманітної інформації, котра стосується різних аспектів функціонування навчального закладу як педагогічної системи тощо. Істотним аспектом управлінської діяльності є те, що мають місце також певні проблеми та проблемні ситуації, а саме: попередження конфліктів і соціальних напружених ситуацій; пошук оптимального вирішення проблем стосовно життя колективу; визначення ймовірних наслідків прийнятих рішень; передбачення та прогнозування тенденцій і закономірностей розвитку певних ситуацій в ВНЗ як об'єкта управління; стратегічне планування.

Так, у системі управлінської діяльності будь-якого керівника прогнозування є невід'ємною частиною процесу прийняття рішення. Без прогнозування, експертизи і дослідження управління ВНЗ не може бути ефективним. Від якості підготовлених керівником аналітичних документів (інформаційно-аналітичних оглядів, довідок тощо), адекватних реальній ситуації, залежить ефективність прийнятих рішень. Водночас, суб'єктивний підхід керівника до поточної ситуації також впливає на протікання і розвиток різноманітних процесів у ВНЗ. Зрозуміло, що цей вплив може бути як позитивним, так і негативним. Крім того, суб'єктивний підхід може формуватися на деформованій, неправдивій інформації, або організованій дезінформації.

4. *Технологічна культура інформаційно-професійної діяльності.* Відкритість і прозорість управлінської діяльності керівників ВНЗ є важливою умовою підтримання позитивного морально-психологічного клімату в колективі. У зв'язку з цим управлінська діяльність має бути побудована на ефективній системі зворотнього зв'язку та інформаційній прозорості управлінських заходів.

1.5.Процес розвитку інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів

Планування активів розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ.

Розвиток активів інформаційної культури керівників ВНЗ у міжкурсовий період у структурі дорожньої карти доцільно здійснювати, використовуючи модель, побудовану на циклі Демінга (Рис. 4).

Модель покращення складається із чотирьох стадій:

1) визначення чітко сформульованої мети і завдань покращення (підвищення) рівня інформаційної культури керівника вищого навчального закладу, *які відображають в одиницях вимірювання корисності для внутрішнього чи зовнішнього соціуму ВНЗ;*

2) розробка *системи вимірювання покращення (підвищення рівня ІК):* методисти регіональних науково-методичних центрів накопичують/збирають показники за декількома індикаторами, часто – на малій вибірці учасників, і аналізують їх за допомогою динамічного графіка;

3) генерування *ідей для позитивних змін розвитку інформаційної культури за показниками: ідеї* для змін ІК генеруються потребами внутрішнього соціуму ВНЗ, із використанням списку відомих концепцій розвитку ІК;

4) *тестування/впровадження змін у системі* (згідно циклу Демінга): ефект від змін оцінюється відносно мети і завдань підвищення рівня інформаційної культури. Якщо означені зміни сприяють підвищенню рівня розвитку інформаційної культури керівника навченого закладу, то впровадження зафіксують і поширюють. У іншому разі — їх відкидають і тестують інші зміни.

Мотивація розвитку інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів.

Проблема розвитку інформаційної культури керівників вищих

навчальних закладів як суб'єктів управлінської діяльності в системі вищої освіти особливо актуальна, оскільки входження України в міжнародний освітній простір та сучасний ринок освітніх послуг вимагає підготовки конкурентоздатних, з високим рівнем інформаційної культури керівників навчальних закладів, згідно стандарту UNESCO ICT-CFT (The UNESCO ICT Competency Framework for teachers), розробленого ЮНЕСКО у партнерстві зі світовими лідерами.

– Тому все більш актуальною стає проблема інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів у міжкурсний період. Однак, ця проблема як на теоретичному, так і на практичному рівнях ще недостатньо досліджена, що, в свою чергу, негативно позначається на розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ – процес розвитку інформаційної культури керівників навчальних закладів не має цілісної структури, оскільки проблема розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ не була предметом наукових пошуків і дисертаційних досліджень вітчизняних науковців. Існують лише окремі публікації та результати поодиноких досліджень щодо інформаційної культури фахівця як чинника його успішної професійної діяльності, а також соціальної захищеності особи в інформаційному суспільстві.

Актуальність досліджуваної теми посилюється низкою суперечностей між:

– наростаючим обсягом нової інформації з управлінської і педагогічної діяльності керівників ВНЗ у ринкових умовах функціонування системи професійно-технічної освіти і рівнем розвиненості їхньої інформаційної культури як суб'єктів управління в системі вищої освіти;

– су'єктними і професійними потребами керівників ВНЗ у посиленні професійного, інформаційного та управлінського потенціалів і відсутністю системи розвитку їхньої інформаційної культури в

міжкурсний період;

– сформованими на практиці стереотипами вирішення інформаційно-аналітичних завдань в управлінні ВНЗ і необхідністю засвоєння та реалізації сучасних інформаційних засобів та інноваційних підходів до управління професійно-технічними навчальними закладами;

– індивідуальною траєкторією розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ у міжкурсний період (яка визначається різноманітністю особистісних і професійних потреб, особливістю функціонування вищих навчальних закладів у конкретному регіоні, рівнем інформаційно-аналітичної діяльності тощо) і недостатньою розробленістю методики розвитку ІК у міжкурсний період.

Актуальність досліджуваної проблеми, її недостатня теоретична обґрунтованість, об'єктивна потреба і практична значущість, а також наявні суперечності зумовили обґрунтування розроблення методики розвитку інформаційної культури керівників вищої освіти у міжкурсний період.

Вибір проектів і дій.

Рекомендовані проекти для розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ:

1. Інформаційна грамотність.
 - 1.1. Розвиток інформаційної культури користувачів Інтернету.
2. Функціональна інформаційна культура.
 - 2.1. Розвиток інформаційної культури управління.
3. Культура міжособистісної взаємодії.
 - 3.1. Соціальне партнерство засобами Інтернет.
 - 3.2. Людина в культурі інформаційного суспільства.
4. Культура інформаційно-професійної діяльності.
 - 4.1. Медіаграмотність, мультимедіапроекти.

4.2. Формування та використання контент-бібліотеки навчального закладу.

5. Технологічна культура інформаційно-професійної діяльності.

5.1. Веб-сайт як засіб розвитку інформаційної культури.

5.2. Розбудова відкритого інформаційного простору ВНЗ засобами блогу.

Системне забезпечення розвитку інформаційної культури.

Системний підхід до розвитку інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів можна розглядати як комплексний педагогічний захід, до якого входять основні поняття для вивчення, підвищення та розвитку інформаційної культури; принципи як базові положення або головні правила розвитку інформаційної культури; прийоми і методи розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ.

Розглядаючи інформаційну культуру керівників вищих навчальних закладів як систему стійких зв'язків і відношень між її елементами в процесі взаємодії, окреслимо у вигляді принципів значимі обставини для формування й підтримки цілісності, стійкості і її незворотності.

Принцип цілісності вважається одним із головних критеріїв підпорядкування об'єкта до класу системи, а самого процесу діяльності – до розряду системних. Розкриваючи зміст системного підходу до розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ, виокремимо такі аспекти принципу цілісності:

· система складається із визначеної сукупності компонентів, взаємозв'язок і взаємодія яких забезпечує цілісність інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів, а саме:

– індивідуально-груповий:– керівники, викладачі, студенти даного ВНЗ; керівники викладачі, студенти інших ВНЗ регіону;

– змістовно-орієнтований – мета підвищення рівня інформаційної культури керівників ВНЗ, перспективи її розвитку впродовж життя;

– функціонально-діяльнісний – системотворчий вид управлінської діяльності, форми і методи розвитку інформаційної культури, управління процесом розвитку, основні шляхи саморозвитку керівників;

– інформаційно-технологічний – нові інформаційні телекомунікаційні і комп’ютерні технології у процесі інформаційно-аналітичної діяльності;

– діагностико-результативний – критерії і показники ефективності розвитку інформаційної культури, форми, прийоми і методи самостійного навчання, аналіз і оцінка діяльності у процесі розвитку інформаційної культури;

Принцип комунікативності віддзеркалює внутрішні і зовнішні зв’язки системи. При розгляді інформаційної культури керівників ВНЗ окреслюються такі основні зв’язки:

– взаємозв’язок складових компонентів інформаційної культури;

– взаємозв’язок основних суб’єктів, які впливають на розвиток інформаційної культури керівників ВНЗ: зовнішнього та зовнішнього соціуму;

– взаємозв’язок управлінської діяльності і діяльності по використанню сучасних комп’ютерних засобів у процесі інформаційно-аналітичної діяльності, інформаційно-методичної діяльності тощо;

– взаємозв’язок технічного оснащення процесу управління в конкретному ВНЗ із існуючими технологіями;

– взаємозв’язок досвіду керівників по використанню сучасних технологій управління навчальним закладом.

Принцип структурності передбачає забезпечення стійкості структур, цілісності системи, упорядкування взаємодії її компонентів. Поруч зі статичними якостями, структура має й динамічні, які забезпечують її рухливість і мінливість. Завдяки динамічним якостям системи забезпечуються можливості розвитку інформаційної культури керівників упродовж життя.

Принцип керованості і підпорядкування меті забезпечує розгляд мети й управління не лише як важливих елементів системи, але і як системотвірних факторів функціонування і розвитку. Мета зумовлює набір компонентів системи, їх властивості і взаємозв'язки. Правильний вибір керівниками ВНЗ мети – головна умова успішного підвищення рівня інформаційної культури і її подальшого розвитку. Досягнення визначеної мети значною мірою залежить від форм, методів і способів управління системою. Розвиток інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів відноситься до розряду самоуправляємих систем.

Системний підхід до розвитку інформаційної культури дає змогу виокремити цілу низку системотворчих факторів: бібліографічну культуру, комунікативний аспект і технологічний компонент.

Бібліографічну культуру як підсистему інформаційної культури іноді розглядають крізь призму культурологічного підходу. Культурологічна концепція бібліографії виявляє взаємодію бібліографії і культури на рівні методів; бібліографічний метод – спосіб збереження, трансляції культури. Культуру можна розглядати як процес накопичення, збереження і передачі накопиченого досвіду поколінням.

Комунікаційний аспект інформаційної культури передбачає підпорядковану меті і контексно зв'язану форму обміну думками, відомостями, ідеями. Комунікація може бути розмовною, письмовою або комп'ютерною. Найбільш актуальною із перерахованих є комп'ютерна. Поява нових комунікаційних засобів і форм (Інтернету) розширює можливості освоєння культурного простору. Комунікаційними засобами в Інтернет-спільноті є: електронна пошта, списки розсилки, телеконференції, форуми, дискусійні листи, електронні журнали, чати, гостеві книги на web-сторінках тощо.

Нові комп'ютерні технології спрямовані на розвиток технологічного компонента інформаційної культури і спрямовані на:

1. Підвищення комп'ютерної грамотності;
2. Розвиток умінь і навичок роботи з інформацією;
3. Формування навичок роботи з текстом, а саме: інтерпретація й аналіз;
4. Оволодіння алгоритмом пошуку інформації.

Ставлення керівників ВНЗ до використання в управлінській діяльності інформаційних і комунікаційних технологій – це мінімальна одиниця системи, яка в рамках інформаційної культури вважається характеристикою розвитку їх як особистостей. При самооцінці керівниками навчальних закладів рівня розвитку інформаційної культури на основі системного підходу рекомендується використовувати основні компоненти системного аналізу [48]:

1. **Морфологічний аналіз** для виокремлення елементів системи;
2. **Структурний аналіз** для визначення внутрішньої організації системи, оцінки характеру зв'язків складових елементів ІК, виявлення системотворчих зв'язків і відношень;
3. **Функціональний аналіз** спрямований на розкриття функцій системи і її компонентів, на вивчення функціонування цілісності системи і її основних частин;
4. **Історичний аналіз** дає можливість проаналізувати керівникам вихідну позицію розвитку інформаційної культури, стан рівня розвитку на даний момент і прогнозувати розвиток та якісне перетворення системи.

Технологічний компонент системного підходу інформаційної культури керівників ВНЗ ми пов'язуємо з процесом моделювання, а саме, із циклом Демінга у підвищенні рівня інформаційної культури (Рис.5).

ЦИКЛ Демінга підвищення рівня інформаційної культури керівників ВНЗ у міжкурсовий період

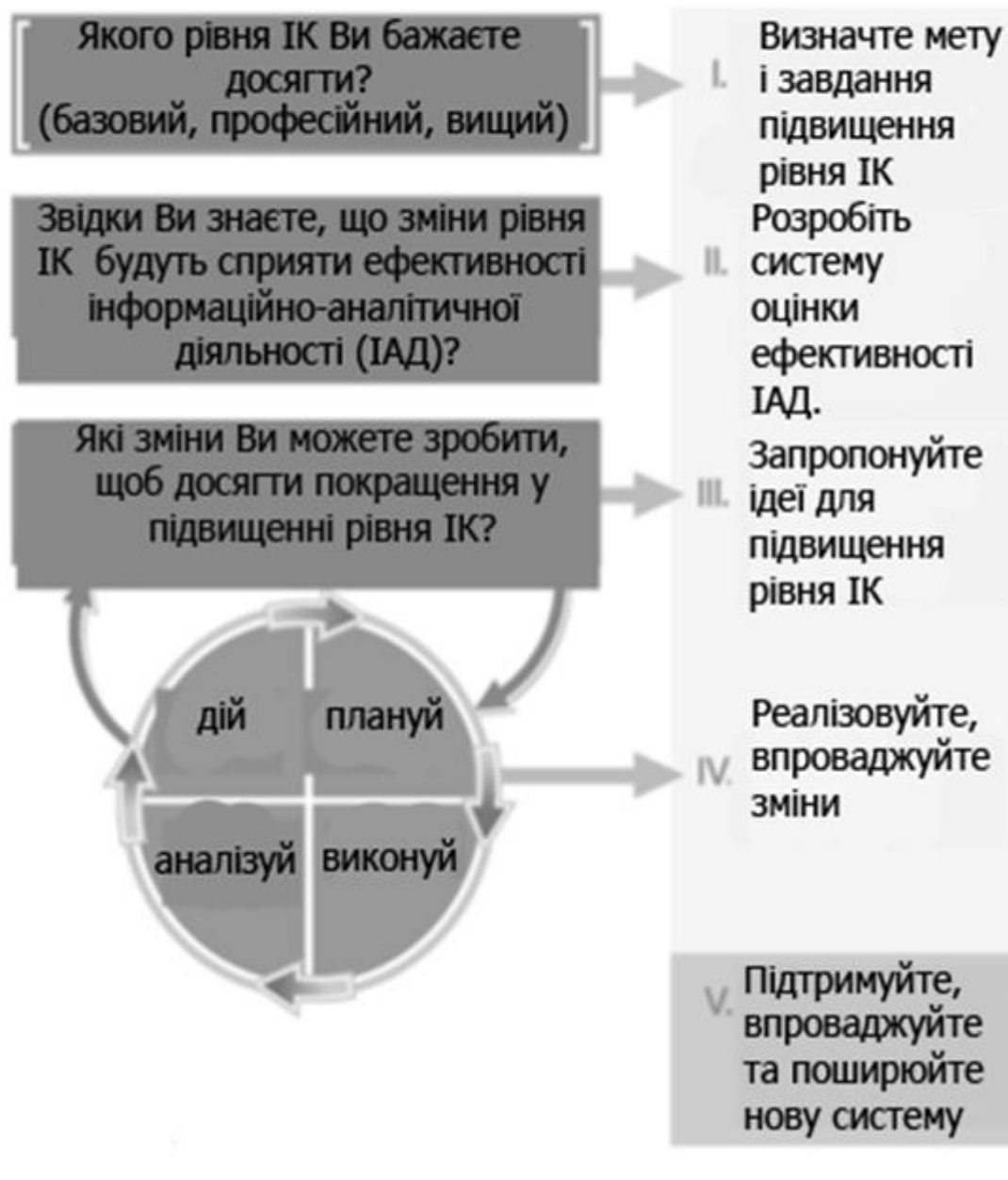

Рис.5. Цикл Демінга у підвищенні рівня інформаційної культури

У моделі, задіянням циклу Демінга, будемо розуміти метод пізнавальної і практичної діяльності, що сприяє адекватному й цілісному відображенню суті, важливих якостей та компонент процесу розвитку інформаційної культури. Побудова моделі розвитку інформаційної

культури керівників вищих навчальних закладів пов'язана з визначенням критеріїв оцінки їхньої діяльності, а саме:

1. Розробка дорожньої карти (моделі розвитку інформаційної культури впродовж всього життя);

2. Ознайомлення педагогів ВНЗ із теорією і практикою використання сучасних технологій у навчально-виховному процесі навчальних закладів;

3. Діагностика стану і результативності розвитку інформаційної культури;

4. Проведення роботи по актуалізації і стимулюванню власної діяльності по оволодінню новими засобами, формами і методами організації розвитку інформаційно-аналітичної діяльності;

5. Здійснення інтеграції індивідуальної і групової діяльності по розвитку ІК розбудовою відкритого інформаційного простору ВНЗ, персональних блогосфер, формуванню творчих Інтернет-спільнот тощо;

6. Обговорення на методологічних семінарах проблем розвитку інформаційної культури;

7. Коригування дорожньої карти розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ.

Відтак, системний підхід до управлінської діяльності керівників ВНЗ з точки зору розвитку інформаційної культури, тає змогу розробляти кожному керівнику ВНЗ індивідуальну траєкторію розвитку. Він характеризується фактичним рівнем розвитку інформаційної компетентності, творчою активністю, готовністю опанувати нові технології в управлінні ВНЗ, спрямовувати свої сили на самовдосконалення і самореалізацію.

Процес управління знаннями.

Управління знаннями спрямоване на наповнення цінних даних до інформації шляхом її фільтрації, синтезу, узагальнення і презентації у тому вигляді, який допоможе керівникам ВНЗ надбати необхідні знання.

З точки зору Б. Гейтса, «*управління знаннями* – це управління інформаційними потоками, яке гарантує своєчасне їх отримання для виконання необхідних дій; при цьому кінцевою метою буде зростання потенціалу організації, або корпоративного коефіцієнта інтелекту (IQ), так як для забезпечення успішності на динамічних ринках він (IQ) має бути дуже високим, причому корпоративний (IQ) починається із обміну накопиченими і поточними знаннями...»[33, с.56].

Заслуговує на увагу послідовність дій у процесі перетворення інформації в знання. У даному процесі В. Lehaney[187] визначає 10 кроків роботи з інформацією: 1) знайти, 2) отримати, 3) оцінити, 4) зібрати, 5) зрозуміти, 6) проаналізувати, 7) синтезувати; 8) розподілити і поширити, 9) діяти відповідно отриманій інформації, 10) компонувати, зберігати й оновлювати інформацію.

Використавши напрацювання Brian Lehaney, змоделюємо процес перетворення інформації керівниками ВНЗ у систему знань навчального закладу (рис.6).

База методів розвитку інформаційної культури. Розглянемо визначення методів саморозвитку інформаційної культури керівників ВНЗ. Ю. Бабанський вважає, що «методом навчання називають спосіб упорядкованої взаємозалежної діяльності викладача і студентів, спрямований на виконання завдань освіти»[11]. А науковець І. Лернер [164] стверджує, що «метод навчання – це система впорядкованих дій учителя, який організовує навчальну діяльність студентів для досягнення мети навчання».

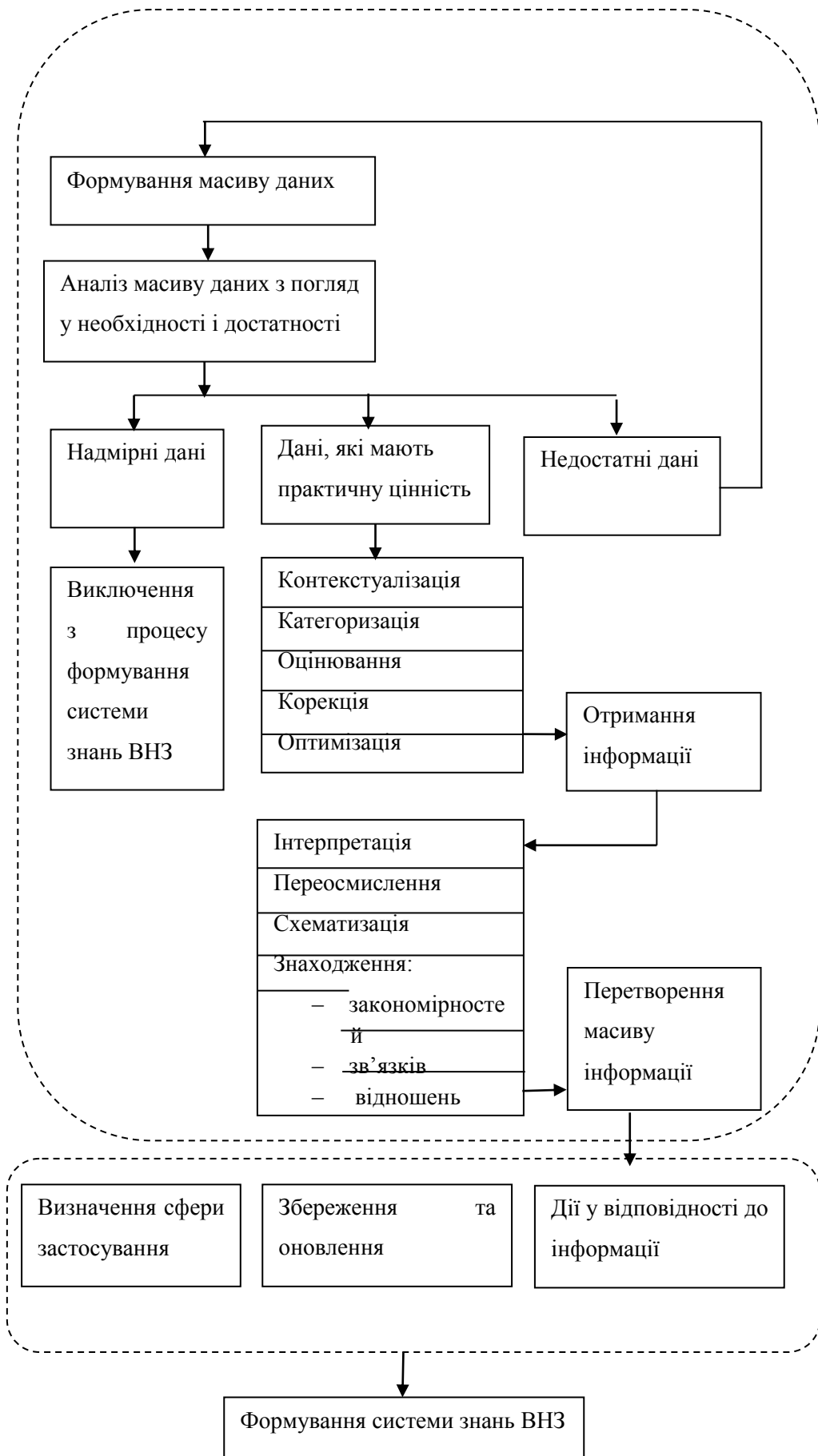

Рис.6. Формування системи знань у ВНЗ

Узагальнюючи розглянуті визначення, *під методом навчання щодо розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ розуміють побудову самостійної навчальної діяльності і її видів у такій послідовності й такими засобами, які неодмінно приводять до досягнення назначеної мети.*

Доцільно розглянути таку градацію застосування методів розвитку інформаційної культури:

1. *За аналізом різних джерел інформації (метод критичного мислення);*
 - 1.1. Метод зіставлення даних;
 - 1.1.1. Методичний прийом «прецедент»;
 - 1.2. Метод фільтрації даних;
 - 1.3. Метод розпізнавання ситуації;
 - 1.3.1. Методичний прийом «інформаційний ресурс»;
 - 1.3.2. Методичний прийом «кейс-технології»;
 - 1.3.3. Методичний прийом «веб-квест».
2. *За рівнем пізнавальної діяльності;*
3. *За логікою опрацювання інформації (індуктивні та дедуктивні методи);*
4. *«Природний процес навчання»;*
5. *Інформаційний ресурс («хмарні» сервіси);*
 - 5.1. Метод проектів.

Деталізуємо градацію застосування методів розвитку інформаційної культури.

Метод розвитку інформаційної культури *за аналізом різних джерел інформації.* Рішення, прийняте при завершенні аналізу інформації визначає, які дані вважаються істинними. Процес прийняття цього рішення – це процес формування моделі того, що сталося, відбувається або може статися. Залежно від кількості інформації, модель може містити більші чи менші подробиці, проте абсолютним віддзеркаленням ситуації

вона не може бути. Модель завжди є спрощенням, при цьому ступінь деталізації відповідає конкретиці завдання. Отже, прийняття інформаційного рішення складається з етапів: відокремлення правильної інформації від неправильної (від дезінформації); узагальнення та усунення зайвих деталей. Прийняття інформаційного рішення передбачає оцінку якості рішення, ступінь його достовірності та рівень узагальнення.

На думку більшості дослідників сучасної інформаційної епохи, наразі ми зіткнулися з постійно зростаючим потоком інформації, який, з однієї сторони, породжується людством, з іншої – воно має її опрацювати й осмислити. Збільшення цього потоку висуває уміння швидко й ефективно сприймати та обробляти інформацію. Багато в чому вчені йдуть далі (Едвард де Боно [25]), стверджуючи, що потужність сучасного інформаційного потоку настільки велика, що постановка задачі: якомога повного ознайомлення з інформацією стає безглуздою – лідирувати в суспільстві майбутнього будуть ті, хто здатний швидко оцінювати інформацію і будувати на її базі продуктивні моделі.

Інформаційне рішення прийняти найпростіше, коли є мінімальне число двоальтернативних варіантів, незалежних між собою. Перетворення багатоальтернативних рішень у мінімальну кількість незалежних двоальтернативних рішень є частиною загальної методики підготовки інформаційних рішень.

Можна запропонувати такі методи підготовки інформаційних рішень:

- метод зіставлення даних;
- метод фільтрації даних;
- метод розпізнавання ситуації.

Необхідно константувати, що дані методи представлені не у вигляді жорстких установок і шаблонів, а як орієнтири можливого руху в процесі аналізу інформації. Оскільки для різних напрямів роботи, що мають свою специфіку, методи аналізу будуть відрізнятися, маючи при цьому у своїй основі загальні закономірності.

За рівнем пізнавальної діяльності (репродуктивні, пошукові і специфічні методи). Репродуктивний метод – (від франц. Reproduction - відтворення), самопідготовка як спосіб неодноразового відтворення отриманих знань і показаних способів дій. Репродуктивний метод називають також інструктивно-репродуктивним через обов'язковий його елемент – інструктаж.

Репродуктивний метод самопідготовки передбачає організуючу, мотивуючу діяльність, зумовлену потребою підвищення рівня ІК. По мірі збільшення обсягу знань, зростає частота застосування репродуктивного методу в поєднанні з інформаційно-рецептивним методом, який передує репродуктивному методу самопідготовки. Ефективність репродуктивного методу збільшується за умови алгоритмізації засвоєння матеріалу. Один із засобів репродуктивного методу є програмована самопідготовка. Репродуктивний метод збагачує людей знаннями, вміннями та навичками, формує в них основні розумові операції, але не гарантує творчого розвитку. Ця мета досягається іншими методами самопідготовки, наприклад, пошуковим чи дослідницьким. Пошуковий метод – один з активних методів навчання, при якому засвоєння та осмислення матеріалу здійснюється шляхом самостійного вирішенням або «відкриття» проблеми. Пошуковий метод спрямовує студентів до процесу самостійного набуття знань, збору і дослідження інформації.

Пошуковий метод набуває глибшого змісту при використанні технічних засобів на основі інформаційно-комунікаційних технологій, дає змогу візуалізувати навчальний матеріал, підвищити інтерактивність самопідготовки, надати доступ до нових джерел знання і провести оперативний самоконтроль засвоєння матеріалу.

Виникає нова ситуація, коли учасник розвитку інформаційної культури сам підбирає найбільш ергономічні особисто для нього характеристики досліджуваного матеріалу. Він має можливість самостійно переосмислити будь-який текст, знайдений у базі

електронних навчальних відеоматеріалів, ілюструючи його, критично відбираючи потрібні аргументи, вибудовуючи їх у певну логіку доказовості, що відображає його власну точку зору, образ його думки.

«*Природний процес навчання*» (англ. natural learning manner). На сьогодні ефективний розвиток інформаційної культури неможливий без таких інформаційних технологій, як: електронні курси, електронні бібліотеки, новітні засоби отримання та технології передачі знань. Повний комплекс послуг у рамках індивідуального навчання: онлайн-заняття у віртуальному класі; цілодобовий доступ до всіх матеріалів курсу; індивідуальний графік онлайн-занять; персональні рекомендації з організації занять, ґрунтуючись на індивідуальних особливостях; практичні аудіо- відео-вправи з кожної теми; мультимедійні тести з кожної теми; індивідуальні коментарі до кожної вправи та розбір помилок; коректування методики самопідготовки у ході курсу, залежно від особливостей та успішності.

Різноманітність відкритого освітнього середовища сприяє підвищенню ефективності процесу розвитку ІК з урахуванням індивідуальних можливостей кожного керівника вищого навчального закладу, його інтересів, схильностей, суб'єктивного управлінського досвіду. Виділивши дві основні ідеї: необхідність різноманітності відкритого освітнього середовища; вимога реалізації пошукових методів самопідготовки, адаптувати їх до пізнавальних потреб і інтересів, – стає зрозумілим, що і перша, і друга ідеї можуть ефективно вирішуватися за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.

За логікою опрацювання інформації (індуктивні та дедуктивні методи). Індуктивний (лат. Inductio – наведення) метод – метод самопідготовки, що забезпечує перехід від одиничного до загального в пізнавальному процесі. Самопідготовка за індуктивним методом навчання полягає в перегляді прикладів, виконанні вправ із подальшим узагальненням опрацьованого матеріалу. Дедуктивний (лат. Deductio –

відведення) метод – метод навчання, що передбачає перехід у пізнанні від загального до конкретного. Дедуктивний метод сприяє швидшому опрацюванню навчального матеріалу, активно розвиває абстрактне мислення. Його корисно використовувати для засвоєння теоретичних знань. Проте дедуктивний метод утруднює постановку проблемних завдань, не націлює на розв'язання суперечностей, частково схематизує навчальний процес, догматизує знання. Використання індуктивного чи дедуктивного методів у процесі розвитку інформаційної культури органічно інтегруються із наочними, практичними, репродуктивними та проблемно-пошуковими методами. При цьому зміст навчального матеріалу розкривається певним логічним шляхом: індуктивно чи дедуктивно. Ефективне застосування індукції й дедукції забезпечується їх взаємодією, тому часто використовують термін "індуктивно-дедуктивний (дедуктивно-індуктивний) метод".

Розвиток інформаційної культури пов'язаний з використанням нових інформаційних технологій, тому доцільно застосовувати, крім загальнодидактичних методів, ще й специфічні методичні прийоми: прецедент, фальсифікацію, кейс-технології, інформаційний ресурс тощо. «Соціальні сервіси», основані на активній участі людей у формуванні контенту, і є основою сучасної концепції розвитку мережі Інтернет, яка називається Web 2.0, створюють зручні умови формування відкритого освітнього інформаційного простору для підвищення рівня інформаційної культури. Відповідно до описаного методу, керівник навчального закладу проводить пошук необхідної інформації у просторі різноманітних джерел даних, здійснює порівняння даних, використовує «хмарні» технології для аналітики, працює з експертними системами, здійснює веб-квест проект тощо. Робота керівників у такому варіанті проектної діяльності як веб-квест урізноманітнить процес розвитку інформаційної культури, зробить його органічно-інтегрованим з інформаційно-аналітичною діяльністю та цікавим.

Для самостійної роботи з використанням методичного прийому «фальсифікація» керівнику ВНЗ необхідно самому сформулювати певну гіпотезу розв'язання завдання. За форматом побудови веб-квесту, він розглядає варіанти пошуку за допустимими посиланнями у вікні пошуку браузера для дослідження різних напрямів висунутої гіпотези. Якщо очікування ним не виправдовуються, гіпотезу доцільно переглянути.

Значний ефект для розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ має використання методичного прийому «кейс-технологій» при організації самостійної роботи за допомогою WEB 2.0. Методичний прийом «кейс-технології», орієнтований на практичні управлінські проблеми, уможливорює підвищення мотивації розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ.

Етапи створення кейсів:

1. Формування дидактичної мети кейса.
2. Визначення проблемної ситуації.
3. Побудова програмної карти кейса, сформованої з основних тез, які необхідно набрати в тексті.
4. Побудова чи вибір моделі ситуації.
5. Вибір жанру кейса.
6. Написання тексту кейса.
7. Діагностика правильності та ефективності кейса.
8. Підготовка кінцевого варіанту кейса.
9. Підготовка методичних рекомендацій використання кейса.

Розглянемо використання web 2.0-технологій для самостійної роботи керівників ВНЗ.

Створення і редагування макету кейса можна виконати за допомогою онлайн-офісу <http://docs.google.com>. Для створення текстових документів можна використовувати такі його функції, як: експрес-стилі оформлення текстів, супровід тексту малюнками, робота з таблицями.

Завдання аналітичного характеру зручно виконувати інструментом для

створення карт знань Mindjet MindManager. Його можливості дають змогу створювати діаграми типу інтелект-карт, структурувати ідеї, упорядковувати інформацію. У даному разі подібне завдання передбачає підготовку опису структури і плану заняття. Гнучкий у використанні інструмент дає змогу організовано зберігати службові матеріали різного типу: для організації колективної роботи педагогів ВНЗ сформувати блогосферу для записів з можливістю обговорення; друку повідомлень тощо. Сервіс LiveSpaces використовується для розміщення блогів. Для створення і управління записами в блогах Microsoft Live Spaces спеціально розроблено додаток Windows Live Writer.

Метод проектів.

Логічна структура педагогічного проектування розвитку інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів у нашому дослідженні реалізована чотирьохетапним алгоритмом:

1. Мотиваційний етап:

- 1.1. Формування особистої мотивації виконання проекту;
- 1.2. Виокремлення важливих проблем;
- 1.3. Проведення професійного аналізу власних можливостей;
- 1.4. Пошук необхідної інформації.

2. Константувальний етап:

2.1. Самоаналіз і самооцінка рівня розвитку інформаційної культури;

- 2.2. Розробка мети;
- 2.3. Визначення завдань;
- 2.4. Вибір методів і засобів досягнення мети;
- 2.5. Визначення умов досягнення мети;
- 2.6. Прогнозування труднощів у процесі проектної роботи;
- 2.7. Упровадження результатів проекту.

3. Діяльнісний етап:

- 3.1. Уточнення мети і завдань з орієнтацією на визначений

рівень розвитку інформаційної культури;

3.2. Розроблення критеріїв оцінки рівня розвитку ІК;

3.3. Розробка моделі розвитку інформаційної культури керівника ВНЗ;

3.4. Розробка технології як процесуального компонента моделі;

3.5. Мисленнєвий експеримент (обдумування етапів реалізації проекту).

4. Коригувальний етап:

4.1. Аналіз досягнутого;

4.2. Рефлексія;

4.3. Корекція діяльності;

4.4. Самооцінка рівня розвитку інформаційної культури;

4.5. Документальне оформлення проекту.

Висновки до першого розділу

Висвітлено актуальність проблеми розвитку інформаційної культури керівників навчальних закладів як суб'єктів управлінської діяльності в національній системі освіти є. На основі аналізу наукової літератури наголошено, що проблема розвитку інформаційної культури різних фахівців досить активно досліджується науковцями за напрямками: філософським, соціологічним і психологічним; сучасних підходів до визначення різних аспектів культури, у тому числі педагогічної культури; актуальних проблем інформатики, що визначають наукову перспективу інформатизації суспільства; визначення понять: «інформація», «інформаційна діяльність», «інформаційна культура»; загальних методологічних аспектів проблеми управлінської культури керівників організацій; психолого-педагогічних аспектів управління навчальними закладами; змісту і особливостей управлінської діяльності керівників

загальноосвітніх навчальних закладів, підвищення їхньої управлінської компетентності; визначення ефективності педагогічного процесу, в тому числі й управлінського показника.

Підкреслено на основі аналізу психолого-педагогічних джерел і дисертаційної бази Національної бібліотеки України імені В. Вернадського, що проблема розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ не була предметом наукових пошуків і дисертаційних досліджень вітчизняних науковців. Є тільки окремі публікації та результати поодиноких досліджень, щодо, наприклад, ІК фахівця як чинника його успішної професійної діяльності, а також соціальної захищеності особи в інформаційному суспільстві

У розділі також відображено зовнішню невідповідність між сучасними соціальними вимогами до якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих працівників й управлінської діяльності керівників ВНЗ в Україні та станом розвиненості їхньої інформаційної культури як суб'єктів управління і акцентовано увагу на внутрішні суперечності самого процесу розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ.

Окрім аналізу досліджуваності інформаційної культури керівників навчальних закладів у розділі приділено увагу інструментарію розвитку інформаційної культури, а саме, навігатору (дорожній карті) для безперервного розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ: плануванню розвитку, плануванню активів, розгляду форматів навігатора. Відображено технологічний компонент системного підходу розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ, пов'язаний з процесом моделювання, а саме, із циклом Демінга.

Змодельовано процес перетворення інформації керівниками ВНЗ у систему знань навчального закладу на основі напрацювань Brian Lehaney.

РОЗДІЛ 2. РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ КЕРІВНИКІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

2.1. Рівень розвитку інформаційної культури

З моменту виникнення у керівників ВНЗ інформаційних потреб, вони починають оцінювати під кутом зору цієї потреби всю вхідну інформацію, поділяючи її на релевантну і нерелевантну. Створений у довготривалій пам'яті образ служить тим еталоном, з яким порівнюється вся вхідна інформація. Якщо вона має відношення до даного еталона, то вважається релевантною і заноситься до визначеної зони пам'яті. Вся інша інформація вважається нерелевантною.

Інформаційна потреба визначає сприйняття суб'єктом отриманої в результаті пошуку інформації, оскільки саме потреба детермінує вибір істотної частини інформації. Як стверджує Т. Федорова, «оцінка отриманої інформації і, відповідно, ступінь задоволення інформаційної потреби у значній мірі залежать від об'єму та якості тезауруса суб'єкта: людина з простим тезаурусом потребує більшої кількості інформації»[170, с. 57].

Процес переробки інформаційних джерел з метою аналізу та отримання нової інформації набуває вигляду наукової діяльності, а створена керівником ВНЗ нова інформація у процесі цієї діяльності стає джерелом нового знання. У результаті наукової діяльності керівник ВНЗ одночасно із досягненням мети створює необхідну йому інформацію, задовольняючи свою інформаційну потребу. Отримана інформація, надіслана в комунікативний процес внутрішнього чи зовнішнього соціуму ВНЗ перетворюється в об'єкт потреб інших членів суспільства. Передача в суспільний обіг нової інформації веде до розвитку нових видів діяльності й побудови всього процесу руху соціальної інформації на більш високому рівні. Такий процес С. Коготков визначає як суспільний інформаціогенез[75, с. 5].

Науковці Центру інформаційних ресурсів системи регіональної освіти Білорусі так визначають інформаційні потреби керівників навчальних закладів: «інформаційні потреби директорів навчальних закладів ... визначаються характером їхньої діяльності, нормативними і ненормативними потребами. Інформація береться з потоку поточних документів, у яких відображаються головні напрями вирішення проблем, дається прогноз розвитку освітніх систем на близьку перспективу. Це, практично, забезпечує наявність у системі необхідної й достатньої інформації для виконання керівниками покладених на них задач управління. Разом з тим, орієнтація інформаційного забезпечення лише на нормативні потреби не може охоплювати всі ситуації, що можуть виникати в управлінні. У зв'язку з цим потрібно також враховувати реальні інформаційні потреби, що можуть бути виявлені при аналізі фактично виконуваних завдань, та відхилення від типових ситуацій. Інформація керівникам надається у вигляді інформаційних повідомлень, огляду або аналітичної довідки» [293].

З узагальнення викладеного випливає висновок про те, що *інформаційна потреба керівників ВНЗ* – це усвідомлена ними потреба в певних відомостях, даних, поняттях, коли мета їхньої управлінської діяльності не може бути досягнута без залучення різноманітної додаткової службової інформації.

У контексті нашого дослідження розглянемо суть поняття «розвиток». У «Новому тлумачному словнику української мови» зазначено: «Розвиток, 1. Процес росту; розвій, розмах, розквіт, процвітання. 2. Рух, хід, поступ. 3. Освіченість, рівень» [149, с. 148]. Цю категорію досліджували В. Мухіна, Л. Обухова, А. Петровський, О. Леонтєв та ін.

Заслугує на увагу визначення поняття «розвиток особистості», сформульоване науковцями М. Артюшиною та Н. Романовою: «Розвиток особистості – складний процес, пов'язаний з постійними змінами,

переходами з одного стану в інший, кількісних змін у якісні і навпаки. Він відбувається постійно, при будь-яких видах її активності і у будь-яких видах діяльності» [150].

Ми вважаємо найбільш продуктивним визначення О. Найна, на думку якого, «розвиток – надбання нових якостей, спосіб прогресивної зміни людини або системи; якісна зміна суб'єктів і об'єктів, прояв нових форм буття, інновацій і нововведень, перетворення їхніх зовнішніх і внутрішніх зв'язків; закономірний процес внутрішніх, послідовно кількісних, якісних і структурних змін упродовж часу фізичних, психічних і духовних сил людини»[109. 83].

Під розвитком інформаційної культури керівників ВНЗ як суб'єктів професійно-педагогічної діяльності ми розуміємо незворотно спрямовані закономірні позитивні зміни в основних складових їхньої інформаційної культури в системі вищої освіти, які відбуваються у процесах інновацій, нововведень, актуалізації та нарощування їхнього інформаційного потенціалу в інформаційно-аналітичній діяльності.

Доречно розвивати інформаційну культуру керівників ВНЗ на базі концепції В. Краєвського [89] та І. Лернера [164, згідно з якою зміст освіти, а управлінська культура і є елементом змісту освіти, розвивається за такими чотирма напрямками:

– розвиток досвіду пізнавальної діяльності у сфері інформаційно-аналітичної діяльності, оскільки ІК насамперед проявляється в ній; цей досвід фіксується у формі знань, навичок, умінь і здатностей пізнання у сфері інформаційно-аналітичної та управлінської діяльності (когнітивний досвід особистості, педагога та управлінця);

– розвиток досвіду здійснення відомих способів інформаційно-аналітичної діяльності як важливої складової чи функції управлінської діяльності керівників ВНЗ; він фіксується у формі навичок, умінь і здатностей діяти за зразком, шаблоном (досвід практичної інформаційно-аналітичної та управлінської діяльності особистості, викладача та

управлінця з використанням, наприклад, сучасних інформаційних технологій); це, практично, інформаційна грамотність будь-якого сучасного фахівця;

– розвиток досвіду творчої інформаційно-аналітичної діяльності (досвід творчої інформаційно-аналітичної та управлінської діяльності особистості, викладача та управлінця з використанням, наприклад, сучасних інформаційних технологій);

– розвиток досвіду емоційно-ціннісного ставлення інформаційно-аналітичної діяльності як суб'єкта управління в системі вищої освіти, що закріплюється у формі особистісних ціннісних орієнтацій, ставлень до інформації та інформаційно-аналітичної діяльності (ціннісно-мотиваційний досвід інформаційно-аналітичної та управлінської діяльності особистості, викладача та управлінця).

Безумовно, кожна складова ІК керівників ВНЗ має властиві тільки їм форми, методи, технології та засоби розвитку. Вважаємо, що розвиток їхньої інформаційної культури можна здійснювати шляхом використання *проектно-рефлексивної технології*, що дає можливість практично розвивати кожен її елемент. Але при цьому варто врахувати такі аспекти:

– розвиток їхньої інформаційної культури можливий лише в практичній інформаційно-аналітичній та управлінській діяльності;

– не всяка діяльність може сприяти її розвитку, а лише та, що виконується з використанням сучасних інформаційних технологій, де результатом буде, з одного боку, виконання ВНЗ визначеного завдання у вигляді проекту, а з іншого – розвиток інформаційної культури всіх суб'єктів ВНЗ, у тому числі і насамперед – у керівника;

– розвиток інформаційної культури підвищує рівень рефлексивних процесів керівників ВНЗ, що стають системоутворюючим чинником для її інтеграції у професійну інформаційно-аналітичну та управлінську діяльність; у зв'язку з цим розвиток рефлексії та саморефлексії у складі інформаційної культури керівника обов'язково передбачає самоаналіз та

самооцінку власної інформаційно-аналітичної діяльності, реалізованої з використанням сучасних інформаційних технологій

Досягнення високого рівня розвитку інформаційної культури керівників забезпечує їхня творча діяльність. Відповідно, їх варто залучати до опанування сучасними інформаційними технологіями, стимулювати до становлення суб'єктами інформаційно-аналітичної та управлінської діяльності. Тут на допомогу приходять різноманітні технології, в тому числі й технології інформаційно-аналітичної діяльності, що є складовими педагогічних технологій. Вони мають такі типові атрибутивні складові: предмет, продукт, процес, засоби, методи, методики, засоби, умови, стандарти, тобто результат. У зв'язку з цим технологія інформаційної (інформаційно-аналітичної) діяльності містить ті самі компоненти.

Докладніше проаналізуємо проектно-рефлексивну технологію, котра складається з технологічного ланцюжка інформаційно-аналітичної діяльності, спрямованої на розвиток інформаційної культури керівників ВНЗ у системі безперервної освіти. Вона реалізує такі функції: стимулювальну, інформувально-аналітичну, прогностично-проектувальну, реформувальну, контрольню-коригувальну та рефлексивну і є інваріантною на всіх етапах розвитку інформаційної культури.

Заслужовує на увагу розвиток інформаційної культури у площині інформаційної компетентності керівників ВНЗ як основного прояву їхньої інформаційної культури. В. Ягупов виокремив логічний і змістовний взаємозв'язок між поняттями: «діяльність керівника ВНЗ» → «управлінська діяльність керівника ВНЗ» → «інформація» → «аналіз» → «аналітична діяльність» → «синтез» → «синтетична діяльність» → «інформаційно-аналітична діяльність» → «компетентність» → «інформаційно-аналітична компетентність керівника ВНЗ»[183].

Американські науковці Т. Кроул, С. Камінські, Д. Поддел

відзначають, що професіонали відрізняються від інших працівників рівнем компетентності під час прийняття незалежних рішень і вмінням правильно орієнтуватися в усіх питаннях, пов'язаних зі своєю безпосередньою роботою[188, с. 212].

Визначимо поняття «інформаційна компетентність керівників ВНЗ». Основною даного поняття є «компетентність». В основі концепції компетентності лежить ідея виховання компетентної людини і працівника, який не лише має необхідні знання, володіє професіоналізмом, але й уміє діяти адекватно у відповідних ситуаціях, застосовуючи ці знання, і брати відповідальність за результати конкретної діяльності.

Так, зокрема Дж. Равен стверджує, що компетентність – це специфічна здатність, необхідна для ефективного виконання конкретної діяльності в конкретній предметній галузі, що містить вузькофахові знання, специфічні предметні навички, засоби мислення, а також розуміння відповідальності за свої дії[147, с. 182].

На думку французької дослідниці Вівіан де Ландшеєр, компетентність визначається як поглиблене знання або засвоєне вміння, а мінімальна компетенція – як особливий рівень знань і вмінь[96, с. 32].

Польським ученим Р. Квасніцею була запропонована типологія компетентності фахівця, до якої ввійшли два комплекси: комплекс практично-моральних знань, досвіду та вмінь і комплекс технологічно-аналітичних умінь і навичок[96, с. 38].

Представники європейських наукових кіл насамперед виходять з особистісних і соціальних потреб, задоволенню яких мають сприяти компетентності. Запропоноване в європейському проекті TUNING "... поняття компетенції включає знання й розуміння (теоретичне знання академічної галузі, здатність знати й розуміти), знання як діяти (практичне й оперативне застосування знань до конкретних ситуацій), знання як бути (цінності як невід'ємна частина способу сприйняття і життя».

У дослідженні О. Овчарук, опублікованому в книзі «Компетентнісний підхід у сучасній освіті», серії «Бібліотека з освітньої політики», зазначено, що «...під компетентністю розуміють комплекс знань, умінь, навичок, досвіду застосування їх для здійснення діяльності, метою якої є досягнення певної мети, ставлення до процесу та результатів виконання цієї діяльності»[192, с. 66].

О. Пометун розглядає компетентність як спеціальним чином структуровану сукупність знань, умінь, навичок, здатностей й ставлень, що дає змогу фахівцю визначити, тобто ідентифікувати і розв'язувати, незалежно від контексту, проблему, яка є характерною для певного напрямку професійної діяльності. Якщо сфера життя, в якій людина відчуває себе здатною ефективно функціонувати (тобто компетентною), є достатньо широкою, то йдеться про так звані «ключові» чи життєві компетентності. Якщо ж компетентність поширюється на вузьку сферу, наприклад, у межах певної наукової дисципліни, то можна говорити про предметну чи галузеву компетентність[139, с. 18].

Означимо, що *компетентність* – це такий рівень навченості, який потрібен громадянам, щоб успішно функціонувати в суспільстві, і визначається сукупністю чотирьох ознак/рис:

1. Мобільністю знань (володіння оперативними і мобільними знаннями);
2. Гнучкістю методу (уміння використовувати той чи інший метод, що є найефективнішим до даних умов та в даний час);
3. Критичністю мислення (здатність вибирати серед багатьох варіантів найбільш оптимальний, аргументовано відкидати хибні, аналізувати ефективні рішення);
4. Комунікабельністю, конструктивністю, організаторськими вміннями (результативно-діяльнісні налагоджування зв'язків між знаннями і ситуацією шляхом виявлення, створення процедури (дій) для досягнення успішного результату).

Чимало напрацювань вітчизняних і зарубіжних науковців, учених і дослідників (А. Антопольський, О. Артюшків, В. Бодряков, Б. Бойко, Г. Бритченко, В. Годін, А. Голованов, І. Корнєєв, Б. Казанєвич, К. Колін, С. Кудрявцева, А. Мартинов, А. Урсул та ін.) присвячено таким проблемним питанням у сфері інформаційної компетентності:

- особливості класифікації, ідентифікації та використання інформаційних ресурсів у процесі управління;
- структурування інформаційних масивів в управлінській діяльності;
- удосконалення інформаційних потоків в управлінні;
- визначення інформаційних потреб керівників і споживачів інформації в соціальній сфері, зокрема в освіті.

У педагогічній літературі є багато різних трактувань поняття «інформаційна компетентність», серед яких є як слушні, так і не зовсім вдалі. Проаналізуємо окремі з них. Так, на думку А. Хуторського, «...інформаційна компетентність – одна з ключових компетентностей. Вона має об'єктивну і суб'єктивну сторони. Суть об'єктивної сторони виражається у вимогах соціуму до професійної діяльності сучасного фахівця. Суб'єктивна сторона інформаційної компетентності фахівця є відображенням об'єктивної сторони крізь його індивідуальність, професійну діяльність, особливості мотивації в удосконаленні і розвитку своєї інформаційної компетентності»[176]. Це визначення стосується студентів, для яких інформаційна компетентність є одним із ключових компетентностей.

За визначенням Н. Баловсяк: «Інформаційна компетентність – це сукупність компетенцій, пов'язаних із роботою з інформацією у всіх її формах і представленнях, що дають змогу ефективно користуватися інформаційними технологіями різних видів як у традиційній друкованій формі, так і комп'ютерними телекомунікаціями, працювати з інформацією в різних її формах і представленнях як у повсякденному

житті, так і в професійній діяльності» [12, с. 26]. У цьому визначенні не зовсім вдалим, на нашу думку, є словосполучення «інформаційна компетентність – це сукупність компетенцій». Розглядуване словосполучення також не узгоджується з наведеною вище думкою дослідниці Вівіан де Ландшеєра.

Найбільш структурно до визначення інформаційної компетентності підходить Н. Насирова, яка до її складу включає:

- мотивацію, потреби та інтерес до отримання знань, умінь і навичок у галузі технічних, програмних засобів та інформації;
- сукупність суспільних, природничих і технічних знань, яка відображає систему сучасного інформаційного суспільства;
- знання, які складають інформативну основу пошукової пізнавальної діяльності;
- способи і дії, котрі визначають операціональну основу пошукової діяльності;
- досвід пошукової діяльності у сфері програмного забезпечення і технічних ресурсів;
- досвід відношень “людина - комп’ютер” [110, с. 10].

Основним недоліком є те, що цим елементам бракує системності, логічності та послідовності, наприклад, відсутній рефлексивний, суб’єктний компонент, оскільки, власне, від цінностей людини та її ставлення до інформації залежить те, яким чином буде використана інформація. Існують також дослідження, в яких до поняття інформаційної компетентності не включається ціннісний і мотиваційний аспекти. Так, С. Каракозов вважає, що внесення мотиваційно-ціннісних і рефлексивних аспектів у зміст поняття «інформаційна компетентність» не цілком коректне. Він пропонує визначати інформаційну компетентність громадянина інформаційного суспільства можливістю забезпечити собі вільний доступ до інформації. Вона передбачає наявність таких здатностей:

- опублікувати й розголосити власну нерецеовану інформацію;
- забезпечити собі право вільного вибору джерела, провайдера, формату, стандарту, програми і технології роботи з інформацією;
- реалізувати доступні в суспільстві можливості щодо виробництва, передачі, розповсюдження, використання, копіювання, знищення всієї доступної йому інформації, включаючи і його власну.[72, с. 50]

О. Зайцева визначає це поняття «...як складне індивідуально-психологічне утворення на основі інтеграції теоретичних знань, практичних умінь у галузі інноваційних технологій та певного набору особистісних якостей»[59, с. 3]. Це визначення, практично, не підлягає аналізу, оскільки вона надто примітивна.

Системно та в методологічному відношенні найбільш обґрунтоване визначення дає Н. Морзе, яка пропонує таке тлумачення поняття інформаційна культура: «...здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати відомості та оперувати даними відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства»[106, с. 3].

Л. Петухова акцентує увагу на системності поняття ІК: це «...системний обсяг знань, умінь та навичок набуття, перетворення, передачі та використання інформації в різних галузях людської діяльності для якісного виконання професійних функцій»[132, с.5].

У наказі МіВНЗдоровсоцрозвитку РФ від 14.08.2009 №593 «Про затвердження Єдиного кваліфікаційного довідника посад керівників, спеціалістів і службовців, у розділі «Кваліфікаційні характеристики посад працівників освіти» зазначено: «...інформаційна компетентність – якість дій керівника, яка забезпечує ефективне сприйняття та оцінку інформації, відбір і синтез інформації у відповідності з системою пріоритетів; використання інформаційних технологій в управлінській діяльності, робота з різними інформаційними джерелами і ресурсами, які дають змогу проектувати рішення управлінських, педагогічних проблем і

практичних задач, ведення шкільної документації на електронних носіях...»[145].

У федеральному державному освітньому стандарті Російської Федерації сказано, що інформаційна компетентність це «...здатність і вміння самостійно шукати, аналізувати, відбирати і передавати необхідну інформацію за допомогою усних і письмових комунікативних інформаційних технологій»[78]. Отже, у цьому визначенні чітко підкреслений прикладний аспект ІК фахівця.

У науковій педагогічній літературі також використовується поняття «інформатична компетентність», котра покликана, на думку окремих науковців[36], задовольняти суспільні та власні потреби за допомогою інформаційних технологій. Досить вдале сполучення понять «інформаційна культура», «інформатична компетентність» і «інформаційна компетентність» дає С. Каракозов, який, проводячи дослідження у сфері інформаційної культури, розглядає інформаційну компетентність як один з параметрів діагностики становлення інформаційної культури. Він виділяє п'ять параметрів інформаційної культури: інформаційну (комп'ютерна) писемність; інформаційну компетентність; інформаційний ціннісно-смісловий компонент; інформаційну рефлексію; інформаційне культуротворення [72, с. 52].

Інформатична компетентність є інструментальною стороною інформаційної культури та інформаційної компетентності. Переважно компетентність у галузі предмета інформатики визначають як інформативну, яка віддзеркалює не тільки соціальний досвід людства у сфері роботи з інформацією, але, насамперед, індивідуальний досвід людини у сфері роботи з інформацією за допомогою сучасних інформаційних технологій. Відповідно, інформатична компетентність кожного керівника індивідуальна, оскільки характеризує культуру і досвід його роботи в інформаційному середовищі ВНЗ за допомогою сучасних інформаційних технологій. «Суть інформатичної

компетентності особи полягає в тому, що, заломлюючись через професійну діяльність, вона виявляється у більш високій якості цієї діяльності і більш високому рівні розвитку цілісної індивідуальності й особистості людини. З одного боку, інформатична компетентність як суб'єктивне явище відзначається динамічністю, мінливістю за рахунок тих перетворень, які відбуваються в досвіді людини, в її психіці та особистості. З іншого боку, інформатична компетентність як об'єктивне явище також збагачується, уточнюється, доповнюється у зв'язку з розвитком самого інформаційного середовища та його інфраструктури»[36], – слушно наголошує М. Головань. Л. Петухова та О. Співаковський розглядають інформатичну компетентність як «...комплексну характеристику системи теоретичних і методичних предметно-спеціальних знань, а також особистісних якостей педагога, що дає змогу ефективно здійснювати професійно-педагогічну діяльність»[131, с. 7]. у цьому визначенні поняття «інформатична компетентність», практично, розкриває зміст поняття «інформаційна компетентність», що не є доцільним. Підтвердженням справедливості такої думки є визначення О. Спіріна, який доводить, що інформатична компетентність – це «...підтверджена здатність особистості задовольняти власні індивідуальні потреби та суспільні вимоги щодо формування професійно-спеціалізованих компетентностей людини в галузі інформатики»[161].

Для формулювання нашого визначення поняття «інформаційна компетентність керівника ВНЗ» варто також розглянути два базових поняття: «комунікативні технології» та «комунікаційні технології».

Комунікативні технології — це сукупність знань, відомостей про послідовність операцій, що здійснюються при встановленні психологічно-інформаційного контакту між індивідуумами; різновид інформаційних технологій, специфіка яких визначається істотними характеристиками соціальної комунікації, в тому числі такими, як:

спрямованість мети, залежність результату від активності отримувача інформації; дискретність і предметність інформації, що передається; знакова форма повідомлень; вживання зайвих слів при повідомленні певної інформації чи акту комунікації; наявність єдиного інформаційно-комунікативного середовища комунікатора і комуніканта; можливість здійснювати вплив на комуніканта, керувати його поведінкою; можливість використання зворотнього зв'язку з комунікантом.

На думку О. Спіріна, «...інформаційна компетентність – підтверджена здатність особистості використовувати інформаційні технології для гарантованого донесення та опанування інформації з метою задоволення власних індивідуальних потреб і суспільних вимог щодо формування загальних та професійно-спеціалізованих компетентностей людини» [161].

Згідно з результатами досліджень Л. Калініної, суть поняття «інформаційна компетентність керівника загальноосвітнього навчального закладу» трактується як базовий інваріантний компонент управлінської діяльності та складне індивідуально-професійне утворення, яке об'єднує в собі професійні теоретичні знання з галузі інформаційного менеджменту та суміжних із ним дисциплін, соціальну і правову інформатику, ціннісне ставлення до інформаційних ресурсів як глобального цивілізаційного явища, особистісні якості та практичні вміння, що забезпечують ефективну реалізацію інформаційної діяльності»[69].

Відтак, інформаційна компетентність керівника ВНЗ – це такий рівень особистісно-професійної якості його діяльності, який є необхідною умовою успішного функціонування навчального закладу і визначається сукупністю чотирьох ознак/рис: мобільністю знань; гнучкістю методу; критичністю мислення; комунікабельністю, конструктивністю, організаторськими вміннями на основі інтеграції теоретичних інформаційних знань, практичних інформаційних умінь і здатностей у

галузі інформаційних, комунікативних і комунікаційних технологій, що забезпечує:

- здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, формувати та розвивати інформаційний простір ВНЗ (додаток Б);
- успішно реалізовувати інформаційно-аналітичну функцію в системі вищої освіти, використовувати інформаційні технології в управлінській діяльності;
- система знань, умінь і навичок у сфері пошуку, критичного оцінювання, використання, збереження, аналізу, оформлення та передачі інформації за допомогою сучасних інформаційних засобів, методів і форм інформаційно-аналітичної діяльності;
- роботу з різними інформаційними джерелами і ресурсами при проектуванні рішень управлінських, педагогічних проблем і практичних завдань для якісного виконання професійних функцій.

Отже, поняття «інформатична компетентність» і «інформаційна компетентність» є складовими інформаційної культури і не можуть протистояти одне одному.

Крім означених вище складових інформаційної культури – інформаційної та інформативної компетентностей, важливою її складовою є розвинута рефлексивна здатність керівників ВНЗ, яка сприяє «входженню» керівників ВНЗ у метапозицію з'ясування власного рівня інформаційної культури у порівнянні з рівнем колег. Постійний «вхід» у метапозицію забезпечує перевірку і верифікацію власного рівня інформаційної культури, що є, з одного боку, основою довіри до себе як до суб'єкта інформаційно-аналітичної діяльності, а з іншого —також безпосередньо стимулює до розвитку своєї ІК.

У результаті досягається особистісний ефект в управлінській діяльності — розуміння та усвідомлення реального смислу та цінності розвитку/підвищення рівня власної ІК. Головним ефектом при такій системі взаємодії керівників ВНЗ із оточуючим середовищем виникає

позиція самоосвіти та її якісний результат — розвиток ІК.

Можна константувати, що особливістю розвитку рівня інформаційної культури керівників ВНЗ у міжкурсовий період є не накопичення інформації, а інтегративний характер знань, який відображає реальні проблеми, з якими працюють керівники у процесі професійної інформаційно-аналітичної діяльності, стимулюючи розвиток інформаційно-аналітичної компетентності.

Істотний розвиток ІК досягається у такому разі, коли на зміну рецептурно-інформаційному підходу приходять суб'єктно-діяльнісний методологічний підхід, який сприймає керівників ВНЗ активними учасниками, тобто суб'єктами пошуку розв'язання типових проблем професійної інформаційно-аналітичної діяльності. Такий підхід передбачає індивідуалізацію та диференціацію розвитку ІК керівників ВНЗ, забезпечення професійної спрямованості і посадової адекватності.

Отже, розглядаючи провідні методологічні основи розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ у міжкурсовий період, ми вважаємо, що самокерівництво цим процесом передбачає самовизначення щодо:

- мети, завдань і змісту розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ у міжкурсовий період;

- індивідуальної системи розвитку інформаційної культури у контексті взаємовідносин осіб у внутрішньому та зовнішньому середовищі ВНЗ (полісуб'єктність, толерантність, «гармонійний діалог», відповідальність за долю колег, студентів, випускників тощо);

- інформації (професійна та фахова спрямованість сприйняття інформації та її інтерпретації);

- керівників ВНЗ як суб'єктів навчальної самоосвітньої діяльності з їхнім правом вибору цілей, завдань, змісту, форм, методів, технологій і засобів навчання.

Розвиток рівня інформаційної культури змінює не лише якість

діяльності керівників ВНЗ, але і самих керівників як суб'єктів управління. Розглядаємо розвиток рівня ІК керівників ВНЗ у міжкурсний період як синтез таких складових:

- базової, необхідної для здійснення інформаційно-аналітичної діяльності в межах посадових компетенцій;

- професійної, що формується на основі базової (професійний рівень інформаційної культури, який дає змогу успішно вірушувати посадові компетенції як суб'єкта управління);

- вищої, котра характеризує здатність до творчої інформаційно-аналітичної діяльності, відповідального вибору інновацій в управлінській діяльності (знання, уміння і навички також носять інтегральний і прикладний характер, однак вони відрізняються від базових ступенем складності й зумовлені творчим мисленням, гнучкістю, можливістю здійснювати аналіз і синтез, комбінувати раніше засвоєні знання, уміння і навички, приймати рішення в нестандартних ситуаціях, вести альтернативний пошук засобів і способів виконання завдань, забезпечувати отримання знань. Цей рівень формується на основі знань, умінь і навичок професійного рівня інформаційної культури).

Простежуючи процеси розвитку інформаційно-культурної складової професійної культури керівників ВНЗ, необхідно розглянути рівні їхньої адаптації до інформаційного простору.

У дослідженні компонент інформаційно-культурних рівнів адаптації керівників навчальних закладів можна виділити два основних аспекти:

- суб'єктний (психологічний), який задає передумови інформаційно-культурного розвитку;

- об'єктивний (фізичний), який характеризує рівень інформаційно-культурного розвитку.

Має сенс відзначити, що названі аспекти існують незалежно один від одного, тобто рівень адаптації керівників до інформаційного простору

характеризується і формується за основними психологічними параметрами, в основі яких закладені фізичні ознаки. Тому найбільш ефективний результат буде у тому разі, коли задіюються обидва аспекти визначення рівня інформаційно-культурного розвитку складової професійної культури керівників ВНЗ.

Інформаційно-культурна адаптивність як здатність керівника навчального закладу до адаптації залежить від узгодження мети і результатів його інформаційно-аналітичної діяльності.

Визначення рівня здатності керівників ВНЗ ефективно працювати у віртуальному інформаційному просторі вищої освіти можна розглядати в двох аспектах: процес і результат. При розгляді рівня адаптації керівників до інформаційних ресурсів як процесу виділяють часові характеристики, стадії адаптації, їхню тривалість. При цьому виявляються основні елементи адаптаційного процесу, пов'язані в єдину логічну і часову низку.

Науковці: Г. Краснова, В. Кулагін, В. Найханов, Б. Овезов І. Роберт, В. Юрасов у книзі «Информационные технологии в сфере образования» [64, с. 5] визначають три основних рівні адаптації особистості в умовах інформаційно-культурного середовища:

- базовий рівень;
- поглиблений рівень (знайомство з можливостями мережі Інтернет і ресурсами мультимедійних CD-дисків);
- методичний рівень (знайомство з методикою використання ІКТ у професійній роботі та організації самостійної проектної роботи).

С. Антонова, С. Худовердова вважають, що в інформаційній культурі можна виділити два структурних рівні: *змістовий* і *функціональний* [7, с. 82-87]

С. Алборова, А. Атаян, Р. Гвоздіков прийшли до висновку, що під інформаційною культурою особистості потрібно розуміти рівень розвитку спрямування, досвіду, особливостей психічних процесів і

біопсихічних властивостей людини, що відповідають вимогам й умовам інформаційного суспільства. У ході експерименту вони виділили три рівні інформаційної культури: загальний (*базовий*), *професійний* і *вищий* (логічний)[1, с. 34]. Також підтвердили думку, що розвиток інформаційної культури керівників ВНЗ відбувається впродовж трьох етапів: загального (базового), професійного та вищого (логічного) і проявляється в *когнітивному, операційно-змістовому, комунікативному і ціннісно-рефлексивному* аспектах.

Частково погоджуємося з думкою А. Ашерова та Т. Богданової, що «інформаційна культура являє собою сукупність знань, умінь і навичок роботи з інформацією з використанням сучасних інформаційних технологій, тобто основними компонентами інформаційної культури можуть служити комп'ютерна й інформаційна грамотність»[10, с. 15, с. 41-46)]. Поєднавши визначення ІК науковцями С. Алборовою, А. Атаяном, Р. Гвоздіковим із напрацюваннями А. Ашерова та Т. Богданової, маємо змогу деталізувати етапи розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ за основними компонентами: інформаційною і комп'ютерною грамотністю.

Критерії та показники рівнів розвиненості інформаційної культури керівників ВНЗ

Інформаційна грамотність керівників ВНЗ:

– когнітивна складова :

базовий рівень: знання про суть інформації, розуміння ролі і значення інформації в інформаційному суспільстві; знання про призначення інформаційних процесів; уявлення про інформаційні моделі, їхнє призначення й основи застосування інформаційного моделювання; знання можливостей, призначення й основних характеристик комунікаційних систем; Internet-грамотність; знання і дотримання етичних норм в області інформаційних технологій;

професійний рівень: розуміння ролі і значення інформації в

побудові та формуванні інформаційного простору ВНЗ; уявлення про інформаційні процеси в інформаційно-аналітичній діяльності; знання про інформаційні моделі, їх призначення і функціонування в системі вищої освіти; знання можливостей використання комунікаційних систем для обміну професійною інформацією; вміння використовувати «хмарні технології», інші Internet-ресурси для підвищення ефективності управлінської інформаційно-аналітичної діяльності; знання і дотримання етичних норм в обміні професійною інформацією;

вищий рівень: розуміння ролі і значення інформації в інформаційному суспільстві; розуміння ролі інформаційних процесів у суспільстві; володіння методом побудови інформаційних моделей; знання можливостей, призначення і характеристик комунікаційних систем, правила їх побудови;

– операційно-змістова складова:

базовий рівень: вміння критично і компетентно оцінювати інформацію; вміння представляти інформацію в усній і письмовій формі згідно передбачених вимог; вміння знайти об'єкт, що володіє інформаційним ресурсом, оцінити вірогідність отриманої інформації;

професійний рівень: вміння критично і компетентно оцінювати інформацію освітньої галузі, визначати її вірогідність; вміння грамотно представляти інформацію в усній і письмовій формі згідно передбачених вимог, оформляти відповідну документацію; вміння знайти об'єкт, що володіє інформаційним загальноосвітнім та вищої освіти ресурсом, оцінити вірогідність отриманої інформації; вміння використовувати інформацію для відновлення своїх професійних знань; вміння використовувати інформацію для відновлення своїх професійних знань;

вищий рівень: вміння критично і компетентно оцінювати інформацію; вміння редагувати, рецензувати, творчо оцінювати корисність інформації; вміння знайти інформаційний об'єкт незалежно від його розташування, оцінити його інформаційну цінність; вміння

використовувати інформацію для вдосконалення і розвитку своїх професійних знань, підвищення професійного рівня знань педагогів навчального закладу, регіону тощо;

– комунікативна складова :

базовий рівень: уміння співпрацювати в пошуку і використанні інформації; уміння ділитися результатами своєї діяльності; знання способів поширення нової інформації; достатній ступінь включення в Internet-співтовариство; уміння спілкуватися з віддаленими кореспондентами за допомогою інформаційних систем;

професійний рівень: уміння організувати пошук необхідної інформації; уміння ділитися результатами своєї діяльності для організації спільної роботи; ефективне використання ресурсів Internet в інформаційно-аналітичній діяльності управління ВНЗ;

вищий рівень: уміння організувати і брати активну участь у пошуку і використанні інформації; уміння ділитися результатами своєї діяльності в інтересах ВНЗ; уміння застосовувати різноманітні засоби поширення нової інформації; високий ступінь включення в Internet-співтовариство; уміння спілкуватися з віддаленими кореспондентами за допомогою інформаційних систем;

– ціннісно-рефлексивна складова: *базовий рівень* : наявність інформаційних потреб і інтересів; наявність мотивів звертання до різних інформаційних джерел і пов'язані з цим очікування; вибірковість каналів одержання інформації, достатня інтенсивність звертання до різних джерел інформації; достатній ступінь задоволення інформаційних потреб, наявність самооцінки інформаційної компетентності; усвідомлення значення інформації для розвитку демократичного суспільства; прагнення перетворювати інформацію в знання; *професійний рівень*: усвідомлення значення інформації в вищій освіті; наявність потреби в одержанні інформації для інформаційно-аналітичної діяльності; висока інтенсивність звертання до джерел спеціальної інформації; прагнення

використовувати інформацію для підвищення професійної інформаційної компетентності керівника ВНЗ; *вищий рівень*: наявність високих інформаційних потреб й інтересів; наявність обґрунтованих мотивів звертання до різних інформаційних джерел і пов'язані з цим очікування; висока вибірковість каналів одержання інформації, висока інтенсивність звертання до різних джерел інформації; високий ступінь задоволення інформаційних потреб, наявність самооцінки інформаційної компетентності; усвідомлення значення інформації для розвитку демократичного суспільства; уміння перетворювати інформацію у знання.

Комп'ютерна грамотність керівників вищих навчальних закладів:

– когнітивна складова: *базовий рівень*: знання основних понять інформатики та обчислювальної техніки; знання принципів функціональних можливостей комп'ютерної техніки; знання призначення, області застосування й основних характеристик інформаційних редакторів: текстових, графічних, музичних; уявлення про файлові системи і пов'язані з ними поняття: файл, ім'я файлу, каталог, шлях; знання призначення, області застосування й основних характеристик прикладних інформаційних систем, баз даних, електронних таблиць; *професійний рівень*: глибокі знання функціональних можливостей комп'ютерної техніки у сфері інформаційно-аналітичної діяльності; знання про можливості застосування технічних, графічних редакторів у інформаційно-аналітичній діяльності; глибокі знання в галузі представлення у комп'ютерних системах; знання сучасних комп'ютерних програм і комплексів, що автоматизовують інформаційно-аналітичну діяльність; *вищий рівень*: знання функціональних можливостей різних елементів комп'ютерної техніки, уявлення про можливості удосконалення технічних характеристик комп'ютерних систем; знання можливостей інформаційних редакторів: текстових, графічних, музичних; глибокі

знання, пов'язані з побудовою і використанням баз даних, баз знань і електронних таблиць;

– операційно-змістова складова: *базовий рівень*: уміння описати найпростіші інформаційні структури і моделі; уміння читати, записувати і редагувати текстову інформацію, користуватися графічними і музичними редакторами; уміння користуватися типовими програмними оболонками; *професійний рівень*: уміння описати структуру блогу, сайту ВНЗ тощо; уміння використовувати функціональні можливості комп'ютерних засобів, текстових, графічних і спеціалізованих редакторів у підготовці, організації і виконанні інформаційно-аналітичної роботи; уміння знаходити необхідну інформацію в базах даних і електронних таблицях, реструктурувати дані; уміння складати й аналізувати бази даних і електронні таблиці, знаходити в них необхідні дані, реструктурувати їх відповідно до вимог своєї інформативно-аналітичної діяльності; уміння користуватися спеціалізованими програмними засобами, у т.ч. оболонками; *вищий рівень*: уміння створити структуру персонального блогу, сайту ВНЗ тощо: уміння складати і впроваджувати інформаційні структури і моделі для інформаційно-аналітичної діяльності; уміння складати, редагувати і реструктурувати бази даних, бази знань і електронні таблиці; уміння створювати програмні продукти в середовищі сучасних програмних платформ;

– комунікативна складова : *базовий рівень* : уміння використовувати сучасні комп'ютерні засоби у спілкуванні з педагогами, учнями, батьками, керівниками, партнерами тощо; *професійний рівень*: уміння використовувати сучасні комп'ютерні засоби в спілкуванні з віддаленими педагогами, учнями, батьками, керівниками, партнерами тощо; *вищий рівень*: уміння використовувати різноманітні сучасні комп'ютерні засоби спілкування з іншими людьми (електронну пошту, Internet, телеконференції та ін. для організації інформаційно-аналітичної роботи;

– ціннісно-рефлексивна складова: *професійний рівень*: ефективно

використання комп'ютерних технологій у пошуку специфічної освітньої інформації; розуміння ролі сучасних інформаційних технологій в інформаційно-аналітичній діяльності; *вищий рівень*: ефективне використання комп'ютерних технологій у пошуку специфічної інформації; розуміння ролі сучасних інформаційних технологій в управлінській діяльності навчальним закладом вищої освіти.

2.2. Методологічні підходи щодо розвитку інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів

Концепція методики розвитку інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів.

Створюючи авторську концепцію, варто акцентуватися на універсальних можливостях самопідготовки і її нелінійності. При цьому припускаємо, що розвиток інформаційної культури керівників ВНЗ можливий при використанні проектно-рефлексивної технології з урахуванням наступного:

- розвиток інформаційної культури реалізовується лише в діяльності;
- не кожна діяльність сприяє розвитку інформійної культури;
- діяльність, яка розвиває інформаційну культуру керівника, це інформаційна діяльність із використанням інформаційних технологій. Вона має двосторонній результат: із однієї сторони – авторське вирішення окресленої управлінської інформаційно-аналітичної задачі, а з іншої – розвиток їхньої інформаційної культури;
- розвиток інформаційної культури керівників ВНЗ вимагає розвитку рефлексивних процесів як системотвірного фактору впливу на їхні здатності інтегрувати її (культуру) у професійну діяльність;
- розвиток рефлексії як основи розвитку інформаційної культури вимагає аналізу власної інформаційної діяльності із використанням інформаційних технологій;
- реалізація технології інформаційної діяльності забезпечить розвиток інформаційної культури за умови дотримання послідовної діяльності,

спрямованої на її розвиток, удосконалення і саморозвиток.

Провідною ідеєю дослідження є розвиток інформаційної культури керівників ВНЗ у міжкурсовий період на основі творчого використання положень філософських, культурологічних, психолого-педагогічних концепцій розвитку особистості, формування її інформаційної компетентності, взаємозв'язку пізнання і творчості, гуманізації, гуманітаризації, єдності теорії і практики.

Розвиток інформаційної культури керівників ВНЗ у міжкурсовий період ґрунтується на основних положеннях Закону України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки» [61, с. 37 – 52], Концепції реалізації державної політики у сфері інформування та налагодження комунікації із громадськістю з актуальних питань європейської інтеграції України на період до 2017 року [81], Концепції державної цільової програми розвитку професійно-технічної освіти на 2011–2015 роки [], Концепції розвитку післядипломної освіти [85].

Ці документи регламентують діяльність керівників ВНЗ з метою розвитку професіоналізму, компетентності, гнучкості й мобільності в умовах ринку праці, інформаційної культури, формування професіонала, здатного до творчого пошуку і розв'язання сучасних завдань управління у вищій школі.

У Законі України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки» зазначається, що одним з основних напрямів розвитку інформаційного суспільства України є «надання кожній людині можливостей для здобуття знань, умінь і навичок із використанням ІКТ під час навчання, виховання та професійної підготовки» [61, с. 41].

У Концепції реалізації державної політики у сфері інформування та налагодження комунікації з громадськістю з актуальних питань

європейської інтеграції України на період до 2017 року серед шляхів і способів розв'язання проблеми інформування рекомендовано «орієнтуватися на використання сучасних методів донесення інформації (інтернет-конференції, чати, ток-шоу, телевікторини, електронні видання, брендинг), у тому числі з використанням новітніх технологій» [81].

У Концепції розвитку післядипломної освіти України [85] зазначається, що у зв'язку з докорінними змінами в соціально-економічному, духовному розвитку держава потребує кваліфікованих кадрів, які володіють високим рівнем професіоналізму і культури, здатні компетентно і відповідально виконувати посадові функції, впроваджувати новітні технології.

У концепції розвитку дистанційної освіти в Україні [84], серед очікуваних наслідків створення системи дистанційної освіти в Україні зазначено, що система дистанційної освіти в Україні забезпечить реалізацію системи безперервної освіти "впродовж усього життя".

Розвиток інформаційної культури керівників ВНЗ у міжкурсовий період здійснюється з урахуванням особистісно-орієнтованого, діяльнісно-розвивального, системного, андрагогічного, компетентнісного підходів і реалізується в цілісній розвивально-методичній системі, що передбачає розвиток інформаційної культури удосконаленням інформаційно-аналітичної діяльності, застосуванням відповідних форм і методів, упровадженням технологій розвитку інформаційної культури з діагностуванням її рівнів для підвищення ефективності управлінської діяльності.

Концепцією розвитку професійної освіти в Україні [86, с. 4] визначено, що освіта XXI століття – це освіта для людини. Її стрижень – розвивальна, культурологічна домінанта, виховання відповідальної особистості, здатної до самоосвіти і саморозвитку, яка вміє критично мислити, опрацьовувати різноманітну інформацію, використовувати

набуті знання та вміння для творчого розв'язання проблем, прагне змінити на краще своє життя і життя своєї країни.

Концепція – провідна ідея у системі теоретичних і методологічних знань. Концепція (лат.conceptio – сприйняття – це система доказів певного положення, система поглядів на те чи інше явище; світогляд, світорозуміння, погляди, переконання [82, с. 886].

Для успішного розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ у міжкурсний період варто дотримуватися основних принципів. До них ми відносимо такі:

– *принцип варіативності, індивідуалізації та диференціації*, який передбачає, що цей розвиток має суто індивідуальну траєкторію, оскільки, по-перше, професійна та фахова освіта, інформаційна культура, інформативна та інформаційна компетентність у кожного керівника сформовані по-своєму; по-друге, кожен з них має індивідуальний досвід роботи із сучасними інформаційними технологіями; по-третє, у кожного з них власне коло посадових обов'язків; по-четверте, орієнтацію на динаміку індивідуального розвитку кожного керівника ВНЗ тощо. Найголовніше – цілеспрямовано розвивати кожну складову ІК: ціннісно-мотиваційний, когнітивний, змістовний, операційний, комунікативний і рефлексивний, відповідно до рівнів їх розвиненості – базового, професійного і вищого;

– *принцип наступності змісту ІК*, що реалізується шляхом вибору змісту і технологій навчання, адекватних рівню її сформованості та професійних потреб; безумовно, осторонь не мають залишатися такі аспекти: інформаційно-аналітична культура і загальна розвиненість як суб'єкта інформаційно-аналітичної діяльності; принцип пріоритету самоосвітньої діяльності в області розвитку ІК керівників; забезпечення системності розвитку ІК; забезпечення єдності самоосвіти керівників й організованого навчання їх (організують навчально-методичні центри вищої освіти); формування відкритого інформаційного простору вищої освіти із

впровадженням багатофункціональності навчального та методичного процесу на базі сучасних ІКТ-технологій;

– *принцип професійної спрямованості розвитку* інформаційної культури, звідси, по-перше, зміст розвитку ІК повинен мати професійну спрямованість – професійно-педагогічну та управлінську, по-друге, враховувати професійний досвід конкретного керівника;

– *принцип особистісного педагогічного впливу методистів* Інститутів післядипломної освіти, що передбачає діалогізацію модератора (методиста) і конкретного керівника ВНЗ, проблематизацію розвитку ІК як засіб активізації пізнавальної діяльності,

– *принцип віддзеркаленої суб'єктності*, що означає розвиток інформаційної культури керівників з позитивним впливом на розвиток ІК інших суб'єктів ВНЗ – викладачів тощо.

Розробляючи програму і методику розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ у міжкурсний період, ми враховували рекомендації щодо проведення педагогічних досліджень, викладених у працях С. Гончаренка [37], В. Загв'язинського [236], В. Краєвського [258] та інших учених. У їхніх працях зазначається, що педагогічне дослідження здійснюється на теоретико-методологічному, теоретичному і методичному рівнях. Поділяючи такий підхід, і доповнимо його можливістю керівників ВНЗ самим обирати мету, методи, технології, засоби досягнення мети.

Фред Гарнетт (Fred Garnett) [329] систематизував відмінності між педагогікою, андрагогікою і окремо виокреслену науку про самоосвіту (див. табл. 2.1). У таблиці використано поняття «локус контролю». Локус контролю – це ступінь незалежності людини, її активності і самостійності. Як одна з найбільш значущих характеристик особистості, локус контролю відображає рівень відповідальності людини в досягненні своїх конкретних цілей, рівень сприйняття своєї відповідальності за події і їх наслідки. Локус контролю – це те життєве і професійне поле

життєдіяльності, в рамках якого людина може вирішувати і впливати на їх вирішення. Локус контролю – це психологічна концепція, що пояснює механізм формування особистої відповідальності людини. Маленька людина має локус контролю в межах ігрового куточка, доросла – у межах службової ролі. Проживаючи і працюючи у визначеному просторі, людина несе відповідальність за нього.

Формуючи концепцію методики розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ у міжкурсний період, варто врахувати систематизацію відмінностей між андрагогікою і наукою про самоосвіту, дослідженою Lisa M. Blaschke; педагогікою, андрагогікою і наукою про самоосвіту, виконаною Fred Garnet, так як, педагогіка – "учитель- орієнтоване навчання, андрагогіка – "особистісно-орієнтоване навчання, і

Таблиця 2.1

Порівняльні характеристики педагогіки, андрагогіки і науки про самоосвіту

	Педагогіка	Андрагогіка	Наука про самоосвіту
Локус контролю	Викладач	Викладач / студент	Людина
Освітній сектор	ВНЗ	Освіта дорослих	Післядипломна освіта
Когнітивний рівень	Пізнання	Метапізнання	Епістемологічне пізнання (знання про пізнання)
Контекст виробництва знання	Розуміння предмета	Процес взаємодії, перемовин, оцінювання	Створення знання
Запитання	Що	Чому	Чому б і ні?

наука про самоосвіту – "самовизначення навчання". Важливо розмежовувати ідею самостійного навчання і самоосвітою. Ноулз [190, с. 7] визначив самостійне навчання як процес:

- самостійного, або за допомогою інших людей, діагностування потреби в навчанні;
- розробки навчальної мети;
- виявлення людських і матеріальних ресурсів для навчання;
- вибору і реалізації стратегії навчання;
- оцінювання результатів навчання.

Визначення Ноулза забезпечує лінійний підхід до навчання. Наука про самоосвіту враховує інтуїцію і такі поняття як «подвійна петля навчання», які передбачають нелінійність і необов'язкове планування. Цілком допустимо, що керівник навчального закладу може не ідентифікувати потребу в самонавчанні як процесі розвитку окремих аспектів інформаційної культури, а лише визначає потенціал набуття нового досвіду й аналізує, що йому дасть такий досвід. Самоосвіта включає аспекти можливостей, дій таких процесів навчання, як: віддзеркалення, оцінки досвіду і взаємодії з іншими людьми (викладачами, студентами та ін.).

Концепцією методики розвитку інформаційної культури *керівників вищих навчальних закладів у міжкурсовий період є новий підхід до організації навчання, при якому керівники самостійно визначають, що вивчати і самостійно вибудовують процес навчання. У цьому розумінні концепція самостійної освіти може розглядатися як природній перехід від устаткованих наукових теорій і методик і цілком забезпечити оптимальний підхід до розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ за вимогами XXI століття. Згідно концепції, у центрі самостійного навчання знаходиться доросла людина (керівник навчального закладу), яка усвідомлено і самостійно керує процесом свого навчання. Основні положення самоосвіти співвідносяться із сучасними концепціями безперервної освіти.*

Висновки до другого розділу

Сформульовано поняття *«інформаційна потреба керівників ВНЗ»* як усвідомлена ними потреба в певних відомостях, даних, поняттях, коли мета їхньої управлінської діяльності не може бути досягнута без залучення різної додаткової службової інформації.

На основі аналізу досліджень вітчизняних і зарубіжних учених синтезовано поняття *«розвиток інформаційної культури керівників ВНЗ як суб'єктів професійно-педагогічної діяльності»*.

Відображено, що концепцією методики розвитку інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів у міжкурсний період є новий підхід до організації навчання, при якому керівники самостійно визначають, що вивчати і самостійно вибудовують процес навчання. У цьому розумінні концепція самостійної освіти може розглядатися як природний перехід від устаткованих наукових теорій і методик і цілком забезпечити оптимальний підхід до розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ за вимогами XXI століття.

Рекомендовано розвивати інформаційну культуру керівників ВНЗ за такими чотирма напрямками:

– розвиток досвіду пізнавальної діяльності у сфері інформаційно-аналітичної діяльності, оскільки ІК насамперед проявляється в ній; цей досвід фіксується у формі знань, навичок, умінь і здатностей пізнання у сфері інформаційно-аналітичної та управлінської діяльності (когнітивний досвід особистості, педагога та управлінця);

– розвиток досвіду здійснення відомих способів інформаційно-аналітичної діяльності як важливої складової чи функції управлінської діяльності керівників ВНЗ; він фіксується у формі навичок, умінь і здатностей діяти за зразком, шаблоном (досвід практичної інформаційно-аналітичної та управлінської діяльності особистості, викладача та управлінця з використанням, наприклад, сучасних інформаційних технологій); це, практично, інформаційна грамотність будь-якого сучасного фахівця;

– розвиток досвіду творчої інформаційно-аналітичної діяльності (досвід творчої інформаційно-аналітичної та управлінської діяльності особистості, викладача та управлінця з використанням, наприклад, сучасних інформаційних технологій);

– розвиток досвіду емоційно-ціннісного ставлення інформаційно-аналітичної діяльності як суб'єкта управління в системі вищої освіти, що закріплюється у формі особистісних ціннісних орієнтацій, ставлень до інформації та інформаційно-аналітичної діяльності (ціннісно-мотиваційний досвід інформаційно-аналітичної та управлінської діяльності особистості, викладача та управлінця).

РОЗДІЛ 3. ТЕОРЕТИЧНИЙ І ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ

3.1. Кар'єрні орієнтації керівників вищих навчальних закладів для розвитку інформаційної культури

Поняття «кар'єрна орієнтація» є досить новим для вітчизняної психології й педагогіки. Воно виникло в американській психології й засновано на концепції «якорів кар'єри» (Career anchors) Едгара Шейна (Edgar Schein). На думку Шейна, «кар'єрні якорі» - це ряд уявлень співробітника про себе, ключові цінності, мотиви, навички, що визначають вибір кар'єри. За допомогою «якорів» можна передбачити, який вид кар'єри виявиться для людини найбільш задовільним, оскільки люди намагаються вибрати спосіб життя відповідно до найважливіших для них цінностей.

Підхід Шейна дав змогу також визначити, що є мотивацією для керівників вищих навчальних закладів у їхній професійній кар'єрі й, відповідно сформуванати для них джерела мотивації. Особистісні цінності впливають на здатність отримувати задоволення від різних завдань, які успішно вирішуються на роботі. Мотивація до виконання роботи буде найдужчою, коли керівник виконує управлінські функції й завдання, що погоджуються з її цінностями.

Говорячи про успішну кар'єру в управлінні вищим навчальним закладом, доцільно вести мову про застосування в роботі такого підходу, як кайдзен. Кайдзен – це підхід в японській системі менеджменту (слово складається з двох ієрогліфів: “кай” – зміна і “дзен” – мудрість). Сутність цього підходу полягає в тому, що маленькими кроками постійно і поступово, тобто еволюційним шляхом здійснюються позитивні зміни у

процесі розвитку власної інформаційної культури. Наслідком застосування цього підходу є поступове і постійне поліпшення результатів інформаційно-аналітичної діяльності, яке передбачає самовдосконалення особистості шляхом самоосвіти, підвищення кваліфікації, що у підсумку дає керівнику почуття постійного задоволення. Постійне вдосконалення приводить до безперервного зростання досягнень, а отже, цей підхід вигідний як керівникові ВНЗ, так і установі. Для успішного кар'єрного росту керівникам вищих навчальних закладів забезпечити високий рівень інноваційної діяльності: перевести із площини теоретичних дискусій в практику роботи дистанційну освіту; налагодити ефективне використання сучасних комп'ютерних технологій, зробили своєрідний прорив у запровадження безперервної освіти та особистісно орієнтованого навчання, нових авторських програм та методик навчання; інтенсифікувати навчальний процес, організацію навчання, управління закладами освіти та їх структурними підрозділами.

У кар'єрному рості керівникам вищих навчальних закладів важливо враховувати тенденції розвитку інформаційних технологій, що надають нових можливостей в інтелектуалізації автоматизованих систем і їх користувацького інтерфейсу. Глобальна мережа Internet відкрила доступ до інформаційних серверів, що перебувають у різних місцях земної кулі. Зростає пропускна здатність мереж, дозволяючи територіально роз'єднаним людям розмовляти в режимі реального часу. Інформаційні процеси в суспільстві підлягають закону Мура, відповідно до якого продуктивність ЕОМ збільшується вдвічі кожні півтора роки. Усе це надає нових можливостей сфері освіти в доступі до навчальної інформації й оптимізації форм її подання. Зростання продуктивності ЕОМ та нарощування інформаційних потоків формують передумови кар'єрного росту керівників навчальних закладів – підвищення рівня їхньої інформаційної культури.

Можна стверджувати, що кар'єра особистості має здійснюватися із урахуванням системного аналізу професійної поведінки щодо розв'язання управлінських проблем та завдань і прогнозування подальших професійних дій із урахуванням життєвих стадій, передбачаючи реальне співвіднесення професійних бажань і професійних реалій. Виступає необхідність формування суб'єктної позиції керівників вищих навчальних закладів, їх позитивної Я-концепції та адекватної самооцінки в окресленні шляхів розвитку професійної кар'єри в загальному розумінні, та індивідуальної траєкторії формування і реалізації «дорожньої карти» розвитку інформаційної культури – у вузькому розумінні.

Розглядаючи кар'єру як складний феномен в життєдіяльності керівників навчальних закладів, можна дійти висновку, що успішність кар'єри сучасних керівників передбачає системну спрямованість на ефективний розвиток, формування на всіх етапах професійного становлення системи професійних цінностей і мотивів. Важливим є оволодіння сучасною системою компетенцій, практичними вміннями і навичками інформаційних технологій у інформаційно-аналітичній діяльності, адаптованих до індивідуальних здібностей і можливостей, з розробкою механізмів відповідного психолого-педагогічного супроводу в умовах варіативного освітнього середовища; визначення та реалізація особистісних кар'єрних установок.

3.2. Організаційні аспекти розвитку інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів

Від якості підготовлених керівником аналітичних документів (інформаційно-аналітичних оглядів, довідок тощо), адекватних реальній педагогічній і ринковій ситуації функціонування ВНЗ, залежить ефективність розроблених ним і його командою управлінських рішень. Крім того, оцінювання керівником стану професійної підготовки студентів як суб'єктів майбутньої професійної діяльності із внесеними до неї

елементами суб'єктивізму також впливає на розвиток різносторонніх процесів у ВНЗ. Очевидно, що цей вплив може бути як позитивним, так і негативним, адже така оцінка події, результату тощо може формуватися як із повідомлень деформованої чи неточної інформації, так і спланованої дезінформації. У сфері управління ВНЗ можуть виникати також й інші труднощі щодо:

- пошуку кращого вирішення ситуативних чи тривалозмінних проблем;

- оцінювання можливих наслідків прийнятих ризикованих рішень у проблемній управлінській ситуації;

- виявлення провідних тенденцій і закономірностей професійної підготовки майбутніх кваліфікованих фахівців у сучасних ринкових умовах функціонування системи професійної освіти;

- поточного і перспективного планування тощо.

Так, у системі управління ВНЗ прогнозування є обов'язковою складовою процесу прийняття рішень, оскільки без його використання, об'єктивної експертизи управлінських рішень управління ВНЗ не може бути ефективним. Водночас, у пошуках підходів до розвитку рівнів інформаційної культури керівників ВНЗ важливо враховувати як зовнішні зміни, зумовлені новими можливостями інформаційно-освітнього середовища, так і внутрішні, пов'язані з необхідними змінами управлінської діяльності самого керівника ВНЗ XXI століття як суб'єкта життєдіяльності, тобто це мають бути як організаційні, так і педагогічні умови. Під організаційно-педагогічними умовами ми розуміємо сукупність зовнішніх обставин реалізації функцій управління і внутрішніх особливостей освітньої діяльності, які забезпечують збереження цілісності та повноту освітнього процесу, його цілеспрямованість та ефективність.

Визначаємо основні організаційно-педагогічні умови розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ у міжкурсовий період як систему, тобто комплекс взаємозумовлених, взаємопов'язаних умов розвитку їхньої

ІК.

Створення керівником сучасного інформаційного навчального середовища у ВНЗ

Створення керівником сучасного інформаційного навчального середовища в ВНЗ [84] з підтримкою, розбудовою та залученням до діяльності у ньому викладачів, студентів ВНЗ – перша мінімальна організаційна умова розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ у міжкурсовий період.

Водночас, у цьому середовищі доцільно проектувати і мати віртуальний освітній простір для розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ (додаток Б). Це може бути інтегрований віртуальний умовно-відкритий персональний інформаційний кабінет керівника із власною контент-бібліотекою і відповідними матеріалами ІАД як суб'єкта управління (рис. 7).

Така організаційна умова вкрай необхідна, оскільки створюються сприятливі засади, з одного боку, для реалізації інших організаційно-педагогічних умов формування/розвитку/вдосконалення інформаційної культури всіх суб'єктів ВНЗ, а з іншого – для розвитку/вдосконалення ІК самого керівника.

Отже, середовищем для такої роботи, на нашу думку, є педагогічний інформаційний простір як система організаційно-педагогічних та інформаційно-технологічних засобів, спрямованих на цілеспрямоване вдосконалення / засвоєння професійних знань, формування /розвиток/ удосконалення професійних навичок, умінь і здатностей як педагогічних працівників (додаток Д), так і студентів. Наприклад, основними напрямками, засобами та заходами реалізації цієї організаційно-педагогічної умови є:

– автоматизація збору, накопичення, систематизації й обробки інформації про різноманітні явища, об'єкти, процеси в ВНЗ, які мають обов'язково враховуватися в управлінській діяльності керівників;

– засвоєння нових інформаційних технологій як засобів формування / розвитку / вдосконалення функціональної грамотності всіх суб'єктів різносторонніх процесів у ВНЗ;

– підвищення ефективності професійно-педагогічної діяльності педагогічних ВНЗ у сфері професійної освіти та опанування професій студентами за допомогою сучасних ІКТ;

– упровадження науково обґрунтованих методик, технологій і засобів інформатизації системи професійної освіти в ВНЗ;

– забезпечення загальної комп'ютерної грамотності, формування/розвиток творчого мислення всіх суб'єктів різносторонніх процесів у ВНЗ;

– створення сприятливих умов для використання викладачами ІКТ у своїй професійно-педагогічній діяльності. Відтак, варто мотивовано впроваджувати в навчально-виробничий процес сучасні цифрові освітні ресурси. Реалізація нових навчальних продуктів у відкритому освітньому просторі ВНЗ сприятиме підвищенню рівня інформаційної культури всіх суб'єктів навчальної діяльності, а також керівника, який зможе оцінювати ефективність використання цих продуктів у навчально-виробничому процесі, у підвищенні/розвитку/вдосконаленні кваліфікації пвикладачів та їхнього методичного забезпечення.

Надзвичайно важливо актуалізувати та стимулювати мисленнєві процеси за допомогою сучасних інформаційних засобів і технологій відповідних психологічних характеристик теоретичного та практичного інтелекту керівників.

Наприклад, здатність сприймати, обробляти, фільтрувати, систематизувати, засвоювати і використовувати інформацію різної модальності, перетворювати її на знання і далі – на засоби розв'язування управлінських завдань – є надзвичайно важливою інтелектуальною здатністю сучасних керівників ВНЗ.

Для цього потрібне адекватне розуміння та інтерпретація (у тому числі контекстів, неясних смислів, помилок тощо), розвинені відчуття,

сприйняття, мовлення, теоретичне та практичне мислення, професійна пам'ять і фахова увага. Принциповим моментом для успішного розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ є розвиток саморефлексії, здатності займати та змінювати рефлексивну позицію щодо управлінської ситуації та інформації, спроможність виходити за рефлексивні межі проблемної ситуації, децентрація теоретичного та практичного інтелекту, а також наявність вибору різноманітних інтелектуальних стратегій мисленнєвої діяльності як показника їхньої інформаційної культури.

Цілеспрямовано організована самоосвітня діяльність у віртуальному освітньому просторі характеризується такими діями: самостійним пошуком необхідних знань у гіпертексті, конструюванням певного власного освітнього середовища та індивідуальної освітньої траєкторії, постановкою (вибором) аналітично-орієнтованих задач, необхідністю прийняття рішень щодо використання потенціалу середовища, перебиранням на себе функцій управління власною діяльністю саморозвитку ІК тощо. На нашу думку, така самоосвіта у віртуальному освітньому просторі є неможливою без самостимулювання, самоактивності, самоорганізації та відповідальності керівника ВНЗ, інакше кажучи, в такому разі йдеться про розвиток і саморозвиток ціннісно-мотиваційної, когнітивної, операційно-технологічної та рефлексивної складових інформаційної культури.

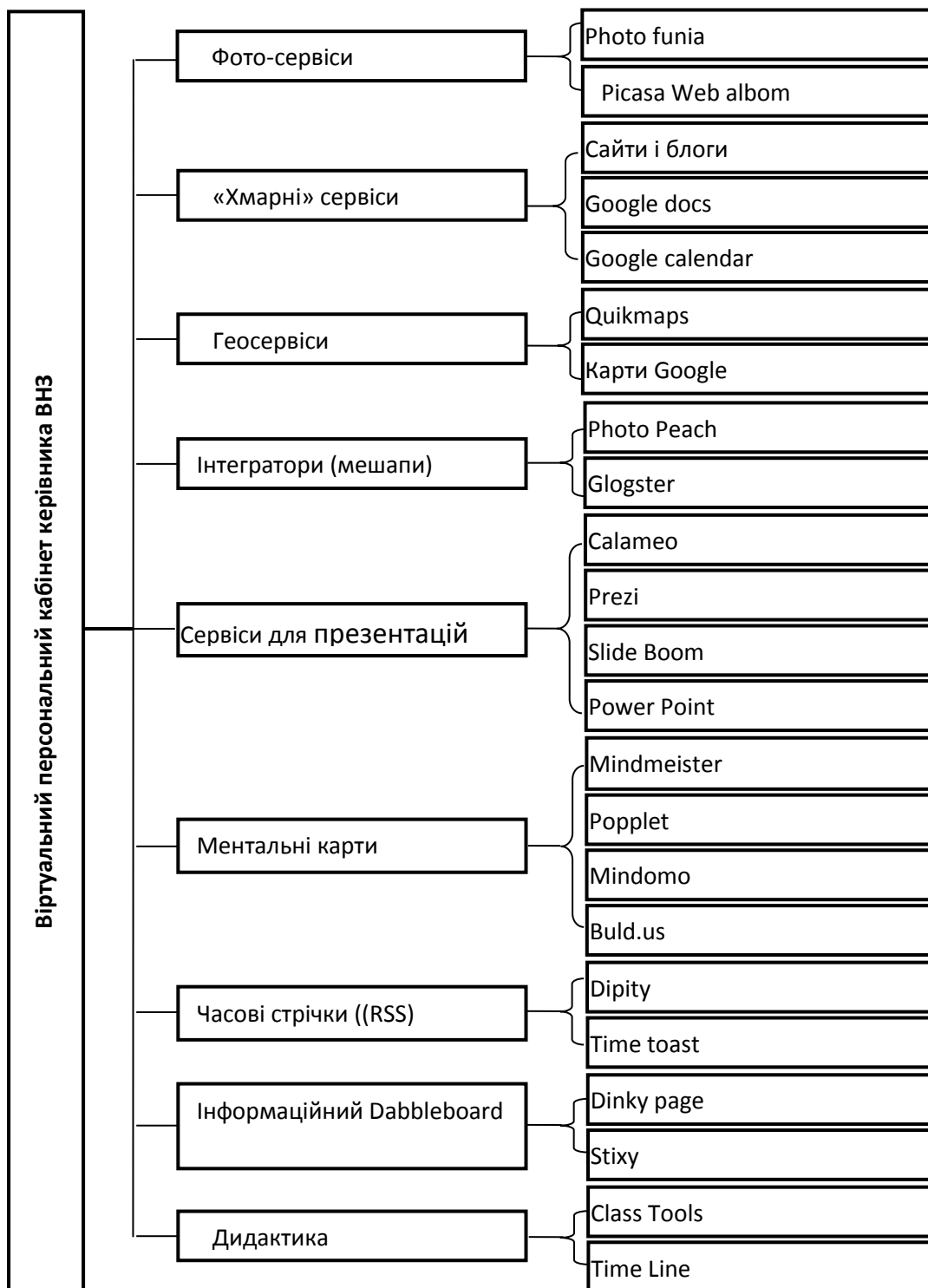

Рис. 7. Схема інструментарію віртуального персонального кабінета керівника ВНЗ

Отже, істотним моментом реалізації цієї організаційно-педагогічної умови є те, що у віртуальному освітньому просторі відбувається ціннісно-

мотиваційний, інтелектуальний і технологічний, а також суб'єктний (рефлексивний) розвиток керівників ВНЗ і, відповідно, розвиток їх ІК можна розглядати як безпосередній продукт віртуального освітнього простору: суб'єкт сам проектує структуру й основні показники розвитку своєї ІК, ставить перед собою відповідні завдання і рефлексує як власні можливості та можливості середовища, так і сам процес розвитку і саморозвитку ІК.

Деталізація інструментарію і технології формування та розвитку інформаційного навчального середовища ВНЗ така:

1. Мобільні пристрої – у 2013 році найбільш поширені інструменти веб-доступу. До 2017 року більше 80% мобільних телефонів на ринках передових держав будуть смартфонами.

2. Збірка універсальних, мобільних HTML5 додатків розвитку веб-сайтів, мобільних веб-додатків на будь-які пристрої і платформи. Більше, ніж 50 вбудованих компонентів управління, розміщених у MVC системі Sencha (Сенча) [сенсорний], надають все необхідне для створення універсальних мобільних додатків веб-сайтів.

3. *Omega*® Personal Cloud – це запатентована технологія, яка з'єднує *Omega* (мережеві пристрої) з іншими пристроями типу PC і Mac® комп'ютерів, iPhone®, iPad® і багато іншого через Інтернет. На відміну від державних і приватних «хмарних» додатків, Personal Cloud є повністю автономно-керованими, тому зміст і доступність завжди знаходяться під вашим контролем. Після створення або приєднання до Personal Cloud всі члени даної мережі отримують доступ до даних і додатків, що зберігаються на загальних пристроях.

4. «Інтернет речей» відноситься до однозначно ідентифікованих об'єктів (речей) та їхнього віртуального представництва у структурі Інтернету.

5. Hybrid IT & Cloud Computing – «хмарні» обрахунки.

6. Strategic Big Data – опрацювання великих масивів даних.

Отже, першою умовою розвитку ІК керівників ВНЗ є впровадження ними сучасних інформаційно-комунікативних технологій в управлінську діяльність.

Запровадження сучасних інформаційно-комунікативних технологій в управлінську діяльність керівників ВНЗ

Для забезпечення ефективності управління навчальним закладом і розвитку інформаційної складової управлінської компетентності, керівникам ВНЗ варто формувати та актуалізовувати такі інформаційні потреби:

– засвоїти в практичному напрямі основні поняття, що стосуються інформаційно-аналітичної діяльності керівника ВНЗ як суб'єкта управління;

– мати системну уяву про принципи будови і функціональні можливості сучасних інформаційних технологій та інформаційного середовища;

– знати сучасні програмні оболонки, операційні засоби загального призначення та уміти практично використовувати їх функції у своїй інформаційно-аналітичній діяльності;

– володіти сучасними операційними системами, використовувати основні команди;

– уміти користуватися текстовим редактором;

– мати системну уяву про алгоритми, мови і пакети програмування;

– знати потенційні можливості та ресурси мережі Інтернет, отримувати необхідну інформацію в Інтернеті тощо.

Виникає нова ситуація, коли суб'єкт розвитку ІК сам підбирає найбільш ергономічні особисто для нього характеристики досліджуваного матеріалу. Він має можливість самостійно переосмислити будь-який текст, знайдений у базі електронних навчальних відеоматеріалів, ілюструючи його, критично відбираючи потрібні аргументи, вибудовуючи їх у певну

логіку доказовості, що відображає його власну точку зору та спосіб мислення.

Наразі ефективний розвиток ІК неможливий без таких інформаційних технологій, як: електронні курси, електронні бібліотеки, новітні засоби отримання та технології передачі знань. Водночас, різноманітність відкритого освітнього середовища сприяє підвищенню ефективності процесу розвитку ІК з урахуванням індивідуальних можливостей кожного керівника ВНЗ, його інтересів, здібностей, суб'єктивного управлінського досвіду.

Одним з таких сучасних інформаційних технологій є, наприклад, *створення керівником гомеостазного інформаційного середовища ВНЗ*[41] засобами комунікативної лінгвістики та залучення до діяльності в цьому середовищі викладачів, студентів ВНЗ. Основним завданням такого середовища є формування системи інформаційного забезпечення життєдіяльності ВНЗ.

Оволодіння законами комунікативної лінгвістики та постійний аналіз комунікативних ситуацій [181] – важлива умова підвищення ІК керівника ВНЗ. Вона будується на отриманні керівником необхідної інформації засобами як вербальних, так і невербальних методів спілкування із наступним відбором, оцінюванням, аналізом, синтетичним перетворенням, збереженням і передачею. Необхідність підтримки та функціонування гомеостазного інформаційного середовища спонукатиме керівника підвищувати свій рівень ІК в комунікативній області. Йому необхідно опанувати інтерактивні моделі комунікації для успішності керівництва ВНЗ (рис. 8).

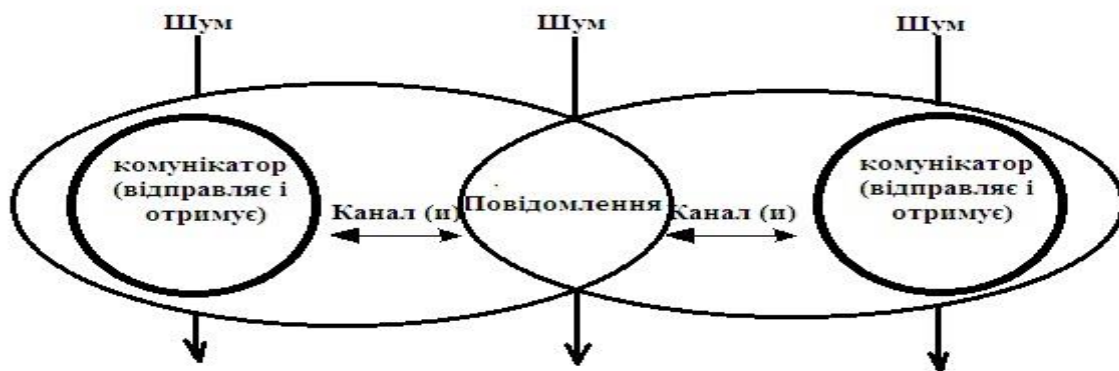

Рис. 8. Схема транзакційної моделі комунікації в управлінській діяльності

У результаті впливу шуму на перебіг комунікації отримана інформація може істотно відрізнятись від тієї, яку надіслав адресат. Шум може виникати на всіх етапах процесу комунікації. Керівник змушений враховувати різні форми психічних порушень і деформацій, зумовлених ставленням до нього: від негативних (упередження і неприхильність тощо) – до крайніх позитивних (цілковита відсутність критичного сприймання, визнання авторитету керівника тощо).

Керівник із високим рівнем ІК розглядає комунікацію як постійну інформаційну, психологічну та емоційну налаштованість комунікантів – суб'єктів спілкування – один до одного. При створенні гомеостазного інформаційного середовища керівнику важливо зважати на психічний і семантичний шуми, а також враховувати їхні впливи на рівень ентропії свого повідомлення.

Потрібно підкреслити, що запровадження інноваційно-синергетичної системи управління шляхом реалізації розширеного гомеостазного інформаційного середовища ВНЗ може здійснюватися лише керівником, який має мінімально сформовану, а краще, розвинену інформаційну культуру. У цій системі керівник має бути не пасивним, очікувальним учасником у інноваційному ланцюзі, який виконує функції «стимул-реакція» (засобами гомеостазних функцій реакції на ініціативи педагогів,

студентів навчального закладу), а творчим суб'єктом управління, який реалізовує функції превентивного, випереджувального керівництва за рахунок генерації паралельних, альтернативних полів можливих ініціатив інших суб'єктів ВНЗ. Такі процеси відбуваються в рамках коридору, окресленого функціями гомеостазу. Виникнення різнобічних паралельних полів розвитку навчально-виробничого процесу дає змогу керівникові, використовуючи інформаційно-комунікативні технології ІАД, у прискореному режимі обрати і підтримати найбільш оптимальні з них. Реалізація випереджаючого, інноваційного адміністративного управління дасть змогу керівникові створити навчальний простір із високими адаптивними властивостями і високою швидкістю реакції на події в ринкових умовах функціонування.

Проектна діяльність. Управлінська діяльність керівників ВНЗ може проходити у формі проектної діяльності, як веб-квест, що урізноманітнить процес розвитку ІК, зробить його органічно-інтегрованим з інформаційно-аналітичною діяльністю і цікавим. Засобами веб-квесту можна повністю реалізовувати специфічні методичні прийоми.

Відповідно до методу «інформаційний ресурс», керівник ВНЗ, здійснюючи веб-квест проект, проводить пошук необхідної інформації в просторі різноманітних джерел.

Так, для самостійної роботи з використанням методу «фальсифікація» керівнику ВНЗ необхідно сформулювати конкретну гіпотезу розв'язання завдання. За форматом побудови веб-квесту, він розглядає варіанти пошуку за допустимими посиланнями у вікні пошуку браузера для дослідження різних напрямів висунутої гіпотези. Якщо очікування ним не виправдовуються, гіпотеза переформулюється.

Значний ефект для розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ має використання методу *кейс-технологій* при організації самостійної роботи за допомогою WEB 2.0. Цей метод за рахунок орієнтації на практичні управлінські проблеми дає змогу підвищувати мотивацію

розвитку їхньої ІК.

Рекомендуються такі етапи створення кейсів:

1. Формулювання дидактичної мети кейса.
2. Чітке визначення проблемної ситуації.
3. Побудова програмної карти кейса, що сформована з основних тез, які необхідно набрати в тексті.
4. Побудова чи вибір моделі ситуації.
5. Вибір жанру кейса.
6. Написання тексту кейса.
7. Діагностика правильності та ефективності кейса.
8. Підготовка кінцевого варіанту кейса.
9. Підготовка методичних рекомендацій використання кейса.

Розглянемо використання web 2.0-технологій для організації самостійної роботи керівників ВНЗ. Так, створення і редагування макета кейса можна виконати за допомогою онлайн-офісу <http://docs.google.com>. Для створення текстових документів використовуються такі його функції, як:

- експрес-стилі оформлення текстів;
- супровід тексту малюнками;
- робота з таблицями тощо.

Завдання аналітичного характеру зручно виконувати інструментом для створення карт знань Mindjet MindManager, можливості якого допомагають створювати діаграми типу інтелект-карт, структурувати ідеї, упорядковувати інформацію. У даному разі, таке завдання передбачає підготовку опису, наприклад, структури і плану заняття з різними категоріями педагогічних працівників. Гнучкий у використанні інструмент уможливорює організоване зберігання службових матеріалів різного типу.

Для організації колективної роботи викладачів ВНЗ важливо сформувати *блогосферу* для записів з можливістю обговорення, друку повідомлень тощо. Сервіс LiveSpaces використовується для розміщення блогів. Для створення і управління записами в блогах Microsoft Live Spaces

спеціально розроблено додаток Windows Live Writer. Для самостійної ж роботи – доцільно розвивати інформаційну культуру керівників ВНЗ засобами *проектно-рефлексивної технології*. Основні аргументи такі:

1) розвиток інформаційної культури можливий лише в діяльності, у творчій діяльності;

2) довільна діяльність не завжди сприяє розвитку інформаційної культури; саме тому ефективною є ІАД з використанням сучасних інформаційних технологій, оскільки отримуємо подвійний результат:

- авторське вирішення певного інформаційно-аналітичного завдання у вигляді проекту;

- забезпечення якості управлінської діяльності керівника ВНЗ і розвиток його інформаційної культури.

Водночас варто мати на увазі, що розвиток інформаційної культури керівників ВНЗ вимагає розвитку рефлексивної культури як основного чинника актуалізації їхньої ІК в управлінській діяльності. А розвиток рефлексії та саморефлексії як суб'єктної основи розвитку інформаційної культури вимагає аналізу власної ІАД з використанням сучасних інформаційних технологій, що водночас сприяє невимушеному розвитку інформаційної культури.

Ми розглядаємо рефлексію керівників ВНЗ як один із механізмів забезпечення :

- усвідомлення необхідності розвитку інформаційної культури керівників шляхом порівняння досягнутого рівня з необхідним для успішної ІАД в управлінні професійно-технічним навчальним закладом;

- мотивації розвитку рівня ІК керівників ВНЗ;

- відтворення, розуміння і осмислення навчального матеріалу шляхом з'ясування логічних зв'язків між елементами вивченого матеріалу і змістовим запам'ятовуванням;

- оцінювання і коригування досягнутих результатів;

- виконання повсякденних завдань і розв'язання проблем ВНЗ

шляхом аналізу та узагальнення проблемних ситуацій, вузлових проблем для функціонування ВНЗ як суб'єкта освітньої діяльності в ринкових умовах;

– саморегуляції, самооцінювання і самоконтролю рівня розвиненості інформаційної культури керівника ВНЗ за допомогою інформації, отриманої засобами зворотного зв'язку. Результатом рефлексивної діяльності керівника ВНЗ є активізація його як суб'єкта управлінської діяльності, розвиток і гармонізація в інформаційно-комунікативних технологіях інформаційно-аналітичної діяльності.

Для розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ заслуговує на увагу *технологія самотійного навчання на основі досвіду* (модель Д. Колба) [47], побудована на чотирьох процесах:

- власному досвіді;
- осмисленні досвіду;
- теоретичному обґрунтуванні;
- використанні досвіду в інформаційно-аналітичній діяльності.

У контексті розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ актуальним є аналіз власного досвіду, що рефлексується з різних сторін. Саме результат рефлексування досвіду стає базою визначення інформаційних потреб (додаток В). Теоретичне збагачення новою інформацією формує інший, вже осмислений власний досвід. Ці стадії одночасно є й змістом рефлексування, що робить отримані знання особистісно значущими.

Технологія критичного самотійного навчання [108] спрямована на:

– формування/розвиток критичного мислення керівників ВНЗ у процесі пошуку необхідної інформації, а також осмисленого та об'єктивного оцінювання її якості, актуальності та необхідності;

– зміну власного ставлення, критичного оцінювання нової інформації. Концепція критичного мислення містить чіткий опис навичок і вмінь: інтерпретація, аналіз, оцінювання, висновки, пояснення,

самоконтроль. Осмислення таких дій забезпечує не лише повноту рефлексивного аналізу, а й сприяє виявленню проблеми побудови знань.

Критичне мислення – це точка опори практичного – управлінського – мислення керівника ВНЗ, це природній спосіб взаємозв'язку розроблених проектів, планів діяльності навчального закладу з інформацією про стан речей у внутрішньому та зовнішньому соціумі для їх впровадження. Критичне мислення – розумне, рефлексивне мислення без догм, що розвивається шляхом накладання нової інформації на життєвий досвід керівника. Можна також розглядати критичне мислення керівника ВНЗ як моніторинг його мислення в управлінській діяльності.

Головна мета технології критичного мислення – розвиток інформаційної культури керівника ВНЗ у міжкурсовий період, при цьому задіюючи критичне рефлексивне мислення, розвиваючи когнітивні і метакогнітивні рівні. Також ефективність функціонування інформаційної системи ВНЗ значною мірою залежить від якості інформації, що вводиться до неї. Необхідний рівень якості забезпечується шляхом фільтрації вхідного потоку інформації у процесі критичного мислення.

У ході зазначеного процесу, при інформаційно-аналітичній діяльності керівника ВНЗ, відбір інформації є обов'язковим етапом перетворення інформаційного потоку і потребує формулювання узагальнених й окремих конкретних критеріїв відбору інформації на вході інформаційної системи та визначення принципів відбору документів і відомостей для різних цілей інформаційного забезпечення. Критерій відбору інформації – ознака або набір ознак, на основі яких приймається рішення про включення документа або його складових до інформаційної системи.

Відбір інформації у процесі критичного мислення – це фільтрація з інформаційного потоку найбільш цінних документів, їх окремих частин або фактичних відомостей, у відповідності з прийнятими критеріями.

У цілому, на процес збирання інформації та її систематизацію впливають як індивідуальний стиль управління керівників ВНЗ, так і специфічні організаційні вимоги в системі вищої освіти, які ґрунтуються на необхідності оперувати зібраною інформацією, адже при її відборі вони активно переробляють інформацію, виконують сортування у відповідності з певною оціночною шкалою, наприклад, за значущістю, ступенем новизни тощо. При цьому відбір ми розглядаємо як процес послідовного прийняття рішення про можливість відбору з потоку документів тих, які відповідають певній сукупності ознак.

Істотний інтерес представляють психологічні аспекти критичного мислення керівників ВНЗ в інформаційно-аналітичній діяльності. Наприклад, такі:

- критерій поліментності є основою для відбору такої інформації, яка викликає в мисленні найбільшу кількість думок, формує декілька варіантів виконання завдання і створює велику вірогідність правильного і швидкого вибору найкращого з них;

- критерій активності активізовує відбір значущої інформації не з наукової або технічної точки зору, а з точки зору психології мислення, котра стимулює нові думки, активно впливаючи на творче мислення користувача інформації;

- критерій евристичності інформації є продовженням критерію активності, однак він значно якісніший: спонукає користувача у процесі осмислення створювати нову інформацію, яка дає змогу знаходити найкоротші шляхи вирішення проблеми;

- критерій прогресивності інформації оцінює і виділяє інформацію, що веде до знання розвитку даної проблеми;

- оптимальний мінімум інформації – це психологічний критерій відбору, який потребує інформації, достатньої керівникові вищого навчального закладу для оптимального виконання завдання.

Сприяє частковому виконанню основної мети і технологія самостійного розвитку інформаційної культури «прецедент». Прецедент – це вчинок, випадок, що стався в минулому й є прикладом або виправданням для наступних подібних вчинків і випадків [144, с. 873].

Прогнозування за допомогою технології прецедента є суперечливим, оскільки, з одного боку, воно не дає достатньо точних прогнозів, бо при його використанні не можна отримати гарантовано правильного рішення, проте з іншого – вона має істотні переваги, в порівнянні з такими ж технологіями прогнозування, а саме:

- логічно обґрунтована;
- сфера її застосування досить широка, що дає можливість використовувати отримані результати в різних областях;
- основним джерелом інформації про подію є досвід, а не теорія.

Актуальність технології зумовлена різноплановістю завдань, суть її полягає у знаходженні відповідного рішення там, де немає чітко сформульованого правила ухвалення його.

Отже, технологія «прецедент» – це прийняття рішення із використанням знань попередніх ситуацій або випадків (прецедентів). При розгляді нової проблеми (поточного випадку) відшуковується подібний прецедент як аналог. Замість того, щоб шукати нове рішення щоразу, можна використовувати вже прийняте в аналогічній ситуації, адаптувавши його до того випадку, що склався на даний час. Після того, як поточний випадок буде проаналізований, він вноситься у базу прецедентів разом із рішенням можливого подальшого його використання в майбутній діяльності.

Прецедент включає:

- опис проблеми;
- вирішення цієї проблеми;
- результат (обґрунтованість) застосування рішення.

Існує багато способів цієї технології: від записів у базах даних,

дерезовидних графів – до предикатів і фреймів (предикат – частина логічного судження, в якому стверджується властивість якогось предмета чи відповідність йому певного поняття; фрейм (англ. frame– «каркас», «рамка») – структура, що описує складний об’єкт або абстрактний образ чи модель для представлення конкретної концепції).

Найголовніше – конкретна форма прецедентів має відповідати загальній меті системи. Проблема подання прецедента – це, насамперед, проблема вибору інформації, яку треба включати в опис прецедентів, знаходження відповідної структури для опису змісту прецедента, а також визначення, яким чином має бути організована й індексована база знань прецедентів для ефективного пошуку та багаторазового використання [105].

Декомпозиція методу (основні фази).

Підхід, заснований на прецедентах, складається з таких компонентів (рис. 9):

- перегляд релевантних прецедентів для розглядуваного випадку з бібліотеки прецедентів;
- адаптація обраного прецедента для аналізованого випадку, якщо це необхідно;
- аналіз прецедента, перевірка коректності застосування;
- збереження;
- внесення поточного епізоду в базу прецедентів.

Реалізація технології «прецедент» засобами веб-квесту:

- учасник самостійного розвитку інформаційної культури розглядає актуальну проблему інформаційно-аналітичної діяльності як суб’єкт управлінської діяльності;
- він формулює гіпотези можливого шляху розв’язання проблеми;
- у контент-бібліотеці індивідуальної віртуальної блогосфери, в іншому Інтернет-ресурсі, проводить пошук необхідної інформації даних, вибирає близькі за подібністю ситуації – прецеденти для оцінювання;

– керівник ВНЗ визначає риси прецедента, які мають певне відношення до досліджуваної проблеми, або переглядає шляхи виконання проблеми.

Проблема вибору відповідного прецедента є однією з найважливіших у таких системах. Природно шукати відповідний прецедент у тій області пошуку, де знаходяться рішення подібних проблем, інакше кажучи, пошук має бути організований згідно з поставленою метою. Для цієї роботи зручно й раціонально використовувати метод «найближчого сусіда» або системи міркувань на основі аналогічних випадків.

Принагідно зазначимо, що метод «*найближчого сусіда*» належить до класу методів, робота з якими базується на зберіганні даних у пам'яті для порівняння з новими елементами.

При появі нового запису для прогнозування знаходяться відхилення між цим записом і подібними наборами даних, а найбільш подібна (або ближній сусід) – ідентифікується.

При такому підході використовується термін «*k-найближчий*» як декількох «найближчих сусідів». Оскільки не завжди зручно зберігати всі дані, іноді зберігається тільки низка «типових» випадків.

Даний метод за своєю суттю відноситься до категорії «*самостійне навчання*», тобто є «самонавчальним» методом, завдяки чому робочі характеристики кожної бази прецедентів із плином часу і накопиченням прикладів поліпшуються. Розробка баз прецедентів по конкретній предметній сфері відбувається зрозумілою людині мовою, а отже, може бути виконана найдосвідченішими співробітниками, які працюють у цій предметній галузі.

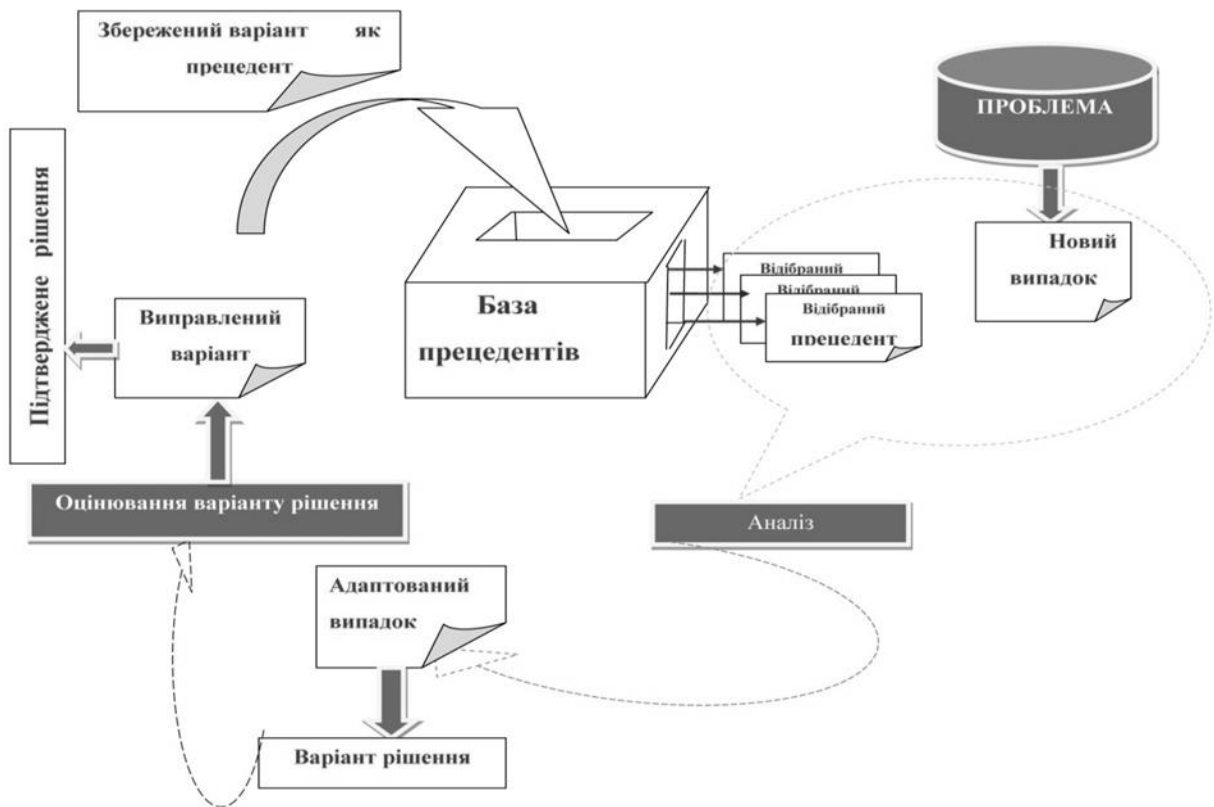

Рис. 9. Декомпозиція методу «прецедент»

Переваги методу «найближчого сусіда»:

- простота використання отриманих результатів;
- рішення не унікальні для конкретної ситуації, можливе їх використання для інших випадків;
- мета пошуку не гарантує правильного рішення, але є кращим із можливих.

Недоліки методу «найближчого сусіда»:

- даний метод не створює будь-яких моделей або правил, узагальнюючих попередній досвід, у виборі рішення вони ґрунтуються на всьому масиві доступних даних, тому неможливо сказати, на якій підставі будуються відповіді;
- існує складність вибору межі «ближкості» (метрики), висока залежність результатів класифікації від обраної метрики;

– при використанні методу виникає необхідність повного перебору навчальної вибірки у розпізнаванні, внаслідок чого виникають обчислювальні труднощі.

З узагальнення викладеного випливає висновок про те, що технологія прогнозування за допомогою прецедентів досить гнучка. Вона застосовується в різних сферах управлінської діяльності, проста у використанні. Прогнозування полягає в тому, що при аналізі нової події відшукується подібний прецедент як аналог. Технологія значно спрощує пошук і швидкість знаходження рішення, хоча експерт досліджуваної області (керівник ВНЗ) не здатний зберігати і використовувати повністю величезну кількість прецедентів, для цього спеціально створюються бази даних. Переваги баз даних такого виду в тому, що можна зберігати великий обсяг інформації, узагальнюючи й аналізуючи її.

Основний алгоритм прогнозування на основі прецедентів включає:

- знаходження найадекватніших прецедентів для конкретних завдань із бази даних прецедентів;
- адаптацію знайденого рішення для конкретного, розглянутого в даний момент, випадку;
- аналітику рішення та застосування його до розглянутого епізоду;
- перевірку коректності рішення і його збереження;
- розміщення у базі даних.

Реалізація технології «прецедент» засобами веб-квесту:

- керівнику ВНЗ пропонується проблема для розв'язання;
- він формулює гіпотези можливого шляху її розв'язання;
- комп'ютерна система створює прецеденти для можливості оцінювання запропонованих гіпотез;
- керівник ВНЗ визначає риси прецедента, що мають відношення до досліджуваної проблеми, або переглядає шляхи виконання проблеми.

Інноваційно-педагогічні технології (воркшопи, on-line самопідготовка тощо). З усіх методів навчання найбільш придатний для

дорослих людей є воркшоп – короткотерміновий семінар або майстерня.

Воркшоп – інтенсивна творча лабораторія, в якій учасники самостійно вдосконалюються завдяки власній активній роботі. Навіть необхідний теоретичний матеріал, як правило, незначний за об'ємом, відіграє незначну роль. Акцент робиться на отриманні динамічного знання. Учасники воркшопу самі визначають мету самостійної роботи [171, с. 13-14].

Можна виділити три типи знань, одержуваних у процесі самостійної роботи за технологією воркшопу.

Перший тип К. Фопель визначає як *поверхневі знання*. Йдеться про факти та інформацію, про основні поняття і концепції, а також про теоретичні узагальнення. Важливо запам'ятовувати імена, дати, категорії, збирати відомості з усіх питань, які, на думку керівників ВНЗ, вважаються найсуттєвішими. Найчастіше знання цього типу викладені як сукупність ізольованої інформації. Для обґрунтування необхідності отримання такого знання наводиться думка: «Це має знати кожен. Це відноситься до моєї роботи». Як правило, керівники ВНЗ вважають цей тип знань нецікавим, а нерідко, й недостатньо цінним.

Другий тип знань – так звані *технічні знання*. Вони в більшій мірі орієнтовані на практичні вміння і професійні вимоги. Допомагають з'ясувати внутрішні взаємозв'язки в рамках дослідження, зрозуміти певні концепції і теорії. Але такий тип знань рідко виходить за межі свого предмета. Той, хто володіє тільки знаннями цього типу, відчуває труднощі в розумінні їх зв'язку із суміжними дисциплінами та питаннями.

Звичайно, ці дві форми знань необхідні для формування загального і професійного рівнів інформаційної культури, але для досягнення вищого рівня набагато важливішим є третій тип знань, який можна позначити як *динамічні знання*. «Динамічний» – поняття, за допомогою якого описуються відкриті системи. Динамічне знання дає змогу учаснику воркшопу самостійно експериментувати; отримання таких знань

приносить задоволення і породжує бажання передати їх іншим.

Воркшоп – це дослідження, в центрі якого лежить окремо взята і неоднозначно окреслена проблема. Спеціальним чином організований процес роботи в групі (наприклад, адміністрація ВНЗ) дає змогу поглянути на неї об'ємно, з різних, часом найнесподіваніших ракурсів. Воркшоп допомагає актуалізувати досвід, наявний в групі, й інтегрувати на основі існуючих ресурсів новий погляд на розуміння розглянутої проблеми. Таким чином, воркшоп допомагає стати всім його учасникам після закінчення навчання більш компетентними, ніж на початку.

Workshop вигідно відрізняється від інших методів самопідготовки своєю точковою тематичною спрямованістю. Крім того, workshop відноситься до групи таких розвивальних і навчальних методів, які найбільш підходять для роботи з дорослою аудиторією. Знання, отримані в процесі workshop, є продуктом активної діяльності самих учасників, що багаторазово підвищує ефективність їхнього засвоєння.

Онлайн-самопідготовка – це метод отримання нових знань за допомогою Інтернету в режимі реального часу. Комунікація між учасниками процесу відбувається за допомогою комп'ютера .

При задіюванні системи онлайн-навчання можна швидко ознайомити педагогів навчального закладу як з глобальною програмою, так і з невеликими змінами, що відбулися в роботі ВНЗ.

Інтернет-навчання як основа безперервної освіти спрямоване на оволодіння навичками самостійної роботи по розвитку інформаційної культури.

Схематично сформулюємо методику розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ *засобами Інтернет-самопідготовки*:

1) визначити мету і здійснити планування:

– керівник ВНЗ формулює завдання, виконання яких необхідне для досягнення мети;

– вибирає адекватний спосіб вирішення проблеми із запропонованих,

згідно з поставленою метою;

- вибирає спосіб вирішення проблеми відповідно до критеріїв і мети;

2) ідентифікувати проблему:

- аналізує ситуацію у відповідності із заданими критеріями;

- самостійно проводить аналіз реальної ситуації;

- визначає проблему на основі самостійно проведеного аналізу ситуації;

3) використати технології діяльності:

- коректно відтворює технологію за інструкцією;

- відбирає технологію з числа відомих для вирішення завдання і складає план дії;

- складає план дії і застосовує технологію з урахуванням зміни параметрів об'єкта;

4) оцінювання продукту і результату своєї діяльності:

- оцінює продукт за зразком;

- оцінює продукт на основі заданих критеріїв;

- дає порівняльну оцінку двом і більше продуктам на основі заданих критеріїв;

5) оцінювання своїх дій і досягнень: планує і здійснює поточний контроль і саморефлексію діяльності.

Застосування спеціальних інформаційних (інформаційно-комунікаційних) методів, технологій і засобів для розвитку ІК керівників ВНЗ.

Оскільки розвиненість ІК передбачає успішне опанування сучасних інформаційних (інформаційно-комунікаційних) технологій і засобів та їх творче використання у своїй практичній управлінській діяльності, то для розвитку ІК керівників ВНЗ застосовуються спеціальні інформаційні (інформаційно-комунікаційні) методи, технології (додаток В) і засоби, а саме: Воркшоп розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ (додаток

Г); Інтернет-форуми з питань розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ; Інтернет-конференції з питань розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ; телекомунікаційні конкурси комп'ютерних проектів керівників ВНЗ; науково-практичні семінари, майстер-класи, наприклад, по створенню блогів та їх використанню для побудови блогосфери, формування інформаційного простору керівника, організації web quest проектів віртуально організованої вченої ради, обговорення проекту рішення тощо; а також для демонстрації реалізованого інформаційного простору ВНЗ та ознайомлення з досвідом роботи по впровадженню інформаційних технологій у вищій освіті.

Наразі зосередимо увагу на методиці – управління керівником ВНЗ «за ситуацією». Ситуативний метод або, як його ще називають, здатність керувати «за ситуацією» виділяють фінські вчені Т. Санталайнен, Е. Воутилайнен, П. Поренне, Й. Х. Ніссінен [111, с.123]. У відповідності з їхньою думкою, не існує універсального способу управління, а найкращий з них вибирається, виходячи з управлінської ситуації, що склалася на певний час у конкретній установі (організації, закладі).

Управлінська ситуація – це, на думку К. Лазендака, сукупність усіх умов (внутрішніх і зовнішніх, об'єктивних і суб'єктивних, сталих і ситуативних у ВНЗ) у конкретній області управління, які склалися у певний час і вимагають відповідних дій керівника. Як правило, вона в собі поєднує незадовільний стан речей, невиконані завдання й умови для їх виконання [258, с.68].

Спостереження за поведінкою керівників ВНЗ у конкретних управлінських ситуаціях дали нам змогу впевнитися, що стиль управління «за ситуацією» є дієвим та одним із ефективних засобів управління ВНЗ, а також дієвим засобом розвитку ІК. В основі володіння даними лежить тривимірне практичне – управлінське, педагогічне і професійне – мислення [166, с.190], що передбачає здатність у кожній

конкретній ситуації приділяти увагу як досягненню мети, так і конкретним учасникам, маючи на увазі ефективну діяльність усіх суб'єктів ВНЗ у ситуативних умовах.

Науково-методичне забезпечення безперервного розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ.

Основною складовою науково-методичного забезпечення безперервного розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ є відповідні методи та технології та їх вибіркові методики, оскільки за їх відсутності всі вищевикладені організаційно-педагогічні умови залишаються нереалізованими. Треба мати на увазі, що відповідно обґрунтована методика є, з одного боку, стрижневою складовою розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ, а з іншого – окремою важливою організаційно-педагогічною умовою розвитку їхньої інформаційної культури.

Така методика має включати різні варіанти взаємодії керівників ВНЗ як суб'єктів процесу самоосвіти із врахуванням взаємодії та взаємовпливу на внутрішній і зовнішній соціум, стимулювати різні види самоосвіти у процесі розвитку рівня ІК, об'єднуючи три групи основних методів.

Перша група – методи самоосвіти за типом пізнавальної діяльності керівників ВНЗ: пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, частково-пошукові (евристичні) та дослідницькі, які доцільно застосовувати для кращого засвоєння інформаційно-аналітичних понять, термінів і категорій, тобто стимулювання до заучування принципів, правил та алгоритмів для їх використання в ІАД в управлінні. Такі методи самоосвіти доцільно використовувати на початковому етапі підвищення рівня ІК, коли керівникам необхідно опанувати шаблонні інформаційно-аналітичні дії для розв'язання типових задач і завдань управління ВНЗ. Проте вони недостатньо стимулюють суб'єктну поведінку і творчість в інформаційно-аналітичній діяльності керівників ВНЗ, що є основним їх недоліком.

Друга – методи самоаналізу, які раціонально використовувати для кращого запам'ятовування керівниками ВНЗ стереотипного теоретичного навчального матеріалу щодо інформаційно-аналітичної діяльності як суб'єкта управління. Тут насамперед засвоюються відношення, зв'язки, взаємозв'язки та залежності, а також типові стандартні управлінські дії, що існують в інформаційно-аналітичній діяльності керівників у ВНЗ, і в яких проявляється їхня інформаційна культура. Основний недолік – вони недостатньо стимулюють свої творчі пізнавальні дії.

Третя група – методи самостійного навчання творчим способам роботи з інформаційними джерелами та інформаційними потоками у процесі ІАД, які використовуються для вдосконалення управлінських процесів, характерних для вирішення нетипових управлінських задач і завдань в управлінській діяльності керівників ВНЗ. Для цього найбільш доцільно застосовувати інформаційно-аналітичні управлінські завдання, які в процесі розвитку управлінської культури керівників ВНЗ мають у комплексі стимулювати творчий розвиток їхніх управлінських вмінь, навичок і здатностей, професійно важливих управлінських якостей. Ці завдання спрямовуються, насамперед, на розв'язання управлінських проблемних ситуацій, які виникають як у повсякденній управлінській діяльності, так і в складних ситуаціях функціонування ВНЗ. Їх зміст і методика розв'язання мають передбачати актуалізацію всіх управлінських процесів як суб'єктів управління ВНЗ, а саме:

- врахування загальних управлінських принципів, правил та алгоритмів, характерних для управлінської діяльності в системі вищої освіти;

- навчання ототожненню, аналізу, синтезу, виокремленню конкретних управлінських проблем і ситуацій, характерних для менеджерів середньої ланки управління в системі вищої освіти;

- навчання абстрагуванню, узагальненню, конкретизації, типізації конкретної управлінської проблеми та ухвалення оптимального рішення як

суб'єкта управління ВНЗ.

Такі інформаційно-аналітичні дії операції покликані активізувати основні психічні – пізнавальні, емоційні та вольові – процеси, які забезпечують цілеспрямований розвиток інформаційної культури керівників ВНЗ у міжкурсний період. Доцільно ці завдання системно використовувати у процесі розвитку інформаційної культури третього, вищого рівня, а епізодично – як прийом самоосвіти, і на першому, базовому рівні.

Розвиток ІК пов'язаний з використанням сучасних інформаційних технологій, тому доцільно застосовувати, крім загальнодидактичних методів, ще й специфічні методичні прийоми. Наприклад, такі, як: прецедент, фальсифікацію, кейс-технології, інформаційний ресурс тощо.

Доцільними є «Соціальні сервіси», які ґрунтуються на активній участі осіб у формуванні контенту і є основою сучасної концепції розвитку мережі Інтернет, яка називається Web 2.0. Це створює зручні умови формування відкритого освітнього інформаційного простору ВНЗ та сприятливі організаційно-педагогічні умови для підвищення/розвитку/вдосконалення рівня інформаційної культури його керівника.

Істотні резерви має метод проектів. Логічна структура педагогічного проектування розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ у нашому дослідженні реалізована 4-х етапним алгоритмом:

Мотиваційно-організаційний етап:

формування особистісної мотивації включення до проекту та його виконання;

виокремлення професійно важливих управлінських проблем для проектування;

проведення професійного аналізу власних можливостей для проектування;

пошук необхідної інформації для проектування.

Констатувальний етап:

самоаналіз і самооцінювання рівня розвиненості інформаційної культури як суб'єкта управління;
розробка мети проектування;
визначення умов досягнення мети;
визначення завдань проектування;
вибір методів і засобів розв'язання завдань проектування;
прогнозування ймовірних труднощів у процесі реалізації проектної роботи.

Діяльнісний етап:

уточнення мети і завдань з орієнтацією на визначений рівень розвитку інформаційної культури керівника ВНЗ;
розроблення критеріїв оцінювання рівнів розвиненості ІК керівника ВНЗ;
розроблення індивідуальної моделі розвитку інформаційної культури керівника ВНЗ;
розробка методик і технологій, а також засобів їх реалізації (процесуальний компонент моделі);
мисленнєвий експеримент (обдумування етапів реалізації проекту);
упровадження результатів проекту.

Коригувальний етап:

аналіз досягнутого;
рефлексія та саморефлексія досягнутого;
корекція проектної діяльності та уточнення її цілей;
самооцінювання рівня розвиненості інформаційної культури як суб'єкта управління в системі вищої освіти;
документальне оформлення проекту.

Методичне забезпечення передбачає чітке визначення основних етапів розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ. Розглядаючи розвиток інформаційно-культурної складової професійно-педагогічної

культури керівників ВНЗ, необхідно знати рівні їхньої адаптації до інформаційного простору взагалі та інформаційно-освітнього простору ВНЗ зокрема. У дослідженні компонентів інформаційно-культурних рівнів адаптації керівників ВНЗ можна виділити два основних аспекти:

– суб'єктивний (психологічний), що задає передумови інформаційно-культурного розвитку керівника ВНЗ як соціального, професійного та управлінського суб'єкта, тобто здатність до адаптації в інформаційно-навчальному середовищі ВНЗ;

– об'єктивний (фізичний), який характеризує рівень інформаційно-культурного розвитку суспільства взагалі та конкретного соціального і професійного середовища зокрема.

Має сенс відзначити, що названі аспекти існують незалежно один від одного, тобто рівень адаптації керівників до інформаційного освітнього простору характеризується за основними психологічними параметрами, в основі яких закладені фізичні ознаки. У зв'язку з цим, найбільш ефективним результатом буде в тому разі, коли задіюються обидва аспекти визначення рівня інформаційно-культурного розвитку складової професійно-педагогічної культури керівників ВНЗ [162, с.7-12].

Інформаційно-культурна адаптивність як здатність керівника ВНЗ до інформаційної адаптації в інформаційному навчальному середовищі залежить від узгодження мети і результатів його ІАД як суб'єкта управління в системі вищої освіти.

Адаптацію керівників ВНЗ до інформаційного навчального середовища можна розглядати у двох аспектах, тобто, як:

- процес;
- результат.

При розгляді рівнів адаптації керівників ВНЗ до інформаційних ресурсів як процесу виділяють такі аспекти:

- часові характеристики адаптації;
- стадії адаптації;
- тривалість стадій.

Висновки до третього розділу

У теоретичному аспекті акцентовано увагу на значення кар'єрних орієнтацій керівників вищих навчальних закладів для розвитку інформаційної культури. Для успішної кар'єри в управлінні вищим навчальним закладом, доцільно застосовувати в роботі раціональний підхід - кайдзен. Сутність цього підходу полягає в тому, що маленькими кроками постійно і поступово, тобто еволюційним шляхом здійснюються позитивні зміни у процесі розвитку власної інформаційної культури. Для успішного кар'єрного росту керівникам вищих навчальних закладів необхідно забезпечити високий рівень інноваційної діяльності: перевести із площини теоретичних дискусій в практику роботи дистанційну освіту; налагодити ефективне використання сучасних комп'ютерних технологій, зробили своєрідний прорив у запровадження безперервної освіти та особистісно орієнтованого навчання, нових авторських програм та методик навчання; інтенсифікувати навчальний процес, організацію навчання, управління закладами освіти та їх структурними підрозділами.

У площині практичного аспекту наголошено на якість підготовлених керівником аналітичних документів (інформаційно-аналітичних оглядів, довідок тощо), адекватних реальній педагогічній і ринковій ситуації функціонування ВНЗ, залежить ефективність розроблених ним і його командою управлінських рішень. Детально відображено створення керівником сучасного інформаційного навчального середовища у ВНЗ:

– автоматизація збору, накопичення, систематизації й обробки інформації про різноманітні явища, об'єкти, процеси в ВНЗ, які мають обов'язково враховуватися в управлінській діяльності керівників;

– засвоєння нових інформаційних технологій як засобів формування / розвитку / вдосконалення функціональної грамотності всіх суб'єктів різносторонніх процесів у ВНЗ;

– підвищення ефективності професійно-педагогічної діяльності

педагогічних ВНЗ у сфері професійної освіти та опанування професій студентами за допомогою сучасних ІКТ;

– упровадження науково обґрунтованих методик, технологій і засобів інформатизації системи професійної освіти в ВНЗ;

– забезпечення загальної комп'ютерної грамотності, формування/розвиток творчого мислення всіх суб'єктів різносторонніх процесів у ВНЗ;

– створення сприятливих умов для використання викладачами ІКТ у своїй професійно-педагогічній діяльності.

Приділена увага науково-методичному забезпеченню безперервного розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ.

РОЗДІЛ 4. ПСИХОЛОГО-АНДРАГОГІЧНА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ

4.1. Умови розвитку індивідуальної траєкторії та вибір індивідуального стилю розвитку інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів

Система розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ має містити низку властивостей:

- методологічний плюралізм і безпосередня прикладна спрямованість;
- междисциплінарність й інтегральність;
- відкритість і доступність;
- можливість постійного, безперервного і швидкого оновлення й поповнення інформаційно-аналітичних та управлінських знань, удосконалення практичних навичок, умінь і здатностей без відриву від основної роботи;
- свободу вибору індивідуальної програми розвитку ІК із пропонованого списку навчальних курсів, наприклад, відкритого освітнього простору вищої освіти;
- довільний та індивідуальний вибір темпу розвитку ІК.

Забезпечення цих властивостей сприяє формуванню індивідуальної траєкторії розвитку ІК кожного окремого керівника ВНЗ, а успішність управлінської діяльності керівників ВНЗ безпосередньо залежить, на нашу думку, від рівня володіння управлінськими знаннями, наявності інформаційно-аналітичних навичок, умінь і здатностей, їх відповідності нормативним вимогам діяльності, тобто коли управлінські здатності керівника відповідають його інформаційним компетенціям. У зв'язку з цим правильний шестикутник «колеса», який вписаний в коло, символізує розвиненість ІК, а неправильний – демонструє зниження функціональної неграмотності та сигналізує про негайну необхідність розвитку ІК

керівника.

Функціональна неграмотність – це одна з провідних проблем сучасних керівників, що проявляється в їхній нездатності успішно розв'язувати посадові компетенції, наприклад, як суб'єкта управління у ВНЗ, в інформаційному суспільстві. Феномен функціональної неграмотності і його масштаби стосуються не тільки керівників ВНЗ, а всіх керівників, що є результатом переходу людства до нової стадії соціально-економічного розвитку – інформаційного суспільства. Такий перехід супроводжується змінами у всіх сферах суспільного життя: змінюється культура, мова і мовлення, характер соціальних взаємин і найголовніше – характер матеріального і духовного виробництва. У зв'язку з цим виникає необхідність перегляду та уточнення змісту поняття «грамотність» у відповідності до вимог інформаційного суспільства, тобто обґрунтування поняття «функціональна грамотність».

Нині управлінська діяльність керівників ВНЗ характеризується низкою особливостей, які по-різному, у тому числі й негативно, відображаються на їхній функціональній грамотності. Однією з особливостей є підвищена динаміка суспільного, соціально-економічного та інформаційного життя, адаптуватись до якої їм стає все складніше, ніж на попередніх етапах. Підвищена динаміка призводить до відставання керівників ВНЗ від потреб мінливого інформаційного суспільства. Водночас існує показник старіння професійних знань – «період напіврозпаду компетентності», який, за оцінками учених, становить менше 5-и років [37, с. 120], тобто впродовж 5-и років знання керівників застарівають наполовину.

Відаючи належне ролі формальної освіти, не варто забувати про те, що багато у чому якість інформаційно-аналітичної діяльності керівників ВНЗ в умовах інформаційного суспільства, успішність управлінської діяльності залежать від них самих: від наявності мотивації в постійній

освіті, від набутої професійної освіти та досвіду професійно-педагогічної та управлінської діяльності в системі вищої освіти, від специфіки управлінської діяльності, від найближчого професійно-педагогічного оточення, а також і безпосередньо від власної функціональної неграмотності. С. Григор'єв пише: «На шляху до інформаційного суспільства кваліфікація росте не за рахунок накопиченого емпіричного досвіду, а, головним чином, за рахунок засвоєння нових досягнень, отримання нових знань, уміння їх трансформувати. У цих умовах двигуном прогресу виступає, в першу чергу, сама людина» [39, с. 31].

Функціонально грамотним сьогодні може бути тільки той керівник, який є суб'єктом відкритого інформаційно-освітнього простору, тобто систематично поповнює і відновлює багаж своїх професійних знань, навичок, умінь і здатностей, у тому числі інформаційно-аналітичних. Для успішного здійснення ІАД необхідна наявність у керівників ВНЗ знань, навичок, умінь і здатностей щодо роботи з інформацією, усвідомленої мотивації в самоосвіті та в світогляді, оскільки перехід до нової стадії соціально-економічного – інформаційного – розвитку супроводжується еволюційними, а не революційними процесами у світогляді керівників ВНЗ. Адже більшість із них отримали професійну освіту в період індустріальної епохи, тому не можуть за короткі терміни адаптуватися до правил і законів життя в інформаційному суспільстві, ефективно підвищувати власний рівень ІК.

Істотною особливістю розвитку ІК керівників ВНЗ є те, що вони практично мають вчитися у людей, молодших за себе, що характерно для префігуративного типу соціалізації. Даний тип соціалізації стосується, на думку Маргарет Мід, постсучасності і набуває все більшого значення [143, с. 15]. Реалії сьогодення такі: молодші здатні та готові вчити старших в області комп'ютерної грамотності, ІТ-технологій тощо.

Успішно усунути функціональну неграмотність керівників ВНЗ можна та необхідно в інформаційному освітньому просторі вищої освіти, що

представляє сукупність (точніше, систему) інформаційної, технічної і навчально-методичної підсистем, якщо методично забезпечує навчальний процес і його учасників. Під інформаційно-освітнім простором вищої освіти щодо розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ розуміється педагогічна система, що складається з підсистем програмного, інформаційного, навчально-методичного і технологічного забезпечення, управління ресурсами та суб'єктів – керівників ВНЗ як суб'єктів управлінської та самоосвітньої діяльності.

Інформаційно-освітній простір вищої освіти взагалі та конкретного ВНЗ, зокрема, формується:

- інформаційними потоками, засобами на паперових і електронних носіях;
- комп'ютерно-телекомунікаційними технологіями взаємодії;
- електронними і традиційними бібліотеками;
- розосередженими базами даних;
- навчально-методичними комплексами.

Враховуючи це, під інформаційним простором ВНЗ ми розуміємо сукупність всіх його інформаційних ресурсів, які є у керівника ВНЗ. Керівник на засадах об'єктно-орієнтованого підходу може моделювати інформаційний простір ВНЗ у вигляді деякої багатовимірної структури даних, кожний вимір якої віддзеркалює ту чи іншу з його компонент. Окремі компоненти визначаються структурою і призначенням ВНЗ, специфікою організації навчально-виробничого процесу та основними завданнями, які вирішує ВНЗ у своєму регіоні з урахуванням інформаційно-аналітичного досвіду конкретного керівника. Разом з тим він був адаптивний, з одного боку, до інформаційно-освітнього простору України, а з іншого – до системи вищої освіти. Важливо, щоб вони відповідали вимогам відкритості, доступності, мобільності та оперативності для всіх суб'єктів ВНЗ. У відкритому інформаційно-освітньому просторі розвитку ІК керівників ВНЗ, крім звичайних засобів і технологій, сучасним інструментарієм є комп'ютерно-орієнтовані

інформаційно-комунікаційні засоби.

Одним з головних суб'єктів проектування відкритого інформаційно-освітнього простору в ВНЗ є його керівник, який для забезпечення розвитку ІК всіх суб'єктів ВНЗ, у тому числі й особистісну, має зробити його доступним, масовим, професійно орієнтованим, індивідуалізованим, гнучким і диференційованим. Для цього необхідно:

- дотримуватися дидактичних принципів (науковість, професійна та суб'єктна спрямованість, послідовність, структурованість, диференційованість, системність) інформаційно-методичного забезпечення інформаційно-освітнього простору;
- забезпечити єдині вимоги методичних й управлінських структур вищої освіти щодо формування інформаційно-освітнього простору та його спрямування (поряд з іншими функціями) на розвиток інформаційної культури педагогічних працівників, у тому числі й безпосередньо керівників ВНЗ;
- створити сприятливі інформаційно-технологічні умови розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ упродовж усієї професійно-управлінської діяльності.

Такий простір в масштабі України можна реалізувати, наприклад, на базі рейтингових університетів України, об'єднавши їхні інформаційно-методичні ресурси, що забезпечуватиме доступне, мобільне, безперервне підвищення рівня інформаційної культури керівників ВНЗ із врахуванням кожним з них власного рівня її розвиненості та специфіки управлінської діяльності. Наявність гнучких програм відкритої професійної освіти, орієнтованих на цілеспрямований розвиток інформаційної культури керівників ВНЗ у системі вищої освіти, створює сприятливі передумови її розвитку впродовж управлінської діяльності. Наприклад, для розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ необхідно раціонально використовувати різноманітні віртуальні семінари, Інтернет-семінари, конференції, Інтернет-конференції, тренінги. Так, заслуговує на увагу

інтелектуально-індивідуальний простір розвитку ІК керівника ВНЗ – віртуальний воркшоп. Робота в такому просторі визначається як інтенсивний навчальний захід, в якому учасники вчаться у процесі активної пізнавальної діяльності. При цьому необхідні теоретичні «вкраплення», як правило, короткі і малозначимі (в основному, орієнтовного характеру). У центрі уваги учасників – самостійна робота та інтенсивна групова взаємодія. Групові контакти доцільно проводити в блогосфері. Акцент робиться на отримання динамічних знань. Учасники самостійно визначають мету підвищення рівня в окреслених областях розвитку ІК та особисто відповідальні за свою самоосвітню діяльність. Для цього доцільно організувати регіональний віртуальний воркшоп інформаційно-освітнього простору вищої освіти. Однак, варто мати на увазі, що використання відкритого освітнього простору для розвитку ІК керівників ВНЗ може спричинити зворотну дію – підвищити рівень їхньої функціональної неграмотності: через необмеженість виникає надлишковий інформаційний потенціал, який суттєво наповнює «шумами» (за терміном, введеним Клодом Шеноном) відкритий освітній простір, «деформує» дидактичний простір відкритих систем розвитку ІК керівників ВНЗ. Тут доречно зауваження М. Жалдака: «Треба мати на увазі, що надмірна кількість повідомлень шкідлива. Багато повідомлень так само роззброюють людину, як і їх нестача [92, с. 40]. У зв'язку з цим, розробникам віртуального освітнього простору вищої освіти – модераторам воркшопів, необхідно на практиці реалізовувати принцип модульності динамічного навчання, використавши «трифазну модель розвитку», яка, практично, формує ідеальну навчальну ситуацію. На початку перегляду чергового модуля програми розвитку необхідно створити ситуацію «розслабленої уваги». Це буде передумовою для оптимального функціонування мисленневих процесів. Наступний крок — створення ситуації занурення у «комплексний досвід». На третьому кроці відбувається активне оцінювання учасниками цього досвіду.

Безумовно, для цього кожен ВНЗ має перебувати в єдиному освітньому навчальному просторі вищої освіти, що створює такі сприятливі можливості:

1) керівництву ВНЗ:

– створити єдине інформаційне освітнє середовище ВНЗ, котре найбільше відповідає специфіці його призначення в регіоні та державі;

– організувати оптимальний і раціональний документообіг у межах ВНЗ і впровадити інформаційно-комунікаційні технології управління в професійну діяльність різних суб'єктів ВНЗ;

– упровадити систему збирання, збереження та переробки інформації з навчально-виховного, навчально-виробничого, матеріально-технічного та інших процесів у ВНЗ;

– здійснити розгорнутий моніторинг освітньої діяльності ВНЗ;

– створити електронні бази даних педагогічних кадрів;

– створити електронні бази даних студентського (студентівського) колективу;

– підтримувати сайт ВНЗ, веб-сторінки навчальних проектів;

– розширити інформаційну взаємодію з іншими навчальними закладами, соціальними партнерами та науковими установами;

2) викладачам дасть змогу:

– організувати доступ до всієї нормативно-правової, навчальної, навчально-методичної бази;

– творчо використовувати програмне середовище для формування інформаційного простору ВНЗ;

– займатися самоосвітою, підвищувати кваліфікацію, брати участь у професійних об'єднаннях, семінарах, вебінарах, майстер-класах тощо;

– упроваджувати ІКТ і ресурси мережі Інтернет в свою професійно-педагогічну та управлінську діяльність;

– створювати Інтернет-заняття, інтегровані лекції тощо;

– розробляти і використовувати власне програмне забезпечення і

цифрові освітні ресурси, формувати, використовувати медіатеки у своїй професійній діяльності тощо.

3) студентам ВНЗ дасть змогу:

- використовувати Інтернет-технології в набутті професійної освіти;
- використовувати комп'ютерні технології та інформаційні засоби для підготовки до занять;
- проходити тренувальне тестування;
- брати участь в Інтернет-конкурсах, олімпіадах тощо;
- обговорювати актуальні проблеми на форумах, в Skype, на сайті ВНЗ;
- інтелектуально і психологічно готуватися до подальшого продовження професійної освіти, наприклад, у ВНЗ;
- удосконалити культуру роботи з інформацією, представленою в різних формах, відбирати і систематизувати навчальний матеріал, робити повідомлення, доповіді на задану тему, складати план;
- брати участь у телекомунікаційних проектах.

Власна активна діяльність керівників ВНЗ в інформаційному освітньому просторі не лише розвиває їхню інформаційну культуру, але і сприятиме:

- розвитку загальної професійно-педагогічної культури керівника ВНЗ як суб'єкта управлінської діяльності в системі вищої освіти;
- розвитку мотивації підвищення інформаційної культури всіх суб'єктів ВНЗ;
- автоматизації збору, накопичення, систематизації та оброблення інформації про різноманітні явища, об'єкти, процеси, які мають місце і відбуваються у ВНЗ;
- впровадженню науково обґрунтованих сучасних методик і технологій інформатизації у професійну підготовку майбутніх кваліфікованих фахівців;
- технологічній підготовці викладачів щодо використання ІКТ у своїй професійній діяльності;

- підвищенню ефективності професійної діяльності всіх викладачів;
- засвоєнню майбутніми керівниками у ВНЗ сучасних інформаційних технологій як засобів формування, розвитку і вдосконалення їхньої функціональної грамотності;
- інформатизації навчально-виробничого процесу в ВНЗ;
- формуванню загальної комп'ютерної грамотності та творчого мислення всіх суб'єктів ВНЗ тощо.

Функції інформаційної системи та відповідних її підсистем у ВНЗ органічно інтегруються з інформаційно-аналітичною діяльністю керівника у таких напрямках:

- організації навчально-виробничого процесу (розробка навчальних планів, керування навчальним процесом, розподіл навантаження між викладачами та майстрами, складання робочих графіків, розкладу занять тощо);
- систематизації інформації про студентів та викладачів ВНЗ;
- управління фінансово-господарською інформацією (облік рухом матеріальних цінностей і фінансових ресурсів, планування кошторису, розрахунок різних виплат викладачам, співробітникам і студентам, відомості про використання приміщень тощо);
- ознайомлення з нормативно-довідковою інформацією (класифікатори довідкової інформації ВНЗ);
- організації звітності різних суб'єктів ВНЗ;
- організації внутрішнього документообігу між підрозділами та суб'єктами вищого навчального закладу;
- організації роботи приймальної комісії (рекламна діяльність, робота зі вступниками, автоматизація документообігу абітурієнтів тощо);
- керування та фіксації працевлаштування випускників тощо.

Отже, цей перелік показує, що для існування й функціонування інформаційного освітнього середовища ВНЗ необхідні різноманітні ресурси, до яких варто віднести:

- чим робити: технічні ресурси або фізичну складову (комп'ютерна і

мультимедійна база, програмне забезпечення, канали та обладнання для передачі інформації тощо);

– кому робити: кадрові ресурси або інтелектуальну складову (керівник ВНЗ, викладачі, лаборанти, керівники підрозділів і відділів та ін.);

– за допомогою чого робити: навчально-методичні ресурси або інформаційну складову (методичні розробки уроків з використанням ІКТ і мультимедійної техніки, мережеві методичні об'єднання педагогів ВНЗ та методичні блогосфери, які дозволяють всім учасникам навчального процесу обмінюватися актуальною інформацією, пропонувати свої власні методичні напрацювання і використовувати передовий досвід колег незалежно від місця їхньої роботи і регіону країни тощо).

Керівники ВНЗ щоденно працюють над інформаційними ресурсами, наприклад, електронними документами, в процесі роботи з якими невимушено розвивають і свою ІК, і своїх підлеглих. Так, розглядаючи питання про комп'ютеризацію первинного документування, варто мати на увазі, що поняття «документ» у бухгалтерському обліку і в теорії автоматизованої обробки інформації суттєво відрізняються. Поняття «електронний документ» в інформатиці або «документ», зафіксований у комп'ютері, дуже широке. Усі екранні форми і дані, представлені за допомогою комп'ютера, розглядаються як документи. Спочатку інформація фіксується на магнітному або оптичному диску, потім подається у форматі комп'ютерної програми і, нарешті, використовується в подальшій діяльності. Отже, в інформатиці електронний документ — це сукупність трьох складових:

- фізичної реєстрації інформації;
- форми подання інформації;
- активізації визначеної діяльності.

Саме в процесі інформаційно-аналітичної діяльності керівника та інших суб'єктів ВНЗ інформація перетворюється в документ. Але

документ перестає існувати, якщо в подальшому над ним не буде здійснено процедури оброблення – синтез, узагальнення, систематизація тощо. У зв'язку з цим для успішного керування засобами інформаційних ресурсів ВНЗ керівник опановує (свідомо або неусвідомлено) технології опрацювання інформації. Саме така інформаційно-аналітична робота сприяє розвитку його ІК.

Керування інформаційними ресурсами у ВНЗ передбачає наявність технологій, заснованих на використанні засобів збору, передачі, оброблення, збереження та подачі (представлення) інформації у процесі управлінської діяльності керівників. У залежності від переважання тих чи інших із перерахованих інформаційних процесів, їхньої інтенсивності та значимості, вибираються відповідні їм засоби реалізації. Постійне наростання інформації, необхідної для прийняття правильного управлінського рішення, приводить до зниження ефективності традиційних методів роботи з документами. Так, згідно з відомостями компанії Delphi, 15% паперових документів губляться, і для їх пошуку співробітники затрачають до 30% свого робочого часу. При переході до електронних документів і автоматизації документообігу продуктивність праці співфахівців збільшується на 25-50%, скорочується час обробки одного документа більше, ніж 75%, на 80% зменшуються затрати на оплату площі для зберігання документів (оцінка Norman Nolan Institute) [35, с. 268].

Отже, активна діяльність керівників в інформаційному освітньому просторі ВНЗ є дієвим організаційно-педагогічним напрямом, з одного боку, розвитку (а інколи й формування) їх своєї ІК, а з іншого – формування, розвитку, вдосконалення і підвищення ІК усіх інших суб'єктів ВНЗ, в тому числі й майбутніх кваліфікованих фахівців.

Паблік рілейш ВНЗ (ПР) у розвитку ІК керівників ВНЗ – наступний перспективний інформаційно-педагогічний напрям. У зв'язку з цим проаналізуємо визначення ПР для обґрунтування твердження, що ПР – це

перспективний та дієвий засіб формування та розвитку інформаційного освітнього простору ВНЗ у сучасних умовах, а творча управлінська діяльність керівників ВНЗ у такому середовищі водночас підвищуватиме, на наше переконання, рівень їхньої інформаційної культури.

Аналіз наукової літератури дає підстави так умовно поділити розуміння суті поняття «ПР»:

1. «ПР» – це практична чи професійна діяльність: «ПР – це мистецтво й наука аналізу тенденцій, передбачення їхніх наслідків, подачі рекомендацій керівництву організацій та здійснення програм, які діють в інтересах і організації, і громадськості» (Сем Блек) [19, с. 15-16].

Отже, управлінська діяльність керівників ВНЗ у сфері ПР полягає у встановленні дружніх, сприятливих стосунків із внутрішньою (пвкладацький та студентівський колективи) та зовнішньою громадськістю (наприклад, із соціальними партнерами, майбутніми абітурієнтами, батьками студентів тощо).

2. Особливий вид управлінської діяльності: управлінська підсистема виступає як суб'єкт «ПР», а громадськість – в якості керованої. Суть ПР виражається в тому, що зміни інформації про суб'єкт, впливаючи на керовану підсистему, змінюють її стан. З цієї точки зору ПР визначається так: «...це особливий вид управлінської діяльності, спрямований на створення позитивних умов для двостороннього спілкування, позитивного ставлення до діяльності організації, гармонізації та узгодження її інтересів» [20, с. 6].

Тут звертається увага на необхідність моніторингу думок членів громадськості, зайнятих ними позицій, з'ясування ставлення різних категорій громадян, співфахівців і підлеглих до наказів, розпоряджень, вказівок, рекомендацій і поведінки (представників різних прошарків громадськості) як у ВНЗ, так і поза ним (цей аспект є дуже важливим для успішного функціонування ВНЗ у складних соціально-економічних та ринкових умовах).

3. Форма організації комунікації: у цьому розумінні ПР забезпечує сприйняття різноманітних процесів у ВНЗ через інформацію. Комунікація між керівником і громадськістю будується таким чином, аби забезпечувати розуміння як діяльності керівника, так і різноманітних процесів, що відбуваються у різних колективах ВНЗ. У такому разі предмет діяльності ПР визначиться як: «...аналіз, побудова та управління комунікативними потоками будь-якої структури (у т.ч. навчального закладу), а також вирішення завдань комунікативної організації суспільства в цілому» [81, с. 4].

Наприклад, така діяльність можлива завдяки організації керівником комунікаційно-кібернетичного гомеостазу ВНЗ (див. підр. 2.3).

4. Як комунікація між організацією та громадськістю: поняття «ПР» пов'язане з поняттям «комунікація», і в найширшому розумінні ПР – це комунікація між певною організацією та її громадським оточенням».

Отже, ПР і зв'язки з громадськістю безпосередньо пов'язані. Так, Ф. Хеслоу пише, що «ПР є одним із елементів усієї багатогранної діяльності нашого життя. Ми зіштовхуємося з цим постійно, безперервно, використовуючи ПР у різний спосіб (кожного конкретного моменту, залежно від проблем, що вирішуються в певній ситуації), навіть якщо не звітуємо самі собі» [177, с. 18].

Отже, ці чотири позиції щодо ПР в науці, з одного боку, не суперечать одна одній, а тільки показують різні напрями та потенціал ПР в управлінській діяльності керівників (у тому числі й керівників ВНЗ), а з іншого – тільки демонструє необхідність застосування ПР технологій і засобів в управлінській діяльності керівників ВНЗ. Підтвердженням нашого висновку є ставлення європейської конференції спільноти ПР, яка у червні 2000 р. рекомендувала в європейських країнах таке його визначення: «ПР – це свідомо організована комунікація. ПР – це одна із функцій менеджменту. Мета ПР – допомогти досягти взаєморозуміння та організувати плідні відносини між організацією та її аудиторіями шляхом

двосторонньої комунікації» [183, с. 15].

Так, практики сучасних агентств ПР використовують визначення, запропоноване Катліпом (Cutlip et al., 1985): публік релейш ВНЗ є управлінською функцією, яка визначає, встановлює і підтримує взаємовигідні відносини між організацією і різними групами громадськості, від яких залежить успіх або провал організації [190]. Власне, у цих визначеннях ми бачимо суттєвий потенціал ПР для розвитку інформаційної культури педагогічних працівників системи вищої освіти, у тому числі й керівників ВНЗ.

Отже, проаналізувавши визначення ПР, ми розглядаємо публік релейшнз як важливий засіб для формування інформаційного простору ВНЗ, а відтак, і його використання водночас безпосередньо сприяє розвитку інформаційної культури керівника. Наприклад, кожен професійний управлінець – керівник ВНЗ – суб'єкт публік релейш ВНЗ здійснює консалтинг: осмислення ситуації, прогнозування та моделювання управлінських рішень, фундаментом здійснення яких є інформаційно-комунікаційна компетентність. Без цієї компетентності складно організувати ефективний захід ПР, яка є компонентом управлінської діяльності керівника ВНЗ і визначається нами як його здатність використовувати у практичній управлінській діяльності знання, уміння, навички та здатності в області інформаційно-комунікативних технологій для пошуку, зберігання, оброблення, оцінювання, створення і передачі інформації, поданої в різних форматах.

Отже, цілеспрямоване системне використання ПР в управлінській діяльності водночас сприяє успішному розвитку інформаційно-комунікаційні компетентності керівників ВНЗ (як стрижньового компонента їхньої інформаційної культури) та, безумовно, її основних складових:

– методологічної: розуміння системи понять щодо інформації, штучного інтелекту, інформаційного суспільства, законодавства про

авторське право, провідних правил використання комп'ютерних програм у навчальних закладах та організації роботи в комп'ютерному методичному кабінеті, позитивні результати й негативні наслідки використання ІКТ в навчальному процесі ВНЗ;

– технологічної: формування готовності до освоєння і подальшого використання нових інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі ВНЗ, мультимедійних додатків до навчальних програм; розвиток основних навичок, умінь і здатностей роботи з різними інформаційними ресурсами, професійними інструментами, готовими програмно-методичними комплексами, що дають змогу проектувати рішення педагогічних проблем і практичних управлінських завдань; набуття достатнього досвіду виконання індивідуальних і колективних творчих проектів із застосуванням електронних ресурсів і засобів; забезпечення вирішення організаційних, технологічних, технічних та інших завдань управління навчально-виробничим процесом у ВНЗ на основі застосування ІКТ;

– алгоритмічної: моделювання управлінських рішень із використанням інформаційних систем для впровадження програм управління ВНЗ, організація його загального інформаційного простору, організація навчально-виробничого процесу: підготовка розкладу, електронних документів, баз даних про студентів, використання засобів комунікативного спілкування для обміну досвідом, методичними розробками та іншою документацією, організація і підтримка процесу створення сайту ВНЗ для зв'язку між собою студентів, викладачів і відображення внутрішньої життєдіяльності ВНЗ;

– інформаційно-дослідницької: робота в середовищі Web.2, Google docs, диспетчери web – quest методичних розвідок, пошуків за допомогою блогів, міні-сайтів; у повсякденній діяльності, орієнтуватися в організаційному середовищі на базі сучасних ІКТ; використовувати їх для роботи з інформацією різних типів і жанрів (пошук, аналіз, збір, передача),

поданої в різних форматах; моделювати й проектувати власну управлінську діяльність та роботу викладацького колективу з приміненням сучасних засобів ІКТ; використовувати у практичній професійній діяльності сучасні засоби ІКТ, які збільшуватимуть продуктивність управлінської праці.

Відтак, публік рілейшнз в управлінській діяльності керівників ВНЗ – це різновид соціально-психологічного менеджменту, в якому на основі точної і вичерпної інформації, отриманої в результаті аналізу тенденцій соціально-економічного розвитку країни, регіону, конкретних галузей духовного та матеріального виробництва, сфер діяльності, підприємств (установ) тощо, дотримання етичних норм і громадських інтересів планомірно реалізуються соціально-технологічні й інформаційні заходи із встановлення усвідомлених, гармонійних і взаємовигідних зв'язків між різними суб'єктами діяльності, між ними та громадськістю (наприклад, з соціальними партнерами), владою задля впливу на громадську думку й прийняття управлінських рішень у процесі управління ВНЗ, а також досягнення взаємної довіри й вигоди.

Керівник ВНЗ під час творчого розв'язання завдань ПР підвищує складові своєї інформаційної культури на такими напрямками:

- моніторингу, аналізу думок, настроїв і поведінки членів викладацького та студентівського колективів з метою узгодження їхніх інтересів, досягнення соціального консенсусу, реалізації на цій основі запитів суб'єктів соціальної практики у своїй управлінській діяльності;
- апробування та використання в управлінській практиці сучасних ІКТ, спеціальних механізмів і засобів міжособистісної взаємодії у процесі управління, досягнення взаєморозуміння та взаємодії між партнерами по спільній професійно-педагогічній та управлінській діяльності;
- забезпечення взаємовигідних відносин між соціальними групами, викладачами, студентами, соціальними партнерами тощо;
- сприяння успішної діяльності адміністрації ВНЗ на основі

вивчення громадської думки, своєчасного та оперативного реагування і впливу на неї, узгодження й збалансування інтересів всіх сторін – суб'єктів професійно-педагогічної, навчальної та інших видів діяльності у ВНЗ і поза ним.

Отже, завдання публік релейш керівника ВНЗ у цілому збігаються із розвитком його інформаційної культури в таких аспектах:

- у поглибленому впливові на суспільну думку викладацького та студентівського колективів, батьків, соціальних партнерів, формування в них позитивного ставлення до актуальних проблем життєдіяльності колективу ВНЗ;

- у сприянні позитивним змінам у свідомості та самосвідомості членів пвикладацького та студентівського колективів соціальних партнерів, а завдяки цьому – прийняттю керівником своєчасних оптимальних, колегіальних рішень, які влаштовують більшість суб'єктів ВНЗ.

Для успішного виконання даних завдань необхідне дотримання таких вимог:

- конкретність, оскільки необхідно об'єктивно з'ясувати ситуацію в ВНЗ і його окремих сегментах, що дає змогу виявити ставлення різних груп і лідерів до певної проблеми та на цій основі сформулювати завдання для ПР у ВНЗ;

- створення довірливої атмосфери в колективі ВНЗ, оскільки джерело інформації має демонструвати прагнення до результатів, які позитивні як для студентів, викладачів, так і для самого керівника;

- правдивість інформаційних акцій, розповсюджених повідомлень і матеріалів, інакше це буде фальсифікацією, маніпулюванням суспільною думкою, а не ПР-діяльністю відповідального керівника ВНЗ;

- новизна поширюваної інформації, оскільки пошук і поширення такої інформації є важливим завданням для ПР керівника ВНЗ;

- актуальність поширюваної інформації, адже суб'єкти

педагогічного процесу ВНЗ сприймають, насамперед, те, що відповідає їхнім запитам і потребам, а, отже, інформація має бути насичена актуальними проблемами для життєдіяльності колективу ВНЗ;

– оперативність поширення інформації, завдяки якій суб'єкт управлінської діяльності, тобто керівник ВНЗ оприлюднює своє бачення подій, фактів щодо функціонування ВНЗ, відтак зникає необхідність витратити зусилля й ресурси на переконання викладацького та студентівського колективів;

– варіативність поширюваної інформації, оскільки елементом свідомості стає лише та частина сприйнятої інформації, що подана в різних варіаціях, різними засобами та в нових незвичних формах для сприйняття;

– безперервність поширення інформації, котра має постійно надходити до аудиторій – колективу ВНЗ – і справляти на нього відповідний позитивний вплив;

– зрозумілість і доступність поширюваної інформації: будь-яке повідомлення має бути доступним і зрозумілим для певної аудиторії – для всіх суб'єктів ВНЗ;

– діалогічність інформації: спільне з аудиторією обговорення актуальних проблем функціонування ВНЗ, можливих й альтернативних рішень, дій, що викликає довіру до джерела інформації, сприяє підтримці пропозицій, формуванню готовності студентів і викладачів до участі в пропонованих акціях;

– використання адекватних меті методів і засобів ПР-діяльності з урахуванням етичних норм, цінностей суспільства; не варто намагатися виконати завдання за будь-яку ціну, адже це суперечить гуманній природі ПР;

– передбачення можливостей спотворення поширюваної інформації з подальшим коригуванням її форми, змісту, спрямованості тощо; таке спотворення можуть спричинити дії конкурентів (недоброзичливців, недругів тощо), певні бар'єри спілкування, перешкоди й технічні вади у

каналах і засобах поширення інформації, що, зрештою, позначиться на кінцевому результаті – адекватному або деформованому сприйнятті інформації;

- орієнтація на конкретні і сталі групи викладацького та студентівського колективів, соціальних партнерів, оскільки такий підхід сприяє максимальному врахуванню і задоволенню їхніх потреб, як і більшості членів колективу ВНЗ;

- використання звичних і прийнятних для ВНЗ каналів поширення інформації, інакше індивід, група, весь викладацький та студентівський колективи, соціальні партнері не зможуть отримати інформацію, або її не сприйматимуть;

- надійність каналів комунікації; необхідно бути впевненим, що використовувані канали поширення інформації вбережуть її від спотворення на шляху до членів колективу;

- встановлення зворотного зв'язку із членами викладацького й студентівського колективів, соціальними партнерами, що є передумовою врахування реакції аудиторій на інформацію та відповідного її коригування;

- орієнтація на запланований результат: плануючи акції ПР, керівник ВНЗ має знати, на що він може розраховувати, і не ставити перед собою нереальних завдань, не обіцяти замовникові їх вирішення.

У будь-яких ПР-акціях, розрахованих на широку громадськість, необхідно ретельно вивчати, аналізувати стан масової свідомості, цілеспрямовано готувати людей до сприйняття запропонованих їм змін, іноді – нових цінностей і пріоритетів, реформацій. Ставлення до громадськості лише як до об'єкта впливу відчутно обмежує можливості взаємодіючих сторін. У зв'язку з цим колектив ВНЗ потрібно не просто інформувати, а й вивчати із використанням методів соціально-психологічних наук, що може зробити лише керівник з високим рівнем інформаційної культури.

Це дає нам підстави говорити, що володіння інформацією, комунікаційна робота з громадськістю займають найважливіше місце у процесі управлінської діяльності керівника ВНЗ. Здатність до комунікаційної роботи як елемент інформаційної культури має бути обов'язково притаманна керівнику ВНЗ. У зв'язку з цим принципи, технології та методи ПР, напрями й етапи ПР-діяльності стають, з одного боку, необхідною умовою розвитку його інформаційної культури, а з іншого – важливими чинниками успішної управлінської діяльності в сучасних умовах.

Мультимедійні проекти як засіб розвитку інформаційної культури

Мультимедіа є новою інформаційною технологією, що передбачає наявність сукупності прийомів, методів, способів продукування, опрацювання, зберігання й передавання аудіовізуальної інформації. А комп'ютерно-технологічні комплекси, оснащені програмним забезпеченням для створення та опрацювання мультимедіа, можуть відтворювати одночасно декілька видів інформації у різних форматах, що має важливе значення для удосконалення процесів пошуку інформації. Крім того, неабияке значення має можливість забезпечення зворотного зв'язку з користувачем.

До важливих переваг та особливостей мультимедіа-технологій відносяться: можливість залучення майже всіх органів чуття, поєднання друкованого тексту, графічного зображення, відео, статичних фотографій та аудіозапису; вдосконалення методів доступу до інформації; роботу з нетрадиційними джерелами інформації; індивідуалізацію навчального процесу за змістом, обсягом і темпами засвоєння навчального матеріалу; поглиблення міжпредметних зв'язків; автоматизацію процесів контролю та корекції результатів навчальної діяльності; підвищення об'єктивності оцінювання знань; можливість поєднання логічного й образного способів засвоєння інформації; забезпечення інтерактивності в навчальному процесі

та управлінській діяльності засобами мультимедійної локації (рис. 10); розширення поля самостійності, перетворення студентів та викладачів у активних суб'єктів взаємодії; забезпечення зворотного зв'язку; максимальна адаптація як процесу навчання, так і виконавчої діяльності викладачів до їхніх індивідуальних особливостей.

Один из основоположников британської медіа-освіти Л. Мастерман визначає *медіаосвіту* як один із небагатьох інструментів, що дає змогу подолати велику інформаційну нерівність між тими, хто маніпулює повідомлюваною інформацією з власних інтересів, і тими, хто сприймає її як новини або розвагу.

Великі можливості надає медіаосвіта керівникам вищих навчальних закладів для розвитку їхньої інформаційної культури. Головним чинником розвитку інформаційної культури є вміння орієнтуватися у світі інформації і здатність приймати правильні рішення з отриманих даних різних джерел. педагогів як соціальних та суб'єктів педагогічної системи ПТО.

Рис.10. Система мультимедійної локації керівника ВНЗ

Ефективним засобом розвитку ІК засобами медіаосвіти є реалізація мультимедійних проектів.

Мультимедійний проект – це засіб інтеграції мультимедійних технологій і елементів проектного методу навчання у процесі розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ, орієнтованого на формування їхньої медіакультури і інформаційної компетентності.

Під *мультимедійними проектами* (проектно-конструкторськими роботами) розуміються практичні роботи по освоєнню мультимедійних технологій в освіті, які виконуються за дидактично-обумовленим регламентом і методичними вказівками у проблемному полі, які передаються керівниками вищих навчальних закладів викладачам навчальних дисциплін та студентам. На відміну від лабораторних експериментально-дослідницьких робіт, проектні роботи спрямовані на освоєння способів конструкторської й інформаційної діяльності.

Ефективний і якісний розвиток інформаційної культури керівників ВНЗ засобами мультимедіа можливий за умови поєднання його інформаційно-аналітичної управлінської та педагогічної діяльності:

по створенню власних медіатекстів управлінського призначення на основі проектно-конструкторських технологій;

використанням мультимедійних проектів, побудованих на інтеграції інформаційних технологій відображення навчального матеріалу і педагогічних технологій розвитку особистості студентів.

Реалізуюючи мультимедійні проекти, керівники навчальних закладів зосереджують зусилля на органічному входженні проекту в існуючі форми викладацького процесу:

на власних медіатекстах лекцій–презентацій доцільно використовувати конструкторські елементи: електронний конспект із задіянням зворотного зв'язку із студентами;

на лабораторно–практичних заняттях особливо важливо керівникам-викладачам спроектувати когнітивні й перцептивні дії студентів у

віртуальному просторі, причому процес організовується у режимі керованого відкриття і емоційного переживання нових (для студентів) наукових знань.

У процесі формування мультимедійного проекту викладачі програмують ситуацію оперативного впровадження отриманих знань для вирішення навчальних проблем, виокремлених у мультимедійній образно-візуальній формі, розвиватку методології дослідницької діяльності, усунення штучного поділу емпіричної і теоретичної діяльності “за протоколом” і формовання у психіці студентів цінності отриманих знань.

Поняття “мультимедійний” у багатьох розробках комп’ютерних дидактичних засобах зводиться до використання звукового і анімаційного оформлення текстового навчального матеріалу. У рамках проектно-конструкторської діяльності він, навпаки, розглядається як широкий, системотворчий принцип, що об’єднує і гармонізує у взаємодії наукову методологію раціонально-логічного мислення з емоційно-образним і цілісним сприйняттям і представленням інформації, характерним для мистецького світосприймання. Практично це значить, що блочно-модульна, фрактально-гіпертекстова чи історична побудова мультимедійного проекту навчального матеріалу конкретної навчальної дисципліни в інформаційно-освітньому просторі ВНЗ має узгоджуватися із законами жанрів мистецтва, у першу чергу — кінематографа і телебачення (процесуальна єдність представлення інформації на площині екрану комп’ютера, телевізора, відеопроєктора, поруч із психологічною єдністю процесів сприйняття такої інформації).

У процесі розробки і подальшої реалізації мультимедійних проектів нового змістового відтінку набуває термін “викладацький сценарій” конкретної форми проведення навчального процесу. Очевидно, що навчальні відеофільми створюються за сценарієм у єдності наукового змісту і жанрового, емоційно-образного його вигляді. Аналогічно електронний конспект мультимедійної лекції-презентації створюється на

основі сценарію викладача. Тому, принцип мультимедійності навчально-виховного процесу реалізовується у реалізації проекту на основі єдності науки і мистецтва у сфері навчання.

У процесі створення мультимедійного проекту викладачі визначають і реалізують із студентами наступні етапи:

- розробка теми;
- моделювання;
- аналіз виконання проекту;
- корегування за результатами аналізу;
- захист проекту.

Заслуговує на увагу використання у викладацькій роботі телекомунікаційних проектів, у яких поєднується навчально-пізнавальна і пізнавально-ігрова діяльність студентів ВНЗ, які знаходяться за межами навчального закладу і побудована на компютерній телекомунікації дослідження визначеної проблеми за допомогою узгоджених методів, способів діяльності, спрямованих на досягнення результату. На етапі розробки теми проекту студенти ретельно освоюють матеріал завдання, поданого у формі модулів «хмарного» ресурсу. Використання модулів сприяє: опереджувальному вивченню матеріалу укрупненими блоками-модулями; алгоритмізації навчальної діяльності; завершеності і узгодженню циклів діяльності. На етапі моделювання робота студентів над модулями передбачає виконання міні-проектів з використанням інформаційних технологій: оформлення спільної інтерактивної карти дослідження, внесення розробок у Wikipedia; розміщення на блогах; випуск бюлетенів і буклетів, використовуючи можливості Microsoft Publisher, Prezi тощо. На цьому етапі студенти пропонують гіпотези вирішення проблеми модуля («мозкова атака»), обговорення і мотивування кожної з гіпотез, розміщених на інтерактивній карті, а викладач стимулює необхідність у аналізі й обробці інформації, формуванні міні груп і

розподілу обов'язків по пошуку і збору інформації. Створюючи модуль, викладач формує репертуар ролей для проекту. Студенти самостійно визначають джерела інформації, уточнюють їх особливості, отримують доступ до необхідних ресурсів; упорядковують матеріал. У рамках телекомунікаційного проекту вони виконують як індивідуальні, так і групові завдання, означені в модулях завдання. Результатом виконання індивідуального проекту є буклет, який учні створюють в Microsoft Publisher. Завершенням моделювання є виготовлення брошури (Travel Guide), виконаної за допомогою Microsoft Power Point, Microsoft Publisher, Microsoft Front Page чи інших прикладних програм. Вагома роль на цьому етапі відводиться викладачу в тьюторській підтримці: розроблення покрокового алгоритму роботи над проектом, опис дій кожного учасника в рамках обраної ролі, ретельна розробка для кожної міні-групи завдання, пам'ятки виконання для отримання завершеної моделі з використанням Microsoft Publisher, Microsoft Power Point, Microsoft Front Page, Hot Potatoes. Все це дає змогу викладачу «зовні» не втручатись у роботу групи.

На етапах аналізу, коригування та захисту проекту наводиться презентація отриманого продукту і рефлексія діяльності. Оцінюється уміння пошуку інформації, змісту і наповнення матеріалу, дизайн і оформлення проекту, уміння публічного виступу, роботи в групі. Студентам пропонується рефлексивний інструментарій у вигляді запитань, відповідаючи на які вони осмислюють досвід, отриманий у ході самостійної роботи над проектом. Результати проекту із його описом розміщуються викладачем у коворкінг-центрі (мультимедійному просторі поза навчальним кабінетом) – сучасному тренді європейського суспільства, у США – must have: прогресує суспільство – прогресують і поняття. Коворкінг (co-working або coworking, у перекладі з англійської мови означає «працюючі поруч») – це простір, обладнаний всім необхідним для роботи. У коворкінг-центрі студенти, викладачі ВНЗ, а не обов'язково фрілансери, використовують спільний простір для свої

діяльності. Керівнику важливо створити творчий простір для студентів і викладачів для обміну ідеями та думками, де вони могли б працювати над пропонуваним проектом та поглибити свій кругозір. У коворкінг-центрі в процесі розвитку власної інформаційної культури керівнику ВНЗ доцільно організувати сучасну медіатеку, яка включає великий каталог DVD, н мультимедійні файли на різній технічній апаратурі, змогу працювати як за комп'ютером, так і зі звичайними книгами, використовувати в роботі диски, аудіокниги, настільні ігри, електронні освітні програми; передбачити потужну мережу WiFi, швидкий Інтернет, мультимедійні екрани для презентацій та інші інноваційні технології. Приміщення коворкінг-центру бажано розмістити у просторах кімнатах із модерним дизайном і мінімумом меблів. Для підвищення ефективності відображення проектної діяльності студентів важливо візуалізувати роботу в коворкінг-центрі можливостями нетворкінгу. Це значно сприяє розвитку інформаційного світогляду як складової інформаційної культури кожного учасника. Варто мати на увазі, що лише люди із високим рівнем інформаційної культури, у тому числі студенти, викладачі, керівники ВНЗ, можуть будувати мережі всюди і завжди. Для недостатньо підготовлених учасників нетворкінгу потрібно формувати визначене середовище. Вибірючи місця для обговорення та візуалізації проектів, можна використовувати Інтернет: переглядати анонси розробки проекту, семінари і конференції, на яких звітують автори проекту. Для отримання більш об'єктивної і всесторонньої інформації про виготовлений проект раціонально пропонувати студентам та викладачам брати участь у форумах і блогах, формувати онлайн спільноти за темою проекту.

Обов'язковим атрибутом нетворкінга є досвід спільної діяльності учасників розробки проекту. Керівнику ВНЗ, викладачу важливо візуалізувати мережу учасників проекту засобами LinkedIn. Візуалізація дає змогу усвідомити «реальність» мережі проектантів, визначити конкретних людей, взаємодія яких була найефективнішою.

Таким чином, одним із способів розвитку ІК керівників вищих навчальних закладів є використання телекомунікаційних мультимедійних проектів у процесі становлення проектної компетенції студентів (засобами продуктивної, комунікативної, інтерактивної, навчальної і рефлексивної діяльності) у процесі їхньої викладацької діяльності. Розробка телекомунікаційних навчальних веб-проектів створюють віртуально-реальне навчальне середовище з інтегруванням у нього мультимедійних технологій.

Отже, існують різні форми, методи, технології та засоби розвитку ІК керівників ВНЗ у міжкурсовий період. Найголовніше – творчо їх використовувати враховуючи різні об’єктивні та суб’єктивні обставини, наявність відповідної навчально-матеріальної бази.

4.2. Критерії оцінювання рівнів розвиненості інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів

Поєднавши визначення ІК науковцями С. Алборовою, А. Атаяном, Р. Гвоздиком із напрацюваннями А. Ашерова та Т. Богданової [10, с. 41–46], ми деталізувати етапи розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ за основними компонентами, тобто з урахуванням інформаційної і комп’ютерної грамотності керівників ВНЗ.

Інформаційна грамотність керівників ВНЗ має структуру:

1) когнітивна складова:

– базовий рівень: знання про суть інформації, розуміння ролі і значення інформації в інформаційному суспільстві; знання про призначення інформаційних процесів; уявлення про інформаційні моделі, їх призначення й основи застосування інформаційного моделювання; знання можливостей, призначення та основних характеристик комунікаційних систем; Internet-грамотність; знання і дотримання етичних норм в області інформаційних технологій у своїй управлінській діяльності;

– професійний рівень: розуміння ролі і значення інформації в побудові та формуванні інформаційного простору ВНЗ; уявлення про інформаційні процеси в інформаційно-аналітичній діяльності; знання про інформаційні моделі, їх призначення і функціонування в системі вищої освіти; знання можливостей використання комунікаційних систем для обміну професійною інформацією; уміння використовувати «хмарні технології», інші Internet-ресурси для підвищення ефективності ІАД; знання й дотримання етичних норм у процесі обміну професійною інформацією в управлінській діяльності;

– вищий рівень: розуміння ролі і значення інформації в інформаційному суспільстві та в своїй управлінській діяльності; розуміння ролі інформаційних процесів у суспільстві та в своїй управлінській діяльності; володіння методами побудови інформаційних моделей; знання можливостей, призначення і характеристик комунікаційних систем, правила їх побудови;

2) операційно-технологічна складова:

– базовий рівень: уміння критично оцінювати інформацію; уміння представляти інформацію в усній і письмовій формі, згідно з посадовими вимогами та вимогами дизайну наочного її представлення; уміння знайти об'єкт, який є інформаційним ресурсом; оцінити вірогідність і достовірність отриманої інформації як суб'єкта управління;

– професійний рівень: уміння критично і компетентно оцінювати інформацію освітньої галузі та управлінської сфери, визначати її вірогідність і достовірність; уміння грамотно представляти інформацію в усній і письмовій формі, згідно з посадовими вимогами та вимогами дизайну наочного її представлення, оформляти відповідну документацію; уміння знайти об'єкт, що містить інформаційний освітній ресурс, оцінити вірогідність і достовірність отриманої інформації; уміння використовувати інформацію для відновлення і вдосконалення своїх професійних знань, інформаційно-комунікаційних здатностей як суб'єкта управління;

– вищий рівень: здатність критично і компетентно оцінювати інформацію; уміння редагувати, рецензувати, творчо оцінювати корисність різноманітної суперечливої інформації у своїй управлінській діяльності; здатність знайти інформаційний об'єкт, незалежно від його розташування, оцінити його інформаційну цінність і перспективність для використання в управлінській діяльності; здатність використовувати інформацію для вдосконалення і розвитку своїх професійних знань, інформаційно-комунікаційних здатностей, підвищення/розвитку/вдосконалення професійно-педагогічної та інформаційної культури викладачів ВНЗ тощо;

3) комунікативна складова:

– базовий рівень: уміння співпрацювати у пошуку і використанні інформації як суб'єкта управління; уміння ділитися результатами своєї діяльності; знання способів поширення нової інформації як суб'єкта управління; достатній ступінь включення в Internet-співтовариство; уміння спілкуватися з віддаленими респондентами за допомогою інформаційних систем;

– професійний рівень: уміння організувати пошук необхідної інформації як суб'єкта управління в системі вищої освіти; уміння ділитися результатами своєї діяльності для організації спільної роботи педагогічного колективу та колективного суб'єкта управління у ВНЗ; ефективне використання ресурсів Internet в інформаційно-аналітичній діяльності управління ВНЗ;

– вищий рівень: здатність організувати і брати активну участь у пошуку і використанні інформації як суб'єкта діяльності; здатність ділитися результатами своєї діяльності в інтересах успішного функціонування ВНЗ як педагогічної системи; здатність застосовувати різносторонні засоби поширення нової інформації; високий ступінь включення в Internet-співтовариство; здатність спілкуватися з віддаленими респондентами за допомогою інформаційних систем;

4) ціннісно-рефлексивна складова:

– базовий рівень: наявність інформаційних потреб й інтересів як суб'єкта управління; наявність мотивів звертання до різних інформаційних джерел і пов'язані з цим очікування; вибірковість каналів одержання інформації як суб'єкта управління, достатня інтенсивність звертання до різних джерел інформації; достатній ступінь забезпечення інформаційних потреб, наявність самооцінки сформованості/розвиненості інформаційної компетентності та культури; усвідомлення значення інформації для розвитку демократичного суспільства та для власної управлінської діяльності; прагнення перетворювати інформацію у знання і корисний матеріал для управлінської діяльності;

– професійний рівень: усвідомлення значення інформації в системі вищої освіти та для управлінської діяльності; наявність потреби в одержанні інформації для ІАД як суб'єкта управління; висока інтенсивність звертання до джерел спеціальної інформації; прагнення використовувати інформацію для підвищення професійної інформаційної компетентності керівника ВНЗ та інших суб'єктів ВНЗ;

– вищий рівень: наявність високих інформаційних потреб й інтересів як суб'єкта управління; наявність обґрунтованих мотивів звертання до різних інформаційних джерел як суб'єкта управління та пов'язані з цим очікування; висока вибірковість каналів одержання інформації та достатня інтенсивність звертання до різних джерел інформації; високий ступінь забезпечення інформаційних потреб, наявність адекватної самооцінки інформаційної компетентності та культури як суб'єкта управління; усвідомлення значення інформації для розвитку демократичного суспільства та для успішної управлінської діяльності; здатність перетворювати інформацію у знання та управлінський ресурс.

Комп'ютерна грамотність керівників ВНЗ має структуру:

1) когнітивна складова:

– базовий рівень: знання основних понять інформатики та

обчислювальної техніки як користувача; знання принципів функціонування і технологічних можливостей комп'ютерної техніки для вирішення посадових обов'язків; знання призначення, сфери застосування й основні характеристики сучасних інформаційних редакторів: текстових, графічних, музичних тощо; наявність уявлень про файлові системи і пов'язані з ними поняття: файл, ім'я файлу, каталог, шлях тощо; знання призначення, області застосування й основні характеристики прикладних інформаційних систем, баз даних, електронних таблиць;

– професійний рівень: глибокі знання функціональних можливостей комп'ютерної техніки у сфері ІАД як суб'єкта управління; знання про можливості застосування технічних, графічних редакторів в інформаційно-аналітичній діяльності; глибокі знання в галузі представлення у комп'ютерних системах; знання сучасних комп'ютерних програм і комплексів, що автоматизовують інформаційно-аналітичну діяльність суб'єкта управління системи вищої освіти;

– вищий рівень: системні знання функціональних можливостей різних елементів комп'ютерної техніки, чіткі уявлення про можливості вдосконалення технічних характеристик комп'ютерних систем для використання в управлінській діяльності; системні та гнучкі знання можливостей інформаційних редакторів: текстових, графічних, музичних тощо; глибокі знання, пов'язані з побудовою і використанням баз даних, баз знань і електронних таблиць;

2) операційно-технологічна складова:

– базовий рівень: вміння описати найпростіші інформаційні структури та моделі як суб'єкта управління; вміння читати, записувати і редагувати текстову інформацію, користуватися графічними і музичними редакторами; вміння користуватися типовими програмними оболонками в процесі реалізації посадових компетенцій керівника ВНЗ;

– професійний рівень: вміння описати структуру блогу, сайту ВНЗ тощо; здатність використовувати функціональні можливості комп'ютерних

засобів, текстових, графічних і спеціалізованих редакторів у підготовці, організації і виконанні інформаційно-аналітичної роботи як суб'єкта управління; здатність знаходити необхідну інформацію в базах даних і в електронних таблицях, реструктурувати дані; уміння складати й аналізувати бази даних та електронні таблиці, знаходити в них необхідні дані, реструктурувати їх відповідно до вимог своєї інформативно-аналітичної діяльності; уміння користуватися спеціалізованими програмними засобами, у т.ч. оболонками;

– вищий рівень: здатність створити структуру персонального блогу, сайту ВНЗ тощо; здатність складати і впроваджувати інформаційні структури і моделі для інформаційно-аналітичної діяльності як суб'єкта управління; здатність складати, редагувати і реструктурувати бази даних, бази знань і електронні таблиці; здатність створювати програмні продукти в середовищі сучасних програмних платформ;

3) комунікативна складова:

– базовий рівень: уміння використовувати сучасні комп'ютерні засоби у взаємодії з викладачами, студентами, керівниками інших навчальних закладів, соціальними партнерами та ін.;

– професійний рівень: уміння використовувати сучасні комп'ютерні засоби у взаємодії з віддаленими викладачами, студентами, керівниками, партнерами як суб'єкта управління;

– вищий рівень: здатність використовувати різні сучасні комп'ютерні засоби взаємодії з іншими особами (електронну пошту, Internet, телеконференції та ін. для організації інформаційно-аналітичної роботи) як суб'єкта управління;

4) ціннісно-рефлексивна складова:

– базовий рівень: розуміння необхідності використання комп'ютерних технологій у своїй управлінській діяльності; розуміння необхідності застосування сучасних інформаційних технологій в інформаційно-аналітичній діяльності як суб'єкта управління;

– професійний рівень: цілеспрямоване використання комп'ютерних технологій у пошуку специфічної освітньої інформації як суб'єкта управління; розуміння ролі сучасних інформаційних технологій в інформаційно-аналітичній діяльності та їх застосування у своїй управлінській діяльності;

– вищий рівень: успішне використання комп'ютерних технологій у пошуку специфічної інформації як суб'єкта управління; розуміння ролі сучасних інформаційних технологій в управлінській діяльності навчальних закладів вищої освіти та їх творче застосування у своїй управлінській діяльності.

Різні види методик, у тому числі й методики роботи з друкованими монографіями, відео-, аудіоматеріалами по управлінню ВНЗ, що сприяють реалізації комп'ютерної грамотності у функціональній діяльності керівника, а саме:

- зробити анотацію (конспект, слайди);
- обговорити приклади, ключові висновки з колегами;
- запропонувати ідеї вдосконалення роботи ВНЗ на нараді, засіданні тощо;
- оцінити свою роботу (роботу викладачів) на відповідність концепції автора;
- підготувати міні-тренінг тривалістю 1,5 години для студентів (колег);
- підготувати виступ перед колегами, наприклад, на регіональному рівні;
- підготувати план дій, наприклад, запровадження ідеї книги у свою професійну та управлінську діяльність;
- підготувати план індивідуального розвитку.

Таким чином, вищевикладені організаційні умови варто застосовувати креативно, із врахуванням набутої професійної освіти, наявності фахового та управлінського досвіду як керівника ВНЗ, а також конкретно і предметно, тобто знати реальні об'єктивні критерії оцінювання

рівнів розвиненості ІК.

Оцінювання розвиненості інформаційної культури керівників ВНЗ.

. Основу оцінювання складають, як правило, критерії, під якими розуміють основу для визначення чи класифікації чогось [165, с.7]. У даному разі до уваги беруться критерії оцінювання рівнів розвиненості інформаційної культури керівників ВНЗ. Оскільки поняття «інформаційна культура керівників ВНЗ» не відображено в науковій літературі і мало використовується в педагогічній термінології, то пошук цих критеріїв будемо проводити шляхом операціоналізації.

Операціоналізація (від лат. operatio – дія, – англ. operationalization; нім. Operationalisierung) – специфічна наукова процедура встановлення зв'язку концептуального апарата дослідження з його методичним інструментарієм за допомогою створення системи емпіричних показників, що характеризують досліджуваний об'єкт [165, с.7]. Ми вважаємо, що за допомогою критеріїв отримаємо можливість із задовільною ймовірністю визначити рівень розвиненості інформаційної культури керівників ВНЗ. Чіткі критерії її оцінювання також дадуть можливість запроваджувати поняття «феномен інформаційної культури керівника ВНЗ» не лише науковцям, але й керівникам-практикам, оскільки важливо навчитися оцінювати рівень власної ІК та розробляти індивідуальну програму її розвитку впродовж життя.

Проаналізувавши науково-педагогічну літературу, ми дійшли висновку, що рівень інформаційної культури зручно оцінювати шляхом використання таксономії Блума. Таксономія (від грец. táxis – розміщення, стрій, порядок і nómos – закон) – теорія класифікації і систематизації областей із складноорганізованою діяльністю (такою діяльністю ми вважаємо розвиток інформаційної культури керівників ВНЗ). Вона була розроблена ще в кінці 1950 р. групою американських психологів і

педагогів під керівництвом Бенджаміна Блума [186].

Таксономія Блума – це класифікація за шістьма рівнями, категоріями мислення. Категорії мисленнєвих умінь розглядаються як уміння різного рівня складності: від найпростішого – до найскладнішого. Ми погоджуємося з міркуваннями Б. Блума, що одним з основних завдань є вміння застосовувати отримані знання для вирішення проблем інформаційно-аналітичного характеру в діяльності керівника. За таксономією Блума виділяємо шість категорій оцінювання рівнів розвиненості ІК керівника: знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінювання, а також додаємо – самооцінювання та саморефлексію.

Знання – це перша з категорій мети в системі розвитку ІК, оскільки запам'ятовування є тільки частиною більш складних інтелектуальних процесів співвідношення, оцінювання, реорганізації, яким відповідають більш високі категорії навчальної мети. Категорія «знання» означає запам'ятовування і відтворення вивченого матеріалу. Мова йде про різні види ІАД керівника: від конкретних фактів – до цілісної теорії інформації. Загальна риса цієї категорії – пригадування відповідних відомостей. «Знання» проявляються у ситуаціях, навчанні, якщо керівник знає:

- вживані інформаційні терміни;
- конкретні факти;
- методи і процедури обробки інформації;
- основні інформаційні поняття;
- правила і принципи роботи з інформацією тощо.

Розуміння – наступна категорія, необхідна для оцінювання рівнів розвиненості ІК, і відтворюється вона у трьох типах поведінки:

– трансляції (перехід від конкретного до абстрактного, використання інших термінів, символів, переклад іншою мовою, переказ своїми словами);

– інтерпретації (реорганізація ідей у свідомості керівника, виокремлення значущих ідей, з'ясування їх внутрішніх зв'язків,

узагальнення, систематизація, пояснення, короткий виклад);

– перенесенні знань (оцінювання і прогнозування, що ґрунтуються на розумінні напрямів, тенденцій, правил тощо).

На цьому рівні розвиненості ІК передбачається сформованість у керівника умінь по використанню знань у практичній управлінській діяльності, що перевершують за своїм рівнем просте запам'ятовування інформації.

Розуміння проявляється, якщо керівник ВНЗ:

- розуміє факти, правила і прийоми;
- інтерпретує матеріал із різних інформаційних джерел;
- інтерпретує схеми, графіки, діаграми своєї ІАД;
- перетворює словесний матеріал у статистичний результат;
- користуючись знаннями з теорії ймовірності, описує майбутні результати, а також ймовірні наслідки, що впливають з наявних даних тощо.

Якщо інформаційна культура керівника ВНЗ на рівні «розуміння» забезпечує використання понять, правил і принципів на рівні «застосування їх правильно в ситуації, подібній до апробованої, на рівні «розуміння», то рівень його інформаційної культури відповідає наступній категорії – «застосування».

Застосування – це здатність керівника використовувати на практиці знання в ІАД не лише в типових, але й у нетипових умовах. Керівник на цьому рівні ІК демонструє адекватне розуміння виконуваних ним завдань, застосування правил, методів, понять, законів, принципів і теорій. Відповідні результати роботи з інформацією вимагають більш високого рівня володіння матеріалом, ніж розуміння.

Основними показниками цього рівня ІК є дотримання умов, якщо керівник:

- використовує поняття і принципи в нових ситуаціях;
- застосовує закони теорії в конкретних практичних ситуаціях;
- демонструє правильне застосування методу або процедури тощо.

Якщо «розуміння», на нашу думку, – це рівень культури керівника, який орієнтується на «схоплювання» навчального матеріалу і «занурення» в нього, то «застосування» – це встановлення зв'язків інформаційно-аналітичного матеріалу із відповідними узагальненнями і принципами управлінської діяльності.

Категорія «аналіз» означає виокремлення частин матеріалу, визначення їх взаємозв'язків і принципів організації, визначення припущень, висновків, концепцій. Це здатність розбирати матеріал на складові так, щоб проглядалася його структура. Сюди відноситься визначення частин цілого, виявлення взаємозв'язків між ними, усвідомлення принципів організації цілого. Керівник з високим рівнем аналітичної культури характеризується результатами роботи з інформацією вищої якості, ніж рівень, який допускає розуміння і застосування, оскільки вимагає усвідомлення як змісту ІАД, так і її внутрішньої структури.

Основними показниками цього рівня ІК є дотримання умов, якщо керівник ВНЗ:

- враховує приховані (неявні) припущення;
- визначає помилки та прорахунки в логіці міркувань;
- аналізує відмінності між фактами і наслідками;
- критично оцінює значимість даних тощо.

Синтез навчального матеріалу означає наявність таких умінь: комбінувати елементи наукової інформації так, щоб отримати нову, якіснішу інформацію; отримувати матеріал із різних джерел для розроблення більш зрозумілої моделі чи структури, у порівнянні з попередньою моделлю чи структурою. Розуміння, застосування знань і аналіз інформаційного матеріалу є необхідною умовою виконання синтезу, але завдання цієї категорії не вимагають оригінальності та унікальності роботи.

За таксономією Блума, ми виділяємо такі підкатегорії синтезу:

- керівник прагне у своєму виступі, доповіді та інших матеріалах

передати деякі ідеї і власний досвід іншим суб'єктам ВНЗ з метою інформування їх;

- керівник розробляє план передбачуваних дій;

- керівник формує і перевіряє гіпотези, розглядає можливі варіанти їх доведення, визначає найбільш раціональні підходи доведення.

Основними показниками цього рівня ІК керівника ВНЗ є дотримання умов, якщо він:

- може створювати блогосферу керівника ВНЗ, формувати у ній коло учасників проекту із викладачів вищого навчального закладу, регіону тощо;

- пропонує план проведення експерименту, проекту тощо;

- використовує знання з різних областей, щоб скласти план реалізації тієї чи іншої управлінської проблеми, певного проекту тощо.

Оцінювання як категорія таксономії означає вміння оцінювати значення того чи іншого матеріалу (тверджень, дослідницьких даних), ґрунтується на чітких критеріях, адекватному розумінні та аналізі явищ, що принципово відрізняє її від суб'єктивних «думок». Критерії можуть бути як внутрішніми (структурними, логічними), так і зовнішніми (відповідність наміченій меті), можуть визначатися керівником ВНЗ або ж задаватися йому ззовні. Дана категорія припускає досягнення керівником результатів попередніх категорій плюс здійснення оцінних суджень і процедур на основі чітко визначених критеріїв. «Самооцінювання» відповідає найвищій (шостій) позиції в ієрархії рівнів розвиненості ІК керівника ВНЗ, основні показники його:

- самооцінювання логіки побудови інформаційно-аналітичного матеріалу у вигляді електронного чи письмового тексту;

- самооцінювання відповідності висновків отриманим даним;

- самооцінювання значимості того чи іншого результату діяльності, виходячи із внутрішніх критеріїв тощо.

Принципова особливість таксономічного підходу визначає основну мету

розвитку ІК як забезпечення основи, на якій базується оцінка, шляхом оволодіння знаннями на рівні всіх категорій таксономії навчальних спрямувань. Самооцінювання, будучи вищою категорією таксономії навчальної мети щодо розвитку ІК керівника, використовуючи всі інші категорії, не обов'язково стає останнім етапом процесу, а може також визначати початкову, формувальну стадію отримання нових знань, нового розуміння або застосування, аналізу або синтезу, оскільки саморефлексія стає новим етапом розвитку власної інформаційної культури.

Одним з головних принципів таксономії є те, що вона може бути ефективним інструментом керівника ВНЗ як при розвитку власної ІК, так і при самооцінці рівня її розвиненості за компонентами. Це дає нам підстави стверджувати, що першим, визначеним нами критерієм оцінювання розвиненості інформаційної культури, є продуктивність професійної діяльності керівника ВНЗ. Під час розгляду результатів управлінської діяльності керівників ВНЗ робимо припущення, що ІК проявляється як результат ефективності отримання і забезпечення її успішності.

Успішність управлінської діяльності керівника ВНЗ, враховуючи думки В. Кричевського [89, с. 78], передбачає наявність:

- сформованої мотиваційної стратегії розвитку ВНЗ;
- духовного, етичного середовища, обстаноки взаєморозуміння і здорової психологічної атмосфери трудового, педагогічного та студентівського колективів;
- демократичних і гуманістичних традицій, позитивних тенденцій функціонування ВНЗ для розвитку творчої особистості, формування конкурентоздатності майбутніх кваліфікованих фахівців у ринкових умовах функціонування духовного та матеріального виробництва;
- авторитету керівника та вмілої організації ним своєї управлінської діяльності і діяльності всього колективу.

Аналізуючи процес управлінської діяльності з точки зору визначення критеріїв оцінювання рівнів розвиненості ІК керівника,

окреслимо два підходи. Перший базується на аналізі управлінської діяльності в контексті функцій керування, тобто необхідно дослідити актуалізацію ІК у процесі створення системи інформаційного забезпечення внутрішньозакладним управлінням. Даний вибір зумовлений такими міркуваннями: для створення інформаційної моделі ВНЗ на даний момент чи на перспективу і визначення організаційно-педагогічних умов професійної підготовки майбутніх кваліфікованих фахівців, керівнику необхідно ретельно проаналізувати інформацію про керований об'єкт – ВНЗ – системно оцінити його стан: якість професійної підготовки майбутніх кваліфікованих фахівців. Процес прийняття рішення організовується через систему різнобічних безпосередніх та опосередкованих методів впливу на викладацький колектив, студентів, соціальних партнерів – на основі зворотного зв'язку (контролю та коригування ходу виконання розпоряджень, рішень тощо) (рис. 11).

Комунікативна модель прийняття рішень керівником ВНЗ, за концепцією канадського вченого Д. Істона [121, с.192], дає змогу розглядати систему «керівник ВНЗ» як відносно відособлену, стійку, цілісну структуру, кібернетичний «чорний ящик», занурений в соціум, що взаємодіє з ним за допомогою своїх «входів» і «виходів».

При такому підході ключовим аспектом дослідження стає проблема стійкості або, за термінологією Істона, «виживання» керівника як у стабільному, так і в мінливому соціумі.

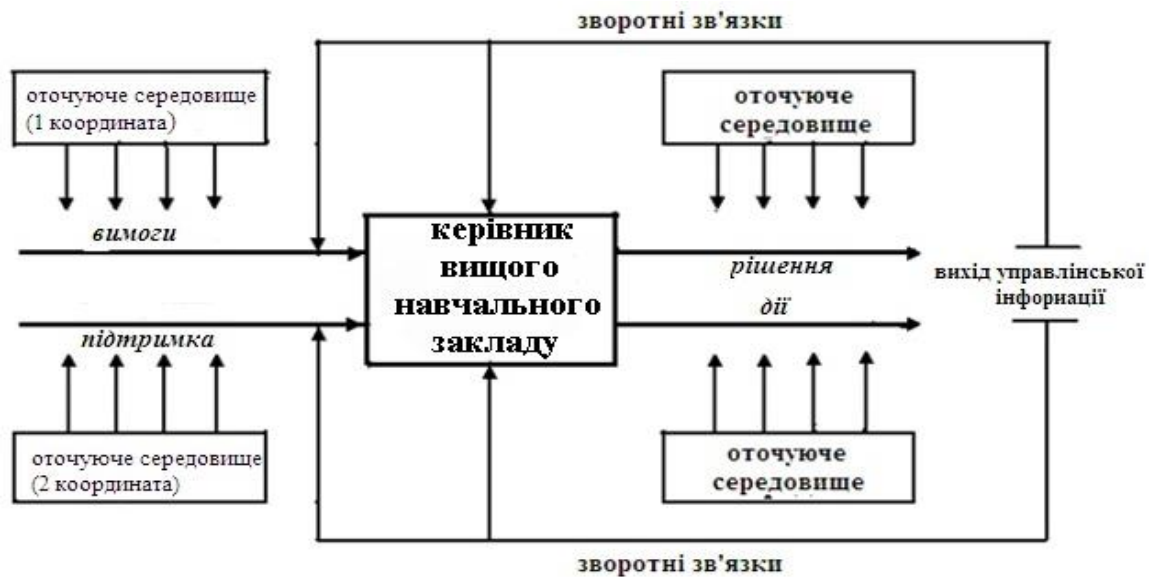

Рис. 11. Модель організації зворотного зв'язку керівника ВНЗ

На вхід «чорного ящика» з навколишнього середовища – соціуму (викладацький та студентівський колективи, адміністрація та фахівці з підприємств і установ (де проходять практику студенти, громадськість, місцеві органи влади, соціальні партнери, нормативні та директивні документи тощо) надходить інформація двох видів – вимоги (бувають як конструктивні, так і деструктивні) і підтримка (може трансформуватися у власний різновид «із негативним знаком», тобто протест). І вимоги, і підтримка виникають і формулюються не тільки в навколишньому середовищі – суспільстві, а й усередині колективу ВНЗ.

Проте, незалежно від місця свого походження, вони мають враховуватися при виробленні «вихідної» інформації – зобов'язуючих управлінських рішень, які, так чи інакше, чинять вплив на середовище ВНЗ. Якщо прийняті рішення і наступні дії задовольняють очікування або вимоги більшості колективу ВНЗ, то це породжує або збільшує підтримку на «вході», і в колективі посилюються стабілізаційні процеси. Навпаки, «непопулярні» рішення і невважені дії призводять до дестабілізації через формулювання більш радикальних «вхідних» вимог, а також до зміни

знаку другої вхідної координати, тобто до трансформації підтримки – в протест, що, у своєму крайньому варіанті, здатний перерости у відторгнення педагогічними працівниками управлінських рішень керівника, викликати, за термінологією Д. Істона, «стрес» навчального закладу і навіть призвести до організаційних рішень щодо керівника. Для того, щоб «вижити», керівнику необхідно зворотніми, стабілізуючими діями усунути стрес і його причини.

Таким чином, чим точніша й об'єктивніша інформація, якою володіє керівник, чим краще вона віддзеркалює мету, дійсний стан і взаємозв'язки об'єкта керування, тим ґрунтовніше буде поставлене завдання і дієві засоби, спрямовані на її досягнення. Оскільки керівник ВНЗ у своїй управлінській діяльності ґрунтується на інформації про стан об'єкта – про ВНЗ, і в процесі ІАД створює нову управлінську інформацію з метою переходу керованого об'єкта з фактичного стану в бажаний, то інформація є і предметом, і продуктом управлінської діяльності.

Кінцевий продукт управлінського процесу носить також інформаційний характер. У функціональних підрозділах управлінської підсистеми ВНЗ кінцевий продукт має форму фінансової документації, навчально-методичної та експериментальної розробки, психолого-педагогічної програми розвитку ВНЗ, освітньо-кваліфікаційних характеристик, освітньо-професійних програм, навчальних планів, концепції служби супроводу студентів тощо.

Центром змістовної сторони формування інформаційної системи є виявлення реальних потреб в інформації і найбільш повне їх задоволення, а також вивчення вже сформованих. Наразі ця робота особливо важлива, оскільки користувачами інформації все активніше стають всі учасники навчального процесу – від керівника до студента. Виходячи з даних міркувань, ми виділяємо один із основних критеріїв розвиненості інформаційної культури – це здатність керівника визначати структуру системи інформаційного забезпечення життєдіяльності ВНЗ, адекватного

внутрішньо-управлінському контролю.

Ця здатність визначається, зокрема, такими інформаційно-аналітичними потребами керівника ВНЗ:

– здобувати інформацію з різних джерел: від періодичних видань до засобів електронних комунікацій;

– подавати інформацію у зрозумілому вигляді та ефективно її використовувати в управлінській діяльності;

– працювати з різною інформацією: аналізувати – синтезувати;

– знання особливостей функціонування інформаційних потоків у галузі управління освітою взагалі та вищою освітою, зокрема;

– використання технічних пристроїв (від телефону до персонального комп'ютера, смартфона, комп'ютерних мереж тощо) в управлінській діяльності та в роботі з інформацією;

– використання в управлінській діяльності сучасних інформаційних технологій, основними компонентами яких є численні програмні продукти;

– обирати раціональні варіанти виконання управлінських завдань шляхом введення математичних методів та інтелектуальних систем обробки даних про хід і результати життєдіяльності та функціонування ВНЗ;

– вивільнення персоналу від традиційного збору інформації за рахунок алгоритмізації та автоматизації їхньої професійної діяльності;

– забезпечення достовірності та доступності інформації для суб'єктів ВНЗ, а також для зовнішніх користувачів;

– заміни паперових носіїв даних на оптичні чи мережеві, що забезпечує більш раціональне опрацювання інформації на комп'ютерах і знижує об'єми паперового документообігу в ВНЗ;

– удосконалення структури пошуку інформації і системи документообігу в ВНЗ;

– зменшення часу на збір, обробку і передачу різноманітної інформації про хід навчально-виробничого процесу в ВНЗ;

– забезпечення інформаційних потреб суб'єктів внутрішнього управління ВНЗ тощо.

Зазначені потреби інформаційно-аналітичної діяльності складають зміст інформаційних компетенцій керівників ВНЗ (рис. 12), а саме: доступ, оцінювання й використання інформації, що відповідає міжнародним стандартам, рекомендованих країнам, учасникам міжнародної організації ІФЛА [175, с. 13].

Перший блок – доступ до отримання інформації: керівник ВНЗ усвідомлює потребу в інформації, необхідну для управління; визначає необхідність інформації та ініціює її пошук; ідентифікує й оцінює потенційні джерела інформації; розробляє стратегію пошуку, знаходить вибрані джерела інформації; цілеспрямовано й раціонально відбирає та отримує інформацію.

Другий блок – оцінювання інформації: керівник ВНЗ аналізує, вивчає та систематизує необхідну кількість інформації для управління; відбирає і синтезує інформацію, узагальнює її та інтерпретує; оцінює її точність і релевантність; систематизує і категоризує інформацію, групує й організовує її, визначає цінність, корисність і практичну значущість.

Інформаційні компетенції

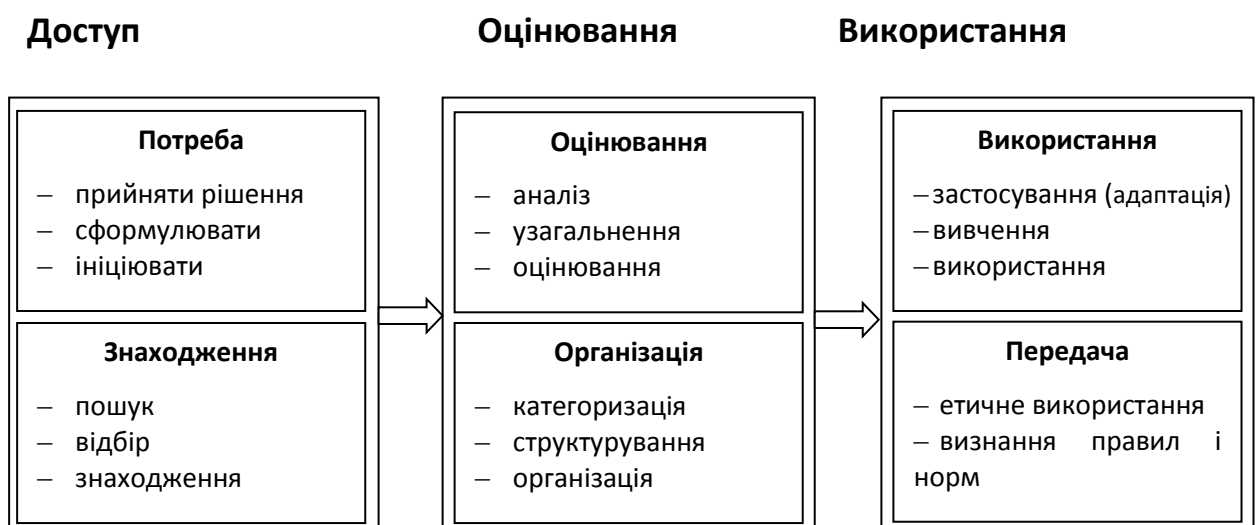

Рис. 12. Інформаційні компетенції керівника ВНЗ

Третій блок – використання інформації: керівник ВНЗ творчо використовує систематизовану та узагальнену інформацію; знаходить нові шляхи передачі, представлення і використання інформації в управлінській діяльності, застосовує отриману інформацію для синтезу нової, більш якісної, адаптованої до умов навчального середовища ВНЗ; представляє синтезований інформаційний продукт викладацькому та студентівському колективам; усвідомлює етичні правила використання інформації в управлінській діяльності; зберігає легальність її використання та передає іншим суб'єктам ВНЗ із дотриманням вимог законів про інтелектуальну власність.

В основі **другого підходу** лежить виявлення ознак ІК на основі аналізу управлінської діяльності крізь призму різнотипових і різнорівневих ставлень керівника, їх побудови й узгодження [91, с. 36]. При цьому заслуговує на увагу ставлення керівника до:

- суб'єктів різних сфер функціонування ВНЗ (окрім викладачів, студентів);
- студентів;
- викладачів як основних колективних суб'єктів навчального процесу;
- управлінської діяльності та до самого себе як до суб'єкта цієї діяльності;
- інформації, з якою він працює.

Важлива деталізація ставлення керівника з розвиненою ІК. Щодо стосунків з іншими людьми (студентами, викладачами), то ми допускаємо, що в керівника таке ставлення відповідає партнерському підходу в спілкуванні, на відміну від так званого маніпулятивного підходу [148, с. 28–35]. Керівник ВНЗ при спілкуванні з конкретною особою сприймає її як цілісний, багатосторонній, різнорівневий, полівекторний та унікальний

суб'єкт, який безперервно вдосконалюється, а не як засіб для розв'язання конкретного практичного управлінського чи педагогічного завдання.

У зв'язку з цим *реалізація партнерського спілкування* є, на наше переконання, наступним критерієм оцінювання розвиненості ІК керівника ВНЗ. Враховуючи те, що цей критерій недоступний для безпосереднього спостереження, необхідно дослідити дотримання керівниками ВНЗ блок-схеми партнерства (рис. 13) [18 с. 118–119]:

Початковим етапом дослідження партнерського спілкування керівників ВНЗ є вивчення 1-го блоку блок-схеми партнерського спілкування (рис. 14).

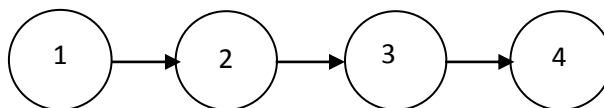

Рис. 13. Блок-схема партнерського спілкування

На другому етапі дослідження партнерського спілкування керівників ВНЗ потрібно ознайомитися з діагностикою рівня розвиненості викладачів навчальних закладів (рис. 15).

Наступним етапом визначення партнерського спілкування керівників ВНЗ є *співставлення стилю керівників (P1, P2, P3, P4) із рівнем компетентності, відданості справі, виконавчою дисципліною викладачів ВНЗ* (рис. 16). Ми погоджуємося з класифікацією основних стилів керівництва, запропонованою Каннетом Бланшаром [18, с. 57]: **C1** (командний: багато вказівок і мало підтримки), **C2** (наставницький: багато вказівок і багато підтримки), **C3** (підтримуючий: багато підтримки і мало вказівок), **C4** (делегуючий: мало підтримки і мало вказівок).

Показником реалізації партнерського спілкування є вибір стилю

управління (рис. 17).

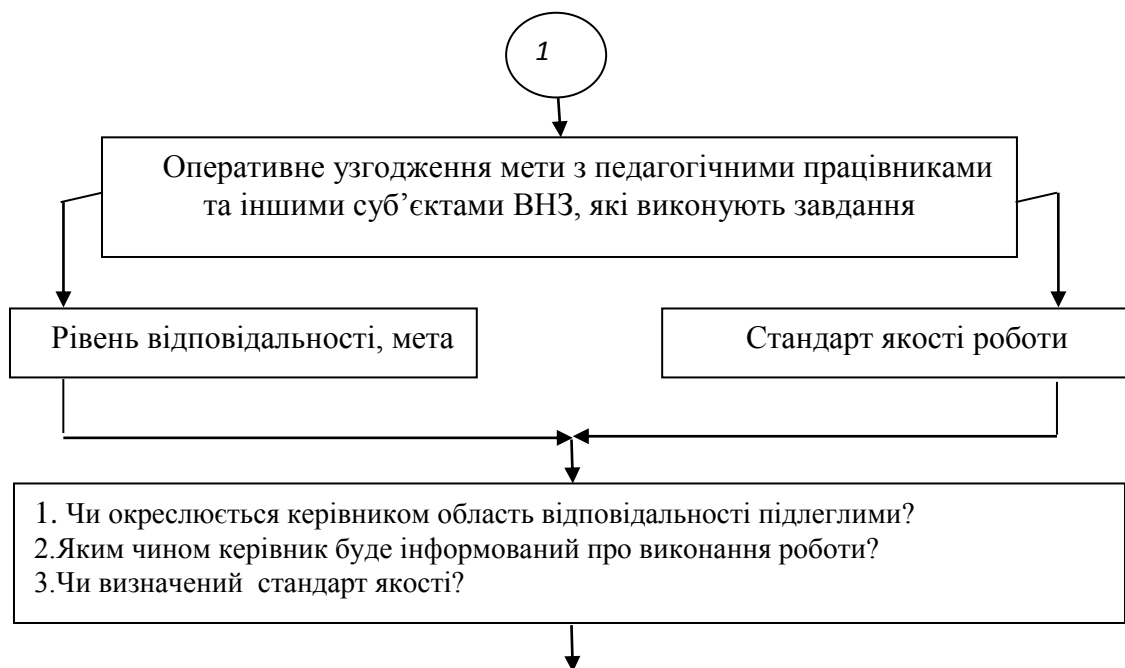

Рис. 14. Перший відсік блок-схеми партнерського спілкування

Доцільно виокремити ще один критерій ІК, у якому сконцентровані професійно важливі управлінські якості керівника ВНЗ: здатність проявляти творчу активність та управлінські здатності – стиль керівництва. Стилем називають спосіб здійснення чогось, що відрізняється сукупністю своєрідних прийомів [159, с. 752].

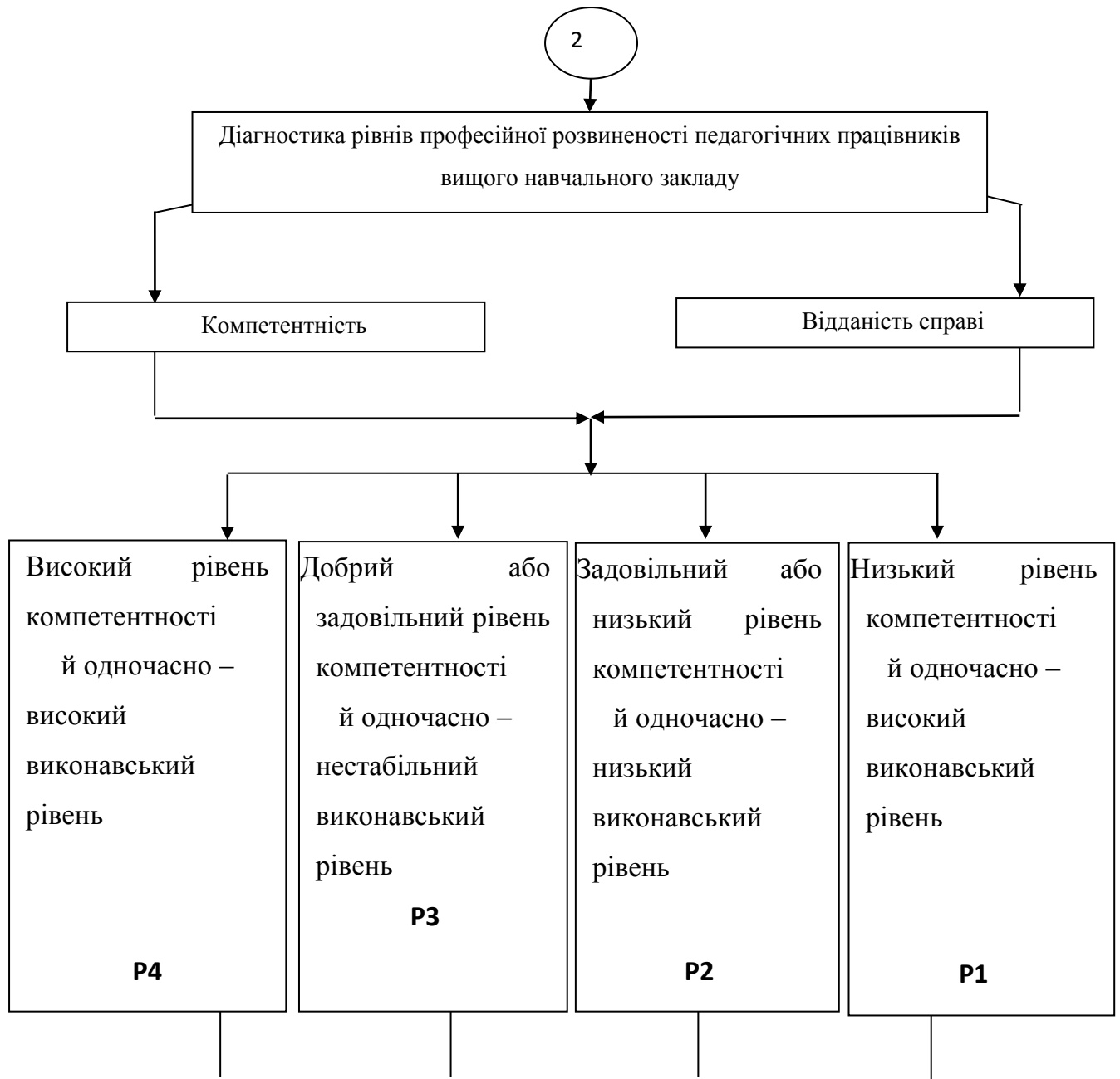

Рис. 15. Діагностика керівником рівнів розвиненості викладачів ВНЗ.

У літературі описано різні підходи до типології стилів керівництва [92, с.142; 95, с.280; 103, 144; 118, с.306; 179, с.72–77], серед них виокремлюються найбільш значимі для побудови типологій:

- 1) відповідно до мети (за характером мети управлінської діяльності):
 - діловий і бюрократичний стилі;

2) за характером контактності:

– відповідно до міри використання формальних і неформальних способів впливу на групу чи на особистість: директивний («формальний»), товариський («авторитетний»), поступливий («своя людина») стилі;

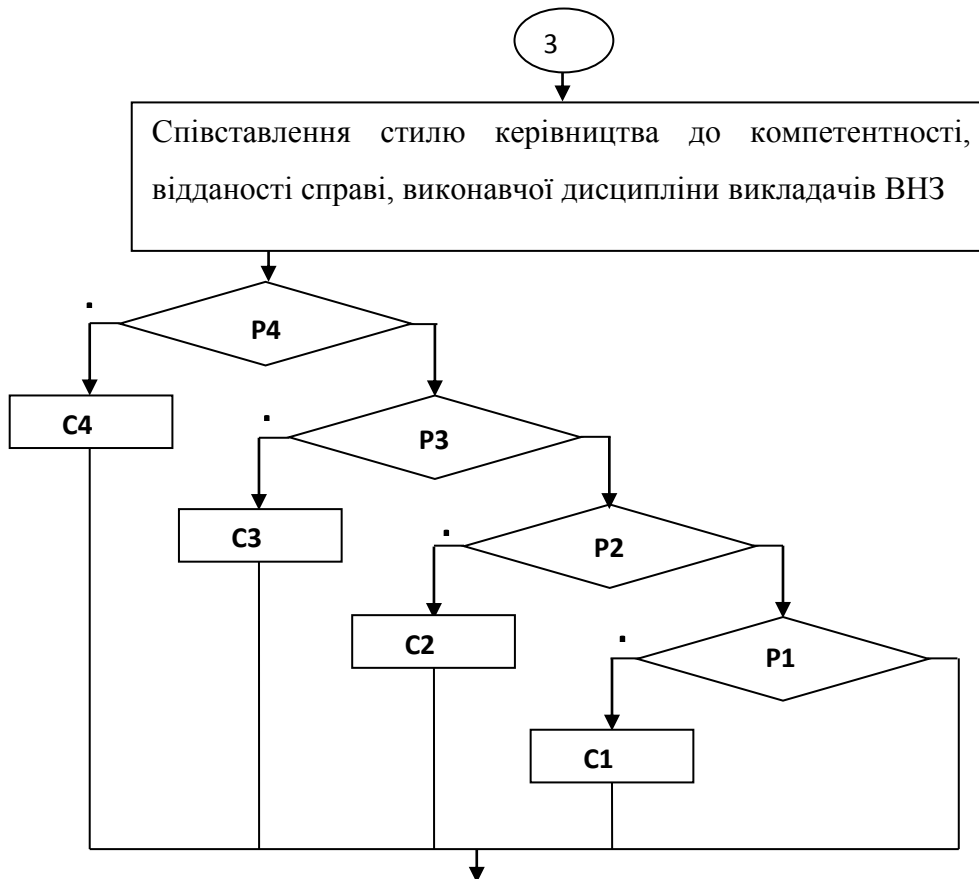

Рис. 16. Співставлення стилю керівництва до рівня сформованості/розвиненості компетентності, відданості справі, виконавчої дисципліни викладачів ВНЗ

– відповідно до переваги впливу на особу окремо, яким чином використовується групова форма впливу на певний процес, за мірою прояву одноосібності і колегіальності: автократичний (авторитарний), демократичний і пасивний (ліберальний) стилі.

Таким чином, можна сформулювати наступний критерій оцінювання ІК – *відповідність стилю управління конкретній управлінській ситуації* або, іншими словами, володіння керівником стилем управління «за

ситуацією».

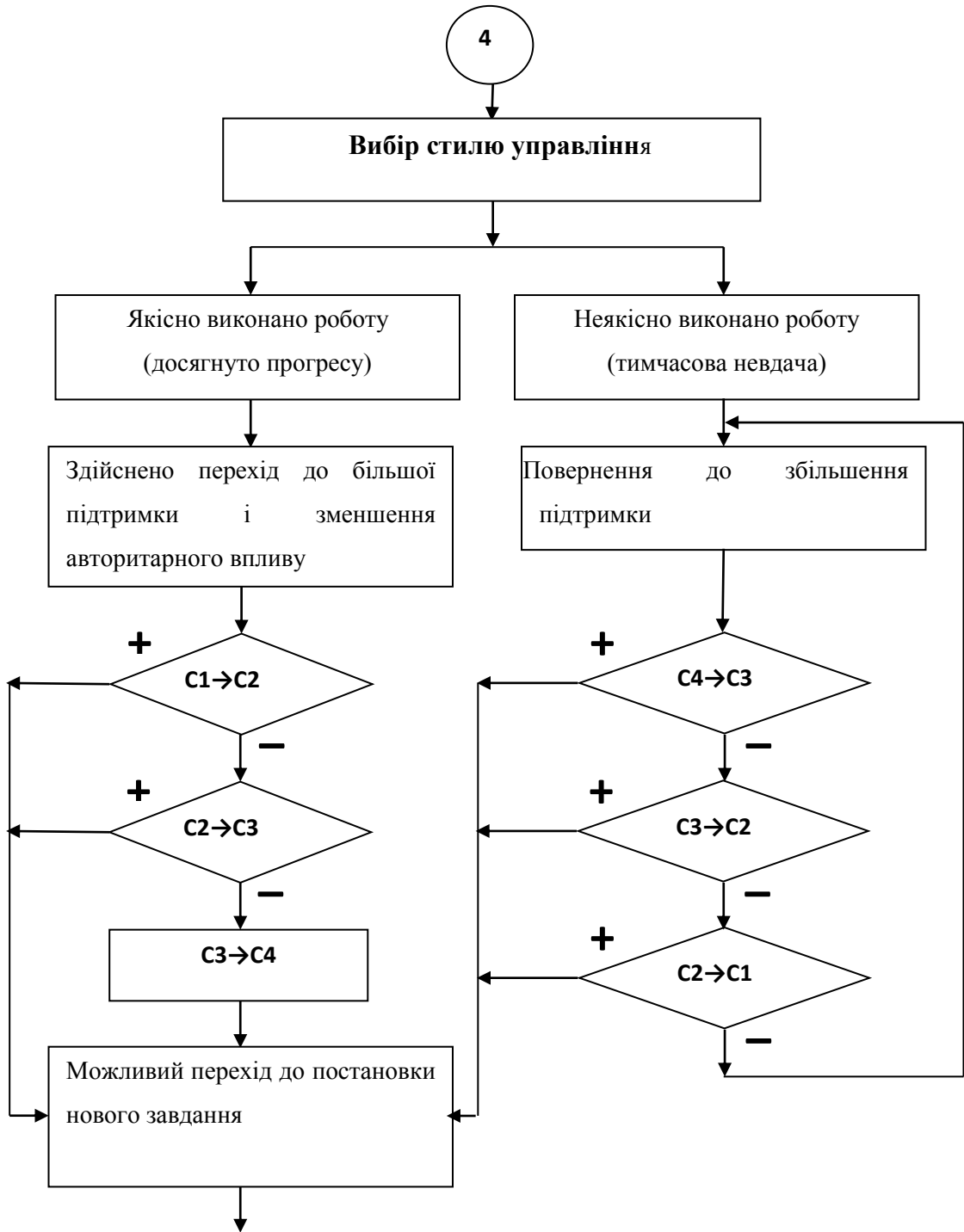

Рис. 17. Алгоритм вибору стилю управління «за ситуацією»

Окремими показниками цього стилю є прояви трьохвимірного управлінського мислення керівника ВНЗ у конкретній управлінській ситуації.

Крім названих критеріїв, ми вважаємо важливими проявами ІК і ті, що є характерними для особистості керівника. Мається на увазі, передусім, загальна культура фахівця, у тому числі – культура поведінки, оскільки керівник із розвинутою ІК дотримується принципів професійної етики. Це проявляється в шанобливому, уважному ставленні до людей у будь-якій управлінській ситуації; дотримання норм і правил ділового спілкування, а також – у мові, мовленні, манерах поведінки, одязі, діловому діалозі тощо.

Необхідність дотримання принципів професійної етики в управлінській діяльності вимагає від керівника ВНЗ:

1. Осмислення мотивів і мотивації своєї управлінської діяльності на посаді керівника ВНЗ: необхідність; зацікавленість; прагнення та ціннісні орієнтації; соціальне призначення.

2. Оцінювання своїх суб'єктивних проявів як керівника та партнера по спільній діяльності ВНЗ: професійно-педагогічних та управлінських знань, умінь, навичок і здатностей; професійно важливих управлінських якостей; порівняння результатів самооцінки з об'єктивними вимогами до посади керівника ВНЗ з боку суспільства.

3. Регулювання своєї професійної й управлінської діяльності в ВНЗ:

– постановки ієрархії цілей управлінської діяльності і визначення способів, методів, технологій і засобів їх досягнення із врахуванням як внутрішніх, так і зовнішніх умов управління ВНЗ у сучасному соціумі;

– розробка програми управлінської діяльності та її корекція у процесі управління ВНЗ, а також об'єктивне оцінювання його результатів і своєчасне коригування.

Успіх професійної й управлінської діяльності керівника ВНЗ залежить від рівня усвідомленості ним своєї професійної ролі, офіційного статусу (прав та обов'язків), реалізації основних управлінських функцій,

глибини розуміння мети і завдань, специфіки управління ВНЗ як освітньою установою, особистої відповідальності за результати його успішного функціонування.

Для визначення рівня інформаційної культури керівників ВНЗ скористаємося таксономією Блума у критеріях оцінювання:

1. Продуктивність професійної інформаційно-аналітичної діяльності.

Знання:

- джерел інформації (друковані й недруковані);
- суть інформаційно-аналітичної діяльності;
- показників продуктивної професійної ІАД;
- стратегії пошуку інформації: забезпечення відповідності між інформаційними потребами і джерелами інформації; методик, співвідносних власним інформаційним потребам;
- пошуку інформації та її збереження: прийоми і засоби пошуку інформації.

Розуміння:

- процесу аналізу мети управління і формулювання задач інформаційно-аналітичної діяльності;
- процесу адаптивного управління збором інформації в інтересах виконання управлінських завдань в умовах нестабільної (мінливої) ситуації;
- процесу аналізу та оцінювання отриманої інформації у контексті задач управління, уточнення суті спостережуваних процесів;
- процесу побудови моделі предметної області дослідження, об'єкта дослідження і середовища його функціонування, перевірки адекватності моделі і її корекція;
- процесу планування і перевірки реальних або модельованих експериментів;

– процесу синтезу нового знання (інтерпретація результатів, прогнозування тощо), необхідного для виконання задач управління.

– процесу передачі результатів інформаційно-аналітичної діяльності (нового знання) до суб'єкта управління.

Застосування:

– визначати шляхи можливого отримання різнобічної службової інформації;

– визначати джерела управлінської інформації у відповідності до поставленого управлінського завдання.

Аналіз здатностей:

– окреслювати управлінську проблему;

– виокремити проблему, відповідно до поставленого управлінського завдання.

– відділяти важливу управлінську інформацію від несуттєвої;

– правдивості, логічності висловлювань, аргументів, висновків тощо;

– визначати часові і причинно-наслідкові взаємозв'язки між подіями, фактами, даними тощо;

– визначати наявність чи відсутність суб'єктивної оцінки;

– надійності джерела службової інформації за критеріями, співвідносними типу джерела;

– визначати недостатність інформації;

– отримання повної інформації: шляхом постановки уточнюючих запитів, співставлення інформації з різних джерел тощо;

– резюмувати.

Синтез:

– здійснення компресії інформації;

– перекодування інформації і виведення та презентація її в іншій формі;

– фіксація результатів переробки інформації.

Оцінювання здатностей:

– до визначення надійності та достовірності інформації;

– до інтерпретації на основі власного досвіду, ґрунтуючись на вже сформованих цінностях, прецедентах, світогляді, набутих знаннях;

– висловлювання оцінних суджень.

Самооцінювання та саморефлексія:

– здатність до здійснення рефлексії над власним процесом міркувань;

– здатність до аналізу отриманих результатів з метою:

а) підтвердження обґрунтованості і надійності зроблених висновків;

б) виявлення неточностей і невідповідностей із наступною корекцією;

в) постановки нової мети.

Здатність визначати та розвивати структуру системи інформаційного забезпечення життєдіяльності ВНЗ.

Знання:

– управління соціальними системами в ВНЗ, їх підсистемами і елементами;

– сучасні інформаційні технології, які використовуються з метою вдосконалення управлінської діяльності і підвищення її ефективності;

– технології офісної автоматизації: текстові редактори, електронна пошта, факсимільний зв'язок, автоматизовані робочі місця і технологічні можливості проведення телеконференцій.

Розуміння:

– управління системами, підсистемами та елементами вищого навчального закладу.

Застосування:

– вироблення інформації у вигляді рішень, досліджень; узагальнення практичного досвіду педагогів, методичних об'єднань тощо;

– збір, відбір, оцінка інформації, необхідної для управління;

– аналітико-синтетична переробка інформації (бібліографічний опис, класифікація, предметизація, анотування, реферування, переклад, кодування);

– збереження і пошук інформації;

– тиражування і поширення інформації, передача її споживачу;

– контроль за ефективністю використання інформації.

Аналіз:

– змісту інформаційних потоків, спрямованих концентрувати увагу на нагальних проблемах управлінської праці для активної й ефективної діяльності;

– оптимальності інформаційних потоків із необхідними відомостями про керований об'єкт;

– точності інформації, що характеризує міру деталізації інформації, її наближення до реального стану керованого об'єкта;

– своєчасності та оперативності інформації.

Синтез:

– використання сучасних інформаційних технологій – експертних систем, функціонування яких забезпечується базами знань навчального закладу та генератором висновків на основі бази прецедентів ВНЗ.

Оцінювання:

– різних варіантів і можливостей використання технології або комплексу технологій, з точки зору мети і завдань ВНЗ;

– системи знань, з точки зору надійності, реальності виконання, ефективності.

Стиль управління "За ситуацією".

Знання:

– ситуативне управління за теорією Херсі і Бланшара [18, с.70].

Розуміння:

– процесу ситуативного управління системами та підсистемами вищого навчального закладу.

Застосування:

– навичок діагностування навчально-виховного процесу, компетентності та виконавчої дисципліни членів педагогічного колективу ВНЗ;

– ситуативне керівництво і миттєве управління.

Аналіз:

– аналіз відповідності $P^* \rightarrow C^*$. Відповідність стилю керівництва рівню розвиненості членів викладацького колективу: $P1 \rightarrow C1$ ($P1$ – компетентність низька, а рівень відданості високий; $C1$ – командний: порядок, організація, навчання, контроль); $P2 \rightarrow C2$ ($P2$ – компетентність: від задовільної до низької – відданість низька; $C2$ – наставницький: розпорядження і сприяння); $P3 \rightarrow C3$ ($P3$ – компетентність від задовільної до високої – відданість змінна; $C3$ – підтримуючий: вислуховування і сприяння); $P4 \rightarrow C4$ ($P4$ – компетентність висока – відданість висока; $C4$ – делегувальний: передається вся відповідальність за прийняття поточних рішень).

Синтез та оцінювання.

Оцінка якості переходу стилю управління статичного до динамічного,

ситуативного:

– постановка мети спрямовує інформаційно-аналітичну діяльність керівника для визначення рівнів компетентності педагогів та їх відданості справі;

– використання подяк, заохочень, що сприяють підвищенню компетентності педагогів і сприяють поступовій зміні стилю керівництва, від командного до недирективного, та зростанню підтримки (наставницькому і підтримувальному стилям), а пізніше – й до делегування;

– зауваження і критика зупиняють неефективну, малорезультативну роботу педагогів і дають змогу керівнику повернутися від делегування до більшої підтримки або директивного стилю управління.

Самооцінювання та саморефлексія.

Індивідуально-ситуативний стиль управління відображає індивідуальність, властиву кожному керівникові у процесі вирішення складної управлінської проблеми, а відтак – максимально адаптивної до таких проблем.

Концепція самооцінки ефективності відноситься до уміння людей усвідомлювати свої здібності та здатності формувати поведінку за ситуацією:

– керівники з високою самооцінкою (самоефективністю) докладають багато зусиль для виконання складних завдань. Висока самооцінка, пов'язана з очікуванням успіху, веде до позитивного результату і сприяє зростанню самоповаги. Такі керівники мисленнево моделюють вдалий сценарій для поведінки з позитивними орієнтирами й осмислено репетирують успішні вирішення потенційних проблем;

– чинники, що впливають на низьку ефективність – негативні орієнтири (особистісні якості) керівника. Низька сомооцінка, пов'язана з очікуванням невдачі, знижує самоповагу. Песимізм керівника і його невпевненість в успіху ослаблює мотивацію у формуванні успішної

управлінської поведінки.

Таким чином, керівники з високим рівнем інформаційної культури здатні відкривати перспективу, простір, мотивацію до успішної управлінської діяльності у вищому навчальному закладі.

4.3. Форми психолого-андрагогічна підтримки керівників вищих навчальних закладів у розвитку їхньої інформаційної культури

Ідея безперервного навчання – «навчання впродовж життя», прийнята світовим співтовариством (Болонський, Копенгагенський процеси) стала однією з ведучих тенденцій у освіті України і особливо актуальна для керівників навчальних закладів.

Підвищення кваліфікації керівників вищих навчальних закладів у розвитку інформаційної культури можливе за двома напрямками: формальне, регламентоване нормативними документами (підготовка в системі підвищення кваліфікації в Інститутах післядипломної підготовки) і неформальне. Під неформальною освітою керівників вищих навчальних закладів розуміють осмислений систематичний професійно-особистісний розвиток, у тому числі – розвиток власної інформаційної культури.

Поява сучасних освітніх технологій (технологій навчання, технологій актуалізації потенціалу учасників освітнього процесу, нових експертно-оцінкових технологій), необхідність впровадження в навчальний процес ВУЗів державних освітніх стандартів нового покоління обумовлюють потребу керівників у кваліфікованій безперервній підтримці, а не лише під час навчання на курсах у системі підвищення кваліфікації.

У андрагогіці виокремлюють такі види підтримки як загальну, так і індивідуально-особистісну, спрямовану на виявлення особистісних проблем і допомогу в їх вирішенні, подоланні самого себе: самокорекції, саморегуляції. Надзвичайно важливо використовувати метод розуміння змісту діяльності як цінності, що сприяє досягненню успішних результатів у самоорганізації, концентруючи увагу на підтримці діяльності структур

свідомості. Психологічною основою андрагогічної підтримки виступають активно взаємозв'язані процеси саморозвитку інформаційної культури та інформаційної компетентності, створення внутрішніх умов саморозвитку. Змістом андрагогічної підтримки стає подолання перешкод (перешкода – узагальнене поняття, це все те, що перешкоджає керівнику навчального закладу досягти бажаного результату).

Безперервна освіта дорослих людей у будь-якій області, в тому числі і в інформаційно-аналітичній діяльності здійснюється в особистісній парадигмі на базі андрагогічної моделі. Психолого-андрагогічна підтримка безперервної освіти і професійно-особистісного розвитку інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів має низку напрямів.

Важливою компонентою системи психолого-андрагогічної підтримки професійно-особистісного розвитку інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів має бути в інституті післядипломної освіти університету центру консультування з впровадження та використання інформаційних технологій в освіті. Завдання такого постійно діючого консультативного центру наступні:

- поширювати передові тенденції педагогічної науки у вищому навчальному закладі, надавати допомогу керівникам навчальних закладів у адаптації їх до навчального процесу;
- здійснювати научно-дослідне узагальнення і поширення передового досвіду впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у інститутах та факультетах університету;
- надавати допомогу кожному керівнику вищого навчального закладу в становленні його індивідуальної траєкторії дорожньої карти розвитку інформаційної культури;
- створювати умови для реалізації акмеологічних спрямувань особистості в процесі його кар'єрного росту;

- навчати керівників вищих навчальних закладів трансформувати професійні ситуації безпосередньо в ситуації професійно-особистісного розвитку і саморозвитку, моніторингу власного рівня функціональної неграмотності, професійно-особистісного розвитку засвоєнням технології оцінювання якості інформаційно-аналітичної діяльності як суб'єкта управлінської діяльності.

Керівнику важливо освоїти методи самодіагностики, технології партнерського спілкування у процесі управління вищим навчальним закладом, особистісного впливу і самозахисту, – ці знання і навички отримуються в процесі формального навчання в системі підвищення кваліфікації. Із питаннями саморегуляції і самокорегування у практичному аспекті, з виникаючими труднощами керівники вищих навчальних закладів матимуть змогу звертатись до центру консультування.

Організацію саморозвитку керівників вищих навчальних закладів доцільно будувати на принципах О. Ухтомського [171]. Більшість закономірностей розвитку особистості зручно пояснювати із використанням поняття домінанти до психічних процесів.

Домінантою називають джерело збудження в центральній нервовій системі, яке сприяє визначенню спрямування психічним процесам і активність у даній сфері. Домінантне джерело розглядають як функціональне утворення в структурі особистості, яке забезпечує стійке спрямування уваги, виконання певної визначеної системної діяльності.

Ухтомський визначає домінанту як «центр, навколо якого групується вся діяльність, поведінка, творчість людини» [171, с. 309].

Процеси самодосконалення (за О. Ухтомським) будуть домінантними в психічному розвитку за умови дотримання трьох умов:

1. Усвідомлення особистістю мети, задач і можливостей свого розвитку і саморозвитку.

2. Участі особистості в самостійній творчій діяльності, наявності визначеного досвіду успіху і досягнень.

3. Адекватні поставленим цілям методи зовнішніх впливів і умов навчання.

Акмеологічне спрямування керівників вищих навчальних закладів розглядаються як домінанта, яку необхідно підтримувати в процесі розвитку інформаційної культури впродовж життя.

Саморозвиток інформаційної культури відбувається у діалектично взаємопов'язаних, не синхронізованих у часі, процесах: самопізнання, волевої саморегуляції, самовиховання, підвищення ефективності інформаційно-аналітичної діяльності, самовизначення рівня інформаційної компетентності, самоактуалізації у розвитку інформатичної грамотності, самореалізації у процесі інформатизації вищого навчального закладу.

Висновки до четвертого розділу

У розділі розглянуто умови розвитку індивідуальної траєкторії та вибір індивідуального стилю розвитку інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів. Відображено низку властивостей системи розвитку їхньої інформаційної культури.

Акцентовано увагу на одній з провідних проблем сучасних керівників – *функціональній неграмотності*, що проявляється в їхній нездатності успішно розв'язувати посадові компетенції, наприклад, як суб'єкта управління у ВНЗ, в інформаційному суспільстві. Розглянуто способи зниження її рівня для успішного кар'єрного росту.

Визначено: критерії оцінювання рівнів розвиненості інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів, структуру інформаційної та комп'ютерної грамотності. А для визначення рівня інформаційної культури зручно використовувати таксономію Блума. За таксономією Блума виокремлюються шість категорій оцінювання рівнів розвиненості ІК керівника: знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінювання, а

також додають – самооцінювання та саморефлексію. Дано загальні риси категорій для оцінки рівня ІК. Наведено алгоритм використання таксономії Блума.

У розділі наведено форми психолого-андрагогічна підтримки керівників вищих навчальних закладів у розвитку їхньої інформаційної культури: загальну, та індивідуально-особистісну.

Визначено завдання постійно діючого консультативного центру при інституті післядипломної освіти:

- поширювати передові тенденції педагогічної науки у вищому навчальному закладі, надавати допомогу керівникам навчальних закладів у адаптації їх до навчального процесу;
- здійснювати научно-дослідне узагальнення і поширення передового досвіду впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у інститутах та факультетах університету;
- надавати допомогу кожному керівнику вищого навчального закладу в становленні його індивідуальної траєкторії дорожньої карти розвитку інформаційної культури;
- створювати умови для реалізації акмеологічних спрямувань особистості в процесі його кар'єрного росту;
- навчати керівників вищих навчальних закладів трансформувати професійні ситуації безпосередньо в ситуації професійно-особистісного розвитку і саморозвитку, моніторингу власного рівня функціональної неграмотності, професійно-особистісного розвитку засвоєнням технології оцінювання якості інформаційно-аналітичної діяльності як суб'єкта управлінської діяльності.

ВИСНОВКИ

Основні стратегічні цілі розвитку вищої освіти спрямовуються на створення національної інформаційної інфраструктури та її інтеграції до світової спільноти. В умовах розвитку поліінформаційного суспільства важливого значення набуває проблема розвитку відкритої освіти, що ґрунтується на впровадженні сучасних інформаційних методик і технологій навчання. Відкрита освіта пов'язана, в першу чергу, з побудовою освітніх форм мережевого простору, застосуванням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, опануванням відповідних умінь, навичок та інформаційних компетентностей. Відкрита професійна освіта має забезпечувати гнучкий доступ до освітніх послуг з врахуванням географічних, соціальних та часових обмежень конкретних суб'єктів навчання, коли кожний може вчитися у зручний для нього час та у зручному місці.

На основі аналізу основних засад розвитку відкритої професійної освіти можливо визначити основні завдання, що стоять на сучасному етапі, а саме: створення системи інформаційних професійних знань та їх використання й обмін при наданні освітніх послуг за допомогою використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій; можливості вільного доступу до системи інформаційних професійних знань із забезпечення гарантій самореалізації особистості в інформаційному суспільстві; повномасштабне входження України до глобального освітнього інформаційного простору. Виконання поставлених завдання можливо при умові забезпечення реалізації основних принципів інформаційних відносин, які гарантують право на освітню інформацію, відкритість, доступність інформації та свободу її обміну, об'єктивність, вірогідність, повноту, точність, законність її одержання, використання,

поширення та зберігання. Використання інформаційних ресурсів у системі відкритої освіти уможлиблює розширення доступності інформації, істотне підвищення якості на ринку освітніх послуг та підвищення конкурентоспроможності випускників за рахунок інформатизації всіх форм освітньої діяльності.

Розвиток єдиного інформаційного освітнього простору в системі сучасної освіти є пріоритетним напрямом сьогодення. Аналіз прикладних завдань системи освіти в інформаційному просторі свідчить про необхідність активного використання інформаційних магістралей з метою запровадження нових технологій навчання студентівської молоді та налагодження системи педагогічної взаємодії у ній. Застосовування сучасних засобів інформаційних й комп'ютерних технологій для розв'язування різноманітних освітніх завдань з використання інформаційних ресурсів, наявних сервісів локальних і глобальних мереж окреслено як найбільш актуальний напрям удосконалення та розвитку системи сучасної освіти.

Конкуренція стає глобальною і жорстокою, особливо у технологічно розвинутих регіонах із низькою ціною праці і високими вимогами до керівників і методистів вищих навчальних закладів. У цій ситуації їм необхідно використовувати ефективні інструменти для планування розвитку власної інформаційної культури як функціонального аргумента розвитку навчального закладу.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дав змогу з'ясувати різне бачення науковців на процес формування інформаційної культури. Це зумовлено дефініціями самого поняття «культура», яка характеризується результатами конкретної діяльності; засобами спілкування; характерними особливостями свідомості (моральними, естетичними); здібностями, реалізуються у професійній діяльності (знання, уміння, навички).

Оволодіння інформаційною культурою – це шлях входження в інформаційне суспільство. На сучасному етапі інформаційна культура є показником професійної культури, але з часом стане важливим чинником

розвитку кожної особистості. Особистість з розвиненою інформаційною культурою характеризується як фахівець, який володіє цілим комплексом знань і умінь. Зокрема, це володіння тезаурусом, що включає такі поняття, як: інформаційні ресурси, інформаційний світогляд, інформаційне середовище, інформаційна поведінка. Інформаційна культура характеризується через вміння грамотно формулювати інформаційні потреби й запити, ефективно та оперативно здійснювати самостійний пошук інформації, раціонально зберігати й оперативно опрацьовувати великі потоки інформації. Знання норм і правил інформаційної етики, вміння вести інформаційно-комунікаційний діалог – це важливі показники розвитку інформаційної культури. В аспекті інформаційної діяльності, виділяються такі типи інформаційної культури: функціональна інформаційна культура – використання інформації для управління і впливу; інформаційна культура взаємодії – обмін інформацією з метою вдосконалення процесів і зростання ефективності; інформаційна культура досліджень – використання інформації для прогнозування майбутніх змін у внутрішньому і зовнішньому середовищі; інформаційна культура відкритості – відкритість для розуміння або радикальних змін.

Під інформаційною культурою керівника ВНЗ розуміється системна професійна властивість фахівця-управлінця, яка проявляється у процесі практичної професійної управлінської діяльності і характеризує специфіку професійно-управлінської свідомості, самосвідомості й поведінки, що визначає стиль інформаційної взаємодії у процесі управління та професійній діяльності.

Розвиток інформаційної культури керівників ВНЗ здійснюється з урахуванням особистісно-орієнтованого, діяльнісно-розвивального, системного, андрагогічного, компетентнісного підходів і реалізується у цілісній розвивально-методичній системі, що передбачає розвиток інформаційної культури удосконаленням інформаційно-аналітичної діяльності, застосуванням відповідних форм і методів, упровадженням

технологій розвитку інформаційної культури з діагностуванням її рівнів для підвищення ефективності управлінської діяльності. Провідною ідеєю розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ є творче використання положень філософських, культурологічних, психолого-педагогічних концепцій розвитку особистості, формування її інформаційної компетентності, взаємозв'язку пізнання і творчості, гуманізації, гуманітаризації, єдності теорії і практики.

Для формування системної професійної властивості фахівця-управлінця необхідно створення технологічної дорожньої карти розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ, що визначає критичні системні вимоги до процесу розвитку, технологічні альтернативи і етапи реалізації.

Створення технологічної дорожньої карти – це розвиток інформаційної культури керівників навчальних закладів, шляхом створення потрібної технології підвищення її рівня у міжкурсовий період. Структура дорожньої карти ґрунтується на циклі Демінга і містить чотири стадії: формування мети і завдань підвищення рівня інформаційної культури керівника вищого навчального закладу, що відображає одиниці вимірювання корисності; розробка системи вимірювання підвищення рівня інформаційної культури; генерування ідей для позитивних змін; тестування-впровадження змін у систему відносно мети і завдань.

У пошуках підходів до розвитку рівнів інформаційної культури керівників ВНЗ важливо враховувати як зовнішні зміни, зумовлені новими можливостями інформаційно-освітнього середовища, так і внутрішні, пов'язані з необхідними змінами управлінської діяльності самого керівника ВНЗ. Наприклад, зміни в управлінську діяльність можуть вноситися за допомоги створення гомеостазного інформаційного середовища вищого навчального закладу на основі засобів комунікативної лінгвістики, із залученням до діяльності в цьому середовищі викладачів та студентів ВНЗ. Оволодіння законами комунікативної лінгвістики та постійний аналіз комунікативних ситуацій – важлива умова підвищення

інформаційної культури керівників ВНЗ. Для розвитку інформаційної культури керівників ВНЗ застосовуються спеціальні інформаційно-комунікаційні методи, технології і засоби, зокрема: воркшоп; інтернет-форуми; інтернет-конференції; телекомунікаційні конкурси проектів керівників ВНЗ; науково-практичні семінари, майстер-класи по створенню блогів та їх використанню для побудови блогосфери, організація web quest віртуальних проектів тощо.

Функціонування системи методичної роботи у вищих навчальних закладах має відбуватися в режимі постійного оновлення і розвитку. За такого підходу пріоритетними напрямками інформаційно-аналітичної роботи є наповнення, супроводження та обслуговування інформаційних методичних сайтів, моніторинг рівня інформаційно-професійної компетентності викладачів, надання інформаційної допомоги викладачам у створенні індивідуальних сайтів, інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу, підвищення комп'ютерно-технічної грамотності викладачів. Використання інформаційних технологій інформаційно-аналітичній роботі вищих навчальних закладів створює умови для інтеграції викладачів у загальнонаціональний й міжнародний освітній простір, що уможлиблює онлайн-інформування про результати наукових досліджень у галузі педагогіки, психології, теорії викладання конкретних навчальних дисциплін.

Список використаних джерел

1. Абрамов Ю. Ф. Картина мира и информация: [текст] / Ю. Ф. Абрамов. – Иркутск : Изд-во Иркут. ун-та, 1988. – 192 с.
2. Алборова С. З. Компьютерные деловые игры как средство развития информационной культуры : [текст] / С. З. Алборова, А. М. Атаян // XI Междунар. конференция-выставка "Информационные технологии в образовании" ("ИТО-2001"). Секция : 1. Цели, содержание и методика преподавания информатики и ВТ.– 2008. – С. 34.
3. Амосов Н. М. Алгоритмы разума [текст] / Николай Михайлович Амосов. – К. : Наукова думка, 1979. – 221 с.
4. Андреев А. А. Прикладная философия открытого образования: педагогический аспект : [текст] / А. А. Андреев, В. И. Солдаткин. – М. : РИЦ«Альфа» МГОПУ им. М. А. Шолохова, 2002. – 168 с.
5. Андрущенко В. П. Світоглядна культура вчителя : проблеми формування та розвитку / В. П. Андрущенко, С. О. Дорогань // Вища освіта України. – 2006. – № 1. – С. 8 — 15.
6. Андрущенко В. П. Сучасна соціальна філософія : [текст] / В. П. Андрущенко, М. Л. Михальченко. – К. : Генеза, 1996. – 370 с.
7. Антонова С. Г. Информатизация и информационная культура личности : [текст] / С. Г. Антонова // Информационная культура личности: прошлое, настоящее, будущее: Международная научная конференция (11–16 сентября 1996). – Краснодар – Новороссийск, 1996. – С. 50 – 51.
8. Арнольд А. И. Введение в культурологию : [уч. пособие] / Арнольд Исаевич Арнольд – М. : Народная Академия культуры и общечеловеческих ценностей. – 1993. – 352 с.

9. Антонова С. Г. Информационная культура личности. Вопросы формирования : [текст] / С. Г. Антонова, С. О. Худовердова // Высшее образование в России. – 1994. – №1. – С. 82 – 87.
10. Ашеро́в А. Т. Наукові та методичні основи формування інформаційної культури студентів технічних університетів : [текст] / А. Ашеро́в, Т. Богданова. – Х. : УПА, 2010. – 407 с.– (Серія «Інженерна педагогіка»).
11. Бабанський Ю. К. Проблеми підвищення ефективності педагогічних досліджень (Дидактичний аспект) : [текст] / Ю. К. Бабанський. – М. : Педагогіка, 1982. – С. 192.
12. Баловсяк Н. В. Інформаційна компетентність фахівця : [текст] / Н. В. Баловсяк // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2004. – № 5. – С. 21 – 28.
13. Бенин Л. Л. Педагогическая культура: философско-социологический анализ / Владислав Львович Бенин. – Уфа, БГПИ. – 1997. – 131 с.
14. Березняк Е. С. Руководство современной школой : [текст] / Е. С. Березняк. – М. : Просвещение, 1983. – 208 с. – (Б-ка директора шк.).
15. Белолипецкий В. К. Этика и культура управления: Учебно-практическое пособие / В. К. Белолипецкий, Л. Г. Павлова. – М. : ИКЦ “МарТ”, 2004. – 384 с.
16. Библер В. С. От наукоучения — к логике культуры: Два философских введения в двадцать первый век : [текст] / Владимир Соломонович Библер. — М. : Политиздат, 1990. — 413 с.
17. Биков В. Ю. Моніторинг рівня навчальних досягнень з використанням Інтернет-технологій : [текст] / АПН України; Інститут інформаційних технологій і засобів навчання ; В. Ю. Биков, Ю. М. Богачков, Ю. О. Жук – К. : Педагогічна думка, 2008. – 127 с.

18. Бланшар Кеннет. Одноминутній менеджер и ситуативное руководство : [текст] / Кеннет Бланшар, Патриция Зигарми, Дреа Зигарми, пер. с англ. П. А. Самсонов. – Минск : ООО «Попурри», 2002. – 144 с.
19. Блэк С. Паблик рилейшВНЗ. Что это такое? : [текст] / Блэк С. – М. : Новости, 1990. – 240 с.
20. Богданов Е. Н. Психологические основы «Паблик рилейшВНЗ». : [текст] / Е. Н. Богданов, В. Г. Зазыкин. – 2-е изд. СПб. : Питер, 2004. – 221 с.
21. Богоявленська Ю. В. Психологія управління : [навч. монографія] / Ю. В. Богоявленська, Т. П. Грабар, Є. І. Ходаківський. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 608 с.
22. Бондаревская Е. В. Педагогическая культура как общественная и личная ценность : [текст] / Е. В. Бондаревская. – Педагогика. – 1999. – №3. – С. 37 – 43.
23. Блюменау Д. И. К уточнению исходных понятий теории информационных потребностей : [текст] // Науч. и техн. информ. Сер. 2.– 1986. – №2. –С. 7 – 12.
24. Блюменау Д. И. Информация и информационный сервис : [текст] / Д. И. Блюменау.— Львов : Наука, 1989. — 190 с.
25. Боно Э. Параллельное мышление / Э. Боно ; пер. с англ. П. Л. Самсонов. — Мн. : «Попурри», 2007. — 320 с.
26. Брижко В. М. Інформаційне право: нормативні та методологічні засади упорядкування інформаційних відносин : [монографія] / Науково-дослідний центр правової інформатики Академії правових наук України ; В. М. Брижко, М. Я. Швець. – К. : НДЦПІ АПрН України, 2009. – 290 с.
27. Винер Н. Кибернетика, или управление и связь в животном и машине : [текст] Норберт Винер. – М. : Наука, 1983. – 344 с.

28. Волкова Н. В. Інформаційна культура: позитиви та негативи комп'ютерного впливу : [текст] / Н. В. Волкова // Збірник наук. праць /; гол. ред. В. К. Буряк. – Кривий Ріг : КДПУ, 2007. – [вип.16]. – С. 248 – 254.
29. Воробьев Г. Г. Информационная культура в управленческом труде : [текст] / Г. Г. Воробьев. – М. : Экономика, 1971. – 106 с
30. Вохрышева М. Г. Формирование науки об информационной культуре // Проблемы информационной культуры: Сб. ст. / Науч. ред. : Ю.С. Зубов, В.А. Фокеев. – М. : Магнитогорск, 1997. – Вып. 6. Методология и организация информационно – культурологических исследований. – С. 57.
31. Габай Т. В. Учебная деятельность и ее средства : [текст] / Татьяна Васильевна Габай. – М. : Изд. МГУ, 1988. – 254 с.
32. Гаєвський Б. А. Культура державного управління: Організаційний аспект : [монографія] / Б. А. Гаєвський, В. А. Ребкало. – К. : Вид-во української Академії держ. управління при Президентіві України, 1998. – 144 с.
33. Гейтс Билл. Бизнес со скоростью мысли [текст] / Билл Гейтс. Изд. 2-е, исправленное- М. : ЭКСМО-Пресс, 2001. — 480 с.
34. Гендина Н. И. Информационная культура, творчество и креативность выпускника высшей школы в контексте проблем развития человеческого капитала информационного общества (ч. 2) : [электронный ресурс] / Н. И. Гендина. Режим доступа : <http://emag.iis.ru/arc/infosoc/emag.nsf/ВРА/a1811d9b47e6ce8ec3257594003025fa>.
35. В. В. Годин. Управление информационными ресурсами : [текст] : модульная программа для менеджеров / Годин В. В., Корнеев И. К. – М.: Инфра-М, 2000.–352с.
36. Головань М. С. Інформатична компетентність / Головань М. С. //

- Проблеми інженерно-педагогічної освіти: Збірник наукових праць – 2007. – № 16. – С.314-324.
37. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження. Методологічні поради молодим науковцям [текст] / С. У. Гончаренко. – Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2009. – 278 с.
38. Гречихин А. А. Информационная культура: Опыт типологического определения : [текст] / А. А. Гречихин // Проблемы информационной культуры: сб. ст. / Под. ред. Ю. С. Зубова, И. М. Андреевой. – М. : Изд-во Моск. гос. ун-та культуры, 1994. – С. 12-38.
39. Григорьев С. И. Неклассическая социология образования начала XXI века : [текст] / С. И. Григорьев, Н. А. Матвеева. – Барнаул : изд-во АРНЦ СО РАО, 2000. – 159 с.
40. Гриньова В. М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспект) : [монографія] / В. М. Гриньова. – Х. : Основа, 1998. – 300 с.
41. Гуменний О. Д. Реалізація комунікаційно-кібернетичного гомеостазу директорам ВНЗ : [текст] / О. Д. Гуменний // Вісник Луганського ун-ту ім. Т. Шевченка. – ДЗ «ЛНУ ім. Т. Шевченка». – Луганськ, 2012. – № 21. – С. 49-57.
42. Гуменний О. Д. Розвиток інформаційної культури керівників ВНЗ засобами Public Relations : [текст] / О. Д. Гуменний // Вісник Луганського нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. – 2012. – №22 (257). – С.144–152.
43. Давидович В. Е. Сущность культуры : [текст] / В. Е. Давидович , Ю. А. Жданов. – Ростов н/Д. : РГУ – 1979. – 264 с.
44. Даниленко. Л. І. Модернізація змісту, форм та методів управлінської діяльності директора загальноосвітньої школи : [монографія] / Л. І. Даниленко. – К. : Логос, 2002. – 140 с.

45. Демиденко Т. М. Інформаційна культура сучасного вчителя : [навч. монографія] / Черкаський держ. ун-т ім. Богдана Хмельницького ; Т. М. Демиденко. – Черкаси, 2003. – 96 с.
46. Джинчарадзе Н. Г. Інформаційна культура особистості : [текст] / Н. Г. Джинчарадзе. – К. : Укр. Центр духов. культури: Тов. „МФА”, 1996. – 184 с.
47. Джонсон Д. Методы обучения. Обучение в сотрудничестве : [текст] / Д. Джонсон, Р. Джонсон, Э. Джонсон-Холубек; пер. с англ. З. С. Замчук. – СПб. : Экономическая школа, 2001. – 256 с.
48. Дьяченко С. А. Формирование информационной культуры преподавателя вуза [Текст] / С. А. Дьяченко. – Орел: изд-во ОРАГС, 2006. – 182 с.
49. Елканов С. Б. Основы профессионального самовоспитания учителя [текст] / С. Б. Елканов. – М. : Просвещение, 1989. – 189 с.
50. Естественный язык, искусственные языки и информационные процессы в современном обществе : [текст] / под ред. Р. Г. Котова. — М. : Наука, 1988. — 176 с.
51. Єльнікова Г. В. Наукові основи розвитку управління загальною середньою освітою в регіоні : [монографія]. / Галина Василівна Єльнікова. – К. : ДАККО, 1999. – 303 с.
52. Єльнікова Г. В. Основы адаптивного управления : [текст] / Галина Василівна Єльнікова. – К. : ЦППО АПН України, 2003. – 133 с.
53. Єльнікова О. В. До питань інформатизації управління загальноосвітнім навчальним закладом : [текст] / О. В. Єльнікова // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2003. – № 5 – 6. – С. 72-74.
54. Жалдак М. І. Інформаційна культура / Жалдак М. І. // Енциклопедія освіти [текст]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – С. 362–363.

55. Жалдак М. І. Основи інформатики як одна з вагомих складових систем навчальних предметів загальноосвітньої школи : [текст] / М. І. Жалдак, Н. В. Морзе, Ю. С. Рамський // Сучасні інформаційні технології в навчальному процесі. – Київ : КПУ ім. М. П. Драгоманова, 1997. – С.3–21.
56. Жалдак М. І. Інформаційна культура. Енциклопедія освіти [текст] / Мирослав Іванович Жалдак. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – С. 362 – 363.
57. Жебровський Б. М. Якість освіти як соціально-педагогічна проблема та об'єкт управління : [текст] / Б. М. Жебровський // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: Науково-метод. журнал. – 2002. – Вип. 3. – С. 54 – 60.
58. Загвязинский В. И. Методология и методы психолого-педагогического исследования : учеб. Посибие для студ. высш. пед. завед. / В. И. Загвязинский, Р. Атаханов. – М. : Академия, 2007. – 208 с.
59. Зайцева О. Б. Формирование информационной компетентности учителей будущими средствами инновационных технологий : [текст] : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / О. Б. Зайцева. – Брянск, 2002. – 19 с.
60. Закович М. М. Українська та зарубіжна культура [текст] : навч. монографія / Закович М. М., І. А. Зязюн, О. М. Семашко; ред. М. М. Закович. – 3-є вид., випр. і доп. – К. : "Знання", КОО, 2002. – 557 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
61. Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки. Матеріали виїзного засідання Комітету Верховної Ради з питань науки і освіти та Консультативної ради з питань інформатизації при Верховній Раді України. – К. : СофтПтес, 2007. – С. 37 – 52.

62. Здравомыслов А. Г. Потребности. Интересы. Ценности : [текст] / А. Г. Здравомыслов. – М. : Политиздат, 1986. – 224 с.
63. Зиновьева Н. Б. Информационная культура личности: Введение в курс: Учеб. пособие для вузов культуры и искусства / Под ред. И.И. Горловой; Краснодар. гос. акад. культуры. – Краснодар : Краснодар. гос. акад. культуры, 1996. – 136 с.
64. Информационные технологии в сфере образования : [текст] / В. П. Кулагин, В. В. Найханов, Г. А. Краснова та ін. – М. : Янус-К, 2004. – 248 с.
65. Індикатори ефективної діяльності вищих навчальних закладів як інструментарій моніторингу якості і доступності освітніх послуг : метод. реком. / Н. О. Величко, Л. А. Майборода, І. М. Савченко та ін. ; за заг. ред. І. М. Савченко. – К. : Прінт, ВІАЦ, 2009. – 37 с.
66. Інформаційна культура / [В. Цимбалюк, Ю. Яцишин, Н. Новицька та ін.]; за ред. М. Швеця, Р. Калюжного. – Ірпінь:Нац. ун-т ДПС України, 2007. – 254 с.
67. Каган М. С. Философия культуры : [текст] / Моисей Самойлович Каган – СПб : Петрополис. – 1996. – 416 с.
68. Калашнікова С. А. Освітня парадигма професіоналізації управління на засадах лідерства : [монографія] / С. А. Калашнікова. – К. : [ун-т ім. Б. Грінченка], 2010. – 380 с.
69. Калініна Л. М. Система інформаційного забезпечення управління загальноосвітнім навчальним закладом : автореф. дис. ...д-ра пед. наук : 13. 00. 06 / Л. М. Калініна. – К., 2008. – 41 с.
70. Калініна Л. М. Управління персоналом : [текст] / Л. М. Калініна, Т. Михайленко // Директор школи. – 2004. – №29 – 30. – С. 45 – 51.
71. Калюжний Р. А. Інформатизація, право, управління (організаційно-правові питання) : [монографія] / Р. А. Калюжний, О. Д. Крупчан, В. Д. Гавловський та ін. / Заг. ред. М. Я. Швеця, О. Д. Крупчана – К. : НДЦ правової інформатики АПрНУ, 2002. – 191 с.

72. Каракозов С. Д. Информационная культура в контексте общей теории культуры личности / Каракозов С.Д. // Педагогическая информатика. – 2000. – № 2. – С. 41-55.
73. Карамушка Л. М. Психологія управління: [навч. монографія] / Л. М. Карамушка. – К. : КМУ, 2002. – 286 с.
74. Карташова Л. А. Система навчання інформаційних технологій майбутніх вчителів суспільно-гуманітарних дисциплін : монографія / Любов Андріївна Карташова. – Луцьк : СПД Гадяк Ж. В., друкарня "Волиньполіграф" тм, 2011. – 264 с.
75. Коган Л. Н. Теория культуры : [текст] / Лев Наумович Коган. – Екатеринбург. – 1992. – 240 с.
76. Коготков С.Д. Формирование информационных потребностей [Текст]/ С. Д. Коготков // Науч. и техн. информ. Сер. 2: Информационные процессы и системы – 1986. – №2. – С. 1-7.
77. Коломієць А. М. Інформаційна культура вчителя початкових класів : [монографія] / Вінницький держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського ; Коломієць Алла Миколаївна. – Вінниця : ВДПУ, 2007. – 379 с.
78. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики : [текст] / Під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : «К.І.С.», 2004. – 112 с.
79. Компетентность информационная // Федеральный Государственный Образовательный стандарт : [электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://standart.edu.ru/catalog.aspx?CatalogId=791>. – Название с экрана.
80. Конаржевський Ю. А. Педагогический анализ учебно-воспитательного процесса и управления школой : [текст] / Ю. А. Конаржевский. – М. : Педагогика, 1991. – 165 с.

81. Кондратьев Э. В. Связи с общественностью : [текст] / Э. В. Кондратьев, Р. Н. Абрамов; под общ. ред. С. Д. Резника. – [2-е изд.]. – испр. и доп. М. : Академический Проект, 2004. – 511 с.
82. Концепція реалізації державної політики у сфері інформування та налагодження комунікації з громадськістю з актуальних питань європейської інтеграції України на період до 2017 року : [електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/168-2013-p>.
83. Концепція [текст] // Новий тлумачний словник української мови : у 3-х т.. – Т.1 / Уклад. В. Яременко, О. Сліпушко. – К. : АКОНІТ, 2003. – 926 с.
84. Концепція Державної цільової програми розвитку професійно-технічної освіти на 2011–2015 роки [електронний ресурс] : схвалено розпорядженням Каб. Міністрів України від 27 серп. 2010 р. №1723-р. – Електрон. дані . – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1723-2010-%F0>. Назва з екрана.
85. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні : [електронний ресурс] : затв. наказом М-ва освіти і науки України від 20 груд. 2000 р. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html/> – Назва з екрана.
86. Концепція розвитку післядипломної освіти в Україні : [електронний ресурс]. – Електрон. дані. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/higher/topic/pdosv/kn> с. – Назва з екрана.
87. Концепція розвитку професійно-технічної (професійної) освіти в Україні / [керівник автор. кол. Н. Г. Ничкало] // Освіта. – 2004. – 7 – 14 лип. (№31). – С. 6 – 7; Проф.-техн. Освіта. – 2004. – №3. – С. 2 – 5.
88. Колмогоров А. Н. Три подхода к определению понятия «Количество информации».: [текст] / Андрей Николаевич Колмогоров // Новое в

- жизни, науке, технике. – 1991. – №1.– С.24 – 29. – (Серия «Математика, кибернетика»).
89. Коломинський Н. Л. Психологія менеджменту в освіті (соціально-психологічний аспект) : [монографія] / Н. Л. Коломинський. – К. : МАУП, 2000. – 286 с.
90. Краевский В. В. Методология педагогической наук : пособие для науч. Работ., учителей, студ. / В. В. Краевский. – М. : Школьная книга, 2001. – 248 с.
91. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору : [монографія] / Василь Григорович Кремень. — К. : Педагогічна думка. — 2009. — 520 с.
92. Кричевский В. Ю. Профессиональная деятельность директора общеобразовательной школы как объект междисциплинарного исследования: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / В. Ю. Кричевский. – СПб. , 1993. – С. 36-78.
93. Кудрашева Л. Д. Системно-психологическая оценка кадров руководителей и управленческих систем : [текст] / Л. Д. Кудрашева. – Кишинев : Штиинца, 1983. – 142 с.
94. Кузьмина Н. В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения : [текст] / Н. В. Кузьмина. – М. : Высшая школа, 1990. – 119 с.
95. Культурология : [уч. пособие] / под ред. С. Н. Иконниковой, В. П. Болтшакова. – М. : Петрополис, 2010. – 528 с.
96. Лазендак К. Стиль работы и образ жизни руководителя: Анализ проблемы, рекомендации : [текст] / К. Лазендак; сокр.пер. с нем. – М. : Экономика, 1985. – 280 с.
97. Ландшеер В. Концепция "минимальной компетентности" // Перспективы: вопросы образования. – 1988. – №1. – С.27-34.

98. Майборода Л. А. Організаційно-правові засади створення інформаційно-аналітичних центрів ВИЩОЇ ОСВІТИ : метод.реком. / Л. А. Майборода, І. М. Савченко. – К. : Принт, 2009. – 49 с.
99. Макаров А. М. Світло українського барокко : [текст] / Анатолій Миколайович Макаров. – К. : «Мистецтво», 1994. – 188 с.
100. Малиновський В. Я. Державне управління: Навчальний монографія : [електронний ресурс] / В. Я. Малиновський. – Вид. 2-ге, доп. та перероб. – К. : Атіка, 2003. – 576 с. Режим доступу: <http://radnuk.info/pidrychnuku/derj-ypr/492-malinovski/9667-312---.html>.
101. Маркова А. К. Психологія професіоналізму : [текст] / Аєліта Капітоновна Маркова. – М. : Междунар. гуманітарний фонд «Знание», 1996. – 308 с.
102. Мармиза О. І. Менеджмент в освіті: секрети успішного управління : [текст] / О. І. Мармиза. – Харків : ВГ «Основа», 2005. – 176 с.
103. Матвієнко О. В. Інформаційна освіта: інноваційні аспекти : [текст] / О. В. Матвієнко. – К. : КНУКіМ, 2003. – 126 с.
104. Медведева Е. А. Основы информационной культуры : [текст] / Е. А. Медведева // Социологические исследования.– 1994.– №11. – С. 59 – 67.
105. Медведева Є. А. Визначення поняття інформації у точних і природничих науках : [текст] / Є. А. Медведева // Вісн. Харк. держ. акад. культури: зб. наук. пр. / ХДАК; Відп. ред. Н. М. Кушнарєнко. – Х. : ХДАК, 2001. – Вип. 7. – С. 100 – 108.
106. Методи добычи даних при построении локальной метрики в системах вывода по прецедентам. Режим доступа: http://citforum.ru/consulting/BI/data_mining/2.shtml#1 (16.02.2014).
107. Морзе Н. В. Інформатична компетентність студентів може бути вищою від компетентності тих, хто їх навчає? [текст] / Н. В. Морзе,

- О. В. Барна, В. П. Вембер [та ін.] // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2010. – № 8. – С. 3 – 8.
108. Морзе Н. В. Основи інформаційно-комунікаційних технологій : [текст] / Наталія Вікторівна Морзе. – К. : ВНУ, 2007. – 350 с.
109. Муштавинская И. В. Технология развития критического мышления: научно-методическое осмысление [текст] / И. В. Муштавинская // Методист. – 2002. – № 2. – С. 30 – 35.
110. Найн А. Я. Современный словарь-справочник молодого исследователя : [текст] / А. Я. Найн, З. М. Уметбаев. – Челябин., Магн. : УГУФК, МАГУ, 2007. – 116 с.
111. Насирова Н. Х. Проектирование подготовки студентов гуманитарных факультетов классического университета по информатике : [текст] : автореф. дис. ... канд. пед.наук : 13.00.01. / Н. Х. Насырова. – Казань, 2000. – 17 с.
112. Ниссинен Й. Время руководителя: эффективность использования : [текст] / Й. Ниссинен, Э. Воутилайнен; сокр.пер. с фин. – М. : Экономика, 1995. – 192 с.
113. Ничкало Н. Г. Неперервна професійна освіта як філософська та педагогічна категорія : [текст] / Нелля Григорівна Ничкало // Неперервна професійна освіта:теорія і практика: наук.-метод. журн. – 2001. – Вип. 1. – С.9 – 22.
114. Нэсбитт Дж., Эбурдин П. Что нас ждет в 90-е годы. Мегатенденции. Год 2000 : [текст] / Дж. Нэсбитт, П. Эбурдин. – М. : Республика, 1992. – 416 с.
115. Новик И. Б. Системный стиль мышления : [текст] / И. Б. Новик. – М. : Знание, 1985. – 64 с.
116. Новицька Н. Б. Організаційно-правові аспекти інформаційної культури в управлінській діяльності: Автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Нац. акад. держ. податк. служби України / Н. Б. Новицька. – Ірпінь, 2007. – 19 с.

117. Новосёлов В. И. Элементы культуры управления : [текст] / В. И. Новосёлов. – М. : Экономика, 1971. – с. 73.
118. Олійник В. В. Наукові основи управління підвищенням кваліфікації педагогічних працівників профтехосвіти : [монографія] / В. В. Олійник. – К. : Міленіум, 2003. – 594 с.
119. Омаров А. М. Руководитель:размышления о силе управления : [текст] / А. М. Омаров. – 2-е изд., доп. – М. : Политиздат, 1987. – 366 с.
120. Основи інформаційного права України: [навч. монографія] / [В. С. Цимбалюк, В. Д. Гавловський, В. В. Гриценко та ін.]; за ред. М. Я. Швеця, Р. А. Калюжного та П. В. Мельника. — К.: Знання, 2004. — 274 с.
121. Основы менеджмента. Полное руководство по кейс-технологиям : [текст] / А. Г. Панфилова, Л. А. Громова, И. А. Богачек, В. А. Абчук; под ред. проф. В. П. Соломина. — СПб. : Питер, 2004. —240 с.
122. Основи політології : [навч. посіб.] / Щедрова Г. П., Барановський Ф. В., Новакова О. та ін. – Луганськ : вид-во СНУ ім. В.Даля, 2005. – 170 с.
123. Острове́рхова Н. М. Функції управління закладом освіти : [текст] / Н. М. Острове́рхова. // Директор школи. – 2003. – №14. – С. 13 – 14.
124. Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія управління : [монографія] / Лідія Ернестівна Орбан-Лембрик. – К. : Академвидав, 2003. – 568 с.
125. Орлова. И. В. Психолого-педагогические аспекты в образовательных стратегиях : [электронный ресурс] / И. В. Орлова // Эл. журнал «Психологическая наука и образование». – 2012. – №1. – Режим доступа : <http://www.psyedu.ru/>. – Название с экрана.
126. Павленко Г. А. Інформаційна культура соціальних суб'єктів як фактор удосконалення управління суспільством : дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03 / Г. А. Павленко. – К., 2009. – 211 с.

127. Павлютенко Є. М. Основи управління школою : [текст] / Є. М. Павлютенко, В. В. Крижко. –Х. : Основа, 2006. – 176 с.
128. Палеха Ю. І. Методологічні основи культури управління : [текст] / Юрій Іванович Палеха // Освіта і управління. –1997.– №2. — Т. 2, с. 82 — 85.
129. Палеха Ю. І. Ключі від успіху, або Організаційна та управлінська культури : [текст] / Ю. І. Палеха. – К. : Вид-во Європ. у-ту фінансів, інформ. систем, менедж. і бізнесу, 2000. – 211 с.
130. Пасхін Є. М. Педагогічна інформатика : [текст] / Є. М. Пасхін // Вища освіта в Росії. – 1994. – № 1. – С. 77 – 81.
131. Патрушев В. И. Введение в теорию социальных технологий : [текст] / В. И. Патрушев. – М. : изд. ИКАР, 1998. – С. 77.
132. Петухова Л. Є. Актуальні питання формування інформатичних компетентностей майбутніх учителів початкових класів : [текст] / Л. Є. Петухова, О. В. Співаковський // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2011. – № 1. – С. 7 – 11.
133. Петухова Л. Є. Теоретичні основи підготовки вчителів початкових класів в умовах інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища : монографія / Л. Є. Петухова. – Херсон : Айлант, 2007. – 200 с.
134. Петренко Л. М. Інформаційно-аналітична компетентність керівника вищого навчального закладу : Алгоритми успішної діяльності : [навч.-метод. монографія] / Л. М. Петренко. – Дніпропетровськ. : ІМА-прес, 2013. –252 с.
135. Пехота О. М. Індивідуалізація професійно-педагогічної підготовки вчителя : автореф. дисертації доктора пед. наук : 13.00.04 / О. М. Пехота. – К. , 1997. – 52 с.
136. Психология управления. Курс лекций : [текст] / Л. К. Аверченко [и др.]. – М. : ИНФРА-М ; Новосибирск : НГАЭиУ, 1999. – 150 с.

137. Пікельна В. С. Управління школою : у 2-х ч. Ч. 1. / В. С. Пікельна. – Х. : Основа, 2004. – 112 с. – («Управління школою». Вип. 6(18)).
138. Пікельна В. С. Управління школою : у 2-х ч. Ч. 2. / В. С. Пікельна. – Х. : Основа, 2004. – 112 с. – («Управління школою». Вип. 7(19)).
139. Плєскач М. Я. Автоматизована система з формування та ведення бази даних контингенту студентів на рівні загальноосвітнього навчального закладу : [текст] / М. Я. Плєскач, С. М. Плєскач // Комп'ютер у школі та сім'ї. — 2005. — № 2. — С. 5 – 7. — (Проблеми інформатизації освіти).
140. Пометун О.І. Формування громадянської компетентності: погляд з позиції сучасної педагогічної науки // Вісник програм шкільних обмінів . – 2005. – № 23. – С. 18
141. Понятийный словарь : [электронный ресурс] // Центр информационных ресурсов системы регионального образования / Режим доступа: <http://iso.minsk.edu.by/main.aspx?guid=4561>. – Название с экрана.
142. Поправко Н. В. Социология образования: учебное пособие : [текст] / Н. В. Поправко. – Томск : Томский госуниверситет, 2004. – 200 с.
143. Поправко Н. В. Основы социологии: учебное пособие : [электронный ресурс] / Николай Васильевич Поправко. – Томск : Томский госуниверситет. – Режим доступа: http://www.twirpx.com/file/672720/popravko_n_v_red_osnovy_sociologii.doc/.
144. Портнов М. П. Азбука школьного управления : [текст] / М. П. Портнов. – М. : Педагогический поиск, 1991. – 167 с.
145. Прецедент : [текст] // Новий словник української мови : у 3-х т. –/ [уклад. : Василь Яременко, Оксана Сліпушко]. – 2-т. – К. : Аконті, 2003. С. 873, [с. 873].

146. Приказ МиВНЗдравсоцразвития РФ от 14.08.2009 N 593 "Об утверждении Единого квалификационного справочника должностей руководителей, специалистов и служащих, раздел "Квалификационные характеристики должностей работников образования" : [электронный ресурс] / Режим доступа: <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=9092>
0. – Название с экрана.
147. Пуцов В. І. Системний підхід до організації науково-методичної роботи : [текст] / В. І. Пуцов // Управління освітою. – 2004. – №24. – С. 8 – 9.
148. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация / Дж. Равен. – М.: Когито-Центр, 2002. — 396 с.
149. Радионова Н. Ф. Взаимодействие педагогов и старших школьников : [учеб. пособие] / Н. Ф. Радионова; научн. ред. З. И. Васильева. – Л. : ЛГПИ, 1989. – 84 с.
150. Розвиток : [текст] // Новий тлумачний словник української мови/ [укладачі: В. Яременко, О. Сліпушко]. –3-т. – К.:Аконіт, 2003. – С. 148, [с. 844].
151. Романова. Г. М. Підготовка викладачів вищих економічних навчальних закладів до проектування навчальних технологій : монографія / Г. М. Романова. – К. : КНЕУ, 2009. – 252 с.
152. Романова Г. М. . Психолого-педагогічна підготовка як чинник професійної самореалізації викладачів економічного університету : [текст] / Ганна Миколаївна Романова. – Л. : Вісник Львів. ун-ту, 2009. – С. 167–175. – (Серія педаг. Вип. 25. Ч. 3).
153. Савченко І. М. Актуальні проблеми створення, апробації та подальшого впровадження автоматизованої інформаційно-аналітичної системи «ПРОФТЕХІНФО» : [електронний ресурс] /

І. М. Савченко. – Режим доступу:

<http://www.ukrdeti.com/firstforum/m26.html>

154. Свистун В. І. Формування управлінської команди як інноваційний напрям управління професійно-технічним навчальним закладом : [текст] / Валентина Іванівна Свистун. – К. ; Сімферополь : НІЦ КІПУ, 2011. – С. 82 – 87.
155. Семиченко В. А. Моделювання структури педагогічної діяльності / Валентина Анатоліївна Семиченко. – Ялта : НМЦ Надія, 2000. – 76 с.
156. Семенюк Э. П. Информатика: достижения, перспективы, возможности : [текст] / Э. П. Семенюк; отв.ред. А. Д. Урсул. – М. : Наука, 1988. – 176 с.
157. Семенюк Е. П. Інформаційно-аналітична діяльність у структурі та механізмах соціальної практики : [текст] / Едуард Павлович Семенюк // Наук.-техн. інформація. – 2003. – №2. – С. 42 – 44.
158. Симонов В. П. Педагогический менеджмент : [текст] / В. П. Симонов — М. : Российское педагогическое агентство, 1997. — 205 с.
159. Сливка С. С. Юридична деонтологія. Правнична етика. Професійна культура : [підручник] / С. С. Сливка. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Атіка, 2008. – 296 с.
160. Современный словарь иностранных слов: Ок. 20000 слов.– СПб. : Дуэт, 1994. – 752 с.
161. Соколов А. В. Зачем библиотеки информационному обществу? : [электронный ресурс] / Андрей Васильевич Соколов. – Режим доступа : <http://www.rba.ru/conference/forum3/prog/dokl/8.pdf> (01.01.2015). – Назва с экрана.
162. Спирін О. М. Інформаційно-комунікаційні та інформатичні компетентності як компонент системи професійно-спеціалізованих компетентностей учителя інформатики : [електронний ресурс] /

- О. М. Спирін // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2009. – № 5 (13). – Режим доступу: <http://www.ime.edu-ua.net/em.html>. – Назва з екрану.
163. Сукиасян Э. Р. Организация знаний в структуре информационной культуры личности : [текст] / Э. Р. Сукиасян // Школьная библиотека. – 2006. – № 1. – С. 7-12.
164. Сухомлинський В. О. Вибр. твори: у 5 т. / Василь Олександрович Сухомлинський. – К. : Рад. шк., 1976 – 1978.
165. Тверезовська Н.Т. Інформаційні технології в освіті [Текст] : навч. посіб. / Н. Т. Тверезовська, Р. О. Тарасенко, С. М. Гаріна ; Кабінет Міністрів України, Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. - К. : ЦП КОМПРИНТ, 2012. - 317 с. : рис., табл. - Бібліогр.: с. 315-317.
166. Теоретические основы содержания общего среднего образования : [текст] / Под ред. В. В. Краевского, И. Я. Лернера. – М. : Педагогика, 1983. – 352 с.
167. Тлумачний словник української мови: в 3 т. [укладачі В. Яременко, О. Сліпушко]. – К. : Аконіт, 2003. – Т. 2. – 7 с.
168. Управление по результатам : [текст] / Э. Санталайнен, Э. Воутилайнен, П. Поренне, Й. Ниссинен; ред. Я. А. Лейманн. –М. : Прогресс, 1993. – 320 с.
169. Третьяков П. И. Адаптивное управление педагогическими системами: [текст] / П. И. Третьяков, С. Н. Митин, Н. Н. Бояринцева; под ред. П. И. Третьякова. — М. : Издат. центр «Академия», 2003. — 368 с.
170. Урсул А. Д. Информатизация общества (введение в социальную информатику) : [текст] / Аркадий Дмитриевич Урсул. – М. : АОН, 1990. – 192 с.

171. Ухтомский А.А. Доминанта души [электронный ресурс] / А. А. Ухтомский. — СПб.: Питер, 2002.— Режим доступа: <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000873>. — Назва з екрану.
172. Ушаков К. М. Селекция как условие и результат успеха : [текст] / Костянтин Михайлович Ушаков // Директор школы. — 2010. — № 7 (150). — С. 5 – 7.
173. Федорова Т. С. Теория информационных потребностей и практика их удовлетворения в сфере исследований культуры : [текст] / Т. С. Федорова // Информация и научные исследования культуры Сб. науч. тр. / АН СССР, НИИ культуры. — Москва, 1988. — С. 52 – 65.
174. Фопель К. Психологические принципы обучения взрослых. Проведение воркшопов: семинаров, мастер-классов : [текст] / К. Фопель; пер. с нем. М. Поляков. — М. : Генезис, 2010. — 360 с.
175. Хангельдиева И. Г. О понятии "информационная культура" // Информационная культура личности: / Информационная культура личности: прошлое, настоящее, будущее : тез. докл. Междунар. науч. конф., Краснодар -Новороссийск, 23-25 сент. 1993 г. — Краснодар : Изд-во Краснодар. гос. акад. культуры, 1993. — С. 2-8.
176. Хейз Н. Успех – один на всех: Основные аспекты эффективного руководства командой : [текст] / Ники Хейз; пер. с англ. — Днепрпетровск : Баменс Бизнес Букс, 2005 – 240 с.
177. Хеслоу Ф. Практическое руководство по паблик рилейшнз : [текст] / ХеслоуФ. ; пер. с англ. под ред. А. Н. Андреевой. — СПб. : Нева, М. : ПЛМА-ПРЕСС Инвест, 2003. — 192 с.
178. Хесус Лау. Руководство по информационной грамотности для образования на протяжении всей жизни : [электронный ресурс] / Лау Хесус; пер. с англ. — М. : МОО ВПП ЮНЕСКО «Информация для всех», 2007. — 45 с. — Режим доступа : <http://www.ifap.ru/library/book101.pdf>. — Название с экрана.

179. Хуторской А. В. Предметное и общепредметное в образовательных стандартах : [текст] / А. В. Хуторской, В. В. Краевский // Педагогика. – 2003. – № 3. – С.3 – 10.
180. Шамова Т. И. Управление образовательными системами : [учеб. пособие] / Т. И. Шамова, Т. М. Давыденко, Г. Н. Шибанова. – М. : Издат. центр «Академия», 2010. – 384 с.
181. Шеннон К. Работы по теории информации и кибернетике : [текст] / К. Шеннон. — М. : Изд-во иностр. лит-ры, 1963. — 830 с.
182. Шепель В. М. Управленческая гуманитарология : [текст] / В. М. Шепель // Высшее образование в России. – 1994. – №1.– С. 72 – 77.
183. Чумиков А. Н. Связи с общественностью : [учеб. пособие] / А. Н. Чумиков [2-е изд.], испр. и доп. – М. : Дело, 2001/ 296 с.
184. Электронная библиотека социологического факультета МГУ им. М. В. Ломоносова : [электронный ресурс] / Социология организаций. Фролов С. С. / Гл. 7 : Коммуникации в организациях. – Режим доступа : <http://lib.socio.msu.ru/l/library?e=d-000-00---001ucheb--00-0-0-0prompt-10---4-----0-01--1-ru-50---20-home---00031-001-1-0windowsZz-1251-10&a=d&cl=CL1&d=HASHcdf4306508eba614349d40.8.2/>. – Название с экрана.
185. Ягупов В. В. Інформаційно-аналітична компетентність керівників вищих навчальних закладів: поняття, зміст і структура : [електронний ресурс] / В. В. Ягупов // Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка. – 2012. – №2. – Режим доступу:http://www.ipto.kiev.ua/files/pdf/naukoviy_visnik/naukoviy_visnik_3/articles/Yagupov.pdf. – Назва з екрану.

186. Ямчук К.Т. Об оптимизации использования информационных ресурсов : [текст]/ К. Т. Ямчук // МФИ-98. Секция «Книговедения и информатизация»: тезисы докладов. – М. , 1998. – С. 37.
187. Ярковой О. М. Педагогічні засади розвитку управлінської культури державних службовців в умовах післядипломної освіти: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.05 / О. М. Ярковой ; Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. — Х., 2002. — 19 с.
188. Anderson L. W. A taxonomy for learning, teaching, and assessing : [Electronic resources] / L. W. Anderson, D. R. Krathwohl . – New York : Longman, 2001. – Access mode : <http://www.celt.iastate.edu/teaching-resources/effective-practice/revise-blooms-taxonomy/>.
189. Brian Lehaney. Beyond Knowledge Management [text] / Brian Lehaney, Steve Clarke, Elayne Coakes, Gillian Jack. – GI Global, 2003. – p. 272.
190. Mastitis associated with ovine progressive pneumonia virus infection in sheep : [text] / R. C. Cutlip, H. D. Lehmkuhl, K. A. Brodgen, S. R. Brolin. // American Journal of Veterinary Research 46. – 1985. – P. 326 – 328.
191. Crowl T.K., Kaminsky S., Podell D.M. Educational Psychology. Windows on Teaching. – Brown & Bench mark publishers, 1997. – 416 p.
192. Garnett Fred. Heutagogy, Emergent, Ambient [електронний ресурс] / Fred Garnett. Режим доступу : URL: <http://heutagogicarchive.wordpress.com/2010/11/18/heutagogy-the-craft-of-teaching/> (дата перегляду – 15.04.2014.).
193. Knowles, M. (1970) The Modern Practice of Adult Education: Andragogy versus Pedagogy, Associated Press, New York.
194. Kwasnica R. Wprowadzenie do myslenia o wspomaganium nauczycieli w rozwoju./ w: / Studia Pedagogiczne, LXS. «Z zagadnien pedeutologii i ksztalcenia nauczycieli» / Kwasnica R. ; pod. red. H. Kwiatkowskiej, T. Lewowickiego. – Warszawa, PAN, 1995. – S. 9–43.

195. Tuning Educational Structures in Europe [Электронный режим]. – Режим доступа:// <http://www/let.rug.nl/TuningProjekt/index.htm>; – tuning.unideusto.org/tuningeu. – Назва з екрана.

Елементи для формування та розвитку персонального інформаційного простору

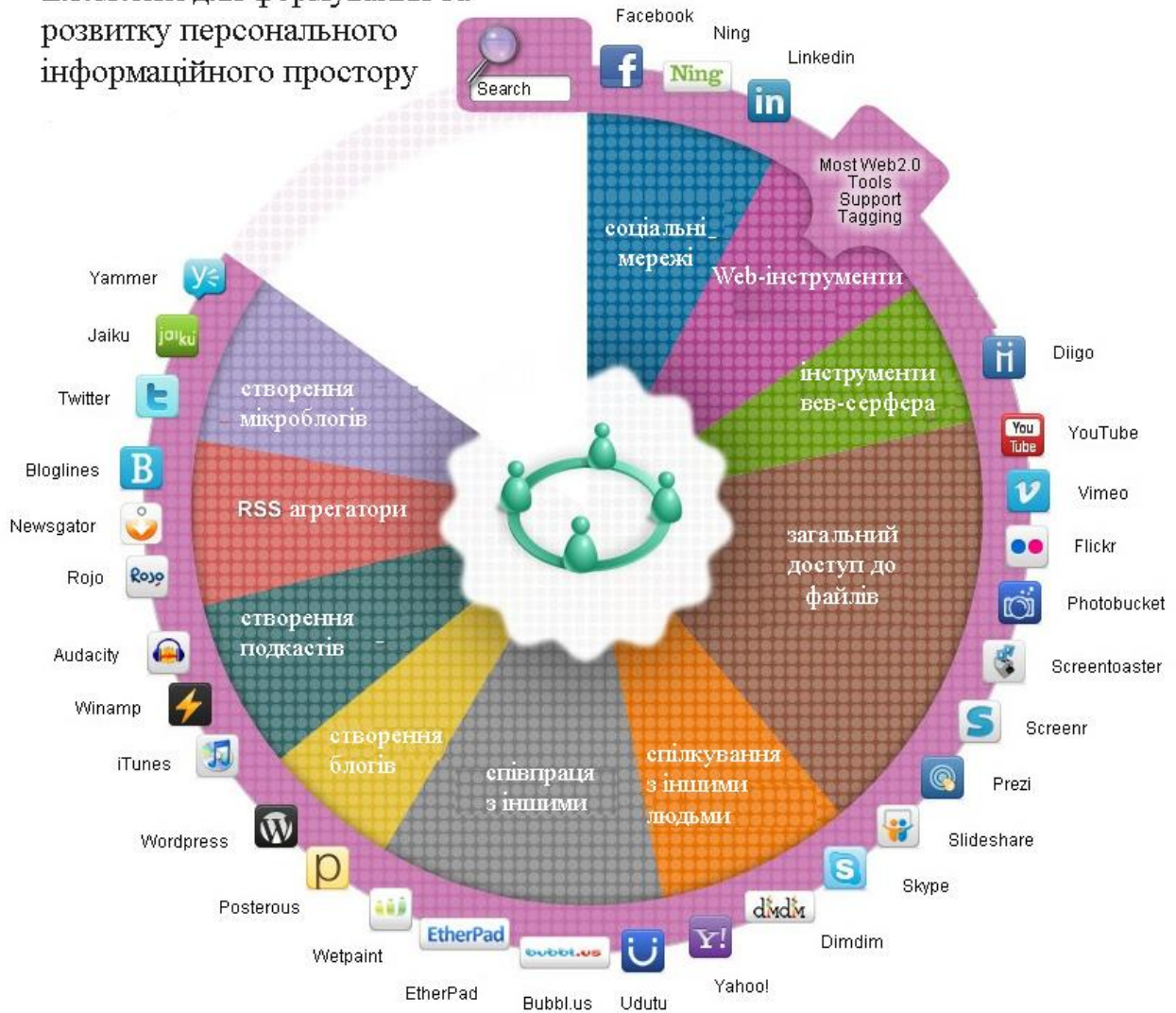
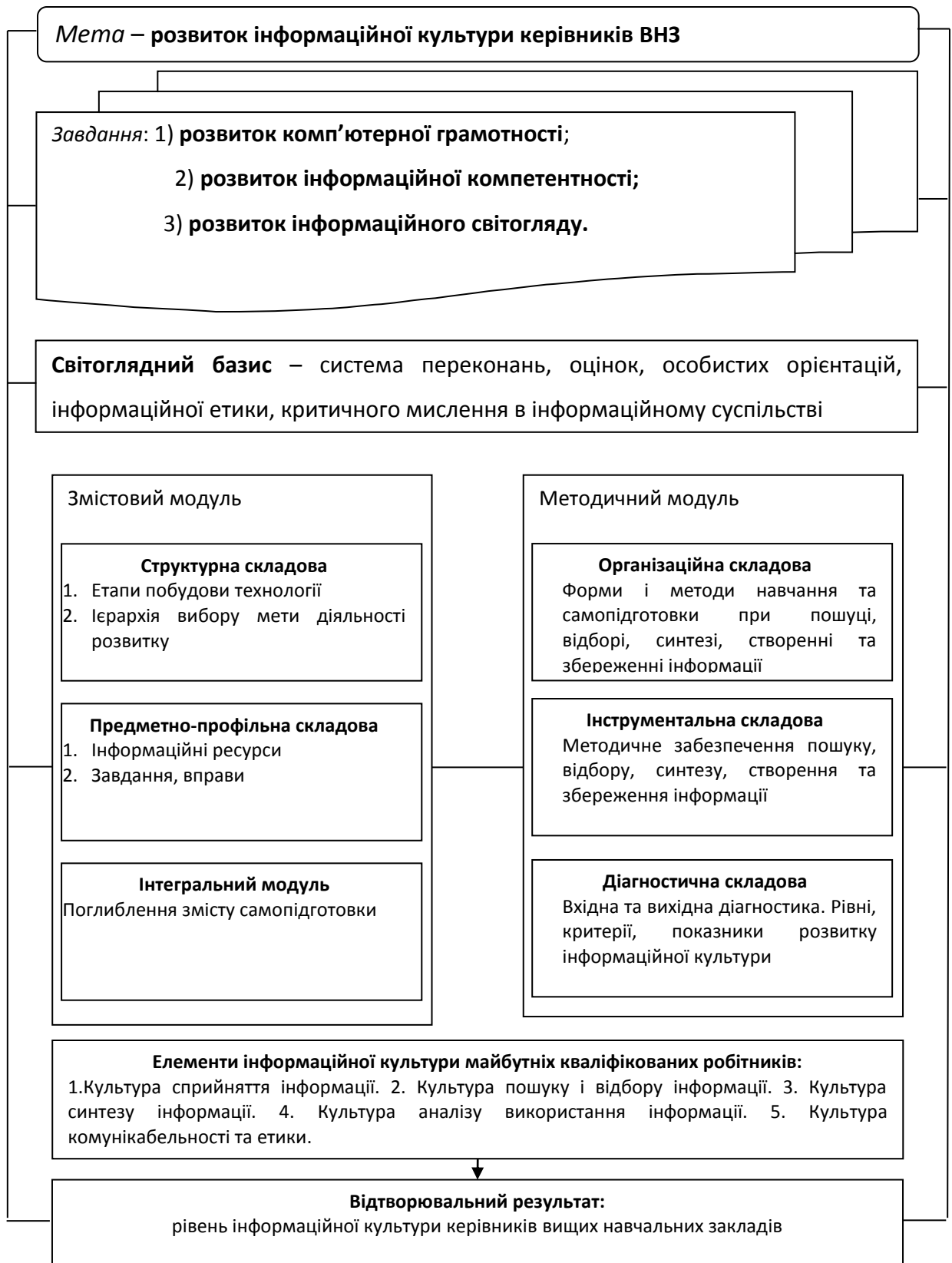

Рис.1. Інструментарій для формування та розвитку інформаційного простору керівників ВНЗ

Анкета 1

Діагностика рівня інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів

Шановний колего! Запрошуємо Вас взяти участь в експерименті з теми дослідження «Розвиток інформаційної культури керівників вищих навчальних закладів у міжкурсовий період»

Просимо вказати відомості про себе

П.І.Б. або логін Вашого облікового запису у пошуковій системі Google

Стаж роботи на посаді _____ років

Назва навчального закладу (повна) _____

E-mail _____

1. Визначте етапи інформаційно-аналітичної діяльності керівників ВНЗ за їх характеристиками.

Етапи інформаційно-аналітичної діяльності керівників ВНЗ		Характеристика етапу	
А	Мотиваційно-цільовий	1	Самоконтроль і самооцінювання отриманих результатів аналізу та синтезу інформації
Б	Організаційно-виконавчий	2	Передбачає якісно-сміслову перетворення здобутої інформації, отримання нових знань, впровадження отриманої інформації в практику управлінської діяльності
В	Результативно-продуктивний	3	Здійснюється системний пошук засобами виявлення окремих даних, фактів, що містяться в різних джерелах
Г	Рефлексивний	4	Спрямовується на виявлення нових прогностичних тенденцій та ідей в професійній педагогіці та практиці, вивчення стану функціонування об'єкту, прогнозування розвитку інформаційних процесів

Встановіть відповідність між етапами інформаційно-аналітичної діяльності керівника ВНЗ та їх характеристиками (напр.):

Код відповіді:

А	1
---	---

:

А	
Б	
В	
Г	

2. Поставте знак «+» біля варіанту, на Ваш погляд, правильної відповіді:

1. Теорія ухвалення рішення, що забезпечує спосіб оцінки цінності отриманої інформації за єдиною шкалою, називається:
 - оптимізацією;
 - теорією корисності;
 - теорією надійності;
 - теорією ймовірності.
2. Теорія ухвалення рішення, що припускає отримання рефлексійної інформації регульованих параметрів, які приводять до екстремального значення параметра, що оптимізується, називається:
 - оптимізацією;
 - теорією корисності;
 - теорією надійності;
 - теорією ймовірності.
3. Теорія ухвалення оптимізованого рішення на основі інформації регульованих параметрів, які приводять до екстремального значення параметра, називається:
 - оптимізацією;
 - теорією корисності;
 - теорією надійності;
 - теорією ймовірності.
4. Теорія ухвалення рішення для характеристики події шляхом оцінки інформаційного потоку із певним рівнем інформаційного числового «шуму» значень, називається:
 - оптимізацією;
 - теорією корисності;
 - теорією надійності;
 - теорією ймовірності.
5. У результаті інформаційно-аналітичної діяльності керівнику необхідно вибрати форму управлінського рішення. До основних форм не належить:
 - розпорядження;
 - закон;
 - звіт;
 - нарада.
6. Рефлексією керівника на інформацію про подію, обставини, правила в навчальному закладі є рішення, – це:
 - інструкція;
 - договір;
 - протокол;

звіт.

3. Доповніть висловлювання.

1. Функціональна неграмотність – це нездатність людини виконувати свої професійні функції, не дивлячись на отриману професійну освіту. Основними причинами виникнення функціональної неграмотності є:

_____.

2. Інформаційний простір ВНЗ – це

_____.

3. Які, на Вашу думку, шляхи формування інформаційного простору ВНЗ?

Анкета 2

Діагностика рівня інформаційної культури керівників ВНЗ

Шановний респонденте! Вам пропонується відповісти на декілька запитань, які стосуються проблеми визначення рівня інформаційної культури керівника ВНЗ. Просимо дати щирі відповіді та акуратно заповнити анкету. Будемо вдячні Вам за активну допомогу. Сподіваємось, що анонімність опитування забезпечить об'єктивність Ваших відповідей.

Інструкція щодо заповнення анкети

Будь ласка, прочитайте уважно кожне запитання анкети та варіанти відповідей до нього.

Підкресліть вибраний варіант відповіді.

1. **Стать:** чол.; жін.
2. **Вік:** 1) 23 – 28 років; 2) 29 – 40; 3) 41 – 50; 4) 51 і більше.
3. **Освіта:** 1) вища педагогічна; 2) вища інженерна.
4. **Стаж роботи на керівній посаді :** 1) до року; 2) 1 – 5 років; 3) 6 – 10 років; 4) 11 – 20 років; 5) 21 і більше.
 - 4.1. Загальний стаж _____, педагогічний стаж _____

№ п/п	Зміст запитань	Відповіді		
		Ттак	Нні	не знаю
5.	Працюючи з інформацією Ви умієте:			
	1 здійснювати пошук необхідної інформації			
	2 працювати з відібраною інформацією			
	3 структурувати інформацію			
	4 систематизувати інформацію			
	5 узагальнювати інформацію			
	6 подавати її у вигляді, зрозумілому іншим			
7 перетворювати інформацію для створення якісно нової				
6.	Умієте спілкуватися з іншими людьми сучасними інформаційними засобами			
7.	Самостійно ведете індивідуальні інформаційно-пошукові системи			

8. Встановіть відповідність між отриманою інформацією та складовою теорії ухвалення рішення.

Теорія ухвалення рішення		Отримана інформація	
A	Теорія оптимізації	1	Інформація, що потребує оцінювання

Б	Теорія корисності	2	Рефлексійна інформація регульованих параметрів, що підлягають оптимізації
В	Теорія надійності	3	Інформаційний потік неповної або спотвореної інформації потребує оцінювання
Г	Теорія ймовірності	4	Інформація спрямовується на виявлення нових прогностичних тенденцій та ідей в методичній роботі освітнього закладу та вивчення ефективності цієї роботи

Код відповіді:

А	Б	В	Г

9. Виберіть правильну відповідь.

7. У процесі інформаційно-аналітичної діяльності керівнику необхідно вибрати форму управлінського рішення. До основних форм не належить:

- 1) вказівка; 2) закон; 3) звіт; 4) нарада.

8. Рефлексією керівника на інформацію на подію, обставини, правила в навчальному закладі є рішення, – це:

- 1) інструкція; 2) договір; 3) протокол; 4) звіт.

10. Пропонується таблиця «Ранжування Вашої діяльності в інформаційному просторі», у вільні клітини якої просимо поставити ранг (цифри від 1 до 3). При цьому врахувати, що ранг «1» відповідає найвищому рівню інформаційної культури керівника ВНЗ. Підвищені цифри означають відповідні нижчі рівні інформаційної культури.

Примітка: ранги можуть повторюватись.

№ п/п	Компетенції керівника в інформаційній області	Уміння керівника	Ранги
1	Виконавча	Точно і правильно створює інформаційний продукт або здійснює над ним задану дію за відомою схемою, алгоритмом	
2	Технологічна	Продумує, планує схему творення інформаційного продукту чи операції над ним	
3	Експертна	Дає обґрунтоване якісне оцінювання інформаційного продукту, вказує на його переваги та недоліки	
4	Аналітико-синтезуюча	На основі аналізу готового інформаційного продукту та інструкції виконання може змінювати код самого продукту або інструкції до нього	

11. Проранжуйте основні причини функціональної неграмотності керівника (цифри від 1 до 7), при цьому врахуйте, що ранг «1» відповідає найбільш вагомій причині.

Примітка: ранги не можуть повторюватись.

№ п/п	Причини виникнення функціональної неграмотності	Ранги
1	Ріст соціальної динаміки	
2	Інформаційний бум	
3	Інформатизація	
4	«Хмарні» технології	
5	Репродуктивне, нетворче, алгоритмізоване мислення	
6	Низький рівень загальної (в тому числі інформаційної) культури	
7	Пасивна стратегія поведінки	
8	інше	

12. Які, на Ваш погляд, можливі шляхи формування персонального інформаційного простору керівника ВНЗ?

Дякуємо Вам за роботу з анкетною. Бажаємо успіхів у професійній діяльності!

ПОЛОЖЕННЯ

про «Воркшоп розвитку інформаційної культури керівника ВНЗ»

(у міжкурсний період)

Мета курсу – удосконалення інформаційної компетентності керівника вищого навчального закладу на основі кращих сучасних тренінгових технологій.

Завдання курсу:

- підвищити рівень інформаційної культури керівника за допомогою вдосконалення його компетентності у питаннях доступу, оцінки, організації, передачі та використанні інформації, що відповідає міжнародним стандартам.
- знизити рівень функціональної неграмотності керівника професійно технічного навчального закладу під час використання «хмарних» технологій, побудови блогосфери керівника, формування інформаційного простору вищого навчального закладу тощо.

Основні цілі курсу:

- навчити керівника визначати структуру системи інформаційного забезпечення життєдіяльності ВНЗ;
- розвинути уміння: знаходити, оцінювати, організовувати, використовувати та передавати інформацію;
- формувати: поняття, завдання, структуру та способи реалізації інформаційного простору керівника та інформаційного простору вищого навчального закладу.

Основні цілі слухачів:

- засвоєння інформаційного компетентнісного підходу, використання інформаційно-комунікативних технологій у забезпеченні ефективності управлінської діяльності керівника вищого навчального закладу;
- відпрацювання практичних навичок і умінь щодо реалізації технологій удосконалення рівня інформаційної компетентності.

Реалізація програми здійснюється шляхом: організації системи відкритих методичних міроприємств; міжкурсової навчально-методичної діяльності у рамках дворівневої моделі, тренінгів інформаційного спрямування, стажування, а також у процесі самостійної роботи слухачів. Відкриті методичні міроприємства, дворівнева модель підготовки, тренінги забезпечують достатній рівень інформаційної компетентності керівників ВНЗ з урахуванням удосконалення у слухачів навичок використання інформаційно-комунікативних технологій, досвіду щодо формування інформаційного простору керівника та інформаційного простору ВНЗ. У процесі самостійної роботи виконуються завдання, сукупність яких дозволяє виконати, практично застосувати набуті на тренінгах та семінарах знання і підвищити рівень інформаційної культури керівника вищого навчального закладу.

Контроль якості рівня інформаційної культури здійснюється через виконання кожним слухачем обов'язкових завдань, сукупність яких формує залікову роботу з теми «Проект розвитку інформаційної компетентності керівника вищого навчального закладу», що захищається публічно у вигляді «хмарної» презентації на 2-му рівні підготовки.

Навчально-методичний комплекс курсу включає: навчальну програму (Додаток Б) і дидактичний матеріал для організації навчання у Воркшопі розвитку інформаційної культури керівника ВНЗ.

ПРОГРАМА РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ КЕРІВНИКА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Модуль 1. Інформаційна культура керівника ВНЗ як основа ефективності його управлінської діяльності

1.1 Формування інформаційної культури особистості: суть і закономірності.

Предмет, мета і завдання курсу «Воркшоп розвитку інформаційної культури керівника ВНЗ». Значення курсу для формування інформаційної компетентності керівника освітнього закладу.

Основні поняття: культура, інформація, інформатизація, інформаційний підхід, інформаційна культура. Закономірності розвитку інформаційної культури. Фактори, які визначають роль інформаційної культури у професійній діяльності керівника вищого навчального закладу.

1.2. Критерії сформованості інформаційної культури керівника вищого навчального закладу.

Залежність рівня розвитку вищого навчального закладу від рівня його інформаційної культури.. Критерії, показники та рівні сформованості інформаційної культури керівника ВНЗ. Ввідне тестування.

1.3. Функціональна неграмотність. Основні поняття, причини виникнення. Шляхи зниження рівня функціональної неграмотності керівника ВНЗ. Критерії визначення рівня функціональної неграмотності.

1.4. Інформаційні ресурси в освітньому просторі ВНЗ

Основними завданнями і відповідними їм підсистемами в інформаційній системі вищого навчального закладу є:

- керування навчальним процесом (розробка навчальних планів, керування навчальним процесом, розподіл навантаження між викладачами та майстрами, складання робочих графіків, розкладу занять навчального процесу);
- керування інформацією про студентів та співфахівців;

- керування фінансово-господарською інформацією (облік рухом матеріальних цінностей і фінансових ресурсів, планування кошторису, розрахунок різних виплат співробітникам і учням, відомості про використання приміщень навчального закладу);
- керування нормативно-довідковою інформацією (класифікаторами довідкової інформації про ВНЗ);
- керування оперативною і зовнішньою звітністю;
- керування внутрішнім документообігом між підрозділами вищого навчального закладу;
- керування приймальною компанією (рекламна діяльність, робота з вступниками);
- керування працевлаштуванням випускників.

1.5. Механізми керування освітнім закладом засобами інформаційних ресурсів

Інформаційний простір навчального закладу (основні поняття). «Хмарні» технології, суть, основні поняття, ресурси. Вдосконалення механізмів керування навчальним закладом на основі використання автоматизованих банків науково-методичної інформації, інформаційно-методичних матеріалів, комунікативних мереж. Побудова інформаційного простору керівника ВНЗ засобами блогів.

Бази даних: «Методична робота», «Соціально-психологічний паспорт ВНЗ», «Матеріально-технічна база», «Програмно-методичне забезпечення», «Результати засвоєння навчальних програм, рівень підготовки за професіями», «Розклад».

Модуль 2. Інформаційні і телекомунікаційні технології в управлінні ВНЗ

2.1. Автоматизовані інформаційні ресурси в освіті. Поняття «нова інформаційна технологія». Основні напрямки використання інформаційних технологій в освіті.

2.2. Комп'ютерні телекомунікації в освіті. Основні напрямки використання комп'ютерів в управлінській діяльності. Програмні засоби навчально-методичного супроводу управлінського процесу.

Персональний комп'ютер і система телекомунікацій.

Структурування інформації. База даних. Інформаційна освітня блогосфера навчального закладу. Електронна таблиця Excel. База даних Access. Використання «хмарних» технологій Google для розробки інтерактивних форм. Віртуальний методичний кабінет, віртуальна учительська. Організація методичних webquest засобами блогів.

2.3. Інформаційні технології створення управлінських документів

Використання нових інформаційних технологій створення управлінських документів. Складові Microsoft Office: Word, Excel, Power Point тощо. Набір, редагування, збереження, друк документів.

2.4. Комп'ютерні мережеві технології

Комп'ютерні мережеві технології. Основи побудови локальних комп'ютерних мереж, принципи керування мережами. Програмні та апаратні засоби, практичні навички роботи у мережах. Електронна пошта, факс, копіювальна техніка, INTERNET. Практична робота на персональному комп'ютері.

Модуль 3. Технологія інформаційного забезпечення управлінської діяльності керівника ВНЗ (матеріали модуля впроваджуються автором на експериментальних майданчиках дисертаційного дослідження)

3.1. Принципи і прийоми конструювання текстів

Функції та види текстів. Вимоги до тексту. Принципи побудови текстів. Логіко-змістова структура текстів. Етапи і технологія підготовки навчальних текстів.

Особливості наукової мови. Види наукових текстів. Етапи и технологія створення наукового документу. Універсальний характер структури наукових текстів: вступ і основна частина, висновок.

Структура вступу. Прийоми конструювання основної частини. Структура висновку. Види бібліографічних посилань. Список літератури: принципи і правила побудови і оформлення.

3.2. Технологія складання нормативних і довідкових матеріалів

Нормативно-правова база управління: суть, призначення, функції. Етапи розробки і технологія підготовки електронної нормативно-правової бази керівника ВНЗ. Структура, зміст, оформлення розділів, блоків електронної нормативно-правової бази.

Види і напрямки довідкових матеріалів управління сучасним ВНЗ.

Роль довідкових матеріалів для організації управлінської діяльності. Технологія розробки довідників і нормативних матеріалів управлінської діяльності.

Нормативно-правовий комплекс (НПК) керівника вищого навчального закладу: мета, призначення.

Використання керівником НПК під час атестації закладу, педагогів, адміністрації.

3.3. Технологія розробки і оформлення навчально-методичного комплексу Навчально-методичний комплекс (НМК) керівника ВНЗ: мета, призначення.

Схематична структура навчально-методичного комплексу.

Характеристика і технологія розробки навчально-програмних матеріалів.

Навчальна програма як нормативний документ. Вимоги до навчальних програм. Види навчальних програм, їх особливості.

Етапи розробки і технологія підготовки навчальної програми. Структура навчальної програми.

Зміст основних блоків навчальної програми. Оформлення і захист навчальних програм.

Характеристика і технологія розробки навчально-методичних матеріалів.

Етапи розробки і технологія підготовки методичних рекомендацій і розробок. Структура, зміст і оформлення методичних рекомендацій та розробок.

Види і призначення навчально-довідкових матеріалів у сучасному ВНЗ.

Технологія розробки навчально-довідкових матеріалів.

Характеристика навчально-теоретичних, навчально-практичних, навчально-демонстраційних, навчально-бібліографічних матеріалів.

3.4. Технологія розробки програми розвитку ВНЗ

Програма розвитку ВНЗ як інструмент управління.

Розробка стратегії змін і плану її реалізації. Етапи розробки програми розвитку. Особливості програми розвитку навчального закладу. Структура, зміст і оформлення програми розвитку навчального закладу.

Технологія створення програми розвитку.

SWOT-аналіз діяльності вищого навчального закладу.

Побудова дерева проблем і дерева перспектив. Поняття «концепція».

Особливості концептуального проекту. План дій ВНЗ в умовах переходу до режиму розвитку (Гант-графік).

3.5. Інформаційний сервіс керівника ВНЗ.

Персональний інформаційний фонд – інформаційний тезаурус. Оперативна і стратегічна інформація. Вимоги до інформації на різних етапах підготовки, прийняття і реалізації управлінського рішення.

Планове впровадження інформаційно-управлінської системи в управління професійно-технічним навчальним закладом. Взаємозв'язок завдань системи управління освітнього простору і завдань інформаційно-управлінського простору ВНЗ. Організація робочого місця керівника ВНЗ. Практична робота на базі ВНЗ міста, в якому обладнання робочого місця керівника відповідає сучасним вимогам і дозволяє ефективно керувати навчальним закладом.

Модуль 4. Аналітико-синтезуюча робота з інформацією керівника ВНЗ

4.1. Суть аналітико-синтезуючої переробки інформації

Поняття аналітико-синтезуючої переробки інформації. Вторинний документ як результат аналітико-синтезуючої переробки інформації.

Формальні текстові ознаки як прояв високої міри стандартизації наукових текстів. Формальні текстові ознаки: маркери, індикатори, конектори.

4.2. Раціональні прийоми інтелектуальної роботи з текстом документу.

- Первинні документи як складова інформаційних ресурсів ВНЗ. Визначення поняття «документ». Характеристика окремих типів і видів документів. Документи на новітніх носіях інформації. Персональний комп'ютер як основа нових інформаційних технологій.
- Первинні документи як об'єкти аналітико-синтетичної обробки. Поняття про структуру і конструктивні особливості навчальної, методичної, наукової, довідкової літератури та електронних підручників. Орієнтація в структурі електронного підручника.
- Вторинні документи як результат аналітико-синтетичної переробки інформації. Основні види аналітико-синтетичної переробки інформації.
- Формалізований метод підготовки вторинних документів. Об'єкти і мета формалізованого згортання інформації. Підготовка анотацій, рецеВНЗій, відгуків на книгу. Подібність і відмінність анотації та реферату як вторинних документів.

Основні етапи і технологія роботи над доповіддю, рефератом по заданій темі. Пошук і відбір літератури. Аналіз документів. Оформлення аналітико-синтетичної переробки інформації у вигляді виписок, конспекту тощо. Правила оформлення реферату, списку літератури.

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

1. Основні інформаційно-методичні ресурси відкритої професійної системи освіти

Інформаційні процеси в освіті спрямовуються на формування єдиного відкритого освітнього простору. Однією з поширених інтерпретацій відкритої освіти є аспект її доступності, відкриття можливостей для оновлення, розвитку й підвищення якості та ефективності освітніх послуг. Інформація та її вільне поширення відіграють вирішальну роль у цьому процесі.

Основні правові засади побудови інформаційного суспільства в Україні розроблено у нормативно-правових актах, що регулюють доступ до електронного документообігу, публічної інформації, інформаційної безпеки. Законом України “Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки” визначено необхідність розвитку інформаційного суспільства, орієнтованого на інтереси людей, відкритого для всіх, де кожна особистість може створювати інформацію та знання, мати вільний доступ, користуватися і обмінюватися нею. Українське суспільство включається у глобальний світовий інформаційний простір, прискорено створюючи інформаційні ресурси у публічному секторі: науці, освіті, культурі.

На основі аналізу основних засад розвитку інформаційного суспільства в Україні можливо визначити основні завданнями, що стоять перед освітою на сучасному етапі, а саме: створення системи інформаційних знань та їх використання й обмін при наданні освітніх послуг за допомогою використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій;

можливості вільного доступу до системи інформаційних знань з забезпечення гарантій самореалізації особистості в інформаційному суспільстві; повномасштабне входження України до глобального освітнього інформаційного простору. Виконання поставлених завдань можливо при умові забезпечення реалізації основних принципів інформаційних відносин, які гарантують право на освітню інформацію, відкритість, доступність інформації та свободу її обміну, об'єктивність, вірогідність, повноту, точність, законність її одержання, використання, поширення та зберігання.

Відкрита освіта – це передусім нові методи і прийоми навчання, викладання, підготовки і організації освітнього процесу та нові підходи, базовані на продуктивному й творчому використанні новітніх технологій. Це не самі по собі новітні технології, а їх творче новаторське використання в освітній сфері. Такий підхід до інформатизації і комп'ютеризації освіти здобуває дедалі більше поширення і підтримку серед українських освітян.

На думку багатьох дослідників впровадження інформаційно-технологічного підходу в освіту є природним еволюційним процесом, який зумовлений утворення техногенної цивілізації. Відповідно до цього, простежується тенденція до інтелектуального переділу світу і здійснюється впровадження сучасних форм, методів, технологій і інновацій в області освіти, зокрема: відкрита освіта, транснаціональна і кібернетична освіта тощо. Використання інформаційно-технологічного підходу є підставою до реалізації парадигми LLL (lifelong learning) – концепції безперервної освіти, її інтернаціоналізації та диверсифікації (багатоваріантність).

Щодо проблеми відкритої професійної освіти, то її створення має ґрунтуватися на засадах неперервної освіти, що здатна не лише озброювати знаннями, але й, внаслідок постійного і швидкого оновлення знань, формувати потребу у безперервному самостійному оволодінні ними, стимулювати творчий підхід до отримання знань впродовж усього активного професійного життя. До арсеналу технологій та інструментів відкритої професійної освіти належать засоби забезпечення доступу до наповнення,

супроводження та обслуговування інформаційних методичних сайтів, моніторингу рівня професійної компетентності педагогічних працівників, надання інформаційної допомоги педагогам у створенні індивідуальних сайтів, інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу, підвищення комп'ютерно-технічної грамотності педагогічних працівників. Отже, відкрита професійна освіта – це також і базований на сучасних комп'ютерних технологіях менеджмент освітнього процесу, здатний суттєво підвищити ефективність з педагогічними працівниками.

Основні стратегічні цілі розвитку спрямовуються на створення національної інформаційної інфраструктури та її інтеграції до світової спільноти. При цьому пріоритетне значення має збереження культурної спадщини України шляхом накопичення, документування і збереження історичних документів на цифрових носіях.

В умовах розвитку поліінформаційного суспільства важливого значення набуває проблема розвитку відкритої професійної освіти, що ґрунтується на впровадженні сучасних інформаційних методик й технологій навчання. Відкрита професійна освіта пов'язана, у першу чергу, з побудовою освітніх форм мережевого простору, застосуванням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, опануванням відповідних вмінь, навичок та інформаційної компетентностей. Відкрита професійна освіта забезпечує гнучкий доступ до освітніх послуг з врахуванням географічних, соціальних та часових обмежень конкретних суб'єктів навчання, коли кожний може вчитися у зручний для нього час та у зручному місці.

Важливою ціллю зазначеної стратегії є забезпечення комп'ютерної та інформаційної грамотності громадян, насамперед, шляхом забезпечення неперервної освіти, орієнтованої на використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій та формування всебічно розвиненої особистості.

Використання інформаційних ресурсів у системі відкритої професійної освіти уможлиблює розширення її доступності, істотне підвищення якості на ринку освітніх послуг та підвищення конкурентоспроможності випускників

за рахунок інформатизації всіх форм освітньої діяльності. Ефективність використання інформаційних ресурсів у відкритій професійній освіті залежить від рівня методичного забезпечення. Методичне забезпечення розглядають як цілісну систему дій і заходів, спрямовану на продукування нових педагогічних ідей і технологій навчання, виявлення й узагальнення найкращого педагогічного досвіду, вироблення позицій щодо важливих педагогічних проблем сучасності, формування інформаційної культури педагогічних працівників, розвитку творчого потенціалу.

Система відкритої професійної освіти реалізується через віртуальні форми організації, зокрема, електронні освітні ресурси. Електронні освітні ресурси уможливають змістове наповнення освітнього простору та забезпечують рівний доступу учасників навчально-виховного процесу до якісних навчальних та методичних матеріалів незалежно від місця їх проживання та форми навчання. Загалом, під електронними освітніми ресурсами розуміють навчальні, наукові, інформаційні, довідкові матеріали та засоби, розроблені в електронній формі що представлені на носіях будь-якого типу або розміщені у комп'ютерних мережах, які відтворюються за допомогою електронних цифрових технічних засобів. Для ефективної організації навчально-виховного процесу необхідним є наповнення електронних освітніх ресурсів якісними навчально-методичними матеріалами. Електронні освітні ресурси є складовою частиною навчально-виховного процесу, мають навчально-методичне призначення та використовуються для забезпечення навчальної діяльності. Електронні освітні ресурси вважаються одним з головних елементів інформаційно-освітнього середовища.

За функціональною ознакою, що визначає значення і місце електронних освітніх ресурсів у навчальному процесі, їх можна класифікувати як: навчально-методичні (навчальні плани, робочі програми навчальних дисциплін, розроблені відповідно до навчальних планів); методичні (методичні вказівки, методичні монографії, методичні

рекомендації для вивчення окремого курсу та керівництва з виконання проектних робіт, тематичні плани); навчальні (електронні підручники та навчальні монографії); допоміжні (збірники документів і матеріалів, довідники, покажчики наукової та навчальної літератури, наукові публікації педагогів, матеріали конференцій, електронні довідники, словники, енциклопедії); контролюючі (тестуючі програми, банки контрольних питань і завдань з навчальних дисциплін, що забезпечують контроль якості знань).

До основних видів електронних освітніх ресурсів належать: електронний документ – документ, інформація в якому подана у формі електронних даних і для використання якого потрібні технічні засоби; електронне видання – електронний документ, який пройшов редакційно-видавниче опрацювання, має вихідні відомості й призначений для розповсюдження в незмінному вигляді; електронний аналог друкованого видання – електронне видання, що в основному відтворює відповідне друковане видання, зберігаючи розташування на сторінці тексту, ілюстрацій, посилань, приміток тощо; електронні дидактичні демонстраційні матеріали – електронні матеріали (презентації, схеми, відео- й аудіозаписи тощо), призначені для супроводу навчально-виховного процесу; інформаційна система – організаційно впорядкована сукупність документів (масивів документів) та інформаційних технологій, в тому числі з використанням технічних засобів, що реалізують інформаційні процеси та призначені для зберігання, обробки, пошуку, розповсюдження, передачі та надання інформації; депозитарій електронних ресурсів – інформаційна система, що забезпечує зосередження в одному місці сучасних електронних освітніх ресурсів з можливістю надання доступу до них через технічні засоби, у тому числі в інформаційних мережах (як локальних, так і глобальних); комп'ютерний тест – стандартизовані завдання, представлені в електронній формі, призначені для вхідного, проміжного і підсумкового контролю рівня навчальних досягнень, а також самоконтролю, що забезпечують вимірювання психофізіологічних і особистісних характеристик

випробовуваного, обробка результатів яких здійснюється за допомогою відповідних програм; електронний словник – електронне довідкове видання упорядкованого переліку мовних одиниць (слів, словосполучень, фраз, термінів, імен, знаків), доповнених відповідними довідковими даними; електронний довідник – електронне довідкове видання прикладного характеру, в якому назви статей розташовані за абеткою або в систематичному порядку; електронна бібліотека цифрових об'єктів – набір електронних освітніх ресурсів різних форматів, в якому передбачено можливості для їх автоматизованого створення, пошуку і використання; електронний навчальний монографія – навчальне електронне видання, використання якого доповнює або частково замінює підручник; електронний підручник – електронне навчальне видання з систематизованим викладом дисципліни (її розділу, частини), що відповідає навчальній програмі; електронні методичні матеріали – електронне навчальне або виробничо-практичне видання роз'яснень з певної теми, розділу або питання навчальної дисципліни з викладом методики виконання окремих завдань, певного виду робіт; курс дистанційного навчання – інформаційна система, яка є достатньою для навчання окремим навчальним дисциплінам за допомогою опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій; електронний лабораторний практикум – інформаційна система, що є інтерактивною демонстраційною моделлю природних і штучних об'єктів, процесів та їх властивостей із застосуванням засобів комп'ютерної візуалізації.

За технологією розповсюдження освітні електронні ресурси поділяються на автономні – характеризуються тим, що їх використання здійснюється автономно на комп'ютері користувача без необхідності підключення до мережі. Крім того, обсяг цих ресурсів може бути довільним в залежності від потужності комп'ютера та його апаратних засобів; мережні

– встановлюються на сервері та використання їх здійснюється при підключенні до мережі. Обсяг ресурсів, які можна використовувати залежить від пропускної спроможності мережі; комбіновані – зазвичай використовуються при поєднанні автономних та мережних освітніх електронних ресурсів.

За характером взаємодії з користувачем освітні електронні ресурси можуть бути: детерміновані – параметри, зміст і спосіб взаємодії з якими визначені видавцем і не можуть бути змінені користувачем; не детерміновані (інтерактивні) – параметри, зміст і спосіб взаємодії з якими прямо або побічно встановлюються користувачем відповідно до його інтересів, мети, рівня підготовки, на основі конкретних даних і за допомогою алгоритмів, визначених видавцем залежно від власності: відкриті – їх використання здійснюється вільно; закриті – їх використання здійснюється лише з дозволу. Маючи дозвіл, користувачу необхідно ввести своє реєстраційне ім'я (login) та пароль (password), які видаються адміністрацією розробників; комбіновані – доступ до окремих частин або до всього освітнього електронного ресурсу здійснюється вільно, але в демонстраційному режимі (так звані демо-версії).

У системі відкритої професійної освіти використовуються освітні веб-ресурси – це інформаційні ресурси, які розміщені у веб-просторі локальної чи глобальної мережі у вигляді різних форматів (текстового, графічного, архівного, аудіо та відео форматів і т.д.). Особливої уваги в освітніх веб-ресурсах заслуговують вікі-сайти. Використання вікі-сайтів відкриває широкі можливості для навчальної діяльності – для реалізації свободи у навчанні, для організації досліджень, для самостійного засвоєння та накопичення знань разом з колом експертів та всіма тими, хто цікавиться даною тематикою [93]. Таке співробітництво не знає географічних обмежень, а створення навчальних груп відбувається швидко за мірою необхідності. Використовуючи вікі-технологію, можна швидко, без будь-яких зусиль розміщувати різноманітні освітні веб-ресурси, обмінюватись думками, повторно використовувати розміщені веб-ресурси, створити потужне

джерело освітніх веб-ресурсів на основі вкладу багатьох учасників [17]. Освітні веб-ресурси функціонують за спеціальною технологією, яка називається «вікі» (від гавайського «wiki-wiki» означає «швидко»).

Сервіс WikiWiki являється зручною платформою для організації навчальних проектів, так як в його середовищі знаходяться результати досліджень студентівської молоді за мірою їх створення [86]. За допомогою вікі-сайтів учасники можуть спільно створювати творчі роботи.

Досвід використання вікі-сайтів у навчально-виховному процесі показує високу ефективність даних технологій. В основу методики використання освітніх веб-ресурсів, вікі-сайтів були взяті об'єктно-орієнтований підхід до організації навчальної діяльності та проектний метод навчання. Об'єктно-орієнтований підхід дає змогу перенести акцент на активну педагогічну взаємодію у формуванні навчального середовища, що забезпечить самонавчання та саморозвиток студентівської молоді. Основним методом навчання був обраний метод проектів, так як при його використанні отримуються не тільки знання, але й освоюються важливі принципи засвоєння способів діяльності.

Найбільш успішні інформаційні проекти методичної системи в сфері відкритої освіти: український портал: osvita.ua, вікі-сайд: <http://uk.wikipedia.org/wiki>. Блок нормативно-правового забезпечення Верховна Рада України: rada.gov.ua, Міністерство освіти і науки України: www.mon.gov.ua, Урядовий портал: kmu.gov.ua, освітянська мережа України: www.ednu.kiev.ua. Блок методичного і дидактичного забезпечення навчального процесу: Університет менеджменту освіти: umo.edu.ua, кафедра обчислювальної техніки НТУ «КП»: comsys.ntu-kpi.kiev.ua, освітній портал: osvita.org.ua, Черкаська спеціалізована школа №17: www.fml17.ck.ua, сайт «Відкритий Коледж»: www.college.ru, блог-форум «Інноватика в дистанційному навчанні»: <http://innovatikadn.blogspot.com/>. Блок джерел наукової і педагогічної інформації: Національна бібліотека України ім. В. Вернадського: www.nbuv.gov.ua, Національна парламентська

бібліотека: www.nplu.kiev.ua, Міжнародна відкрита науково-практична конференція «Теорія і практика дистанційного навчання в освіті»: <https://sites.google.com/site/konferenceumo/home>.

Використання інформаційних ресурсів у системі відкритої професійної освіти уможлиблює підвищення рівня ефективності досліджень, організації доступу до електронних версій наукових видань, нормативно-методичних документів і довідників, повноти інформації, високої якості методичних прийомів, наочності, логічності і послідовності викладу навчального матеріалу. Зокрема, одним з шляхів вдосконалення навчального процесу на засадах інформаційних ресурсів є впровадження платформи комп'ютерних ділових ігор, що сприятиме формуванню готовності майбутніх фахівців до бізнес-процесів на підприємствах і здатності їх до корпоративного управління. Крім того, інформаційні технології уможливають створення системи комп'ютерного тестування та проведення моніторингу якості підготовки фахівців.

Проведений аналіз основних інформаційних ресурсів системи відкритої професійної освіти свідчить, що від педагогічних працівників вимагається відповідна інформаційна компетентність. Показником вияву такої компетентності є сформованість інформаційної культури, що уможлиблює продуктивне використання інформаційних засобів у процесі професійної діяльності.

2. Інформаційна культура педагогічних працівників вищих навчальних закладів

Інформаційна культура розглядається нами як одна зі складових загальної культури людини. Інформаційна культура пов'язана із соціальною природою людини та є продуктом її різнобічних творчих здібностей та здатностей.

У той же час вона відображає і особливості професійної діяльності педагога. Окреслимо визначення інформаційної культури педагогічних

працівників вищих навчальних закладів керівниками. Під інформаційною культурою керівників ВНЗ будемо розуміти системну професійну властивість фахівця-управлінця, яка: актуалізується та проявляється в процесі практичної професійної управлінської; характеризує специфіку професійно-управлінської свідомості та самосвідомості, поведінки, а також стиль та особливості його інформаційної взаємодії з іншими суб'єктами у процесі управлінської діяльності; забезпечує осмисленість інформаційно-аналітичної діяльності і характеризує рівень культури його управлінської діяльності; стимулює творчий розвиток як суб'єкта інформаційно-аналітичної діяльності в системі вищої освіти, оскільки її основу складає інформаційна культура.

Ми вважаємо, що інформаційна культура як системна професійна властивість може виступати і як умова ефективної управлінської діяльності, і як її складова, і як одна з характеристик професійної управлінської діяльності. Виходячи з цілей нашого дослідження, ми розглядаємо ІК керівника ВНЗ як основу інформаційно-аналітичної діяльності, яка є безпосередньою складовою його управлінської діяльності.

Розуміючи важливість інформаційної складової буття сучасної особи, а також враховуючи неминучість і гостру необхідність якнайшвидшого входження України до відкритого загальносвітового інформаційного простору, вважаємо, що цей процес передбачає підвищення не просто загального культурного рівня громадян України, у тому числі й керівників ВНЗ, а цілеспрямоване підвищення/розвиток рівня їхньої інформаційної культури.

Серед найбільш дискутованих проблем вагоме місце займає визначення поняття "інформаційна культура". Незважаючи на досить часте згадування, як у науковій, так і в публіцистичній літературі, це поняття найчастіше приймається як очевидне і таке, що не потребує додаткового уточнення. Але наукове визначення необхідне для виокреслення інформаційної культури у системі наук про інформацію і побудові моделі її

розвитку в керівників ВНЗ упродовж управлінської діяльності взагалі та міжкурсний період, зокрема.

Найбільш часто поняття "інформаційна культура" використовується для характеристики широти знань фахівця (Д. Блюменау [13], А. Макарова [69], Є. Медведєва [73], Н. Ямчук [129] та ін.), для позначення даним поняттям ступеня засвоєння інформації фахівцем або ефективності використання ним у практиці (С. Антонова [6]).

Поняття "інформаційна культура" з'явилася не випадково. На думку деяких американських дослідників (Дж. Несбітт, П. Ебурдін [85]), більш аргументованими є словосполучення "інформаційна база", "інформаційні основи", "інформаційний фонд", оскільки мова йде про знання суб'єкта. Разом з тим вони вважають, що це поняття підкреслює зв'язок із духовною культурою особистості в різні періоди розвитку людства.

Аналізуючи поняття «інформаційна культура фахівця», можна виділити дві найвживаніші позиції: в якості предмета при аналізі інформаційної культури всі автори досліджують знання, якими повинен володіти фахівець; інформаційна культура позначається якісною характеристикою особистості.

Отже, тут простежується тенденція розробки єдиної парадигми обґрунтування інформаційної культури особистості.

Із позиції соціально-філософського аспекту щодо поняття «інформаційна культура» варто зауважити, що проблема пов'язана специфікою розвитку культури – періоду інформатизації суспільства, широкого впровадження комп'ютерних та інформаційних технологій. Вона характерна видозмінами зв'язків і відносин у галузях, між ними, у системі "суб'єкт – діяльність", а також поглибленням і розширенням потреби особистості осмислювати своє місце, місію і роль у сьогоденні.

3. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у педагогічній діяльності

Функціонування вищих навчальних закладів має відбуватися в режимі постійного оновлення і розвитку. За такого підходу пріоритетними напрямками є наповнення, супроводження та обслуговування інформаційних сайтів, моніторинг рівня інформаційно-професійної компетентності педагогічних працівників, надання інформаційної допомоги педагогам у створенні індивідуальних сайтів, інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу, підвищення комп'ютерно-технічної грамотності педагогічних працівників. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у вищих навчальних закладах уможливорює створення єдиного інформаційно простору, на якому розміщені освітні нормативні документи, початкові, методичні матеріали, монографії, рекомендації, які допоможуть студентівській молоді і педагогічним працівникам вдосконалювати процес навчання та підвищувати рівень педагогічної майстерності. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у вищих навчальних закладів створює умови для інтеграції педагогів у загальнонаціональний й міжнародний освітній простір, що уможливорює онлайн-інформування про результати наукових досліджень у галузі педагогіки, психології, теорії викладання конкретних навчальних предметів.

Існують різноманітні способи застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі, серед яких: використання електронних лекторів, тренажерів, підручників, енциклопедій; розробка ситуаційно-рольових та інтелектуальних ігор з використанням штучного інтелекту; моделювання процесів і явищ; забезпечення дистанційної форми навчання; проведення інтерактивних освітніх телеконференцій; побудова систем контролю й перевірки знань і умінь студентів (використання контролюючих програм-тестів); створення і підтримка сайтів навчальних закладів; створення презентацій навчального матеріалу; здійснення проєктивної і дослідницької діяльності студентівської молоді тощо. Використання з інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі сприяє: підвищенню мотивації студентів до навчання;

інформатизації професійної освіти; інтенсифікації процесу навчання; розвиток особистості; розвиток навичок самостійної роботи з навчальним матеріалом; підвищенню ефективності навчання за рахунок його індивідуалізації.

На думку багатьох фахівців, нові інформаційно-комунікаційні освітні технології на основі комп'ютерних засобів дають можливість значно підвищити інсифікацію навчання. Інтенсифікація навчання, що характеризується збільшенням обсягу навчального матеріалу та зменшенням часу засвоєння, потребує пошуку ефективних методів навчання, засобів контролю засвоєння знань, що значно підвищували б якість навчання.

Новітні розробки використання інформаційно-комунікаційних технологій змінюють спосіб їх застосування при вивченні різних дисциплін у процесі навчання. Застосування інформаційно-комікаційних технологій змінює функції педагогічних працівників щодо організації навчального процесу, активізації і налагодження індивідуального підходу до студентів, підготовки до використання комп'ютерних технологій.

Зміни у підходах до навчання створили умови для перебудови особистісних установок взаємодії педагога з учнями. Педагог зобов'язаний виступати у ролі творчого керівника, спрямувати студентів від статичних знань до динамічних. Основними принципами роботи педагога, як консультанта і помічника, стали відкритість, впевненість у можливостях і здібностях студентів, бачення внутрішнього світу і можливостей кожної. Роль педагога стала більш активною, щод створення сприятливих умов для розкриття й розвитку студентів та створення інноваційних моделей навчального процесу.

Впровадження інноваційних моделей навчального процесу передбачає вміння предметників користуватися засобами новітніх інформаційних технологій. Структурна побудова заняття з використанням ІКТ змінює саму суть навчального процесу, занурюючи у спілкування, де ролі педагога й учня

врівноважені: обидва працюють для того, щоб навчатися, ділитися своїми знаннями, досягненнями свого життєвого досвіду. Важливим тут є не те, як багато знають учні, а як вони дізналися і що робитимуть зі своїми знаннями.

До того ж слід звернути увагу на те, що педагог повинен завчасно моделювати ситуації взаємодії за допомогою засобів, схем (моделей) діяльності студентів, відповідно до змісту і мети навчання. В моделях слід фіксувати склад індивідуальних дій студентів, спосіб їх розподілу між учасниками і послідовність дій виконання. Цілеспрямована модель діяльності студентів під час навчання виступає інструментарієм, за допомогою якого можна поєднувати методологію та зміст, крім того, вона є основним засобом організації комунікації студентів і педагога.

Освітня інформаційна взаємодія у зв'язку із застосуванням засобів ІКТ серйозно змінюється. Використання інформаційно-комунікаційних технологій, які мають інтерактивність, дає можливість здійснювати інформаційну діяльність щодо збирання, обробки, продукування, передачі, тиражування інформації, у тому числі на базі розподіленого інформаційного ресурсу, подавати навчальну інформацію засобами комп'ютерної візуалізації.

Трансформація інформаційної взаємодії освітнього призначення в умовах використання засобів інформаційних та комунікаційних технологій відбувається за кількома напрямками, до яких можна віднести наступні. Структура інформаційної взаємодії при обміні інформацією, при функціонуванні інформаційних потоків між суб'єктами освітнього процесу. Традиційно взаємообмін інформацією відбувався між двома суб'єктами освітнього процесу (учнем і педагогом), які мали можливість здійснювати зворотний зв'язок. Із появою інтерактивних засобів навчання в інформаційну взаємодію включається третій суб'єкт (засіб навчання, що функціонує на базі ІКТ), і має можливість здійснювати зворотний зв'язок з першими двома. На даний період, коли є можливість використання розподіленого інформаційного ресурсу (наприклад, освітніх сайтів),

інформаційна взаємодія (зі зворотним зв'язком) може здійснюватися з декількома партнерами, в різних режимах роботи в Інтернет, а в перспективі - в освітньому просторі.

Традиційно зміст інформаційної діяльності був обмежений обміном локальними обсягами навчальної інформації між двома суб'єктами освітнього процесу. Інформаційний обмін при цьому здійснювався конкретними порціями навчальної інформації від педагога до учня і назад. Наприклад, педагог пояснює, учень відповідає на запитання вчителя або розповідає те, що засвоїв. З появою інтерактивних засобів навчання в інформаційну взаємодію включається третій суб'єкт - засіб навчання, що функціонує на базі ІКТ, який має можливість здійснювати зворотний зв'язок з першими двома, і виступає не тільки партнером з інформаційного взаємодії, а й джерелом навчальної інформації значного обсягу і різного рівня як по складності, так і за змістом. При цьому зміст навчальної інформації учень може вибрати сам, відповідно до своїх вимог і рівня підготовленості. Інформаційна взаємодія здійснюється між суб'єктами освітнього процесу тими обсягами навчальної інформації та її змістом, які доступні учню як за складністю, так і за його вибором (в змістовному плані). У даний час, коли з'явилася можливість використання розподіленого інформаційного ресурсу Інтернет, зміст навчальної інформації при інформаційній взаємодії стає прерогативою вибору не тільки викладача, а й учня. При цьому зміст навчальної інформації учень може черпати з розподіленого інформаційного ресурсу глобальної та локальної мереж навчального закладу.

Ефективність освітнього процесу в умовах інформатизації системи залежить від ІКТ-компетентності педагога, яка включає не тільки використання технологій у навчальному процесі, а й розробку навчально-методичних матеріалів, створення особливої взаємодії освітнього призначення. Під інформаційною взаємодією освітнього призначення, реалізованою на базі ІКТ, будемо розуміти діяльність, спрямовану на збір,

обробку, застосування та передачу інформації, що здійснюється суб'єктами освітнього процесу (викладачі, учнями та засобами навчання, що створені з використанням ІКТ) і забезпечує психолого-педагогічний вплив, орієнтований на: розвиток творчого потенціалу індивіда; формування системи знань певної предметної області; формування комплексу умінь і навичок здійснення навчальної діяльності з вивчення закономірностей предметної області.

Введемо поняття технології освітньої інформаційної взаємодії в умовах використання засобів інформаційних та комунікаційних технологій, під яким будемо розуміти сукупність детермінованих засобів і методів, реалізованих на базі сучасних інформаційних і комунікаційних технологій, для здійснення інформаційної взаємодії, реалізація якої забезпечує певний заданий результат. У розглянутому випадку – це педагогічний вплив, спрямований на досягнення певних освітніх цілей.

Введемо поняття інформаційно-комунікаційного середовища як сукупність умов, що забезпечують діяльність користувача з інформаційним ресурсом (у тому числі розподіленим інформаційним ресурсом), за допомогою інтерактивних засобів ІКТ, які взаємодіють з ним як із суб'єктом інформаційного спілкування і особистістю. Інформаційно-комунікаційне середовище включає: безліч інформаційних об'єктів і зв'язків між ними; засоби і технології збору, накопичення, передачі (транслявання), обробки, продукування та поширення інформації; власне знання; засоби відтворення аудіовізуальної інформації; організаційні структури, що підтримують інформаційні процеси. Наукові дослідження у різних галузях переконують у тому, що вдосконалення інформаційно-комунікаційного середовища суспільства ініціює формування прогресивних тенденцій розвитку продуктивних сил, зміну структури суспільних взаємин, взаємозв'язків і, перш за все, інтелектуалізацію діяльності усіх членів суспільства в усіх його сферах і, природно, у сфері освіти.

Реалізація завдань ВНЗ у сучасному інформаційному просторі вимагає сформованості відповідної інформаційної культури педагогічних працівників. Інформаційна культура педагогічних працівників є важливою складовою професійних відносин і характеризує рівень їх професіоналізму. При вирішенні професійних завдань педагогічним працівникам необхідно постійно оброблять великий обсяг інформації, яка є продуктом професійної діяльності. А отже, розвиток інформаційної культури педагогічних працівників, формуванням їх інформаційної компетентності, що напряму пов'язано з комп'ютерною та інформаційною грамотністю є основними напрямками підвищення кваліфікації фахівців.

Відомо, що інформаційна компетентність розглядається як інтегральне особистісне утворення, що характеризує зрілість дій в інформаційному середовищі. Інформаційна компетентності оцінюється як інформаційний досвід, де інформаційна культура виступає важливим його показником. Отже, інформаційна культура виступає рівнем оцінювання професійного розвитку фахівців. Тому, науково-осмислений підхід до розвитку інформаційної культури педагогічних працівників ВНЗ можна вважати інструментом формування професіоналізму фахівців.

Оцінювання впливу інформаційної культури на формування лише знань і навичок роботи з комп'ютерною технікою, без вивчення аспекту розвитку інформаційних відносин, які забезпечують комунікативну взаємодію, однобоко висвітлюють проблему. Активне професійне спілкування під час професійної діяльності сучасних педагогів в вищих навчальних закладах і поза їх межами свідчить про необхідність вивчення аспекту сформованості інформаційно-комунікативної культури. Інформаційно-комунікативна культура методистів ВНЗ відзначається вільною орієнтацією в інформаційному професійному середовищі, уміннями використовувати інформаційні ресурси, навичками спілкування у віртуальному середовищі.

Сучасні види інформаційних комунікацій вимагають сформованості у

педагогічних працівників ВНЗ уміння орієнтуватись у масивах різнотипної інформації та у різних каналах комунікації, знаходити, вибирати, сприймати, аналізувати і цільове використовувати інформацію профільного спрямування. Зокрема, використання мережевих технологій у професійній діяльності зумовлює необхідність розширення психолого-педагогічних знань педагогічних працівників ВНЗ з основ віртуального спілкування, механізмів й шляхів подолання труднощів у побудові комунікативного процесу в інформаційному середовищі, вдосконалення умінь та навичок застосування активних методів інформаційного спілкування. Дуже важливим для педагогічних працівників ВНЗ є володіння інтерактивним віртуальним спілкуванням в інформаційному просторі (відповідно реагувати на нову інформацію у контексті попередніх даних), уміння оцінювати комунікативну віртуальну ситуацію, планувати і приймати професійні рішення.

Як свідчить практика, інформаційне спілкування у віртуальному просторі вимагає створення уявної моделі комунікації, яка має свою структуру, свої правила і навіть свої традиції. Модель відкритої комунікативної дії уможлиблює налагодження системи професійного та ділового спілкування у віртуальному середовищі, набуття комунікаційного досвіду, сприяє виробленню особистісного стилю (іміджу) педагога та забезпечує результативність віртуального спілкування. Модель відкритої комунікативної дії професійного спілкування педагогічних працівників ВНЗ ґрунтується на цілісній системі елементів, що охоплює професійну культуру фахівців, їх світоглядну культуру та елементи загальноприйнятих етичних вимог й правил етикету в інформаційному просторі.

У основу моделі відкритої комунікативної дії професійного спілкування педагогічних працівників ВНЗ покладаються аксіологічна, особистісна і діяльнісна складові процесу комунікації. Зокрема, аксіологічна – окреслює цінності і професійні установки, на які має орієнтуватися педагог у міжособистісному спілкуванні; особистісна – визначається проявом особистісних рис, які забезпечують взаємосприйняття та встановлення

взаєморозуміння між об'єктами спілкування; діяльнісна – це професійні комунікативні уміння, які дозволяють творчо реалізувати спілкування в інформаційному просторі.

Такий підхід уможлиблює виокремлення основних компонентів інформаційно-комунікативної культури педагогічних працівників ВНЗ у моделі відкритої комунікативної дії професійного спілкування, зокрема: інформаційні комунікативні установи, знання про особливості професійного спілкування, комунікативні риси та комунікативні уміння, які забезпечують результативність професійного спілкування в інформаційному середовищі

Так, інформаційні комунікативні установи як компонент інформаційно-комунікативної культури визначають систему прийомів і методів професійного спілкування педагогів в інформаційному просторі і які спрямовані на забезпечення реалізації цілей методичної роботи у професійних навчальних закладах. Наприклад, створення атмосфери довіри, психологічного комфорту, відкритого і рівноправного співробітництва, сприятливих умов для професійної діяльності розглядається як важлива позитивна комунікативна установка.

Негативна комунікативна установка проявляється у вираженні негативних емоцій до партнера по спілкуванню. Відомо, що енергетику негативної комунікативної установи неможливо приховати від сенсорних відчуттів партнера, а отже на професійному рівні спілкування приховування негативного настрою спричиняє напругу, зокрема й старанні завалювання за правилами етикету чи ввічливими словами, часто призводить до стресу чи конфлікту. Під час професійної діяльності для виконання інформаційно-комунікативних задач педагогічні працівники ВНЗ використовують різні інформаційні комунікативні установи, зокрема, установи повідомлення, переконання, спонукання, схвалення, пояснення тощо.

Професійна взаємодія педагогів відбувається у багатогранному світі професійних стосунків, обміну діями, вчинками, думками, почуттями, переживаннями. Тому, педагог має мати відповідні знання щодо

індивідуально-психологічних особливостей контингенту спілкування, адекватно реагувати на їх поведінку і психологічний стан, добирати для кожного такий спосіб спілкування, який не вступав би у протиріччя з загальнолюдськими цінностями, мораллю суспільства, гуманністю, і в той же час мав би відповідати індивідуальним особливостям конкретної особистості. Саме знання особливостей професійного спілкування покладаються в основу формування умінням чітко формулювати думку, підтримувати розмову, викладати цікаво інформацію та виявляти кмітливість, яка забезпечить продуктивність такого спілкування.

Такі компоненти інформаційно-комунікативної культури як комунікативні риси та комунікативні уміння є складовими комунікаційного потенціалу педагогічних працівників ВНЗ в інформаційному середовищі. В аспекті вивчення інформаційної культури як інструменту формування професіоналізму педагогічних працівників ВНЗ комунікативний потенціал є продуктом поєднання перцептивних, інтелектуальних та комунікаційних здібностей, які позитивно відзначаються на побудові професійних відносин в інформаційному просторі. Насамперед, ми маємо на увазі, такі складові комунікативного потенціалу як комунікативна спрямованість і контактність. Зокрема, комунікативна спрямованість уможлиблює мобілізацію всіх наявних засобів для досягнення контакту, а контактність визначає психологічну здатність будувати професійні відносини. Комунікативна спрямованість і контактність є базисом комунікативного потенціалу педагогічних працівників ВНЗ в інформаційному середовищі. На основі цього базису здійснюється психологічна підготовленість педагогічних працівників ВНЗ до професійної діяльності в інформаційному просторі і створення професійного іміджу фахівця.

Психологічна підготовленість педагогічних працівників ВНЗ до професійної діяльності в інформаційному просторі визначається адекватним та критичним сприйняттям різнобічної інформації з усвідомлюванням можливих наслідків дії, а також врахування деяких труднощів комунікації,

через які можливе ускладнення професійних стосунків. Ці перепони можуть бути інтелектуального, мотиваційного та емоційного характеру. Психологічна підготовленість педагогічних працівників ВНЗ допоможе швидше віднайти прийнятні шляхи для вирішення різного роду суперечностей, запобігти зайвих ускладнень у спілкуванні і дозволить створити позитивний емоційний клімат.

Результативність спілкування напряду залежить від створення професійного іміджу фахівця, який необхідний в інформаційному просторі. Зокрема, імідж – це результат вмілого вибору правильної моделі поведінки. Поняття іміджування або створення іміджу – це свого роду маніпулювання зовнішніми характеристиками з метою створення сприятливого враження. Імідж виступає важливою складовою культури ділових стосунків.

Професійний імідж педагогічних працівників ВНЗ є цілеспрямовано створений образ з чітко заданими професійними характеристиками, які визначають особистий стиль їх професійної поведінки. Створення іміджу педагогічних працівників ВНЗ – це організований процес спеціального напрацювання професійно важливих якостей, які визначаються вимогами змісту професійної діяльності. Зокрема, це вимоги до професійно важливих рис, професійних умінь та навичок, зовнішнього вигляду тощо. Професійний імідж є рушійною силою професійного зростання педагогічних працівників ВНЗ. Адже, створюються умови для швидкого наслідування певних зразків професійної поведінки, що більш результативно ніж самостійна робота над собою.

Формування професійного іміджу педагогічних працівників створює умови для підвищення власної самооцінки фахівців, стимулювання впевненості, піднесення їх соціальної і особистісної відповідальності. Так, зовнішні чинники професійного іміджу педагогів визначають зовнішній вигляд (одяг, аксесуари одягу, зачіска, макіяж), манери (належні жести, пози, постава), виразність міміки та вміння нею керувати, вміння використовувати простір для спілкування тощо. Внутрішні чинники професійного іміджу –

чесність, порядність, повага тощо.

Отже, професійний імідж педагогічних працівників ВНЗ у віртуальному інформаційному просторі – це необхідна умова розвитку інформаційної культури фахівця. Формування професійного іміджу у віртуальному професійному просторі є важливим аспектом розвитку професійно важливих якостей, які забезпечуватимуть максимальну результативність процесу професійного спілкування і професійного зростання педагогічних працівників ВНЗ.

Використання інформаційно-комукаційних технологій у педагогічній діяльності в умовах комплексної інформатизації системи професійної освіти, багато в чому залежить від рівня професійної самосвідомості педагогічних працівників вищих навчальних закладів. Немає необхідності говорити про те, що професійна самосвідомість є важливою складовою, яка впливає на інноваційний розвиток особистості педагога. Педагог має відчувати себе активним учасником процесу інформатизації, прийняти відповідальність за результати своєї інноваційної діяльності у даній галузі. Це означає, що професійні компетентності сучасного педагога можуть бути сформовані і потім продуктивно застосовані у процесі розвитку інформаційної культури.

Досягнення останнього десятиліття у галузі створення і розвитку принципово нових педагогічних технологій освітньої інформаційної взаємодії з використанням засобів інформаційних та комунікаційних технологій дозволяють прогнозувати реалізацію принципово нових видів інформаційної взаємодії між учнями, педагогами і засобами інформатизації і комунікації, що орієнтована: на виконання різноманітних видів самостійної діяльності з об'єктами редметного середовища, представленими на екрані, їх моделями; на дослідження поведінки таких моделей; розгляд імітацій досліджуваних явищ або процесів. А також на пошук, передачу / транслювання, обробку необхідних інформаційних ресурсів (текстових, аудіовізуальних та ін.). Сучасна організація Всесвітньої інформаційної

мережі та її інфраструктура роблять можливим доступ користувача до Інтернету як з метою отримання будь-якої аудіовізуальної інформації та її подання на інформаційних носіях, так і з метою організації інформаційної взаємодії з інтерактивними джерелами розподіленого інформаційного ресурсу. При цьому можна констатувати необмежене розширення використання інформаційного ресурсу, оскільки звільняється від залежності жорсткого диска або набору гнучких дисків, тобто обмеження обсягом переданої або скачаної інформації. Розширюється можливість користувача в області управління мережевими засобами, інформаційними ресурсами, вилучення різних додатків, необхідних для вивчення або дослідження закономірностей тієї чи іншої предметної галузі. Крім того, залученість до інформаційно-комунікаційного середовища визначає можливість взаємодіяти з безліччю інформаційних об'єктів, реалізувати встановлені зв'язки між ними, використовувати засоби збору, накопичення, передачі, обробки інформації про об'єкт, що дозволяє здійснювати продукування нової інформації, а в більш досконалому випадку – інформаційного ресурсу освітнього призначення. Такий рівень інформаційної взаємодії визначає наявність високоорганізованої інформаційно-комунікаційної предметного середовища, що впливає на всі аспекти освітнього процесу.

—